

หลักพุทธธรรมที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน
โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

ศุจิตรา ทิพย์บุรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๖

หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน
โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

สุจิตรา ทิพย์บุรี

16213

มหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๖

**BUDDHIST PRINCIPLES AFFECTING THE SUCCESS IN SUFFICIENCY
ECONOMY MOVEMENT IN THE ROYAL AWARD SCHOOL**

SUJITTRA TIPBURI

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS**

FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY

DEPARTMENT OF BUDDHIST STUDIES

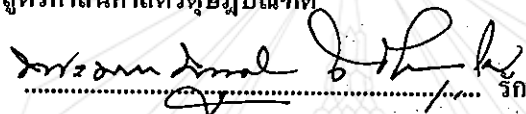
GRADUATE SCHOOL

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

B.E. 2556 [2013]

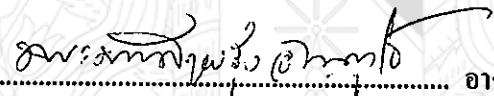
หัวข้อวิทยานิพนธ์ : หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
พอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน
ชื่อนักศึกษา : สุจิตรา ทิพย์บุรี
สาขาวิชา : พุทธศาสนศึกษา
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
: พระเทพวิสุทธิกวี (ดร.)
: พระมหาสายรุ้ง อินทาวุโธ (ดร.)
: รองศาสตราจารย์ ดร.ผอญู คำชูสังข์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน (ผศ.ดร.))

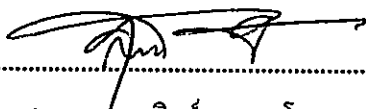
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวิญ รักษัตย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(พระมหาสายรุ้ง อินทาวุโธ (ดร.))

..... กรรมการ
(พระเทพวิสุทธิกวี (ดร.))

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ผอญู คำชูสังข์)

..... กรรมการ
(พระมหาสุทิตย์ อาภากร (ดร.))

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Title : Buddhist Principles Affecting the Success in Sufficiency Economy
Movement in the Royal Award School

Student's Name : Sujittra Tipburi

Department : Buddhist Studies

Thesis Advisory Committee

- : Phrathepvisutthikawee (Dr.)
- : Phramaha Sairung Indāvudho (Dr.)
- : Assoc.Prof.Dr. Phajon Kamchusang

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial
Fulfillment of the Requirements for the Doctor's Degree.

P.S. Nānavuddho
..... Acting Dean of Graduate School
(Phramaha Boonsri Nānavuddho (Asst. Prof.Dr.))

Thesis Committee

D. Suvin
..... Chairman
(Asst.Prof.Dr. Suvin Ruksat)

Phramaha Sairung Indāvudho
..... Advisor
(Phramaha Sairung Indāvudho (Dr.))

Phrathepvisutthikawee
..... Member
(Phrathepvisutthikawee (Dr.))

Phajon
..... Member
(Assoc.Prof.Dr. Phajon Kamchusang)

Suthit
..... Member
(Phramaha Suthit Abhakaro (Dr.))

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน
ชื่อนักศึกษา	: สุจิตรา ทิพย์บุรี
สาขาวิชา	: พุทธศาสนศึกษา
ประธานกรรมการ	: พระเทพวิสุทธิกวี (ดร.)
อาจารย์ที่ปรึกษา	: พระมหาสายรุ้ง อินทาวุโธ (ดร.)
กรรมการ	: รองศาสตราจารย์ ดร. ผจญ คำชูสังข์
ปีการศึกษา	: ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ๒) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน และ ๔) เพื่อนำเสนอแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยค้นคว้าเอกสารข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำราวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานในจังหวัดนนทบุรี จำนวน ๒๕๘ คน โดยใช้แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น ๐.๘๕ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ตารางแจกความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสถิติไคสแควร์ นอกจากนี้ ยังใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่มเพื่อยืนยันผลของข้อมูลและรูปแบบจากการศึกษา

ผลจากการวิจัยพบว่า

๑) หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นหลักธรรมคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องซึ่งกันและกัน โดยผู้บริหารต้องมีความเชื่อ ความศรัทธา และความเพียรที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการขับเคลื่อน ซึ่งเป็นรากฐานให้เกิดดุลยภาพในการบริหารงานระหว่าง ตน คน งาน ทั้งทางกายกับจิตใจ จนทำให้เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนด้วยอิทธิบาทธรรม มีการหนุนนำด้วยสัจปุริสธรรม และเครื่องช่วยการพัฒนาด้วยทิวสุธรรม

มีกัตตะประโยชน์ ซึ่งเป็นบริบทการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดีตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี มีคุณภาพ และประกอบด้วยปัญญา จากนั้นจึงขับเคลื่อนด้วยการพัฒนาชีวิตและสังคมไปสู่ความยั่งยืน พึ่งพาตนเอง มีความพอประมาณ มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต และสร้างภูมิคุ้มกันในตนเองด้วยการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในหน้าที่การงาน

๒) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการตามเกณฑ์การประเมินโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่ามากที่สุดไปหาด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร ด้านการบริหารการจัดการ ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา และด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ตามลำดับ

๓) ข้อเสนอแนะคือ ผู้บริหารทั้งภาครัฐและเอกชนต้องมีความเชื่อ ความศรัทธา ช่วยกันขับเคลื่อน และร่วมกันแก้ปัญหาด้วยความเพียร ด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรม ดังเช่น อิทธิบาท ๔ สัปปุริสธรรม ๗ และทฤษฎีมิกัตตะประโยชน์ ๔ ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

๔) รูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นผลมาจากผู้บริหารมีระดับการศึกษาและตำแหน่งหน้าที่ซึ่งต้องรับรู้และเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดความเชื่อ ความศรัทธา และความเพียรในการขับเคลื่อน ด้วยการนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการบริหารงานโรงเรียนรางวัลพระราชทานตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาด้วยปัญญาซึ่งเป็นสัมมาทิฐิ โดยมีหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) อิทธิบาท ๔ เป็นพลังในการขับเคลื่อนด้วยวิธีการที่สมดุล ๒) สัปปุริสธรรม ๗ เป็นกระบวนการหมุนนำเพื่อทำให้เกิดความมั่นคง ๓) ทฤษฎีมิกัตตะประโยชน์ เป็นวิธีการสนับสนุนในการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความเชื่อ ความศรัทธาในเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปสู่การพัฒนาคน สังคมและประเทศชาติได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน จึงควรนำหลักพุทธธรรมในเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงให้ถูกต้องและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย

Thesis Title : **Buddhist Principles Affecting the Success in Sufficiency Economy Movement in the Royal Award School**

Student's Name : **Sujittra Tipburi**

Department : **Buddhist Studies**

Thesis Advisory Committee

Chairman : **Phratepvisutthikavee (Dr.)**

Advisor : **Phramaha Sairung Indāvudho (Dr.)**

Member : **Assoc. Prof. Dr, Phajon Kamchusang**

Academic Year : **B.E. 2555 (2012)**

ABSTRACT

The objectives of this thesis were as follows; 1) to study the Buddhist principles affecting the success of the sufficiency economy movement in the royal awards schools, 2) to study the relationship between Buddhist principles affecting the success of the sufficiency economy movement in the royal awards schools, 3) to study the suggestions on Buddhist principles affecting the success of the sufficiency economy school movement in the royal awards schools, and 4) to provide a guidance and to create a new knowledge model on Buddhist principles affecting the success of the sufficiency economy movement in the royal awards schools. The data used in the study were from the Tipitaka, textbooks and research works. The samples of the study were 258 administrators of the Royal Awards Schools in Nonthaburi province. The data were collected through questionnaires with 0.89 reliability and then analyzed by computerized software. The statistic instruments used for data analysis were tabula frequency, percentage, mean, standard deviation and the chi-square test. The results of analysis were supported by in-depth interviews, non-participation observation and focus group.

The results of the study were found that:-

1) The Buddhist principles affecting the success of the sufficiency economy movement in the royal awards schools correlated with living a life. At first, the school administrators must have a belief, confidence and effort in moving the process and creating equilibrium in the management of oneself, man, and work physically and mentally. All these qualities would be powerful and driven by accomplishment principles, led by the virtues of the righteous and then developed by present benefit principles. When the management process was based on the balance according to the Middle Path, the movement in sustainable development in life and society could be successful.

2) For the relationship between Buddhist principles affecting the success of the sufficiency economy movement in the royal awards schools, almost schools administrators managed their schools according to evaluation criteria in all aspects at a high level. The Buddhist principles resulting to the success in each aspect of management starting from maximum to minimum level in student quality, human resources and personnel management, administrative management, course and academic administration, the school excellence, and the relationship between schools, parents and communities respectively.

3) The suggestion was that the administrators in government sectors and private sectors must have a belief and confidence in the sufficiency economy principle and help each other move it forwards or solve problems with patience by applying the Buddhist principles, such as Iddhipadā, Sappurisa-dhamma, and Ditthadhammikattha in their management concretely.

4) The model of Buddhist principles affecting the success of the sufficiency economy movement in the royal awards schools was resulted from the school administrators' understanding, belief and confidence in sufficiency economy philosophy and then they applied it in school management accompanied with 3 sets of Buddhist principles; Iddhipada to strengthen the movement with balance, Sappurisa Dhamma to establish the movement, and Ditthadhamikattha to support the sustainable development. The belief and confidence in sufficiency economy principle could lead to sustainable development of human and society, at the same time, the Buddhist principles embedded in the sufficiency economy philosophy should be used to apply in education management in order to create the correct understanding in the principle of sufficiency economy and correlating to ways of life of the Thai people.

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีจากความอนุเคราะห์และอุปถัมภ์ของบุคคลหลายท่าน ทั้งในส่วนที่เป็นงานวิชาการ งานภาคสนาม และส่วนของผู้ที่สนับสนุนการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ พระเทพวิสุทธิกวี ประธานที่ปรึกษา พระมหาสายรุ้ง อินฺทาวุโธ อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ผอญู คำชูสังข์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก ที่ได้เมตตาอบรมสั่งสอนให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ตลอดจนแนะนำแนวทางในการศึกษาค้นคว้าทั้งทางภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ อีกทั้งพระธรรมเมธาภรณ์ อาจารย์ผู้เป็นกัลยาณธรรม และพระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่สละเวลาช่วยเหลือให้คำสัมภาษณ์แนะนำในการทำคุษฎีนิพนธ์นี้

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ พันธเสน ศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงษ์ ทองภักดี ศาสตราจารย์ ดร.สำเนา ขจรศิลป์ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อนันต์ รัศมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา ธีระวิทย์เลิศ พลตรี ดร.วีระ วงศ์สรรค์ ที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย แบบสอบถาม วิธีการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูล นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้นสมบูรณ์เป็นรูปแบบองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย รวมทั้ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รัตตย์ อาจารย์ผู้ให้ความช่วยเหลือตลอดมาจนเป็นผลสำเร็จ และอาจารย์ ดร.โสภณ จำทัพ ผู้จุดประกายความคิดในการวิจัย

ขอขอบพระคุณ อาจารย์วศิน อินทสระ ครูสุรีพร เอี้ยวถาวร และนายแพทย์ ชินวัตร อีกทั้งผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่สนับสนุนส่งเสริม และให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม และให้การสัมภาษณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และขอกราบขอบพระคุณ พระมหาสมเจต สมจารี ที่เมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการจัดทำเอกสารของบัณฑิตวิทยาลัย

ท้ายที่สุดนี้ ขอคุณความดีและกุศลผลบุญที่เกิดมีจากคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ให้เป็นพุทธรูชา และทดแทนพระคุณของบิดามารดาผู้ให้กำเนิด ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน ซึ่งข้าพเจ้าขอกุณความดีและกุศลผลบุญทั้งหลายเหล่านี้ เป็นเครื่องบูชาพระคุณของท่านทั้งหลายเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนานี้ด้วยเทอญ

สุจิตรา ทิพย์บุรี

สารบัญญัตย่อ

การเขียนคุณฐีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับหลวง กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕. และพระไตรปิฎกอรรถกถาฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นคัมภีร์หลักเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้า สำหรับการอ้างอิงได้ใช้ชื่อย่อของคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถามีคำย่อและคำเต็ม ดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม		
พระวินัยปิฎก			
วิ.มหา.	วินัยปิฎก	มหาวิภังค	
พระสุตตันตปิฎก			
ที.ปา.	สุตตฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค
ที.ม.	สุตตฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค
ที.สี.	สุตตฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขนุชวรรค
ม.ม.	สุตตฺตปิฎก	มชฌิมนิกาย	มชฌิมปณณาสก
ม.อุ.	สุตตฺตปิฎก	มชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก
สั.ส.	สุตตฺตปิฎก	สัยฺยตฺตนิกาย	สคาถวรรค
สั.นิ.	สุตตฺตปิฎก	สัยฺยตฺตนิกาย	นิทานวคค
สั.สพ.	สุตตฺตปิฎก	สัยฺยตฺตนิกาย	สพายตฺตวคค
อง.เอก.	สุตตฺตปิฎก	สัยฺยตฺตนิกาย	เอกนิปาต
อง.ติค.	สุตตฺตปิฎก	องคฺตฺตรนิกาย	ติคนิปาต
อง.จตุก.	สุตตฺตปิฎก	องคฺตฺตรนิกาย	จตุกฺกนิปาต
อง.ปญจ.	สุตตฺตปิฎก	องคฺตฺตรนิกาย	ปญจกฺกนิปาต
อง.อฏฺจก.	สุตตฺตปิฎก	อฏฺจกฺตฺตรนิกาย	อฏฺจกฺกนิปาต
อง.สคฺตค.	สุตตฺตปิฎก	อฏฺจกฺตฺตรนิกาย	สคฺตคฺกนิปาต
ขุ.ชา.	สุตตฺตปิฎก	ขุทฺทกนิกาย	ชาดก
ขุ.ธ.	สุตตฺตปิฎก	ขุทฺทกนิกาย	ธรรมบท
ขุ.วิ.	สุตตฺตปิฎก	ขุทฺทกนิกาย	วิมานวตฺต

ช.ช.	สุตตนปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาจ
ช.สุ.	สุตตนปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิปาต

อรรถกถา

ที.ปา.อ.	ทีฆนิกาย	สุมงคลวิลาสินี	ปาฎีกวคฺคกฺขกถา
ที.ม.อ.	ทีฆนิกาย	สุมงคลวิลาสินี	มหาวคฺคกฺขกถา
ที.สี.อ.	ทีฆนิกาย	สุมงคลวิลาสินี	สีลขณฐวคฺคกฺขกถา
สํ.ส.อ.	สํยุตตนิกาย	สารตฺตปฺปกาสินี	สตาถาวคฺคกฺขกถา
สํ.ม.อ.	สํยุตตนิกาย	สุมงคลวิลาสินี	มหาวคฺคกฺขกถา
อง.จตุกก.อ.	องฺคฺคตฺตรนิกาย	มโรธปฺรูณี	จตุกกนิปาตกฺขกถา
อง.ฉกก.อ.	องฺคฺคตฺตรนิกาย	มโรธปฺรูณี	ปณฺจกนิปาตกฺขกถา
ช.ชา.อ.	ขุททกนิกาย	ชาตกฺขกถา	
ช.ธ.อ.	ขุททกนิกาย	ธมฺมปทฺกฺขกถา	
ช.เดร.อ.	ขุททกนิกาย	ปรมตฺตทิปนี	เดรคาคกฺขกถา
ช.เดรี.อ.	ขุททกนิกาย	ปรมตฺตทิปนี	เดรีคาคกฺขกถา
ช.ม.อ.	ขุททกนิกาย	สทฺธมฺมปชฺโชติกา	มหานิทฺเทสฺสกฺขกถา
ช.สุ.อ.	ขุททกนิกาย	ปรมตฺตชฺโชติกา	สุตฺตนิปาตกฺขกถา

ปกรณ์วิเสส

วิสุทฺธิ	วิสุทฺธิมคฺคปกรณ์
----------	-------------------

สำหรับการอ้างอิงตัวเลขที่อยู่หลังคำย่อของคัมภีร์ ใช้แบบ ๓ ตอน ในการอ้างอิงพระไตรปิฎก คือ เล่มที่ / ข้อที่ / หน้าที่ เช่น ม.ม.๑๓/๓๐๖/๓๖๕. หมายถึง มหฺฉนฺนิคาย มหฺฉนฺนิปณฺนาสก เล่มที่ ๑๓ ข้อที่ ๓๐๖ หน้าที่ ๓๖๕ เป็นต้น

สำหรับตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อของคัมภีร์อรรถกถานั้นมีเลข ๒ ตอน คือ เลขเล่ม/เลขข้อ ตัวอย่างเช่น อง.จตุกก.อ. ๒/๖๒. หมายถึง องฺคฺคตฺตรนิกาย มโรธปฺรูณี จตุกกนิปาตกฺขกถา เป็นต้น

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญคำย่อ	จ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฑ
สารบัญแผนภาพ	ด
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามในการวิจัย	๖
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๔.๑ ขอบเขตทางด้านเนื้อหา	๙
๑.๔.๒ ขอบเขตทางด้านวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน	๙
๑.๔.๓ ขอบเขตทางด้านระยะเวลาในการศึกษาดำเนินงานการวิจัย	๑๐
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๐
๑.๖ คำนียามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๑๐
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๓
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	๑๓
๒.๑.๑ ความหมายของการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	๑๓
๒.๑.๒ การขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาตามแนวพุทธศาสตร์	๑๕

๒.๕ หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน	๓๕
๒.๕.๑ ความซื่อสัตย์	๓๓
๒.๕.๒ ความอดทน	๓๕
๒.๕.๓ ความเพียร	๓๕
๒.๕.๔ สันโดษ	๕๒
๒.๕.๕ ประโยชน์ ๓	๕๕
๒.๕.๖ สาราณียธรรม ๖	๑๐๕
๒.๕.๗ สัปบุริสธรรม ๗ พลังแห่งการขับเคลื่อน	๑๐๖
๒.๕.๘ อริยมรรคองค์ธรรมแห่งการประกอบสัมมาชีพ	๑๑๐
๒.๕.๙ อรรถกถาชาดกที่เกี่ยวข้องต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน	๑๑๖
๒.๑๐ สภาพพื้นที่ในการวิจัย	๑๒๒
๒.๑๐.๑ โรงเรียนรางวัลพระราชทานในจังหวัดนนทบุรี	๑๒๓
๒.๑๐.๒ รายชื่อโรงเรียนรางวัลพระราชทานในจังหวัดนนทบุรี	๑๒๕
๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๒๖
๒.๑๑.๑ งานวิจัยภายในประเทศ	๑๒๖
๒.๑๑.๒ งานวิจัยในต่างประเทศ	๑๓๖
๒.๑๒ กรอบแนวคิด	๑๓๗
๒.๑๒.๑ กรอบแนวคิดวิธีดำเนินการวิจัย	๑๓๗
๒.๑๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๓๗
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๓๕
๓.๑ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ	๑๓๕
๓.๑.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๔๐
๓.๑.๒ การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๔๐
๓.๑.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๔๒
๓.๑.๔ การวัดค่าตัวแปร	๑๔๓
๓.๑.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๔๔

๓.๑.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๔๖
๓.๒ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ	๑๔๗
๓.๒.๑ การศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง	๑๔๗
๓.๒.๒ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	๑๔๗
๓.๒.๓ ขอบเขตของเนื้อหาในการวิจัย	๑๔๘
๓.๒.๔ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารและหน่วยการวิเคราะห์	๑๕๐
๓.๒.๕ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๕๐
๓.๒.๖ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๕๑
๓.๒.๗ การวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูล	๑๕๑
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๕๓
๔.๑ ส่วนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	๑๕๓
๔.๑.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๕๔
๔.๑.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	๑๕๔
ตอนที่ ๑ การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๕๕
ตอนที่ ๒ การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานใน ๖ ด้าน	๑๖๐
ตอนที่ ๓ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๑๗๑
ตอนที่ ๔ การศึกษาข้อเสนอแนะหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๑๗๖
๔.๑.๓ แนวคิดรูปแบบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	๑๗๒
๔.๒ ส่วนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	๑๗๒

๔.๒.๑	หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๑๘๓
	ตอนที่ ๑ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๑๘๔
	ตอนที่ ๒ หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน	๑๘๖
๔.๒.๒	ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๘๕
๔.๒.๓	แนวคิดรูปแบบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	๒๐๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ		๒๑๐
๕.๑	สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ	๒๑๑
๕.๑.๑	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๒๑๒
๕.๑.๒	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๒๑๓
๕.๑.๓	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรม	๒๑๖
๕.๑.๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จ	๒๑๘
๕.๒	สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ	๒๒๑
๕.๒.๑	ผลการวิเคราะห์ด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์	๒๒๒
๕.๒.๒	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๒๒๓
๕.๒.๓	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรม	๒๒๕
๕.๒.๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จ	๒๒๖
๕.๓	อภิปรายผลการวิจัย	๒๒๕
๕.๔	องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย	๒๕๓

๕.๔.๑ การสร้างตัวแบบ	๒๕๓
๕.๔.๒ การทดสอบตัวแบบโดยการประชุมกลุ่ม	๒๕๔
๕.๔.๓ การประยุกต์รูปแบบ	๒๕๖
๕.๔.๔ รูปแบบหลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๒๖๑
๕.๕ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	๒๖๔
๕.๕.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย	๒๖๔
๕.๕.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	๒๖๕
บรรณานุกรม	๒๖๖
บุคลากร	๒๖๘
ภาคผนวก	๒๖๖
ภาคผนวก ก	
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิให้คำปรึกษาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย	
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบรูปแบบองค์ความรู้ที่ได้มาจากการวิจัย	
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการและผู้เกี่ยวข้องที่รับการสัมภาษณ์	๒๖๗
ภาคผนวก ข	
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบรูปแบบองค์ความรู้จากการวิจัย	๒๖๘
ภาคผนวก ค	
ตารางแสดงผลการวิเคราะห์หาค่า IOC	
ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง	๒๖๙
ภาคผนวก ง	
แบบสอบถามเพื่อการศึกษาเชิงปริมาณ	
แบบคำสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาเชิงคุณภาพ	๒๖๙

ภาคผนวก จ

รูปภาพและเกียรติบัตร

๓๑๒

ประวัติผู้วิจัย

๓๑๘

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๔.๑	แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จำแนกตามเพศ ๑๖๐
ตารางที่ ๔.๒	แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จำแนกตามอายุ ๑๖๑
ตารางที่ ๔.๓	แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๖๒
ตารางที่ ๔.๔	แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ๑๖๓
ตารางที่ ๔.๕	แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ๑๖๔
ตารางที่ ๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยรวมทุกด้าน และจำแนกในแต่ละด้าน ๑๖๖
ตารางที่ ๔.๗	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านคุณภาพนักเรียน ๑๖๗
ตารางที่ ๔.๘	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านการบริหารหลักสูตรและงาน ๑๖๘
ตารางที่ ๔.๙	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านการบริหารการจัดการ ๑๖๙
ตารางที่ ๔.๑๐	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ๑๗๐

- ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร ๑๗๑
- ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา ๑๗๓
- ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จำแนกตามคะแนนความสัมพันธ์ตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมิน ใน ๖ ด้าน ๑๗๕
- ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าแจกแจง ค่าร้อยละและค่าไคสแควร์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ๑๗๗
- ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงค่าแจกแจง ค่าร้อยละและค่าไคสแควร์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ๑๗๘
- ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงค่าแจกแจง ค่าร้อยละและค่าไคสแควร์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษากับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ๑๗๙
- ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงค่าแจกแจง ค่าร้อยละและค่าไคสแควร์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ด้านตำแหน่งหน้าที่กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ๑๘๐
- ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงค่าแจกแจง ค่าร้อยละและค่าไคสแควร์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ด้านประสบการณ์ในการทำงานกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียน

	รางวัลพระราชทาน	๑๘๑
ตารางที่ ๔.๑๕	แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านคุณภาพนักเรียน	๑๘๓
ตารางที่ ๔.๒๐	แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ	๑๘๔
ตารางที่ ๔.๒๑	แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านการบริหารการจัดการ	๑๘๕
ตารางที่ ๔.๒๒	แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน	๑๘๖
ตารางที่ ๔.๒๓	แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร	๑๘๗
ตารางที่ ๔.๒๔	แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา	๑๘๘

สารบัญแผนภาพ

	หน้า	
แผนภาพที่ ๑	แสดงถึงกระบวนการของการรับรู้จากความเชื่อ	๒๔
แผนภาพที่ ๒	ลำดับขั้นของความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ด้านพุทธพิสัย	๒๕
แผนภาพที่ ๓	ความหมายและแนวทางในการปฏิบัติปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๓๗
แผนภาพที่ ๔	หลักอริยมรรคในไตรสิกขา	๓๕
แผนภาพที่ ๕	การเรียนรู้ตามความเชื่อเพื่อการพัฒนา	๕๑
แผนภาพที่ ๖	บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๗๘
แผนภาพที่ ๗	ความสัมพันธ์ในการขับเคลื่อนตามหลักพุทธธรรม	๘๖
แผนภาพที่ ๘	คุณภาพหลักพุทธธรรมนำพลังความสำเร็จ	๑๐๒
แผนภาพที่ ๙	กระบวนการเกิดหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหาร จัดการงานโรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๑๓๕
แผนภาพที่ ๑๐	รายชื่อโรงเรียนรางวัลพระราชทานในจังหวัดนนทบุรี	๑๒๗
แผนภาพที่ ๑๑	แสดงกระบวนการดำเนินงานสร้างแบบสอบถาม	๑๔๘
แผนภาพที่ ๑๒	แนวคิดรูปแบบกิจกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ใน ๖ ด้าน	๑๘๕
แผนภาพที่ ๑๓	แนวคิดรูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน	๒๑๖
แผนภาพที่ ๑๔	แสดงความสัมพันธ์ของค่าเฉลี่ยเพื่อสร้างรูปแบบ	๒๗๔
แผนภาพที่ ๑๕	แสดงความสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดของ “ISD” Model	๒๗๘
แผนภาพที่ ๑๖	แนวคิดมิติสัมพันธ์การวิจัยแบบผสมผสานในเรื่องรูปแบบหลักพุทธธรรม ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัล พระราชทาน	๒๗๕
แผนภาพที่ ๑๗	รูปแบบแสดงความสัมพันธ์ของกิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียน ใน ๖ ด้าน	๒๘๐
แผนภาพที่ ๑๘	รูปแบบแสดงความสัมพันธ์ของหลักธรรมที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ พอเพียง ในโรงเรียน ใน ๖ ด้าน	๒๘๑
แผนภาพที่ ๑๙	รูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลสำเร็จต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๒๘๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมา ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับบริบทของประเทศ ภูมิสังคม หรืออัตราขององค์กร หรือความพร้อมของคนและระบบตามแนวทางการพัฒนาตามพระราชดำริ จึงหวังพึ่งพิงความรู้ เทคโนโลยี เงินลงทุน หรือตลาดจากภายนอกประเทศมากเกินไป โดยไม่เตรียมสร้างพื้นฐานภายในประเทศให้มั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอก ในขณะเดียวกัน ปัญหาซึ่งทับถมอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายทุน กระจายความเจริญและผลประโยชน์จากการพัฒนา และกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคนและในเชิงพื้นที่ รวมทั้งเกิดปัญหาทางสังคม ความย่อหย่อนทางศีลธรรม ความเสื่อมถอยของวัฒนธรรมที่ดั่งงามของสังคมไทย ตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน

โดยเห็นได้จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศและเป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งต่อมาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) รัฐบาลได้อัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยผลของการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ สรุปได้ว่าประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลง ในขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมาก อันเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย ทำให้เกิด

หลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศ และปัญหาของยาเสพติดลดลง แต่เศรษฐกิจไทยยังไม่เข้มแข็งและอ่อนไหวต่อความผันผวนของปัจจัยภายนอก ขณะที่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐที่ยังต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

ในปัจจุบันเป็นช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทัน โลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง^๑ ดังนั้นการพัฒนาประเทศในระยะนี้จำเป็นต้องสร้าง “ความสมดุลและภูมิคุ้มกัน” ให้เกิดขึ้นกับคน สังคม ระบบเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยมุ่งรักษาสมดุลระหว่างความพอเพียงและการแข่งขัน ภายใต้การคำนึงถึงสถานะการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาทุกด้านอย่างครบถ้วน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในทุกระดับ เพื่อให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ฉะนั้นการกำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศจึงต้องวางยุทธศาสตร์ให้คนและสังคมสามารถปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทันภายใต้หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง การมีภูมิคุ้มกันและการสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติ ควบคู่ไปกับการนำทุนที่มีอยู่ในสังคมทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประโยชน์และเสริมสร้างให้เข้มแข็ง โดยวางแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างทุนทางสังคม ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งระดับประเทศ เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน^๒ ทั้งนี้ทุนทาง

^๑สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ. พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๙), หน้า ๑๙.

^๒สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔), สำนักเอกสารประกอบการสัมมนาระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

สังคมย่อมเกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้นือเชื่อใจ สายใยความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ค้ำจุนของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม ดังนี้คือ

๑. คน มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ ที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้งด้านสุขภาพ ร่างกายที่แข็งแรง จิตใจดี เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์และมีจิตสำนึกสาธารณะ ส่วนด้านสติปัญญาให้มีศักยภาพและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกัน จนสามารถปรับตัวให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและมีทักษะในการประกอบอาชีพ

๒. สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวที่เป็นแหล่งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดี สถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวและกล่อมเกลาจิตใจให้ตั้งมั่นในคุณความดี สถาบันการเมืองการปกครองเป็นที่ดูแลให้สังคมอยู่ในระเบียบแบบแผน สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งสร้างความรู้และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่คนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน

๓. วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ เป็นไปในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ค้ำจุนค่านิยมความเป็นไทย นอกจากนี้ยังมีในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ

๔. องค์ความรู้ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่สั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากอดีตมาถึงปัจจุบัน ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

จากข้อความที่กล่าวข้างต้นนั้นจึงเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษามีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสร้างทุนทางสังคม โดยเฉพาะในเรื่องของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่องตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ซึ่งผู้บริหารและครูจะต้องมีบทบาทหน้าที่หลักในการร่วมพัฒนาประเทศ เพราะผู้บริหารและครูจะต้องมีการรับรู้จนเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง และนำไปใช้ได้ด้วยการถ่ายทอด หรือปลูกฝังให้เกิดแก่เยาวชนในสถานศึกษาของตน ด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผลและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีหลักพุทธธรรมที่มุ่งหมายให้บุคคลทำลายความเห็นแก่ตัว ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และต้องการให้แต่ละบุคคลมีความเมตตากรุณาต่อกันเป็นที่ตั้ง ไม่เอาเปรียบเบียดเบียนซึ่งกันและกัน รู้เท่าทันต่อความเป็นจริงแห่งสังขาร เข้าใจตนเองและความเป็นมาของ โลก ไม่ยึดมั่นถือมั่นกับสิ่งที่ไม่เป็นแก่นสารแม้กระทั่งตัวของตนเอง ด้วยการฝึกให้บุคคลมีความเกรงกลัวและละอายต่อบาป ประพฤติตนให้ถูกต้องเหมาะสมตามทำนองคลองธรรม ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาตนและจิตสำนึกทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้

เกิดการพัฒนาด้านปัญญาที่ยิ่งขึ้นไปตรงตามแนวคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจนั้น พระพุทธองค์ทรงชี้แนะนำถึงหนทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและดีงามตามหลักแห่งมัชฌมาปฏิปทา อันจะนำไปเพื่อการบรรเทาทุกข์ที่เกิดจากความพยายามหาเลี้ยงชีพ เพื่อให้ชีวิตของตนดำรงต่อไปอย่างปรกติสุขตามอัธยาภาพ โดยเฉพาะหลักธรรมที่ทรงแสดงนั้น เป็นไปเพื่อให้บุคคลปรับปรุงตนเอง ให้เป็นสมาชิกที่ไม่เป็นปัญหา จนพัฒนาเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและมีหลักการอยู่ร่วมกันได้โดยปรกติสุขของคนในสังคม^๗

ในการสร้างกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นการริเริ่มเพื่อสานต่อทางความคิดและเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างหลากหลาย รวมทั้งเป็นไปเพื่อจุดประกายให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง ตลอดจนเป็นเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ให้มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิด เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยในทุกภาคส่วน โดยมีวัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักการไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการเสริมพลังให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง รักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างเท่าทัน และนำไปสู่ความอยู่ดี กินดี ร่มเย็นเป็นสุขของประชาชน

การขับเคลื่อนจึงต้องเป็นไปในลักษณะเครือข่ายและระดมพลังจากทุกภาคส่วน นับตั้งแต่เครือข่ายสนับสนุนตามกลุ่มเป้าหมายเบื้องต้น เช่น เครือข่ายด้านประชาสังคมและชุมชน เครือข่ายธุรกิจเอกชน เป็นต้น โดยมี สศช. เป็นหน่วยปฏิบัติงานในการขับเคลื่อน และทูลเกล้าถวายผลการ

^๗พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตฺวา โณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกโถวาท, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๔), หน้า ๒๖๖.

ดำเนินงานในด้านการขับเคลื่อนเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ครบรอบ ๘๐ พรรษา ในเดือนธันวาคม ๒๕๕๐ นี้^๔

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นการสำคัญของประเทศ เพราะการศึกษาจะสร้างและพัฒนาคนในชาติให้มีความรู้ มีความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และทำงานได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพในทุกวงการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อันเป็นการตอบสนองต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติ แต่อย่างไรก็ตามจากสภาพสังคมในปัจจุบัน เป็นสังคมที่นิยมความเจริญด้านวัตถุและเทคโนโลยีอันทันสมัย อันเป็นผลให้ค่านิยมของคนมุ่งไปที่วัตถุมากกว่าจิตใจ การดำเนินชีวิตจึงเป็นไปด้วยความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เพราะต่างคนต่างมุ่งที่จะเอาตัวรอด โดยจะดำเนินชีวิตไปตามบทบาทหน้าที่ที่ตนได้รับ ซึ่งบางครั้งอาจจะเป็นไปในลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็น^๕ และเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะมีผลมาจากการขาดการพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจ จึงทำให้เกิดปัญหาทางคุณธรรมขึ้นมา มากมายเกินสมควร มีความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย และความเลื่อมทราทางด้านศีลธรรมจริยธรรม ซึ่งจากลักษณะดังที่กล่าวมาแล้วนี้ นับว่าเป็นมหันตภัยอันใหญ่หลวงต่อความเจริญรุ่งเรือง ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของคนไทย^๖

หากพิจารณาต่อไปว่า “ผู้บริหารโรงเรียน” เป็นผู้นำทางการศึกษา เป็นบุคคลสำคัญในการวางนโยบายจัดการการศึกษา ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองไปในอนาคตว่า การจัดการศึกษาเพื่ออนาคตควรจะต้องดำเนินไปเพื่อการสร้างคนให้สมบูรณ์ และพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเป็นหลักสำคัญ^๗ และการบริหารงานจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือจะประสบความสำเร็จ

^๔ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “เศรษฐกิจพอเพียง”, (กรุงเทพมหานคร : รายงานคำบรรยายอัดสำเนา, กรมส่งเสริมการเกษตร ๒๕๔๕), หน้า ๔-๗.

^๕ กษมา วรวรรณ, “แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและประชาธิปไตย”, (กรุงเทพมหานคร : รายงานคำบรรยายอัดสำเนา, กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

^๖ บรรจง ชูสกุลชาติ, เป้าหมายหลักและกลยุทธ์ในการบริหารการศึกษายุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๑), หน้า ๖.

^๗ ไพฑูรย์ ลินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๑๔๓.

ลงได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ดำเนินการบริหารที่ปฏิบัติงานจริง เพราะหากได้กระทำโดยการนำหลักการตามทฤษฎีเป็นแนวทาง และนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการอบรมตนและปฏิบัติตนให้เหมาะสมแล้ว ย่อมจะช่วยให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ได้ถึงความสำเร็จบนพื้นฐานของการยอมรับ และได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้ร่วมงานเป็นอย่างดีด้วย เพื่อให้กิจการงานการขับเคลื่อนสำเร็จลุล่วงและประสบผลได้โดยเร็ว เหมือนดังคำกล่าวที่ว่า

“การเป็นนักบริหารที่ดี จะอาศัยความเก่งอย่างเดียวไม่พอ ต้องอาศัยหลักธรรมประจำใจ รู้ว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ซึ่งคนเราจะมีปัญญาดีอย่างนี้ได้ จิตใจของเขาจะต้องผูกหลักธรรมยึดกับหลักธรรมตลอดเวลา”^๔

ฉะนั้นรากฐานสำคัญของการทำกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จได้คือนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องมีความเชื่อและศรัทธาในหลักพุทธธรรม มีคุณธรรมและจริยธรรมที่สูงกว่าบุคคลอื่น และสามารถแสดงออกมาให้เห็นถึงพฤติกรรม การปฏิบัติตนที่ส่งผลไปยังพฤติกรรม การปฏิบัติงาน ในหน้าที่ของตนได้ ทั้งยังต้องพัฒนาฝึกฝนอบรมตนให้สูงดียิ่งขึ้นไป เพราะคนที่ฝึกคิดแล้วย่อมนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมที่ดีทั้งทางกายและความรู้ให้เท่ากัน โดยหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อการทำกิจกรรมในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นในการปฏิบัติให้เกิดความเพียรพยายามและนำไปสู่ความสำเร็จ เรียกว่า อิทธิบาท ๔ เป็นพลังในการขับเคลื่อนด้วยความพึงพอใจ มีศรัทธา ก่อให้เกิดความเพียร และนำไปสู่ความพอประมาณตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา นอกนั้นยังมีปัจจัยพื้นฐานอีก ๓ ประการ ที่เป็นกลไกสำคัญการสร้างความสำเร็จในชีวิต คือ ตนเอง ผู้ร่วมงานหรือผู้อื่น และงาน^๕ เพราะหากผู้บริหารโรงเรียนสามารถเข้าใจถึงปัจจัยทั้งสามแล้ว จะทำให้ผู้บริหารสามารถควบคุม กำกับและดูแลตนเอง บุคคลรอบข้างและหน้าที่การงานให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ คือ สามารถครองตน ครองคนและครองงาน ซึ่งส่งผลให้เกิดความสำเร็จในกิจกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โดยนโยบายหลักในการพัฒนาประเทศที่มุ่งผู้บริหาร โรงเรียนต้องทำกิจกรรมในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเดรวาทมาประกอบพฤติกรรม การปฏิบัติงาน ในหน้าที่ของตน เพื่อพัฒนาตน พัฒนาคณะ และพัฒนางานให้มีความสมบูรณ์พร้อม ตลอดจนเป็นภูมิคุ้มกันตนภายใต้กระแสแห่งโลกาภิวัตน์ และใช้ในการบริหาร

^๔ พระภาวนาวิริยคุณ, หลักการบริหารตามพุทธวิธี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

^๕ ปราชญา กล้าผจญ, “แนวโน้มและพัฒนาการทางการบริหารการศึกษา”, (กรุงเทพมหานคร : เอกสารการสอนอัคราวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐.

จัดการงานการศึกษาให้บรรลุตรงตามวัตถุประสงค์ เป็นผลสำเร็จได้ดีในทุก ๆ ด้าน เพราะงานทางด้านการบริหารงานการศึกษานั้น ผลสำเร็จของผู้บริหารการศึกษาอันเป็นที่ประจักษ์ประการหนึ่ง นั่นคือ การได้เป็นผู้บริหารโรงเรียนของโรงเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล เพราะการเป็นโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้นย่อมเป็นเครื่องหมายของการบริหารงานที่ประสบผลสำเร็จ อันเป็นรางวัลแห่งเกียรติยศ เป็นการประกาศเกียรติคุณของผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรในโรงเรียนให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ เป็นเกียรติเป็นศรีแก่ตน วงศ์ตระกูลและสถาบัน ซึ่งโรงเรียนใดที่ได้รับรางวัลพระราชทานมานั้น นั้นย่อมหมายถึงผลสำเร็จในการบริหารงานทางการศึกษาในทุกด้านได้อย่างดี มีประสิทธิภาพสูงสุด เพราะเกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแรงในการปฏิบัติงานจากทุกฝ่าย ภายใต้การนำพาของผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง ด้วยปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ โดยมีการพัฒนางานอย่างไม่หยุดยั้งจนเกิดผลสัมฤทธิ์ และผลลัพธ์อันเป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แก่ผู้เรียน ชุมชน และสังคม จนเป็นที่เชื่อถือและเป็นที่ยอมรับในที่สุด อีกทั้งถ้าผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีการรับรู้ มีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องแล้ว ย่อมจะเกิดผลดีแก่ตนเอง บุคคลรอบข้างผู้ใกล้ชิดทั้งหลาย และภาระหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งผลดีที่เกิดขึ้นนี้ถือเป็นการพัฒนาตน พัฒนาคณะ และพัฒนางาน โดยสามารถนำผลสำเร็จไปสู่เป้าหมายขององค์กรได้ในที่สุด

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาเบื้องต้นนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีหลักการ นโยบาย และแนวทางในการบริหารงานที่ดี โดยมีความเชื่อ ความศรัทธาและความเพียรเป็นเบื้องต้น น้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จในโรงเรียน ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน มีหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและถูกต้องตรงตามแนวทางของนโยบายการศึกษาชาติ อีกทั้งผู้วิจัยยังปฏิบัติหน้าที่เป็นครูในจังหวัดนนทบุรี จึงสนใจที่จะศึกษาถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๑.๒ คำถามในการวิจัย

๑.๒.๑ หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้นเป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้นเป็นอย่างไร

๑.๒.๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้นเป็นอย่างไร

๑.๒.๔ แนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้นเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๑.๓.๔ เพื่อนำเสนอแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน”

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Designs) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อมุ่งศึกษาหาองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นมาจากความรู้เดิมเป็นพื้นฐาน ถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ๓ ประเด็นหลักที่สำคัญ ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

๑) ศึกษาค้นคว้าเอกสารชั้นปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก ร่องลงมาเป็นอรรถกถา ตำรา และหนังสือต่าง ๆ ที่มีผู้เขียนวิเคราะห์ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๒) ศึกษาค้นคว้าเอกสารชั้นทุติยภูมิจากพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงที่ทรงพระราชทาน เอกสารที่เกี่ยวกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการขับเคลื่อน โดยนำมาเรียบเรียงวิเคราะห์ตามหัวข้อที่ทำการวิจัย

๓) ศึกษาค้นคว้าเอกสารชั้นทุติยภูมิจากแนวคิด ทฤษฎี ตำราทางด้านการบริหาร การศึกษา บทความ เอกสารอ้างอิงและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยแหล่งค้นคว้าจากหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยและบุคคลที่เกี่ยวข้องอันเป็นที่ยอมรับในสังคม

๔) ศึกษาค้นคว้าเอกสารชั้นทุติยภูมิจากแนวคิดบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินใน ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารการจัดการ จัดการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา

๑.๔.๒ ขอบเขตทางด้านการวิจัยแบบผสมผสาน

๑) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ในจังหวัดนนทบุรี ที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ มีจำนวน ๔๓ โรงเรียน ได้แก่ ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ รองผู้จัดการ รองผู้อำนวยการ ผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ และครู รวมจำนวนทั้งสิ้น ๗๘๒ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง ๒๕๘ คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

๒) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

(๑) ตัวแปรต้น ได้แก่ ข้อมูลทางสถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน

(๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารการจัดการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา

๓) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน ชนิดปลายปิด ตามหลักการของ Likert โดยการประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกัน

๔) การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยตนเองและวิเคราะห์โดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS / PC (Statistical Package for Social Science) ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยมัธยฐานคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความสัมพันธ์

ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง และนำมาวิเคราะห์สรุปผล

๕) สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยแบบผสมผสาน

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยแบบผสมผสาน โดยจัดแบ่งเป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพให้ตรงตามลำดับขั้นตอน

๑.๔.๓ ขอบเขตทางด้านระยะเวลาในการศึกษาดำเนินงานการวิจัย

ผู้วิจัยได้วางแผนถึงระยะเวลาในการศึกษาดำเนินงานการวิจัย โดยเริ่มตั้งแต่ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ ไป จนถึงภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๕

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๑.๕.๒ ทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๑.๕.๓ ทำให้ทราบข้อเสนอแนะหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๑.๕.๔ ทำให้ทราบแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน”

๑.๕.๕ ทำให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในงานการบริหารโรงเรียนด้วยหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทานที่เหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบัน

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่ตามที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก โดยในการวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะหลักธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน ซึ่ง ได้แก่ ไตรสิกขา อริยมรรค สันโดษ สาราณียธรรม ๖ อิทธิบาท ๔ สัพปุริสธรรม ๗ และทิวฐัมมิกัตถะ ๔

การขับเคลื่อน หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการของการนำแนวคิด ทฤษฎี หรือหลักการไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เห็นเป็นรูปธรรมโดยผ่านกระบวนการรับรู้ ความเข้าใจและมีการนำไปใช้ ดังเช่น โครงการอันเนื่องด้วยพระราชดำริ, โรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นต้น

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน รวมถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางและยึดหลักการพึ่งพาตนเองตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีองค์ประกอบสำคัญที่เรียกว่า สามห่วง สองเงื่อนไข ได้แก่

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีในการพึ่งพาตัวเองและมีชีวิตที่เรียบง่าย โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นการปฏิบัติตนในระหว่างความต้องการกับความพุ่มเฟิย

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับความพอประมาณด้วยความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองสะสมไว้ เป็นการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล ด้วยการรู้จักตนเองและเข้าใจผู้อื่น พิจารณาตามเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลการกระทำที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

๓. การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การสร้างความสามารถของจิตใจให้มีความพร้อมที่จะอยู่ได้ในภาวะที่เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือมีความสามารถในการปรับตัวอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก โดยต้องตั้งอยู่บนฐานของการพึ่งตนเองและความมีวินัยในตนเอง

๔. เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ในวิชาการต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมสะสมข้อมูลจนเข้าใจความหมายได้อย่างลึกซึ้ง มีการนำไปใช้อย่างเป็นเหตุผลด้วยความมีสติและปัญญา

๕. เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง ความดีหรือพฤติกรรมที่แสดงออกตามหลักพุทธธรรม ซึ่งบุคคลนำไปปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความเพียรและความไม่ประมาท

โรงเรียนรางวัลพระราชทาน หมายถึง โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอน และการบริหารบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ประสบความสำเร็จในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเกณฑ์มาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ ใน ๖ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านคุณภาพนักเรียน

๒) ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ

๓) ด้านการบริหารการจัดการ

๔) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน

๕) ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร

๖) ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา

และโรงเรียนเหล่านี้ผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐานและได้รับการคัดเลือกให้เข้ารับรางวัลพระราชทาน ในจังหวัดนนทบุรี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔ มีจำนวนทั้งสิ้น ๔๑ โรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง หัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารโรงเรียนทั้งภาครัฐและเอกชน โดยในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ รองผู้จัดการ รองผู้อำนวยการ ผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ และครู

เพศ หมายถึง เพศของกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ เพศชาย และเพศหญิง

อายุ หมายถึง อายุของกลุ่มตัวอย่างในขณะที่ยกแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม คือ ๒๑-๓๐ ปี, ๓๑-๔๐ ปี, ๔๑-๕๐ ปี, ๕๑-๖๐ ปี, และมากกว่า ๖๐ ปี

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับจากสถานศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม คือ มัธยมศึกษา, อนุปริญญา, ปริญญาตรี, ปริญญาโท, และปริญญาเอก

ตำแหน่งหน้าที่ หมายถึง ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม คือ ผู้รับใบอนุญาต, ผู้จัดการ/รองผู้จัดการ, ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ, ผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ, และครู

ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ประสบการณ์ในการทำงานที่ผ่านมาตามระยะเวลาการปฏิบัติงานในโรงเรียนของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม คือ น้อยกว่า ๑๐ ปี, ระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี, ระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี, ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี, และมากกว่า ๔๑ ปีขึ้นไป

ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง บุคคลผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา งานวิชาการในด้านการบริหารการศึกษา และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ซึ่งเป็นบุคคลที่สังคมให้การยอมรับ

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการชี้แจงให้เห็นได้ชัดว่าการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญที่ยั่งยืนได้นั้น สิ่งที่สำคัญคือการพัฒนาคนหรือคนในชาติ ซึ่งต้องยึดคนเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการพัฒนา การมีส่วนร่วมที่มีทั้งคุณภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

“...การพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเท สร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่เพียงประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด...”^๑

๒.๑.๑ ความหมายการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนา

คำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เป็นคำมาจากภาษาฝรั่งเศสว่า Sustainable Development คำนี้เป็นศัพท์สากลไปแล้ว และมีการใช้กันทั่วโลก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาที่ผ่านมาแล้วนั้น ประสบ

^๑สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่พระราชทานแก่นิสิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๖.

ความล้มเหลวอย่างจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้เป็นการบูรณาการที่ยั่งยืน และเป็นวิธีการพัฒนาขึ้นมาใหม่ให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่ความยั่งยืนถาวรสืบไป

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ไม่มีความหมายของคำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยตรง แต่มีความหมายแบบแยกคำไว้ดังต่อไปนี้

การ (น.) งาน, สิ่งหรือเรื่องที่ทำ, มักใช้เข้ากับคำ เช่น การงาน เป็นการเป็นงาน ได้การได้งาน, ถ้าอยู่หน้านาม หมายความว่าเรื่อง, ฐานะ, หน้าที่, เช่น การบ้าน การครัว การคลัง การเมือง^๒

พัฒนา-, พัฒนะ (น.) ความเจริญ (ป. วฑฺฒน; ส. วรฺชน) พัฒนา (ก.) ทำให้เจริญ^๓

ยั่งยืน (ก.) ยืนยง, อยู่นาน^๔

ส่วนคำว่า “ขับเคลื่อน” หมายถึง (ก.) ผลักหรือดันให้ไปข้างหน้า^๕

การพัฒนาที่ยั่งยืนตามความหมายของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) อ้างอยู่ในหนังสือการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น จะต้องมีลักษณะเป็นการพัฒนาที่เป็นบูรณาการ (integrated) คือทำให้เกิดองค์รวม (holistic) ซึ่งหมายความว่าองค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกันจะต้องมาประสานกันครบองค์ และลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือมีดุลยภาพ (balanced) หรือการทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติซึ่งเป็นตัวรากฐานของการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยเฉพาะในเรื่องของการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นแนวคิดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนจึงจำเป็นที่จะต้องกระทำอย่างเป็นกระบวนการเพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน^๖

ส่วนคำว่า “พัฒนา” ในความหมายของสหประชาชาติ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development) ทั้งสิ้น และต่อมาจึงมีการพัฒนาทางด้านสังคมและอื่น ๆ ตามมา เพื่อประเทศที่ด้อยพัฒนา ประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศที่พัฒนาแล้วจะได้มีมาตรฐานซึ่งวัดกันในทางเศรษฐกิจ

ฉะนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จึงหมายถึง “การตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่มีผลกระทบต่อความต้องการของคนรุ่นต่อไปใน

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๕.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕.

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖.

^๕เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗.

^๖พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๖๒.

อนาคต” เนื่องจากทุกครั้งที่มีการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน ต้องมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหา^๑ โดยการพยายามอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ในลักษณะที่เป็นส่วนรวมหรือมหภาค คือ หากมีความจำเป็นที่จะดำเนินการให้กระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในที่ใดที่หนึ่ง ก็จะต้องเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมในที่อื่น ๆ เป็นการชดเชยเพื่อให้ในแง่มหภาคของสภาพสิ่งแวดล้อมคงอยู่ได้ดังเดิม การพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนายุคโลกาภิวัตน์ กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกลไกการตลาด ก่อให้เกิดการเติบโต การผลิต การบริโภคที่เป็นผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม ชีววัฒนุษย์ สัตว์ และพืชพรรณ ดังนั้นการที่มนุษย์ยังคงใช้แนวทางพัฒนาแบบเก่าซึ่งไม่คำนึงถึงข้อจำกัดในการพัฒนา อันหมายถึง ข้อจำกัดด้านสภาพ ความสามารถที่จะรองรับการบริโภค และการใช้ประโยชน์จากโลก และเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างที่จะนำมาบริโภค และใช้ประโยชน์หมดลง อีกไม่นานทุกชีวิตบนโลกจะต้องจบสิ้น เพราะมนุษย์จะไม่สามารถอาศัยอยู่บนโลกได้อีกต่อไป การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดเพื่อป้องกันมิให้โลกต้องเดินไปสู่จุดจบ^๑

๒.๑.๒ การขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาตามแนวพุทธศาสตร์

ในการพัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นที่ไปตามทิศทางที่พึงปรารถนานั้น จำเป็นต้องพัฒนาให้คนทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและทักษะฝีมือเพื่อให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ มีจิตสำนึก และมีบทบาทในการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่ดีงามนั้น จะช่วยทำให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุล และยั่งยืนบนพื้นฐานของความเป็นไทย ฉะนั้นจากบริบทวิถีชีวิตของสังคมไทยนับแต่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน จะเกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น ซึ่งแนวทางของการดำรงชีพและการในชีวิตประจำวันจึงเป็นที่ไปตามรูปแบบของระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาตามแนวพุทธนั่นเอง

หลักพุทธธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามุ่งเน้นให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในธรรมชาติ เพื่อที่จะใช้เป็นบาทฐานเบื้องต้นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม จากนั้นจึงพัฒนาตนจากภายในออกสู่ภายนอก พุทธธรรมจึงเป็นหลักการที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของมนุษย์ ที่มุ่งสอนให้บุคคลเข้าใจธรรมชาติ ละความเห็นแก่ตัว และดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับบริบทต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน ซึ่งในส่วนของหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน หรือที่

^๑<http://www.surajet.com>, การพัฒนาที่ยั่งยืน, (Sustainable Development) โดย สถาบันนวัตกรรมวชิรจันทร์, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๓.

เรียกว่าเศรษฐกิจแนวพุทธนั้น ทางพระพุทธศาสนามองว่า มนุษย์มีความต้องการไม่มีสิ้นสุด ดังที่มีข้อความปรากฏอยู่ในรัฐपालสูตร คัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปิณฑาสกัว่า “โลกพร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสแห่งตัณหา”^๘ หรือดังความที่มีปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายชาดก ที่ว่า “คนยอมไม่พอใจสิ่งที่ตนได้มา และดูหมิ่นสิ่งที่ตนปรารถนาได้มาแล้ว เพราะความปรารถนาซึ่งมีอารมณ์ไม่มีที่สิ้นสุด”^๙ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ย่อมมีความทุกข์เมื่อไม่ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ จึงเป็นเหตุให้นำไปสู่การค้นหาคำตอบในทางเศรษฐกิจว่าคืออะไร และทำอย่างไรจึงจะได้มา โดยคำตอบที่ได้จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากล่าวว่าเป็นเป้าหมายของมนุษย์ในด้านเศรษฐกิจ คือ การกินคืออยู่ดี มีความสุข และใช้การกินคืออยู่ดีนั้นเป็นปัจจัยหนุนไปสู่การดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง

พระพุทธศาสนาสอนให้ดำเนินการทางเศรษฐกิจด้วยปัญญา ในลักษณะของปัญญานิยม ไม่ใช่บริโภคนิยมหรือกระแสวัตถุนิยม ดังนั้นปัญญาจึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธ นั้นเพราะพระพุทธศาสนาสอนให้มีความฉลาดในการจัดการกับเทคโนโลยีแล้ว ยังหมายรวมถึงให้ใช้ปัญญาในการควบคุมเทคโนโลยีต่างๆ เหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์สูงสุดอีกเช่นกัน ดังมีพระพุทธภาษิตในมุลกสูตรแห่งคัมภีร์อังคุตตรนิกาย อัญจนนิบาต ว่า “ปญฺจตุตฺตา สพฺเพ ธมฺมา”^{๑๐} แปลว่า “ธรรมทั้งปวงมีปัญญาเป็นยิ่ง”^{๑๑} หรือที่ปรากฏในขุททกนิกาย วิมานวัตถุว่า “ผู้มีปัญญาถึงจะสิ้นทรัพย์ก็เป็นอยู่ได้ ส่วนคนที่มั่งมีทรัพย์แต่ไม่มีปัญญาก็อยู่ไม่ได้”^{๑๒} จึงเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามุ่งสอนให้มองปัญญาว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐกว่าทรัพย์เงินทองและของมีค่าทั้งหมด นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังสอนให้รู้ต่อไปอีกว่า หากมีทรัพย์แล้ว แม้จะมากมายเพียงใด แต่ถ้าไร้ซึ่งปัญญาแล้ว ก็ไม่มีความหมายอะไร เพราะไม่สามารถจะรักษาทรัพย์นั้นไว้ได้

ส่วนในเรื่องของการผลิต การบริโภค และการแจกจ่ายนี้ ทางพระพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดเฉพาะกิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนด้วยเงินทอง หรือกิจกรรมทางด้านการตลาดเท่านั้น แต่ในทางพระพุทธศาสนาเรามองถึงกิจกรรมทุกอย่างที่เป็นการดำเนินชีวิต ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี อันเป็นรากฐานของการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ต่อไป

ดังนั้นคำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ตามแนวพุทธศาสตร์ในมุมมองของพระพุทธศาสนา จึงหมายถึงเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดความประเสริฐที่สุด เพราะคำว่า เสถียร แปลว่าประเสริฐที่สุด นั่นคือ

^๘ม.ม. ๑๓/๓๐๖/๓๖๕.

^๙ขุ.ชา. ๒๗/๑๘๕/๑๑๖.

^{๑๐}องฺ อฎฺฐก. ๒๓/๘๓/๑๑๖.

^{๑๑}องฺ อฎฺฐก. ๒๓/๘๓/๔๐๕.

^{๑๒}ขุ.วิ. ๒๖/๔๕๕/๔๒๕.

การทำสิ่งที่ไม่ดีประโยชน์ให้เป็นประโยชน์ หรือกระทำสิ่งที่มีประโยชน์น้อยให้มีประโยชน์มาก และประการสำคัญคือพระพุทธศาสนาประกอบด้วยองค์ความรู้ที่ไม่แยกออกจากความรู้สาขาอื่น ๆ ในระบบความสัมพันธ์ของชีวิตและสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ดังที่พระธรรมปิฎกได้ให้ทัศนะไว้ว่า “พระพุทธศาสนานั้นมีลักษณะที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งคือ ถ้ามองเรื่องเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ซึ่งนอกจากจะมีความเป็นอยู่ที่ดีค้ำเศรษฐกิจแล้ว ก็ต้องมีคุณค่าของชีวิตด้านอื่น ๆ อีกด้วย โดยเฉพาะจะมองดูว่าความเป็นอยู่ที่ดีทางเศรษฐกิจนั้น ไปสัมพันธ์กับชีวิตด้านอื่น รวมทั้งจิตใจเป็นอย่างไร ส่งเสริมเกื้อกูลกันอย่างไร จะต้องบูรรวมถึงกันหมด”^{๑๑}

การสร้างระบบเศรษฐกิจแนวพุทธเพื่อพัฒนาสังคมให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมฐานะความเป็นอยู่ของคนในการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์นั้น จะต้องขึ้นอยู่กับการปฏิบัติ ๔ ประการในการดำเนินชีวิต^{๑๒} ดังนี้

๑. มีการผลิตอย่างมั่นคงโดยใช้ความรู้ ความสามารถ ความพยายามที่เน้นในประสิทธิภาพ
๒. มีการรักษาความมั่นคงเอาไว้โดยการออมทรัพย์และมีระบบการจัดเก็บที่เป็นระเบียบ
๓. มีการใช้จ่ายอย่างระมัดระวังเพื่อการบริโภคที่เน้นความพอเพียง
๔. การผลิตต้องตอบสนองความต้องการของสังคมเป็นหลัก

อีกทั้งการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์นั้นจะคำนึงถึงต้นทุนทางสังคมอันเป็นขุมกำลังสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ไปสู่ความสงบสุข เรียบง่าย กลมกลืนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนมั่นคง โดยมองว่าบริบทของชีวิตที่ต้องการจริง ๆ นั้นมีเพียงแค่ปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เพื่อการดำรงชีวิต สืบเผ่าพันธุ์ พร้อมกับพัฒนากายและจิตใจให้เจริญงอกงามขึ้นตามลำดับเท่านั้น

โดยในส่วนของผู้วิจัยมีความเห็นว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์นั้น มีหลักสำคัญในบริบทวิถีชีวิตของคนไทยที่ชัดเจนอยู่ ๒ ประการ คือ

ประการแรก การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ให้ความสำคัญกับมนุษย์ด้วยกัน เพราะความสัมพันธ์กันจะเป็นความเข้าใจ อันเป็นฐานการขับเคลื่อนในการจัดระบบทางเศรษฐกิจที่มีการจัดสรรอย่างเสมอภาคกัน ภายใต้แนวคิดของการให้บริการและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

^{๑๑}พระธรรมปิฎก (ประยูร ธมฺมปญฺญฺ) , ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๗๖.

^{๑๒}ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, วิถีใหม่แห่งการพัฒนา : วิทยาลัยศึกษาศังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๓๓๖.

ประการที่สอง การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการปกป้องคุ้มครองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย โดยการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อการพัฒนาที่น่าไปสู่เป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์นั้นเป็นพัฒนาการเป็นอยู่ของมนุษย์และให้มีชีวิตที่ดี คือชีวิตแห่งการศึกษา หรือการฝึกฝนอบรม มนุษย์ต้องศึกษาพัฒนาตนเองไปจนกว่าจะมีชีวิตที่ดีงาม โดยสมบูรณ์ จนเป็นชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา คือ คิด พุค และกระทำอย่างสุจริต เรียกว่ามีชีวิตที่ดี ประเสริฐ โดยหลักสำคัญในการศึกษาฝึกฝนอบรมตนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน คือการพัฒนาตนเองไปทั้ง ๓ ด้านพร้อมกัน ได้แก่ การพัฒนาทางด้านพฤติกรรม เรียกว่า คีล การพัฒนาทางด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และการพัฒนาทางด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา ซึ่งในการพัฒนาทั้ง ๓ ด้านนี้มีความสัมพันธ์ที่ต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะพฤติกรรมที่ดีนั้นเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนา และช่วยให้ปัญญางอกงาม ฉะนั้นจิตใจที่พัฒนาแล้วย่อมทำให้เกิดปัญญาเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง และปัญญาที่เห็นถูก คิดถูก ย่อมทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามต่อไป^๕ จึงกล่าวได้ว่าปัญญานั้นเป็นตัวจัดและปรับทุกอย่าง ทั้งด้านพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวกัน ได้อย่างพอดี ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันและจัดการกับสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดีและสังคมสงบสุข

จากหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีแนวคิดที่มุ่งให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยสติปัญญา พยายามพัฒนาชีวิตด้านฐานะทางเศรษฐกิจด้วยการพึ่งตนเองเป็นหลัก โดยมองให้ชัดเจนว่าอะไรคือจุดหมายที่แท้จริงของชีวิต จากนั้นจึงค่อยดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทัน โดยไม่ทำตนให้กลายเป็นคนที่เห็นความสำคัญของวัตถุมากกว่าจิตใจ และรู้จักพอในวัตถุตามสมควรแก่เหตุผล ซึ่งการพัฒนาของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธนั้นเน้นความพอประมาณและไม่เบียดเบียน เดินตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา และมีหลักแนวคิดพื้นฐานเหมือนกับเศรษฐกิจพอเพียง^๖

กล่าวได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์เป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจด้วย ซึ่งมีรากฐานจากคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็นแนวทางปฏิบัติแก่ภิกษุสงฆ์ โดยครอบคลุมพฤติกรรมการบริโภคและการใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ดังปรากฏในพระวินัยอันเป็นระเบียบปฏิบัติ และพระธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงเทศนาแก่พุทธบริษัท ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวิธีการปฏิบัติตน เพื่อให้เป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามของชาวพุทธ หลักคำสอนและวิธีการปฏิบัติตนนี้

^๕ พระธรรมปิฎก (ประยูร ธมฺมปญฺญฺ) , พุทธธรรม, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๘.

^๖ อภิชาติ พันธเสน, พุทธเศรษฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๗๑๗ - ๗๓๐.

สามารถสืบค้นได้จากคัมภีร์พระไตรปิฎก และได้จากการสำรวจทัศนะของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันบ้างตามบริบททางสังคมและลักษณะของความเป็นศาสตร์ แต่ย่อมมีแนวคิดหลักการทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน และครอบคลุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เช่นเดียวกัน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในรัชกาลปัจจุบันทรงศึกษาค้นคว้าตามหลักการของเศรษฐกิจแนวพุทธและหลักพุทธธรรมการประพฤติปฏิบัติตนในทางพระพุทธศาสนา จนนำไปสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ปัจจุบันได้นำมาประยุกต์ใช้อยู่ในบริบทวิถีชีวิตของปวงชน เพื่อช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ในทุกวันนี้

๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน

๒.๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของความหมาย องค์ประกอบ และการรับรู้ไว้ดังต่อไปนี้

๑) ความหมายของการรับรู้

นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของการรับรู้ไว้ดังต่อไปนี้

ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายการรับรู้ (Perception) หมายถึง การที่คนเราได้รับเอาตัวกระตุ้นเข้ามาทางประสาทรับความรู้สึกทั้ง ๕ คือ การมองด้วยตา ได้ยินด้วยหู การลิ้มรส การสูดกลิ่น และการสัมผัสนั้นเป็นสิ่งที่แสดงข้อเท็จจริงเท่านั้น ซึ่งถ้าหากได้มีการจัดระเบียบ และตีความข้อเท็จจริงตามที่ได้รับมา โดยอาศัยกลไกทางชีวภาพ ประสบการณ์ในอดีต ค่านิยม และทัศนคติของเราแล้ว เราเรียกว่าเป็นความเข้าใจจากการรับรู้^{๑๖}

ขวัญตา ราษฎร์นุ้ย กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) คือการสัมผัสที่มีความหมาย (Sensation) การรับรู้เป็นการแปล หรือการตีความแห่งการสัมผัสที่ได้รับออกเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่มีความหมายหรือที่รู้จักเข้าใจ ซึ่งในการแปล หรือตีความนี้ จำเป็นที่อินทรีย์จะต้องใช้ประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิม หรือความชัดเจนที่มีมาแต่หนหลัง

โดยกระบวนการรับรู้จะเกิดขึ้นต้องประกอบด้วย

๑. การสัมผัสหรืออาการสัมผัส
๒. ชนิดและธรรมชาติของสิ่งที่มาเร้า
๓. การแปลความหมายจากอาการสัมผัส

^{๑๖} ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์, พฤติกรรมบุคคลในองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๖๕.

๔. การใช้ความรู้เดิม หรือประสบการณ์เดิม เพื่อแปลความหมาย^{๑๘}

รังสรรค์ ประเสริฐศรี กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลมีการเลือกสรร (Select) จัดระเบียบ (Organize) และตีความ (Interpret) เกี่ยวกับสิ่งกระตุ้นหรือข้อมูลที่ได้รับโดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้าคือ ได้เห็น (Sight) ได้ยิน (Hearing) ได้กลิ่น (Smell) ได้ลิ้มรส (Taste) และได้สัมผัส (Touch) หรือเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลจัดระเบียบและตีความสิ่งที่สัมผัสเพื่อให้ความหมายของสภาพแวดล้อม^{๑๙}

Schiffman และ Kanuk (๑๙๕๔ อ้างถึงใน ศิริชัย, ๒๕๓๕: ๑๒) กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) หมายถึง กระบวนการซึ่งแต่ละบุคคลเลือกสรร จัดระเบียบ และตีความหมายสิ่งกระตุ้นออกมาเป็นภาพที่มีความหมาย หรือหมายถึงวิธีการที่เรามองโลกที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา บุคคลสองคนซึ่งได้รับสิ่งกระตุ้นอย่างเดียวกัน เจ็บน ไขอย่างเดียวกัน แต่การจัดระเบียบและตีความหมายต่างกัน เป็นกระบวนการของแต่ละบุคคลซึ่งขึ้นอยู่กับความจำเป็น ค่านิยม และความคาดหวังของบุคคลนั้น ๆ

Sereno & Bodeken (๑๙๗๕ อ้างถึงใน ศิริชัย, ๒๕๓๕: ๑๓) กล่าวว่า การรับรู้ คือ การที่บุคคลใช้ระบบภายในของเขารับข้อมูลจากระบบภายนอกเข้ามาอย่างกระตือรือร้น (Active) โดยจิตวิสัย (Subjective) และมีการสร้างสรรค์ (Creative) ซึ่งมีการเกิดกระบวนการทำกิจกรรมอยู่ ๓ อย่าง คือ การเลือกสิ่งเร้า (Selection) การจัดหมู่ให้แก่พลังเร้า (Organization) และการตีความหมาย หรือการประเมินค่า (Interpretion)^{๒๐}

จากความหมายของการรับรู้ที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้รับการกระตุ้นทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น

^{๑๘}ขวัญตา ราชฤทธิ์นุ้ย, ทักษะของนักเรียนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ : ศึกษาในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตเทศบาลนครยะลา, ภาคนิพนธ์ปริญญาเอก, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์), ๒๕๔๔, หน้า ๑๔.

^{๑๙}รังสรรค์ ประเสริฐศรี, พฤติกรรมองค์การ แบบทดสอบ และการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมองค์การ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๓๑.

^{๒๐}Schiffman และ Kanuk ,๑๙๕๔ และ Sereno & Bodeken, ๑๙๕๕, อ้างใน ศิริชัย ไตรสารศรี, การรับรู้บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบางหลวง อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๓๕, หน้า ๑๒-๑๓.

และการล้มรตให้แสดงออกทางความคิดและการกระทำของแต่ละคน มีการผสมผสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ที่รับรู้มาจนสามารถขยายความรู้ต่อไปได้

๒) องค์ประกอบของการรับรู้

การรับรู้เป็นกระบวนการประกอบด้วยหลักสำคัญ ๓ ประการ

ประการแรก การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของสิ่งเร้า ซึ่งไปกระตุ้นอวัยวะรับสัมผัสให้เกิดการทำงานขึ้น และส่งรายละเอียดไปยังประสาทสัมผัสเพื่อส่งต่อไปยังสมองกระบวนการนี้เรียกว่า การสัมผัส (Sensation)

ประการที่สอง การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับและนำมาประสมกับข้อมูลอื่น ๆ กระบวนการนี้เรียกว่า การรับรู้ (Perception)

ประการที่สาม การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้รับรู้ หมายถึง ประสบการณ์เดิม แรงขับ ทศนคติ บุคลิกภาพ และอื่น ๆ ของผู้รับรู้ เช่น การเอาใจใส่ (Attention)

จากองค์ประกอบของการรับรู้สามารถสรุปได้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าที่มีผลต่อการรับรู้ข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ มาผสมผสานกับประสบการณ์เดิม

๓) ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

ทฤษฎีการรับรู้ได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

๓.๑ ทฤษฎีการรับรู้ทางสังคม

Sereno และ Bodeken กล่าวว่า การรับรู้ของบุคคลนั้นมีทั้งการรับรู้ด้วยตนเอง การรับรู้จากบุคคลอื่น การรับรู้สังคม โดยสังคมเป็นตัวเร้าในลักษณะที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ ซึ่งเป็นผลของการทำงานของระบบประสาทสัมผัส และสภาพการจูงใจ ประสบการณ์นั้นมีทั้งที่เป็นความรู้สึก (Row Feeling) ซึ่งความรู้สึกนี้จะอธิบายเป็นคำพูดไม่ได้ หรือประสบการณ์ที่อธิบายเป็นคำพูดได้ และสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นฟังได้ในลักษณะของประสบการณ์ที่เป็นนามธรรม หรืออาจเป็นประสบการณ์ที่อธิบายเป็นคำพูดได้ยาก แต่สามารถที่จะอธิบายลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงถึงประสบการณ์นี้ได้

Shaver อธิบายว่า การรับรู้ของบุคคลที่มีต่อสังคมเป็นกระบวนการรับรู้ ซึ่งทำให้ผู้รับได้ข้อมูลพื้นฐานหรือข้อมูลดิบเพื่อทำให้ผู้รับรู้คิดและเข้าใจ โดยใช้ทฤษฎีเชิงอัตนัย หรือสามัญสำนึก (Implicit Theories)

๓.๒ ทฤษฎีกระบวนการติดต่อสื่อสาร (Communication Process)

Roger and Shoemaker สรุปขั้นตอนของการรับรู้วิทยาการใหม่ไว้ ๕ ขั้นตอน คือ

๑. ขั้นการรับรู้ (Awareness Stage) หมายถึง บุคคลได้รับวิทยาการใหม่เป็นครั้งแรก แต่ยังไม่ขาดความรู้แจ่มชัดในวิทยาการนั้น ยังขาดข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติม

๒. **ขั้นความสนใจ (Interest Stage)** หมายถึง บุคคลเริ่มสนใจในความรู้ใหม่ และพยายามหาความรู้เพิ่มเติม

๓. **ขั้นการชั่งใจ (Evaluation Stage)** หมายถึง บุคคลสามารถคิดทบทวนไตร่ตรองถึงผลดีผลเสียของความรู้ใหม่

๔. **ขั้นทดลอง (Trial Stage)** หมายถึง บุคคลได้นำความรู้ใหม่ไปทดลองปฏิบัติ โดยเริ่มจากขนาดเล็ก ๆ เพื่อดูผลก่อนการตัดสินใจยอมรับ

๕. **ขั้นยอมรับ (Adoption Stage)** เป็นขั้นตอนตกลงใจที่จะนำวิทยาการใหม่ไปปฏิบัติอย่างเต็มที่^{๒๐}

กล่าวโดยสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และความสนใจในการติดตามข้อมูลข่าวสารนั้นมาจากอิทธิพลทางครอบครัว สังคม สื่อมวลชน และการศึกษา ซึ่งการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนกระตุ้นให้มีความสนใจติดตามข้อมูลข่าวสารได้เป็นอย่างดี โดยการรับรู้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีสิ่งดังต่อไปนี้

- ๑) สิ่งเร้าที่จะรับรู้ (Stimulus)
- ๒) ประสาทสัมผัส และความรู้สึกสัมผัส (Sense Organs)
- ๓) ประสบการณ์เดิม (Past Experience) และความรู้เดิม
- ๔) การแปลความหมายจากสิ่งที่สัมผัส (Interpretation)

โดยเกิดขึ้นเป็นกระบวนการเริ่มจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน และขบวนการแสดงออกตามผังแสดงกระบวนการของการรับรู้ ดังต่อไปนี้

การรับรู้จากความเชื่อ	การตีความ	วิธีการคิดตัดสินใจ
	การคิด ความเข้าใจ การเรียนรู้ มโนภาพ	

ปัจจัยภายนอก
(สิ่งเร้า)

ปัจจัยภายใน
(การรับรู้)

กิจกรรมที่แสดงออก
(ปฏิบัติการตอบสนอง)

แผนภาพที่ ๑ แสดงถึงกระบวนการของการรับรู้จากความเชื่อ

กระบวนการดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นความคาบเกี่ยวระหว่าง ความเข้าใจ การคิด การรู้สึกรู้สึก ความจำ การเรียนรู้ การตัดสินใจ และการแสดงพฤติกรรม ซึ่งอธิบายลำดับการเกิดขึ้นของการรับรู้

^{๒๐}Shaver, Roger and Shoemaker, ๑๙๘๕, อ้างใน ศิริชัย ไตรสารศรี, อ้างแล้ว, หน้า ๑๔.

ได้ว่า สิ่งเร้ามาเร้าประสาทสัมผัส ทำให้เกิดการสัมผัส และเกิดการแปลสัมผัส และมีเจตนาที่จะแปลนั้น โดยอาศัยประสบการณ์เดิม การแปลความหมายจากการสัมผัสนี้ที่ทำให้เกิดการรับรู้ขึ้น ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ดังภาพข้างต้นกล่าวคือเมื่ออวัยวะรับสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วส่งไปที่สมอง ทำให้เกิดการจำ การเข้าใจ การรับรู้ สมองจึงจะส่งคำสั่งไปยังอวัยวะขับเคลื่อนให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองทางพฤติกรรม ที่เกิดเนื่องจากร่างกายได้รับสิ่งเร้านั้น ๆ โดยในทางจิตวิทยาเรียกว่าเป็นพฤติกรรมที่มีความมุ่งหมาย

๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ดังนี้

๑) ความหมายของความรู้

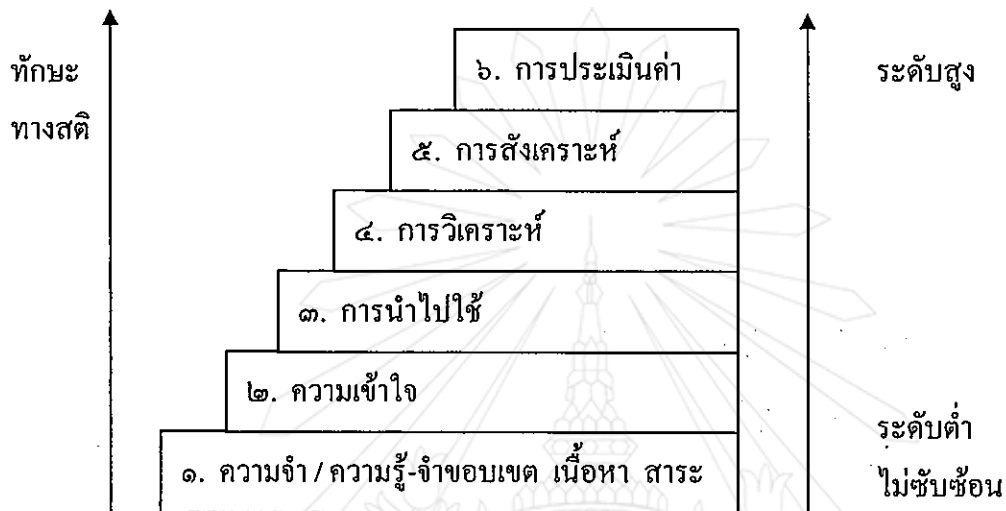
มีนักวิชาการให้ความหมายของความรู้ สามารถสรุปได้ดังนี้

บุญธรรม ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า หมายถึง การระลึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์มาแล้ว และรวมถึงการจำเนื้อเรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏในแต่ละเนื้อหาวิชา และเกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชานั้นด้วย^{๒๒}

บังอร กิจปรีดาบริสุทธิ์ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า ความรู้ความเข้าใจ คือ การแสดงออกทางด้านเจตคติที่ออกมาเป็นคำพูด เป็นการสรุปหรือการลงความเห็น โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ที่มีอยู่ ความรู้ความเข้าใจเป็นการแสดงออกของแต่ละคนในอันที่จะพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเป็นการประเมินผลสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากกรณีสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

Bloom กล่าวว่าความรู้ หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะเรื่อง หรือเรื่องทั่ว ๆ ไป ระลึกได้ถึงวิธีการ กระบวนการ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเน้นความจำ ซึ่งสามารถจำแนกพฤติกรรมด้านความรู้ออกเป็น ๖ ระดับ ดังนี้

^{๒๒}บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, การวัดประเมินผลการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕.

แผนภาพที่ ๒ ลำดับขั้นของความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ด้านพุทธพิสัย

ส่วนการจำแนกพุทธพิสัยออกเป็นความสามารถทั้ง ๖ ระดับนั้น บลุ่มและคณะได้แจกแจงรายละเอียดในแต่ละระดับเป็นขั้นย่อย ๆ สรุปได้ดังนี้

๑. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้เน้นถึงการจำและการระลึกได้ที่มีต่อความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กันไปจนถึงความจำเป็นในสิ่งที่ยู่ยาก ซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ต่อกัน

๒. ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง ความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้ไกลออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และสามารถแปล สรุป หรือขยายความสื่อความหมายนั้น

๓. การนำไปใช้ (Application) หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ความจำ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehension) ในเรื่องราวใด ๆ ที่ตนมีอยู่เดิมไปแก้ปัญหาก็แปลกใหม่ของเรื่องนั้นได้ โดยจะต้องอาศัยความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะวิธีการรับความคิดรวบยอดมาผสมกับความสามารถในการแปลความหมาย หรือขยายความเรื่องนั้นได้

๔. การวิเคราะห์ (Analysis) การวิเคราะห์เป็นความสามารถ และทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจ และการนำไปใช้เป็นการพิจารณาแยกแยะวัตถุ หรือเนื้อหาออกเป็นส่วนปลีกย่อย ที่มีความสัมพันธ์กัน และสืบเสาะความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อดูว่ามันประกอบเข้าด้วยกันได้

อย่างไร ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง หรืออาจจะเป็นบทนำของการประเมินผลสิ่งต่าง ๆ

๕. การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อย ๆ หรือส่วนใหญ่ ๆ เข้าด้วยกันเป็นเป็นเรื่องเดียวกัน เป็นเรื่องของกระบวนการรวมส่วนต่าง ๆ ของเนื้อหาสาระเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างแบบรูป หรือโครงสร้างที่ชัดเจนมาก่อน เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ แต่คิดภายในขอบข่ายของงาน หรือปัญหาที่กำหนดให้

๖. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับค่านิยม ความคิด ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีกรกำหนดเกณฑ์เป็นฐานในการพิจารณาตัดสิน การประเมินผล เป็นขั้นพัฒนาการทางความคิดที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ และเป็นความสามารถที่ต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์เข้าร่วมการพิจารณาประเมิน^{๒๐}

จากความหมายดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง การระลึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์มาแล้ว เป็นความสามารถด้านสติปัญญาและทักษะต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ จำเนื้อเรื่องต่างๆ หรือสิ่งที่ได้รับมาบอกกล่าวได้

ส่วนเครื่องมือในการวัดความรู้มีหลายชนิด โดยแต่ละชนิดจะเหมาะสมกับการวัดความรู้ตามคุณลักษณะซึ่งแตกต่างออกไป ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ที่นิยมใช้กันมากคือ แบบทดสอบ

แบบทดสอบถือเป็นสิ่งเร้า เพื่อนำไปเร้าผู้ถูกสอบให้แสดงอาการตอบสนองออกมาด้วยพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การพูด การเขียน การแสดงท่าทาง ซึ่งสามารถสังเกตเห็น หรือสามารถนับจำนวนปริมาณได้ เพื่อนำไปแทนอันดับ หรือคุณลักษณะของบุคคลนั้นได้ โดยรูปแบบของข้อสอบหรือแบบทดสอบ มี ๓ ลักษณะ คือ

๑. ข้อสอบปากเปล่า เป็นการทดสอบโดยได้ตอบด้วยวาจา หรือคำพูด ระหว่างผู้ทำการสอบกับผู้ถูกสอบโดยตรง หรือบางครั้งจะเรียกว่า “สัมภาษณ์”

๒. ข้อสอบข้อเขียน ซึ่งแบ่งเป็น ๒ แบบ คือ

๒.๑ แบบความเรียง เป็นแบบที่ต้องการให้ผู้ตอบอธิบาย บรรยาย ประพันธ์ หรือวิจารณ์เรื่องราวที่เกี่ยวกับความรู้ นั้น

^{๒๐} Boom and Others (๑๙๗๑, p.๒๗๓), อังโนโสภณ จำทัพ, “เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก”, คุชฉินิพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐, หน้า ๖๖ – ๖๗.

๒.๒ แบบจำกัดคำตอบ เป็นข้อสอบที่ต้องการให้ผู้ถูกสอบพิจารณาเปรียบเทียบตัดสิน ข้อความ หรือรายละเอียดต่างๆ ซึ่งมีอยู่ ๔ แบบ คือ แบบถูก-ผิด แบบเติมคำ แบบจับคู่ และเลือกตอบ

๓. ข้อสอบภาคปฏิบัติ เป็นข้อสอบที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสอบตอบสนองออกมาด้วย คำพูด หรือการเขียน หรือเครื่องหมายใด ๆ แต่มุ่งให้แสดงพฤติกรรมด้วยการกระทำจริง

จึงสรุปได้ว่า การวัดความรู้ถือเป็นสิ่งเร้าที่จะนำไปเร้าผู้ถูกสอบให้แสดงอาการตอบสนองออกมาด้วยพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งเครื่องมือในการวัดความรู้นั้นมีอยู่มากมายหลายชนิด โดยแต่ละชนิดนั้นจำเป็น และสามารถใช้ได้กับคุณลักษณะของบุคคลที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ แล้ว การวัดความรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับความรู้

๒) ความหมายของความเข้าใจ

ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง ความสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องราวต่าง ๆ ได้ทั้งภาษา รหัส สัญลักษณ์ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม แบ่งออกเป็นการแปลความ การตีความ การขยายความ

ในความคิดเห็นของนักวิชาการ ดังเช่น บลูมและคณะได้อธิบายถึงความเข้าใจและได้แยกความเข้าใจออกเป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑. การแปลความ (Translation) เป็นความสามารถในการจับใจความให้ถูกต้องกับสิ่งที่สื่อความหมาย หรือความสามารถในการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง หรือจากการสื่อสารรูปแบบหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง

๒. การตีความ (Interpretation) เป็นความสามารถในการอธิบาย หรือแปลความหมายหลาย ๆ อันมาเรียงกัน โดยทำการจัดระเบียบสรุปย่อเป็นเนื้อความใหม่ได้ ยึดเนื้อหาข้อความเดิมเป็นหลัก ไม่ต้องอาศัยหลักเกณฑ์อื่นใดมาใช้

๓. การขยายความ (Extrapolation) เป็นความสามารถที่ขยายเนื้อหา ข้อมูลที่รับรู้มาให้มากขึ้น หรือเป็นความสามารถในการทำนาย หรือคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างดี โดยอาศัยข้อมูลอ้างอิง หรือแนวโน้มที่เกินเลยจากข้อมูล^{๒๔}

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปความหมายได้ว่า ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง การแสดงออกของสมรรถภาพสมองด้านความจำโดยให้ระลึกออกมาเป็นหลัก เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์

^{๒๔} Boom and Others (๑๙๗๕, p.๘๕ - ๘๕) อ้างใน จักรกริช ใจดี, “ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๒, หน้า ๘-๙.

เรื่องราว รายละเอียดที่ปรากฏในตำราหรือสิ่งที่ได้รับการบอกเล่า รวมทั้งข้อมูลต่างๆ และ โครงสร้างที่ เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือการค้นหา เป็นความรู้เกี่ยวกับสถานที่สิ่งของหรือบุคคล ซึ่งได้จากการ สังเกต จากการรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงที่มนุษย์ได้รับและรวบรวมสะสมไว้เป็นประสบการณ์ การรับรู้ ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา รวมถึงการนำความรู้และความเข้าใจไป ใช้ในสถานการณ์จริงได้ตามขั้นตอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

๒.๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการนำไปใช้

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการนำไปใช้ ดังนี้

๑) ความหมายของการนำไปใช้

การนำไปใช้เป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การดำเนินของบุคคลกลุ่มคน หรือ องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมุ่งที่จะให้วัตถุประสงค์และเป้าหมายตามอาณัติของนโยบาย บรรลุผลสำเร็จโดยตรง ทั้งนี้ตามลักษณะการดำเนินการดังกล่าวจะต้องสังเกตและตรวจสอบจาก ปรากฏการณ์ที่เป็นจริง ดังที่มีนักวิชาการกล่าวไว้ว่า

สุภชัย ยาวะประภาส ได้ให้ความหมายการนำนโยบายไปปฏิบัติไว้ ๒ ประเด็นสำคัญคือ ประเด็นแรกคือ การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการนั้นหมายถึงมีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา และประเด็นที่สองคือ การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึงการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบาย^{๒๕}

วรเดช จันทรศร กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นเรื่องของการศึกษาว่าองค์กรที่ รับผิดชอบสามารถนำและกระตุ้นให้ทรัพยากรทางการบริหาร ตลอดจนกลไกที่สำคัญทั้งหมดไป ปฏิบัติงานให้บรรลุตามนโยบายที่ระบุไว้ได้หรือไม่ แค่ไหนเพียงใด หรืออีกนัยหนึ่งเป็นเรื่องของ ความสามารถที่ผลักดันให้การทำงานสามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้^{๒๖}

จากความหมายของการนำไปใช้สรุปได้ว่า การนำไปใช้เป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่ง หมายถึงการดำเนินของบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นความสามารถในการ รับรู้ ความเข้าใจที่มีในเรื่องราวข้อเท็จจริงและวิธีการต่างๆ ที่ไปใช้ในสถานการณ์จริง ที่เกิดขึ้นใน ชีวิตประจำวัน หรือในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้ การนำไปใช้จึงเป็นความสามารถขั้นสูงกว่า ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ โดยเฉพาะในการทดสอบต่างๆ มักทดสอบในเรื่องของการนำเอา

^{๒๕}สุภชัย ยาวะประภาส, นโยบายสาธารณะ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๕๐.

^{๒๖}วรเดช จันทรศร, การมอบนโยบายไปปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการ พิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

หลักการไปใช้ในการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น การถามเหตุผลของการปฏิบัติ การยกตัวอย่าง หรืออาจกล่าวว่าเป็นความสามารถในการนำความรู้ ความเข้าใจ จากประสบการณ์เดิมไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอาศัยวิธีการนำความคิดรวบยอดมาผสมผสานกับความสามารถในการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงได้ตามเป้าหมายของบุคคลหรือองค์กร

๒) แนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติหรือการนำไปใช้

การศึกษาถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือนำไปใช้ในช่วงเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาพบว่ายังไม่มีทฤษฎี หรือตัวแบบใดเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ในหมู่นักวิชาการด้านนี้ แต่มีนักวิชาการได้สรุปแนวทางการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือการนำไปใช้ไว้ ๓ แนวทาง คือ

แนวทางที่ ๑ เห็นว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนหนึ่งซึ่งแยกออกจากการกำหนดนโยบายกล่าวคือ เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากการกำหนดนโยบาย ซึ่งอาจอยู่ในรูปของกฎหมาย คำสั่ง หรือโครงการที่ได้กำหนดเป้าหมายและข้อกำหนดอื่น ๆ ไว้แล้วไปดำเนินการให้บรรลุ ซึ่ง Majone เรียกการศึกษาในแนวทางนี้ว่า “Implementation as Control or Rational Model or Classical Model” ซึ่งแนวทางการศึกษานี้จะประกอบด้วย เป้าหมาย นโยบาย การปฏิบัติ การออกคำสั่ง และโครงสร้างองค์กร

การศึกษาแนวนี้ในแง่ของการนำนโยบายไปปฏิบัติหรือการไปใช้น่ามักเป็นการศึกษาเพื่อที่จะอธิบายว่า ในการนำนโยบายไปปฏิบัติมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความสำเร็จ หรือล้มเหลว นักวิชาการที่ได้ศึกษาตามแนวทางนี้ ได้แก่ Mazmamian, Sabatier, Rein, Robinovitz, Van Meter and Van Horn

แนวทางที่ ๒ เห็นว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติกับการกำหนดนโยบายไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างชัดเจน เนื่องจากนโยบายมักได้รับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอในระหว่างการนำไปปฏิบัติ ซึ่งในแนวทางนี้เรียกว่า “แบบปฏิสัมพันธ์ หรือ The interaction Model” ซึ่งเป็นแบบที่เน้นกระบวนการ โดยพิจารณาว่าในระหว่างการนำนโยบายไปปฏิบัติผู้แสดง (Actors) ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะพยายามเข้าแทรกแซงนโยบาย มีการเจรจาต่อรองเพื่อปรับเป้าหมายและวิธีการให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันระหว่างผู้แสดงเหล่านี้ได้กล่าวถึงการศึกษาในแนวทางนี้ซึ่งมีลักษณะดังนี้

๑. เน้นในเรื่องการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การเจรจาต่อรอง (Bargaining) ความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ
๒. การปรับเปลี่ยนของแต่ละพรรคแต่ละกลุ่มเป็นไปภายใต้กระบวนการทางการเมือง ซึ่งรูปแบบนี้เป็นกระบวนการที่สำคัญ
๓. การตัดสินใจจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางเลือก ซึ่งเป็นส่วนต่างมากกว่าจะพิจารณาทั้งหมด

๔. วิธีการ- เป้าหมาย (Mean-Ends) และเป้าหมาย - วิธีการ (Ends-Means) มีการปรับเปลี่ยนไปมาคงอยู่อย่างต่อเนื่องมิได้แยกจากกัน

๕. การพิจารณาเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้น (Incrementalism) เป็นการสร้างความพึงพอใจ (Satisfy) ให้แต่ละฝ่าย

๖. ลักษณะแบบนี้มีข้อจำกัดทางด้านทรัพยากร และความสามารถของมนุษย์ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความสลบซับซ้อนของปัญหาต่าง ๆ

แนวทางที่ ๓ แบบวิวัฒนาการ (Implementation as Evolution) เป็นการมองถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะของกระบวนการวิวัฒนาการที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ไม่มีการกำหนดเป้าหมายนโยบาย แต่เป้าหมายและวิธีการต่าง ๆ จะปรับเปลี่ยนไปตามประสบการณ์และสถานการณ์ในการปฏิบัติ ได้กล่าวถึงการศึกษาในแนวทางนี้ซึ่งมีลักษณะดังนี้

การนำนโยบายไปปฏิบัติหรือนำไปใช้สามารถสรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติหรือนำไปใช้เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายต้องประกอบด้วยกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และผลของการดำเนินการตามนโยบาย^{๒๙}

สรุปได้ว่าการนำไปใช้นั้นเป็นการปฏิบัติเพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมาย ที่จะต้องประกอบด้วยนโยบายหรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การให้คำแนะนำหรือการออกคำสั่ง มีวิธีการหรือเป้าหมายในการทำงาน และได้ดำเนินการไปปฏิบัติ ซึ่งอาจมีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวก็ได้

๒.๓ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศให้เป็นไปตามทางสายกลาง ยึดหลักการพึ่งตนเอง สร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างระบบภายในประเทศที่คำนึงถึงความเป็นธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

๒.๓.๑ วิวัฒนาการปรัชญาของเศรษฐกิจในแผนพัฒนาชาติ

๑) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ เป็นแผนพัฒนาที่ได้ัญญะเชิงแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยนำหลักทางสายกลางเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤติสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพ และยั่งยืนภายใต้กระแส

^{๒๙}Majone, ๑๙๘๕, อังโน เจตน์ ธนวัฒน์, ปัญหาการนำนโยบายของผู้หลบหนีเข้าเมืองพม่าไปปฏิบัติในจังหวัดระนอง, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๓๕, หน้า ๒๗.

โลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบการจัดการภายในที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกกระดับ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีคนเป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง โดยสรุปสาระสำคัญได้ว่า การพัฒนาประเทศตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปตามทางสายกลาง ยึดหลักการพึ่งตนเองก่อนไปพึ่งคนอื่น สร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างระบบภายในประเทศที่ค้ำประกันถึงความเป็นธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวม ควบคู่ไปกับการปรับตัวเข้าสู่โลกาภิวัตน์อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและมีศักยภาพแข่งขันได้ โดยดำเนินการอยู่บนพื้นฐานความพอประมาณอย่างมีเหตุผลด้วยการอาศัยความรอบรู้ รอบคอบและระมัดระวังในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างให้คนในชาติทุกระดับมีสำนึกในคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีสติปัญญาและความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความวิริยะอุตสาหะและความรอบคอบ อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ นำไปสู่การดำเนินวิถีการพัฒนาที่สมดุล และสร้างความสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ฉะนั้นกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางก็คือกระบวนการพัฒนาสู่ความพอเพียง กล่าวคือเป็นการพัฒนาที่เอาคนเป็นตัวตั้ง โดยคำนึงถึงทุกมิติของคุณค่าความเป็นคน และการอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาเชื่อมโยงคนเข้ากับองค์ประกอบของวิถีชีวิตทั้งหมด ทุกมิติ อย่างบูรณาการคือ ตัวคนและจิตใจ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และความ เป็นสังคมในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต่างมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความหลากหลายทาง ธรรมชาติแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ กระบวนการพัฒนาดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดการกระจาย อำนาจและศักดิ์ศรีให้แก่ทุกกลุ่มชนในสังคม สร้างความอยู่ดีมีสุขให้แก่คนส่วนใหญ่ในชาติ นำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในที่สุด

๒) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ เป็นแผนที่ให้ความสำคัญกับการกระบวนกรมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม (Collaborative Effort) ภายใต้หลักการที่สำคัญคือการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมผลักดันตามบทบาท และความรับผิดชอบของแต่ละภาค ส่วนที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างบูรณาการ สำหรับทิศทางการพัฒนาในแผนนี้วาง ยุทธศาสตร์ให้คนและสังคมไทยสามารถปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อย่างรู้เท่าทันภายใต้หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกัน และการ สร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่บุคคลในทุกมิติ โดยอาศัยทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทาง สังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาเพื่อให้เกิดประโยชน์และเสริมสร้างให้

เข้มแข็ง และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ยึดหลักแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสมดุลที่พอเพียงบนพื้นฐานของความรู้ที่ลึกซึ้ง เข้าใจอย่างถ่องแท้ และกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ที่ต้องให้ควบคู่ไปกับจริยธรรมในการดำเนินการ และปฏิบัติตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง^{๒๔}

แนวคิดในการขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติ ได้แก่

๑. การดำเนินการในทางสายกลาง ที่อยู่บนพื้นฐานความพอดี เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลักมีการเตรียมพร้อมทั้งคน และระบบที่ดีเพื่อก้าวทันในยุค โลกาภิวัตน์
๒. ความสมดุลและความยั่งยืน เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีความหลากหลาย และกระจายความเสี่ยง มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม และทุนทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สุขโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตที่ดีงาม
๓. ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล เป็นการ ใช้ชีวิต การผลิต และการบริโภคอยู่บนความพอประมาณ มีเหตุผล ไม่มากไม่น้อยเกินไป
๔. การมีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก เป็นการเตรียมความพร้อมของคนและสังคมให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ รู้เขารู้เรา เพื่อป้องกัน หรือลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว รวมทั้งเลือกสิ่งที่ดีมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์
๕. การเสริมสร้างคุณภาพคน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความอดทน มีความเพียร มีวินัย มีสติ ตั้งอยู่บนความไม่ประมาท มีการพัฒนาปัญญา และความรู้อย่างต่อเนื่อง^{๒๕}

โดยสรุปสาระสำคัญได้ว่า เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างรากฐานการพัฒนาประเทศให้เกิดผลทางปฏิบัติในระยะ ๕ ปีของแผน มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนการบริหารราชการแผ่นดิน มุ่งให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผนตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินการพัฒนาตามบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วน อันเป็นการระดมทรัพยากรทั้งจากภาครัฐและนอกภาครัฐและระดมพลัง

^{๒๔} อ่ำพล กิตติอ่ำพล, “แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐”, วารสารเศรษฐกิจและสังคมเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๔๘), หน้า ๓๑.

^{๒๕} วชิร พุ่มทอง, “กรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐”, วารสารเศรษฐกิจและสังคมเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๔๘), หน้า ๓๖-๓๗.

สังคมจากทุกภาคส่วนให้เป็นเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนการพัฒนายุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ผู้การปฏิบัติ และมุ่งพัฒนาสังคมให้มีความสุขอย่างยั่งยืน ในขณะที่ประเทศต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านที่สำคัญ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ เตรียมความพร้อมนำศักยภาพที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันภายในประเทศที่แข็งแกร่ง มีความรู้เท่าทัน เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศทั้งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และสมดุลของประเทศได้ในที่สุด

๒.๓.๒ เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

นับแต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์มาเป็นระยะเวลาเกินกว่า ๕๐ ปีแล้ว พระองค์ทรงมีกระแสพระราชดำรัสแนะแนวทางในการพัฒนาประเทศและการดำเนินชีวิตให้แก่พสกนิกรไทยมาโดยตลอด ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไข เพื่อให้หลุดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคม ดังในวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ทรงมีพระบรมราโชวาทพระราชทานให้แก่นิสิตมหาวิทาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งทรงเน้นในเรื่องของการพัฒนาประเทศที่ต้องสร้างพื้นฐานจากความเป็นคน มีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัด อดออม อดทน แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และต่อจากนั้นไม่นานจึงได้มีปรากฏอีกครั้งเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๗ ความว่า

“...คนอื่นเขาจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้ำสมัย จะว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ที่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราจะยอดยิ่งได้ ...ฉะนั้นถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิด และมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้อื่นๆ ที่มีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวม ให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอควร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร ที่จะมี

คุณค่าอยู่ตลอดเวลา”^{๑๑}

จากพระราชดำรินี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเสนอหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามบริบทวิถีชีวิตคนไทย ด้วยการอิงอาศัยหลักพุทธธรรมให้เห็นได้เด่นชัดในเวลาต่อมา และพระองค์ทรงทดลองปฏิบัติตามแนวคิดดังกล่าวมาเป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมมาก่อนหน้านี้แล้ว นั่นคือก่อนที่จะมีพระราชดำรัส ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ แต่ภายหลังจากที่พระราชดำรัสได้รับการตอบสนองจากคณะรัฐบาลในยุคนั้นเท่าที่ควร พระองค์จึงทรงศึกษาค้นคว้าหารูปธรรมของรูปแบบที่ปฏิบัติได้จริง นั่นคือ การเกษตรทฤษฎีใหม่ และได้เสนอรูปแบบดังกล่าวต่อพสกนิกรของพระองค์เป็นครั้งแรกในวันอาทิตย์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา และทรงมีพระราชดำรัสในเรื่องนี้สืบต่อกันมาทุกปีเป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสพระราชดำรัสที่พระองค์ทรงพระราชทานไว้อย่างชัดเจนเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันศุกร์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา

ดังความตอนหนึ่งซึ่งอธิบายถึงความพอมีพอกินว่า

“...พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี ...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ใช่ฟุ่มเฟือยไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ ...คำว่าพอ ก็พอเพียงเพียงนี้ก็พอ ดังนั้นคนเรา ถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิดนี้ มีความคิดจะทำอะไรต้องให้พอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็ออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัธยาศัย พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง แปลว่า ความพอประมาณ และความมีเหตุผล...”^{๑๒}

^{๑๑} คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๑ - ๒๕๔๒ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖๗.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๘.

กระแสพระราชดำรัสที่อธิบายให้เห็นถึงความพอเพียงในการดำเนินกิจการทางเศรษฐกิจตามหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริง และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนในสถานะที่ประเทศประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจได้ ด้วยการนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ และแม้ว่าจะปฏิบัติเพียงครั้งเดียวหรือเพียงแค่เศษหนึ่งส่วนสี่ก็ตาม จะทำให้ประชาชนในประเทศนั้นอยู่ดีกินดีและจะเพียงพอในความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง คือพอใจในการกระทำที่พอเพียง ซึ่งเป็นการปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินจึงแปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๒ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ความว่า

“...เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy คำว่า Sufficiency Economy นี้ ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ จะมีได้อย่างไร เพราะว่าเป็นทฤษฎีใหม่เป็นตำราใหม่ ...ไม่มีในตำรา เพราะหมายความว่า เรามีความคิดใหม่ และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายถึงเราสามารถที่จะคิดอะไรก็ได้ จะถูก หรือผิดก็ช่าง และถ้าเขาสนใจ เขาก็จะสามารถที่จะไปปรับปรุง หรือใช้หลักการที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศ และของ โลกพัฒนาดีขึ้น ...”^{๑๒}

และต่อมาในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่พสกนิกร ณ ศาลาศิลป์ สววจิตรลดา พระราชวังดุสิต เพิ่มเติมในเรื่องคำแปลของเศรษฐกิจพอเพียง มีความว่า

“...Sufficiency Economy หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ซีเหี้ยว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผลจะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแล้วทุกคนมีความสุข แต่ว่าพอเพียงในเศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติยากที่สุด...”^{๑๓}

ดังนั้นการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบกับการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ ซึ่งมีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้

๑) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยนำมาประยุกต์ใช้ และมองโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อมุ่งรอดพ้นจากภัยและวิกฤติด้วยความมั่นคงและยั่งยืนในการพัฒนา

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๔.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๕.

๒) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

๓) คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กันดังนี้

๓.๑ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มาก เกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๓.๒ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

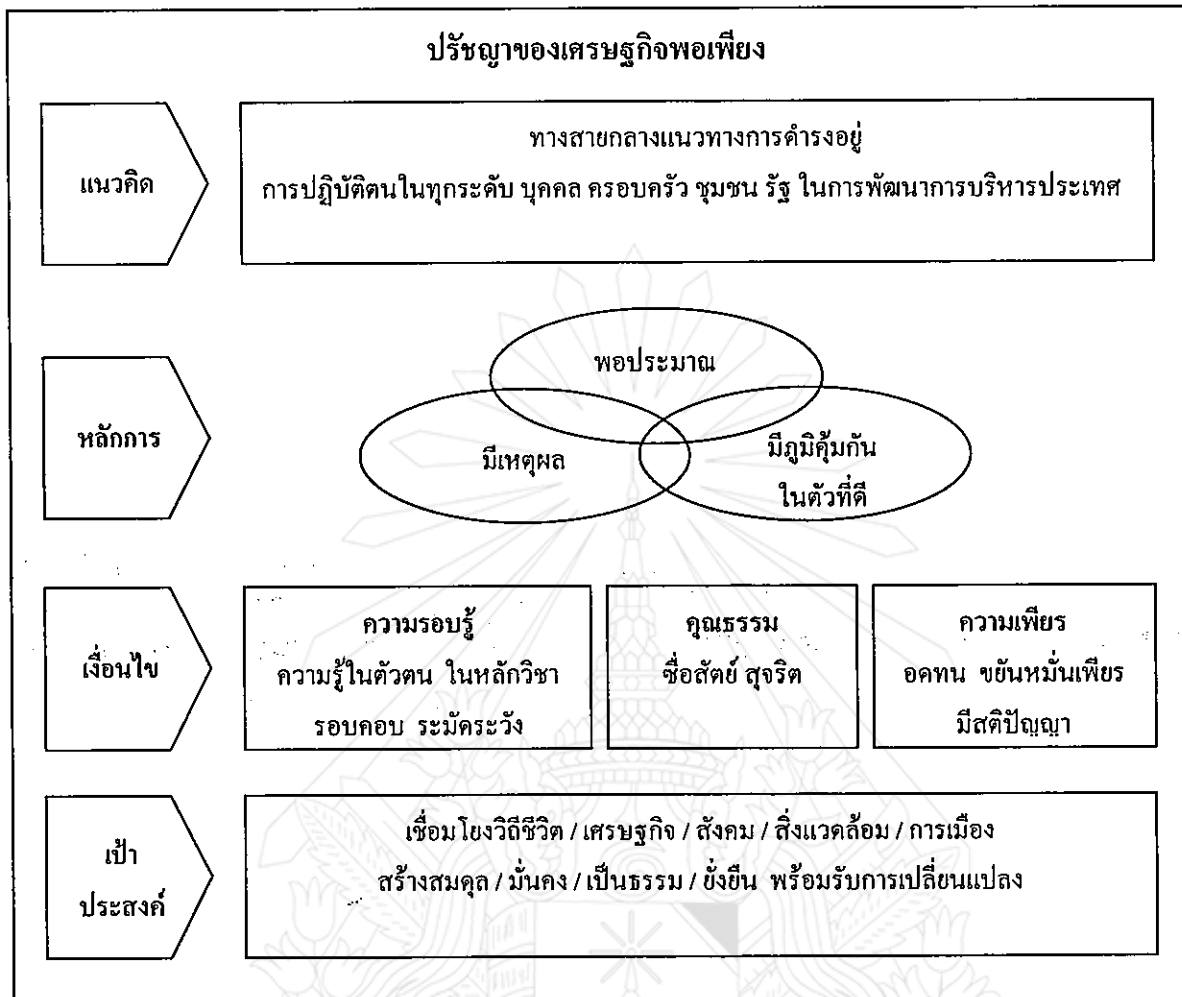
๓.๓ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และไกล

๔) เงื่อนไข หมายถึง การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับ ความพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

๔.๑ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อ ประกอบ การวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

๔.๒ เงื่อนไขคุณธรรม เพื่อจะเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕) แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

แผนภาพที่ ๓ สรุปการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง^{๑๔}

แผนภาพที่ ๓ ความหมายและแนวทางในการปฏิบัติปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากความหมายและแนวทางในการปฏิบัติตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ความหมายไว้ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงชีวิตของบุคคลไปจนถึงแนวทางการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ขององค์กรทุกระดับ โดยมีแนวปฏิบัติที่เป็นหลักสำคัญ คือการยึดทางสายกลาง ประกอบด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยความรู้รอบรู้และรอบคอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน รวมทั้งการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้มีสำนึกในคุณธรรม ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง ดังนี้

^{๑๔}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิชัยพัฒนา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๔.

๑) ความพอประมาณ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดตามความจำเป็นในการดำเนินงาน หรือความจำเป็นขั้นพื้นฐานของครอบครัว

๒) มีเหตุผล ได้แก่ การรู้จักเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เน้นการพึ่งพาตนเอง และ การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม

๓) มีความรู้ ได้แก่ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาสภาพแวดล้อม หรือการนำทรัพยากรไปใช้โดยไม่เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

๔) มีความรอบคอบ ได้แก่ การนำความรู้ต่าง ๆ มาใช้อย่างระมัดระวัง ทั้งการวางแผนงาน และการดำเนินงาน

๕) การสร้างพื้นฐานจิตใจที่มีคุณธรรม ได้แก่ ความขยันอดทนในการทำงาน ซื่อสัตย์ และรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากร เพื่อให้ทรัพยากรเหล่านั้นยังคงอยู่ตลอดไป

ส่วนที่มาของคำว่า “พอเพียง” เป็นคำที่ตรงกับคำในภาษาบาลีว่า มัตตา มัตตัญญูตา สมตา และมัชฌิมา ซึ่งแปลว่า ความพอดี พอประมาณ พอเพียง ดังนั้นความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี รู้จักความพอเพียงหรือพอควร จะมีลักษณะของความเป็นกลางหรือมีความสมดุล ได้แก่ การดำรงตนอยู่บนสายกลาง ทางสายกลางในที่มีคำที่เรียกไว้เฉพาะว่า “มัชฌนธรรม”^{๑๕}

มัชฌนธรรมนี้ถือว่าเป็นคำเพียงคำเดียวที่มีความหมายครอบคลุมได้ทั้งหมด ทุกแง่มุม ไล่เรียง ความหมายจากเรื่องที่เราเห็นได้ สัมผัสได้ ไปจนถึงเรื่องที่ไม่สามารถสัมผัสได้ แต่รับรู้ด้วยปัญญา ความพิเศษแห่งมัชฌนธรรมนี้อยู่ที่มันบ่งชี้ไว้ซึ่งหลักการ กระบวนการและวิธีการ อันเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติไว้อย่างครบถ้วน ถ้าหากเป็นการนำไปปฏิบัติก็จะเรียกว่า มัชฌิมาปฏิบัติ (Middle Way) ความยากจึงอยู่ที่ทำอย่างไรจึงจะแสวงหาหลักการ กระบวนการ และวิธีการนั้น ออกมาเป็นทฤษฎีเป็นสูตรปฏิบัติได้

คำว่า “ทางสายกลาง” หรือ ปฏิปทา คือ ข้อปฏิบัติ การปฏิบัติ หรือวิธีปฏิบัติ ดังนั้นมัชฌิมาปฏิบัติ แปลว่า ข้อปฏิบัติมีในท่ามกลาง หรือทางสายกลาง อันหมายถึงข้อปฏิบัติหรือทางดำเนินชีวิตที่เป็นกลาง ๆ ตามธรรมชาติและสอดคล้องกับกฎธรรมชาติให้พอเหมาะพอดี นั่นคือมีความสมดุลกัน

ในทางสายกลางนั้น มีหนทางให้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นระบบวิธีประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ ให้บรรลุเป้าหมายของชีวิต ทั้งในชีวิตครอบครัว ชีวิตการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขภายใต้กฎธรรมชาติ และยังให้มนุษย์สามารถพบความสำเร็จยิ่งกว่านี้ คือมีความสุขอย่าง

^{๑๕}ดร.สุวิญ รักษัตย์, มัชฌนธรรม : ธรรมแห่งดุลยภาพ, สานฝันจากบก. บัณฑิตศาสน์ มมร., ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๗ (พฤษภาคม – ตุลาคม ๒๕๔๘) : ๑๒.

แท้จริง เรียกว่า “มรรค” แปลว่า “ทาง” หรือเรียกอีกอย่างคือ “อริยมรรค” หมายถึง “ทางอันประเสริฐ” ที่มีองค์ประกอบ ๘ ประการ คือ

- ๑) สัมมาทิฏฐิ (Right View) มีความเห็นชอบ หรือเห็นถูกต้องตรงตามความเป็นจริง
- ๒) สัมมาสังกัปปะ (Right Understanding) มีความดำริชอบ คือไม่ติดในความอยากของตน
- ๓) สัมมาวาจา (Right Speech) มีการเจรจาชอบ อันได้แก่ วชิสุจริต ๔
- ๔) สัมมากัมมันตะ (Right Action) มีการกระทำชอบ ได้แก่ กายสุจริต ๓
- ๕) สัมมาอาชีพะ (Right Livelihood) การเลี้ยงชีพชอบ คือการประกอบอาชีพที่สุจริต
- ๖) สัมมาพยายามะ (Right Effort) มีความพยายามชอบ คือ ความเพียร ๔ อย่าง ที่เรียกว่า

“สัมมัปปธาน”

- ๗) สัมมาสติ (Right Mindfulness) เพียรระลึกรับชอบ นั่นคือ สติปัฏฐาน ๔ คือที่ตั้งของสติ
- ๘) สัมมาสมาธิ (Right Maeditation) ตั้งจิตมั่นชอบ ทำใจให้สงบ สว่าง มีจิตหนักแน่น

มั่นคงไม่หวั่นไหวตามอารมณ์ภายนอก

ในอริยมรรค ๘ สรุปลงใน “ไตรสิกขา” ที่หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจและสติปัญญาให้สูงขึ้น สรุปได้ดังนี้ คือ

- ๑) ศีล ได้แก่ ข้อปฏิบัติในอริยมรรค ข้อที่ ๓ การเจรจาชอบ, ข้อที่ ๔ ทำการงานชอบ และอริยมรรคข้อที่ ๕ เลี้ยงชีพชอบ
- ๒) สมาธิ ได้แก่ ข้อปฏิบัติในอริยมรรคข้อที่ ๖ มีความพยายามชอบ, ข้อที่ ๗ มีความระลึกรับชอบ, และอริยมรรคข้อที่ ๘ มีจิตตั้งมั่นชอบ
- ๓) ปัญญา ได้แก่ ข้อปฏิบัติในอริยมรรคข้อที่ ๑ มีความเห็นชอบ และอริยมรรคข้อที่ ๒ มีความดำริชอบ^{๓๖}

หลักไตรสิกขาและอริยมรรคสามารถเขียนให้เข้าใจง่ายและสะดวกในการศึกษาได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔ หลักอริยมรรคในไตรสิกขา

^{๓๖}ที่.ม. ๑๐/๒๕๕/๓๔๘

แต่อย่างไรก็ตามการที่จะปลูกฝังให้คนในสังคมเข้าใจถึงปัญญา หรือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น จำต้องมีกระบวนการของการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน สังคมภูมิปัญญา เพื่อไปสู่เป้าหมายที่เป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยความรู้ ความเข้าใจ และใช้เป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติ โดยอาศัยหลักคุณธรรม ๔ ประการ ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๕ ให้เป็นเครื่องมือการขับเคลื่อนที่ทรงพลัง ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางปัญญา และต้องมียุทธศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับในสังคม เป็นแหล่งรวมพลังเพื่อการขับเคลื่อนได้ด้วยคุณธรรม ๔ ประการ ซึ่งประกอบด้วย การรักษาความสัตย์ การรู้จักข่มใจตนเอง การอดทนอดกลั้น และการรู้จักละวางความชั่ว จึงเห็นได้ว่าพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการนี้ เริ่มต้นประการแรกด้วยการรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม โดยสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม นั่นคือสิ่งที่เป็นความพอเพียง พอเหมาะ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป เราควรวิเคราะห์ว่า เราควรเลือกปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมในเรื่องไหนก่อน ถึงจะมีความเหมาะสม สอดคล้องกับการแก้ปัญหาของเรา ภายใต้องค์ประกอบของความเชื่อ และความเพียร อันเป็นสิ่งเดียวกับทางสายกลางตามวิถีการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๔ การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นับแต่ประเทศไทยประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑-๗ เป็นต้นมานั้น การพัฒนาประเทศจะมุ่งเน้นไปที่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เพื่อจะพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมตามแนวทางของประเทศแถบตะวันตก เพราะเชื่อว่าเมื่อมีสภาพเศรษฐกิจดี สังคมจะดีขึ้น ทำให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มีแรงงานจากชนบทอพยพเข้ามาขายแรงงานในเมืองหลวงอย่างมากมาย เพราะเข้าใจว่าสร้างรายได้ให้ดีกว่าภาคเกษตรกรรม ถึงแม้ว่าการพัฒนาที่ผ่านมาจะสร้างความเจริญทางด้านโครงสร้างพื้นฐานให้แก่ประเทศก็ตาม แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมานั้นมีทั้งปัญหาทางด้านทรัพยากรเสื่อมโทรม ปัญหาล้างแควล้น ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ รวมถึงผลประโยชน์ที่มาจากการพัฒนาระหว่างภาคชนบทกับเมือง ตลอดจนปัญหาระหว่างกลุ่มคนในสังคม ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคน พร้อมทั้งปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ที่ตามมา เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ที่ตามมา พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงอีกมากมาย ดังเช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาทางสิทธิเสรีภาพ ตลอดจนปัญหาของคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกกลืนจนสามารถกล่าวได้ว่า การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมา นั้นไม่

สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจจะขยายตัวได้ในระดับดีในระดับหนึ่ง แต่สังคมมีปัญหาเพิ่มขึ้นมาก จนเป็นผลให้การพัฒนาไม่ยั่งยืน ซึ่งภายหลังจากการเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือที่เราเรียกปรากฏการณ์ครั้งนี้ว่า “เศรษฐกิจฟองสบู่แตก” ทำให้เกิดการทบทวนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยครั้งใหญ่ โดยมีนักเศรษฐศาสตร์ไทยหลายคนออกมาวิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ที่มีฐานความคิดมาจากเศรษฐกิจกระแสหลัก อันเป็นตัวกำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศมานานกว่า ๓๐ ปี และที่จุดนี้จึงทำให้เกิดกระแสแนวคิดใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อใช้เป็นทางเลือกให้แก่สังคมไทย จึงเป็นเหตุให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ และฉบับที่ ๙ ได้ปรับแนวการพัฒนาประเทศให้ เป็นไปตามแนวทางเลือกใหม่ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และใช้เศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือช่วยในการพัฒนา เพื่อให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาให้เป็น การพัฒนาแบบองค์รวม

โดยสภาพของสังคมไทยภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนี้ ทำให้ความสงบสุขของบุคคลและสังคมลดน้อยลงไป วิถีชีวิตและความเป็นอยู่แตกต่างไปจากเดิมที่เคยเป็น เนื่อง เพราะการที่ไปสนับสนุนส่งเสริมทางการผลิตให้มากขึ้นนั้น ได้ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเลวลงไปในทุก ขณะ ทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งปวงมีแนวโน้มไปในทางที่เสื่อมโทรมลงด้วย บุคคลต่างต้องดิ้นรนแก่งแย่งกันเองเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง ด้วยมีความเชื่อมั่นว่าเงินคือ สิ่งที่จะช่วยอำนวยความสะดวก และสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตได้ ทั้งนี้มาจากกระแสค่านิยมใน การบริโภควัตถุจากทางตะวันตก ที่เน้นความเจริญในการพัฒนาวัตถุมากกว่าจิตใจ โดย ขณะเดียวกันนั้น ศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วชิร ได้้นำเรื่องวิถีนุรณาการ : ทางออกภูมิปัญญา มา นำเสนอและชี้ให้เห็นว่า “สังคมไทยกำลังเดินสู่เส้นทางแห่งความวิบัติ หากไม่เปลี่ยนเส้นทาง การเดินจากเดิม ซึ่งตรงกับคำกล่าวของ Albert Einstein ที่ว่าเหตุที่มาของเส้นทางวิบัติคือ การพัฒนาที่ เอาเงินเป็นตัวตั้ง หรือการพัฒนาด้วยกระบวนการที่สั้นเกินไปมาเป็นเวลานานจะนำพาสังคมเข้าสู่วิกฤต ที่ยากต่อการแก้ไข พร้อมกับได้เสนอแนวคิดแบบนุรณาการให้ไว้ด้วย”^{๓๖}

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว “การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนว พุทธศาสตร์ด้วยการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นแนวคิดหนึ่งในการพัฒนา ประเทศที่ยั่งยืน และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากประชาชนทุกหมู่เหล่า หลังจากนี้

^{๓๖} ประเวศ วชิร, วิถีนุรณาการ : ทางออกภูมิปัญญา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุรัสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๕.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลปัจจุบัน) ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ปวงชนสามารถช่วยเหลือพึ่งพาตนเองได้

ทั้งนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ด้วยการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเริ่มมีปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) ที่ได้ัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อที่จะทำให้ประชาชนรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีวิถีชีวิตที่มีคุณภาพและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ อีกทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญกับการนำแนวคิดและหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมให้มากขึ้นด้วยการขับเคลื่อน และเผยแพร่ให้เข้าไปสู่ในบริบทของวิถีชีวิตคนไทยทั่วประเทศ ซึ่งในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างศรัทธาเพื่อเป็นพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติด้วย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ทุกอาชีพ ให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม รู้จักดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๒๒}

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจนั้น พระพุทธองค์ทรงชี้แนะและแนะนำถึงหนทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และดึงตามหลักแห่งสัมมาบรรค อันจะนำไปเพื่อการบรรเทาทุกข์ที่เกิดจากความพยายามหาเลี้ยงชีพ เพื่อให้ชีวิตของคนดำรงต่อไปได้อย่างปรกติสุขตามอัธภาพ โดยเฉพาะหลักธรรมที่ทรงแสดงนั้นก็เพื่อให้บุคคลปรับปรุงตนเอง ให้เป็นสมาชิกที่ไม่เป็นปัญหาจนพัฒนาเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และมีหลักการอยู่ร่วมกัน โดยปรกติสุขของคนในสังคม^{๒๓}

จากความหมายและความเป็นมาดังที่ได้กล่าวมาเบื้องต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ด้วยการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจะต้องช่วยกันขับเคลื่อนตามแนวพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในงานทางการศึกษาของนักการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงใน

^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เศรษฐกิจพอเพียง, อ้างแล้ว หน้า ๑.

^{๒๓} พระเทพคิลก (ระแบบ จิตณาโณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกโวกาพ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๔), หน้า ๒๖๖.

การจัดการศึกษา จะต้องน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษา พร้อมทั้งร่วมกันขับเคลื่อนด้วยการค้นคว้า สร้างงานวิจัยหรือเผยแพร่ให้เห็นเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างยั่งยืน เนื่องเพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศ ด้วยการสร้างจิตสำนึกที่มั่นคง สร้างความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังตนตามหลักพุทธธรรม ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นย่อมเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

แต่การพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น คือการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีเสียก่อน แล้วจึงค่อยพัฒนาตนให้เป็นคนเก่ง ที่มีความสุขทั้งกายและจิต เพราะหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้นจะเริ่มสอนให้เป็นคนดี และดำเนินไปตามกระบวนการของไตรสิกขา ดังนั้นถ้าคนที่มีความรู้แต่ขาดเสียซึ่งคุณธรรม ก็อาจจะนำความรู้นั้น ไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดโทษแก่บุคคลอื่น สังคมและประเทศชาติ ได้มากกว่าคนที่ไม่มีความรู้แต่มีคุณธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ด้วยการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหนทางที่จะพัฒนาคนให้เป็นคนดี โดยบุคคลผู้ร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนย่อมต้องประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่มีปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง สมดังที่มีปรากฏอยู่ในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีถึงสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระวชิรญาณวโรรส ตามความตอนหนึ่งว่า

“คนที่ไม่มีความดีเป็นเครื่องดำเนินตาม คงจะหันไปทางทุจริตโดยมาก ถ้ารู้บ่อยก็โกงไม่ค่อยคล่อง ถ้าโดยไม่สนิท ถ้ารู้มากก็โกงคล่องมากขึ้น และโกงพิสดารมากขึ้น”^{๔๐}

ฉะนั้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมจึงจัดว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะสังคมใดที่คนในสังคมเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม สังคมนั้นจะมีแต่ความสงบสุข แต่ในขณะเดียวกันถ้าคนในสังคมมีความบกพร่องทางด้านจิตใจ ขาดซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมแล้ว ถึงแม้ว่าในสังคมนั้นจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจแต่ก็ย่อมหาความสุขสงบ ได้ยาก ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมหนึ่ง มักจะมีรากฐานมาจากศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ ซึ่งจากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย เพราะพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งคำสอน และเป็นระบบคุณธรรมจริยธรรมที่เผยแผ่ขยายไปทั่ว พร้อมทั้งฝังรากลึกกลงแล้วในสังคมไทย การพัฒนาคน

^{๔๐}สำนักงานงานพุทธมณฑล กรมการศาสนา, การพัฒนาคุณภาพของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๗.

และจิตสำนึกจึงเป็นกระบวนการของการสอนคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา หรือ การนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการสอนจริยธรรมศึกษา ก็ถือเป็นการปฏิบัติ ที่สอดคล้องกลมกลืนไปกับรากฐานทางวัฒนธรรมและพื้นฐานทางจิตใจของคนไทย^{๑๐}

ทางพระพุทธศาสนาถือว่าการเป็นอยู่ของมนุษย์นั้น ชีวิตที่ดีคือชีวิตแห่งการศึกษา หรือการ ฝึกฝนอบรม มนุษย์ต้องศึกษาพัฒนาตนเองไปจนกว่าจะมีชีวิตที่ดีงาม โดยสมบูรณ์ จนเป็นชีวิตที่อยู่ ด้วยปัญญา คือ คิด พุค และกระทำอย่างสุจริต เรียกว่าชีวิตที่ประเสริฐ โดยหลักสำคัญในการศึกษา ฝึกฝนอบรมตน คือการพัฒนาการดำเนินชีวิตตนเองไปทั้ง ๓ ด้านพร้อมกัน ได้แก่ การพัฒนาด้าน พฤติกรรม เรียกว่า ศีล การพัฒนาทางด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และการพัฒนาด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา ซึ่งการพัฒนาทั้ง ๓ ด้านนี้มีความสัมพันธ์ที่ต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะพฤติกรรมที่ดี นั้นเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนา และช่วยให้ปัญญาออกงาม ฉะนั้นจิตใจที่พัฒนาแล้วย่อมทำให้เกิด ปัญญาเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง และปัญญาที่เห็นถูก คิดถูก ย่อมทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงาม ต่อไป^{๑๑} จึงกล่าวได้ว่าปัญญานั้นเป็นตัวจัดและปรับทุกอย่าง ทั้งทางด้านพฤติกรรมและจิตใจให้ลง ตัวกัน ได้อย่างพอดี ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันต่อสิ่งทั้งหลาย และจัดการกับสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ได้อย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดีงาม และสังคมมีความสุข ซึ่งการฝึกอบรมการพัฒนาตนและจิตสำนึก ทางคุณธรรมจริยธรรมให้ได้ผลดีนั้น ควรใช้วิธีการฝึกอบรมตามแนวพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ ฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพราะจะประกอบไปด้วยการฝึกอบรมครบทั้ง ๓ ด้าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันส่งผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีพฤติกรรมทางกายและวาจาที่ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น อีกทั้งมีจิตใจที่สงบ ร่มเย็น สุขุม เข้มแข็ง มีสติ รู้จักควบคุมตนเอง และมีปัญญาคำคมคิดเห็นที่ ถูกต้องตามความเป็นจริง ซึ่งสามารถจะดำรงตน และอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข

จากความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้สอดคล้องกับ รศ.ดร.ณัฐพงษ์ ทองภักดี ที่กล่าวว่า ประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤติหลายอย่าง โดยเฉพาะวิกฤติที่แสดงถึงความไม่พอเพียงใน สังคมไทย เช่น ความไม่พอเพียงในการบริโภค การออมลดลง การลงทุนอย่างไม่พอเพียง การก่อ หนี้อย่างไม่พอเพียง การประเมินเศรษฐกิจไทยที่สูงเกินจริง การบริหารเศรษฐกิจที่ขาดภูมิคุ้มกันที่ดี และการขาดคุณธรรม ซึ่งถ้าบัณฑิตมีจิตใจแห่งความพอเพียงแล้วก็จะไม่เป็นผู้บริโภคนิยม แต่เข้าใจ ถึงการบริโภคที่ยั่งยืน มีความใฝ่รู้ มีการทดลองกับความเป็นจริง ไม่ติดตำรา มีความพากเพียรเอื้อ

^{๑๐}พระเทพเวที, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๔), หน้า ๕.

^{๑๑}พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธธรรม, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, อ่างแก้ว, หน้า ๑๘๘.

อาหาร และที่สำคัญคือทำให้บุคคลมีคุณธรรมมากขึ้น^{๓๓} ซึ่งคำกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ทั้งในด้านวิถีชีวิต ครอบครัว ชุมชน เศรษฐกิจ การศึกษา หน้าที่การงานและคุณธรรมจริยธรรม ฉะนั้นบุคคลทุกกลุ่มในสังคมที่มีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพตรงตามความต้องการของสังคมได้นั้น จำเป็นที่จะต้องนำหลักการและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติและขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรม เพื่อทุกคนได้รับรู้ มีความเข้าใจ และนำไปใช้พัฒนาตน พัฒนาคนและพัฒนางานในวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเพื่อยกระดับทางคุณธรรม และจริยธรรมของตนเองให้สูงขึ้นด้วย ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งทุกคนจะต้องถึงพร้อมด้วยศรัทธาในการทำหน้าที่ปลูกฝังความรู้ ความคิด และจิตใจของตนเอง เนื่องจากบริบทในวิถีชีวิตทางสังคมนั้นมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากต่อการสร้างสรรค์อนาคตของชาติบ้านเมือง โดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องด้วยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องหรือครูผู้สอนทุกคนต้องทราบ และตระหนักในข้อนี้ เพื่อจะได้ทำหน้าที่ของตนในทางที่ถูกต้อง ให้ได้ผลสมบูรณ์ที่สุด จะยอมพล่อยตัวให้ย่อหย่อนไปเพราะเหตุใด ๆ ไม่ได้^{๓๔} อีกทั้งความสำเร็จในระยะยาวของการพัฒนาคนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การปลูกฝังแนวคิดนี้ให้กลายเป็นส่วนสำคัญในวัฒนธรรมการพัฒนาของประเทศ นั่นคือเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มต้นที่คนและจบลงที่คน คนจึงเป็นทั้งผู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเป็นผู้ที่ได้รับผลของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นจุดแข็งของหลักเศรษฐกิจพอเพียง แต่ในขณะเดียวกันบุคคลที่นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้ผลย่อมจะต้องขยัน อดทน มีความซื่อสัตย์ สนุกกับการเรียนรู้ และการสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นกับตัวเอง เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม การอยู่ร่วมกับระบบนิเวศวิทยาอย่างสมดุล มีหลักการบริโภคแบบยั่งยืน เคารพธรรมชาติ และมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน^{๓๕}

ดังนั้น นโยบายการศึกษาชาติในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ จึงได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษา ตั้งแต่ระดับ

^{๓๓} ฦ๓ฐฐงศ๓ ๓องภ๓ค๓, “ฦ๓ฐฐงศ๓ : ห่วงคนไทยเผชิญวิกฤติความไม่พอเพียง”, (๑๓ ส.ค. ๕๐) ปีที่ ๕๕ ฉบับที่ ๑๘๔๗๔ วันพุธที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๑, ข่าวการศึกษา หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ.

^{๓๔} “สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๕.

^{๓๕} “สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน, รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คิน พับ บลิตซิ่ง (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๘๑.

ปฐมวัยขึ้นไปจนถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อสร้างความตระหนัก โดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ฝึกฝนตนให้คิดวิเคราะห์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปลูกฝังและสร้างค่านิยมในการทำตนให้เป็น ประโยชน์ต่อสังคม มีคุณธรรม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไป ประยุกต์ใช้ในงานการบริหารสถานศึกษาด้วย ซึ่งความพยายามดังกล่าวนี้จะบรรลุเป้าหมายได้ก็ ต่อเมื่อ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นถึงคุณค่า เกิดความศรัทธาและมีแรงจูงใจใน การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สังคมเกิดการพัฒนายั่งยืน ตามแนวพุทธศาสตร์

๒.๕ การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

การศึกษาตามแนวนิรุกติศาสตร์ แปลมาจากคำว่า “Education” ตามความหมายว่า “ทำให้เกิดและเลี้ยงดู” ไม่ได้หมายถึงการแสวงหาความรู้ หรือประสบการณ์ ยังหมายถึงการพัฒนานิสัย (Habits) เจตคติ (Attitudes) และทักษะ (Skills) ให้เกิดและได้รับการดูแลให้ก้าวหน้าในทาง สร้างสรรค์จึงจะช่วยให้มนุษย์สมบูรณ์ขึ้น และมีคุณค่าอย่างแท้จริง ในเมื่อการศึกษาทำหน้าที่ ถูกต้อง จิตอันบริสุทธิ์ จะมองเห็นความดีงาม และความสมบูรณ์ที่ซ่อนแฝงอยู่มากมาย

การศึกษา คือ การพยายามของสมาชิกผู้ใหญ่ในสังคม เพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนาของ คนรุ่นหลังให้สอดคล้องกับความแท้จริงของการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยความพยายามที่จะช่วยทุกคนให้ปลอดภัยภายใต้สถานการณ์ที่ความเป็นตัวของตนจะได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ที่สุด ภายใต้ เหตุปัจจัยที่สมดุลกัน ตามคุณลักษณะของความเป็นชายและความหญิงตามอุดมคติที่ควรจะได้รับ การพัฒนา

การศึกษา คือ การพัฒนาความสามารถในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เด็กจนโต ต้องอาศัยการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ แล้วแต่จุดประสงค์ ในการสร้างชาติให้ไปทิศทางใด ทักษะของนักปราชญ์มองการศึกษาในมิติที่ไม่ต่างกัน คือ

พลาโต กล่าวว่า การศึกษาจะพัฒนาความงาม และความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ของเด็กให้เจริญตามที่เขามี

อริสโตเติล เห็นว่า การศึกษาจะต้องก่อให้เกิดความรู้ ความดี และความงาม

มหาตมะ ดานที เห็นว่า การศึกษาสามารถทำให้เข้าถึงสัตยะ (Science) ศิวะ (ความดี) และ สุนทรียะ (ความงาม)

การศึกษาเป็นการพัฒนาคนให้เกิดความรู้ มุ่งสู่ความดีงาม เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล จากพฤติกรรมอาศัยสัญชาตญาณสู่พฤติกรรม ของมนุษย์ที่อาศัยเหตุผล และสติปัญญา หรืออีกนัยหนึ่ง การศึกษาเป็นรูปแบบการศึกษาคนทุก

ระดับชั้นให้มีความสามารถในอันจะรับผิดชอบชีวิตของผู้ศึกษาเองได้อย่างสมบูรณ์ ในการพัฒนาทางด้านความคิด เหตุผล เพื่อปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ชีวิตจริง ที่เกิดจากครอบครัว สังคม และ โลก สมาชิกสังคมจะต้องฝึกการใช้เหตุผลของแต่ละคน จนกระทั่งได้เรียนรู้การดำรงชีวิตที่มีระเบียบ และมีศีลธรรม

การศึกษา คือ การฝึกกาย การฝึกจิต ให้แต่ละคนสามารถสนองตอบต่อปัญหา และโอกาสอย่างถูกต้อง เพราะการฝึกให้แต่ละคนรู้จักแยกแยะระหว่าง ดี - ชั่ว, ถูก - ผิด, ควร - ไม่ควร, เพื่อยกระดับทางด้านร่างกาย และจิตใจ สามารถทำสิ่งที่ถูกต้องในที่ที่ถูกต้อง และในเวลาที่ต้องการเหมาะสม เป็นการฝึกสติปัญญา ร่างกายจิตใจ ฝึกให้เกิดความร่วมมือ เกิดความสามัคคี มีความรัก และเมตตาเอื้ออาทร รู้จักใช้วิจารณญาณสนองตอบต่อสภาวการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมได้ถูกต้อง ตรงกับคำบาลีว่า สิกขา ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การฝึกทั้งสองด้าน คือ ด้านกายภาพ และจิตภาพ เพราะการฝึกจะก่อให้เกิดการกระทำอันน่าพึงปรารถนาภายนอก

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการศึกษาทำให้เกิดทัศนคติภายในอันพึงปรารถนา และคุณสมบัติพฤติกรรมทางจิตและอารมณ์ตามที่สังคมปรารถนา เพราะการศึกษา คือ การพัฒนามนุษย์ที่ยั่งยืน

ในสมัยพุทธกาลบริบทของสังคมอินเดียมีระบบวรรณะ ถือชาติกำเนิดเป็นสิ่งประเสริฐสุด หรือเป็นสิ่งที่ต่ำสุดของบุคคลในสังคม ใครเกิดเป็นพราหมณ์ กษัตริย์ ถือเป็นผู้ประเสริฐ และใครเกิดเป็นสุทรหรือจัณฑาลถือเป็นคนชั้นต่ำ แต่คำสอนในพระพุทธศาสนาไม่ถือคติกำเนิดเป็นตัวแบ่งแยกบุคคลคนเลวอาจเกิดในสกุลพราหมณ์กษัตริย์ก็ได้ คนที่อาจเกิดในวรรณะสุทรหรือจัณฑาลก็ได้ พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า คีเลวเป็นเรื่องเฉพาะตัว (Individual) ไม่เกี่ยวกับกลุ่ม (Group) ไม่ทรงเห็นด้วยกับหลักการนี้ หรือกระบวนการถ่ายแบบ (a process of stereotype) นี้ แต่ทรงเห็นว่าจะเป็นใครก็ตามที่สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้ประเสริฐที่สุด ทั้งในเทพและมนุษย์^{๔๖}

การศึกษาดำเนินตามแนวพุทธจะต้องผลิตคนให้เป็นคนรังเกียจความชั่ว กลัวบาป เริ่มต้นด้วยการเป็นผู้มีศีลสมบูรณ์ ระวังตัวไม่ละเมิดต่อหลักการ มีอาจารย์สมบัติสมบูรณ์ มองเห็นความน่ากลัวในความผิดเพียงเล็กน้อย^{๔๗}

การศึกษาที่ถูกต้องจะต้องเริ่มต้นที่สูงสุดดังกล่าวนี้นี้ เพื่อพัฒนามนุษย์ไปสู่เป้าหมายถึงจะถูกต้องตามหลักพุทธปรัชญา การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อระดมสรรพกำลังทั้งหมดลงไปใช้และตรวจสอบได้ว่า การให้การศึกษาได้ผลตรงตามเป้าหมายหรือไม่ หากไม่ได้ผล หรือได้ผลไม่

^{๔๖}ที.ที. ๕/๒๗๓/๕๘

^{๔๗}ม.ม. ๑๓/๒๗/๒๖.

ตรงตามเป้าหมายแล้ว ผู้ให้การศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการ โดยเป้าหมายของการพัฒนาตามแนวพุทธควรดำเนินไปตามหลักเบญจการ หรือที่เรียกว่าหลัก ๕ ร. ดังนี้คือ^{๔๘}

๑) รุ่งเรือง

เป็นการพัฒนาให้ผู้ศึกษา รู้จักทำมาหากิน รู้จักเสพบริโภควัตถุ โดยความรู้ตัวพร้อม ไม่เป็นนักบริโภคนิยม ที่มุ่งแต่ความสนุกสนานมีรสนิยมในลักษณะล่าถอย ไม่จริงจัง ตรงกันข้ามกับผู้ขยันขันแข็ง ผู้งานหนัก รู้จักประหยัดมัธยัสถ์ รู้จักคบค้าสมาคมกับญาติมิตร ดำรงชีวิตให้สมสมกับฐานะ เมื่อได้โอกาสมา รู้จักวิธีการใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนและแก่สังคม โดยการจัดสรรรายได้เป็น ๔ ส่วน คือ ๑ ส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงเพื่อนฝูงมิตรสหาย ใช้จ่ายทำประโยชน์แก่สังคม ๒ ส่วน ใช้เป็นทุนดำเนินธุรกรรมต่าง ๆ ทั้งที่ดำเนินอยู่แล้ว และที่ขยายออกไป รวมทั้งการเสียภาษีให้แก่รัฐด้วย เหลืออีก ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้เมื่อตามจำเป็นเกิดขึ้น เช่น เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย เสริมช่วยให้อาหาราภาพ

พุทธปรัชญาถือว่า เศรษฐกิจ ความมั่งคั่งมั่นคง เป็นส่วนสำคัญ แต่การพัฒนามนุษย์ไม่ใช่สอนแต่วิธีการทำมาหากินให้มั่งคั่งร่ำรวยอย่างเดียว จนสับสนในชีวิตในมิติอื่น ๆ มุ่งแต่ทุ่มเทสรรพวิชา สรรพกำลังทั้งเพื่อการได้ครอบครองเศรษฐกิจทรัพย์อย่างเดียว จนถึงกับนำหลักกลยุทธ์แปลก ๆ มาใช้ในการแข่งขันเพื่อเอาชนะผู้อื่น ใช้วิธีการทางธุรกิจทำลาย ตัดทางผู้อ่อนแอ จนเหี่ยวเฉาหมดโอกาส ถึงสภาวะการเช่นนั้น คนค่อนข้างประเทศจนลงเหลือแต่ผู้มีโอกาสดีกว่า ร่ำรวยมั่งคั่งไม่มีตระกูล ผลสุดท้ายก็อยู่ไม่รอดถูกต่อต้าน ถูกทำลาย โดยกระแสมวลชนผู้ยากไร้

๒) เรียบร้อย (ศีล)

เป็นการศึกษาที่ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีศีล มีระเบียบวินัยในการเป็นอยู่ ชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ ศีลที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคม คือ

๒.๑ ปาฏิโมกขสังวรศีล เคารพในกฎเกณฑ์กติกา ซึ่งเป็นแม่บทและแม่แบบ ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปหมายถึงการศึกษาต้องพัฒนาคนให้

- ก. เคารพกฎหมาย ศีลธรรมของศาสนา
- ข. มีจรรยาบรรณทางสังคม
- ค. รู้ว่าที่ใดควรเที่ยว ที่ใดควรเว้น
- ง. กลัวความผิดแม้เล็กน้อย (มีหิริ โอตตัปปะ)^{๔๙}

^{๔๘} ๐ญ.อญจก. ๒๓/๑๔๔/๒๘๕.

^{๔๙} วิสุทฺธิ. ๑/๑๑๕.

๒.๒ อินทริยสังวรศีล คือ การสำรวมระวังอินทริย์ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของตน เมื่อเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส รู้ธรรมารมณ์ทางใจ เพื่อป้องกันไม่ให้ตก เป็นทาสกามารมณ์

๒.๓ อาชีวกปาริสุทธิศีล ศีล คือ การดำเนินชีวิตบริสุทธิ์เว้นจากการประกอบ มิจฉอาชีพ ได้แก่

- ก. ค้าขายอาวุธ ทั้งถูกและผิดกฎหมาย
- ข. ค้าขายมนุษย์ เช่น ค้าหญิง ค้าทาส ค้าคนงาน เป็นต้น
- ค. ค้าเนื้อสัตว์ เช่น เลี้ยงสัตว์ไว้ขาย ตั้งโรงฆ่าสัตว์ขายเนื้อ เป็นต้น
- ง. ค้าขายมีนเมา เช่น ค้ายาเสพติด ค้าเหล้า ค้าเบียร์ ค้ากัญชา เป็นต้น
- จ. ค้าขายยาพิษ เช่น ยาฆ่าคน ยาฆ่าแมลง เป็นต้น^{๕๐}

คนประกอบอาชีพชั่ว คือ คนชั่วในสายพระเนตรของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ส่งเสริม ให้เกิดการเบียดเบียน การขาดสติสัมปชัญญะ และขาดความสมดุลย์ธรรมชาติ

๒.๔ ปัจจยัตถ์นินิตศีล^{๕๑} ศีลอาศัยปัจจย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ให้ใช้ปัจจยตามเป้าหมาย ป้องกันการทำลายธรรมชาติเกินความจำเป็น ประหยัดแรงงาน ในการผลิตเอาไว้ใช้ในการสร้างอารยธรรมด้านอื่นเพื่อความสมดุลของธรรมชาติ ป้องกันกิเลส ตัณหาในการแย่งกันบริโภค ป้องกันกาของเสียท่วมโลกและมลภาวะที่เป็นพิษ เป็นต้น

๓) ราบรืน (สมาธิ)

การศึกษาเชิงพุทธปรัชญา ต้องการให้ผู้ศึกษามีจิตใจอ่อนโยนนุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น (แข็งแรงแรง)ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ที่มากระทบ ไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์ ด้วยการฝึกจิตให้มีสมาธิ ในเมื่อจิตสงบจะพบแต่ความสว่าง มองออก บอกชัดและใช้เป็นในมิตินของชีวิตทุกกระบวนการ

มนุษย์ทุกคนต้องการความสุขที่แท้จริงในชีวิต หลายคน หลายหนูปยายามสรรหาความสุข โดยอาศัยความเพลิดเพลินทางวัตถุ เช่น ฟังดนตรีไพเราะ กินอาหารอร่อย ๆ ดูบลูคล่าสัมผัสสิ่งที่น่า ฟังพอใจ สิ่งสวย ๆ งาม ๆ บ่อยครั้งสิ่งเหล่านี้ไม่อาจได้คลายทุกข์ได้ เพราะจิตยังคงตกอยู่ภายใต้ความ วิตกกังวล ความคับข้องใจยังไม่สงบนิ่ง ถึงแม้ว่าได้รับการสนองตอบด้วยความเพลิดเพลินอันเป็น โลกียอย่างเต็มที่ เรื่องเช่นนี้ปรากฏชัดกับผู้คนที่เกิดในประเทศมั่งคั่งทางวัตถุ ยิ่งหากหาความสุขไว้ เสพมากเพียงใด ความทุกข์ ความระทม ความขมขื่นและความไม่สมหวังก็มากขึ้นเป็นทวีคูณ จน

^{๕๐} อ.ป.ญจก. ๒๒/๑๗๗/๒๓๓.

^{๕๑} วิสุทธิ. ๑/๑๕.

บางคนต้องประสบทุกข์หมดทางแก้ เป็นผลให้เกิดความเลวร้ายต่าง ๆ เช่น ความผิดปกติทางจิต สุดท้ายตัดสินฆ่าตัวตายอย่างน่าเวทนายิ่ง

การแสวงหาความสุขโดยอาศัยความเพลิดเพลินทางกามารมณ์เป็นฐานหลัก ย่อมนำไปสู่ความทุกข์มากขึ้น ความไม่รู้ทางที่ถูกต้องซึ่งจะนำไปสู่ความสุขที่แท้จริง เป็นเหตุให้บุคคลติดกับกองทุกข์ ปราศจากความหวังที่จะรอดพ้นได้ สมธิกาวนาจึงศึกษาเกี่ยวกับด้วยเรื่องการควบคุมจิต ให้จิตยึดติดอยู่กับอารมณ์กัมมัฏฐาน ทำให้จิตไม่กวัดแกว่งคั่นรน วิธีการนี้จะทำให้เกิดความสงบเย็น มีความสุขที่ละเอียดอ่อน ซึ่งเหนือความสุขทางโลกีย์ทุกอย่าง

๔) รอบรู้ (ปัญญา)

ความรู้รอบรู้เป็นตัวปัญญา ไม่ใช่ความรู้ทางด้านอาชีพ หรือรู้ทางด้านเทคนิค แต่เป็นความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์และคณิตศาสตร์บริสุทธิ์ เป็นต้น หากเป็นความรู้ทางทฤษฎี ความรู้ทางด้านอาชีพ หรือความรู้ทางด้านเทคนิค ไม่จัดเป็นวิชาการ ไม่เกี่ยวกับตัวปัญญา แม้จะเรียนรู้โดยอาศัยปัญญา เพราะเป็นความรู้เฉพาะด้านนั้นๆ เพื่อนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงปากท้อง เป็นศิลปะใช้ทำมาหากิน เพื่อรับใช้สัญชาตญาณการอยู่รอด ผู้มีความรู้วิชาชีพแต่ขาดความรู้ทางวิชาการประกอบจะเป็นผู้มีวิสัยทัศน์และโลกทัศน์ที่คับแคบ เน้นความสำคัญเฉพาะสิ่งที่ตนรู้ มองปัญหาไม่ครบวงจร

การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาแม้จะยอมรับจากการเรียนรู้ (สุตมยปัญญา) จากการใช้ตรรกะ (จินตามยปัญญา) ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ถือเป็นความรู้ระดับต่ำ ความรู้ที่เหนือกว่าพุทธปรัชญาเรียกว่า วิปัสสนาปัญญา เป็นความรู้ที่ไม่อาจได้มาโดยอาศัยวิธีการอื่น แม้แต่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพราะนักวิทยาศาสตร์ไม่อาจรู้ได้โดยตรงด้วยตนเอง แต่อาศัยแบบ (Commotional) หรือสัญลักษณ์ (Symbolized)

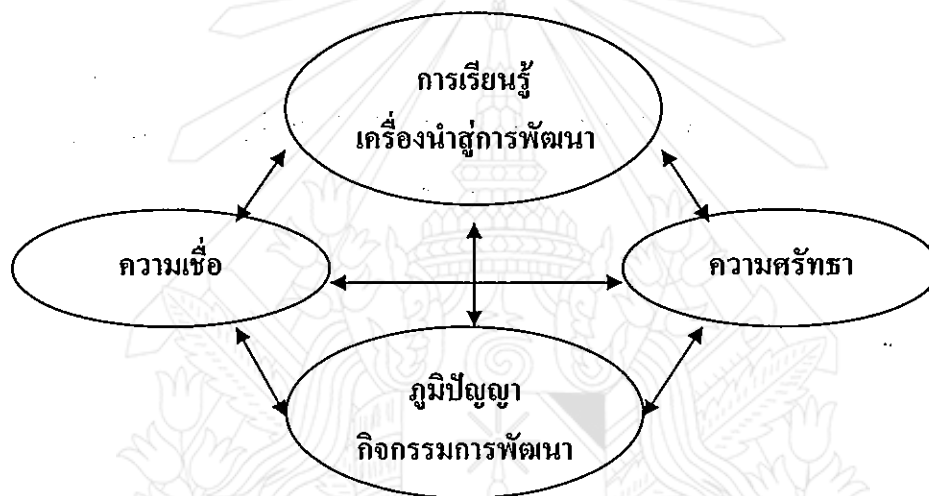
ความรู้ที่จะแก้ปัญหาระชีวิตและปัญหาของโลกได้อย่างเด็ดขาดนั้นย่อมทำให้มนุษย์ในโลกอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ คือ วิปัสสนาปัญญาเท่านั้น

๕) รอดพ้น (วิมุตติ)

เป็นการพ้นจากฐานะของความไม่ดีทั้งปวงที่เรียกว่า อกุศลมูล คือ โสภ โกรธ หลง เป็นอิสระเสรี (Absolute Freedom) เป็นผู้หลุดพ้นมีความสุขสงบเย็น ซึ่งสภาวะนี้เรียกว่า “นิพพาน” เป็นสภาวะที่ปราศจากการปรุงแต่งและเป็นบรมสุขของพระอรหันต์

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสนานั้น ต้องฝึกหัดคนให้เป็นมนุษย์ก่อนในการเสริมศักยภาพมนุษย์ โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นปรัชญาชีวิต เป็นแบบแผนชีวิตหรือเข็มทิศ เพื่อปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ มโนทัศน์เข้าสู่ครรลองของความถูกต้อง เพราะการพัฒนาชาติจะต้องพัฒนาคน การที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพที่ดีได้นั้นต้องพัฒนาการศึกษา เพื่อฝึกหัดให้คนมีสมรรถนะ มีศักยภาพในการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพื่อตนเอง องค์กร และสังคม

การพัฒนาด้วยการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพุทธธรรม ด้วยการศึกษาก็เป็นการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นวิธีการเรียนรู้ที่มุ่งแสวงหาความจริงที่เกิดจากความเชื่อและความศรัทธา องค์ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ตามหลักธรรมคำสั่งสอนจะเกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้นั้น จะต้องมียุทธปัจจัยที่เสริมกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีการแห่งศรัทธาและปัญญา “ศรัทธา” คือ ความเชื่อในพระรัตนตรัย ความเชื่อในกฎแห่งกรรม ความเชื่อมั่นที่เกิดจากปัญญา ทั้งศรัทธาและปัญญาจะสอดคล้องสัมพันธ์กันตลอดเวลา ความเชื่อที่เกิดก่อนการปฏิบัติเรียกว่า “ศรัทธา” ผลที่เกิดขึ้นเกิดภายหลังเรียกว่า “ปัญญา” เมื่อเรามีความปัญญาเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ย่อมส่งผลให้บุคคลถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ทำให้บุคคลที่เป็นปุถุชนได้พัฒนาขึ้นเป็นกัลยาณชน และเกิดเป็นอริยชนได้ตามลำดับนั่นเอง

แผนภาพที่ ๕ การเรียนรู้ตามความเชื่อเพื่อการพัฒนา

โดยทั่วไปจากการที่จะนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาในการเรียนรู้นั้น ส่วนใหญ่มักจะเรียงลำดับการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากการแสวงหาความรู้ด้วยการฟังแล้วจึงนำมาคิด นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้หรือเกิดองค์ความรู้ขึ้น แต่โดยแท้จริงแล้วกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้หรือกระบวนการพัฒนาปัญญา อาจเกิดขึ้นตามลำดับที่กล่าวมาแล้วก็ได้ หรืออาจเกิดขึ้นจาก จินตมยปัญญา หรือการคิดก่อนก็ได้ คือ การคิดด้วยตนเองแล้วจึงแสวงหาความรู้เพิ่มเติมนำมาไตร่ตรองปฏิบัติจนเกิดปัญญารุ่งขึ้น หรือจะเริ่มต้นด้วยการปฏิบัติ ภาวนามยปัญญา โดยคิดค้นหาเหตุผลด้วยตนเองแล้วแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจนเกิดปัญญารุ่งแจ้งก็สามารถเป็นไปได้ แต่ทุกวิธีการต้องดำเนินไปภายใต้หลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. สอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้อย่างเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้
๒. สอนอย่างมีเหตุผล เพื่อให้ผู้ฟังไตร่ตรองเห็นตามได้

๓. สอนในสิ่งที่ผู้ฟังสามารถนำไปปฏิบัติและได้รับผลจริงตามควรแก่การปฏิบัติ^๒

จึงเห็นได้ว่าหลักคำสอนเน้นเรื่องความเข้าใจ เน้นเรื่องเหตุผล และเน้นเรื่องการปฏิบัติ คือ สอนให้รู้ ให้คิด และให้ทำ โดยเฉพาะแนะนำให้ผู้เรียนใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสอนในเรื่องของธรรมที่ไม่ผิด การประพฤติธรรมที่ไม่ผิด และบุคคล ๔ ประเภท ดังปรากฏในอภินนทสูตรคือ

- ๑) ทำตนให้เดือดร้อน
- ๒) ทำให้ผู้อื่นให้เดือดร้อน
- ๓) ทำทั้งตนทั้งผู้อื่นให้เดือดร้อน
- ๔) ไม่ทำทั้งตนทั้งผู้อื่นให้เดือดร้อน^๓

เรื่องของการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท พระธรรมปิฎกท่านได้แสดงให้เห็นข้อคิดไว้ว่า

การศึกษานำไปสู่สิ่งที่เราเรียกว่า ปัญญา เมื่อมีการศึกษาเรียนรู้ ผักผ่อน พัฒนากิ่งอก งาม ดีประณีตขึ้นทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา ตัวคิดสินคือ ได้ปัญญาพอได้ปัญญาแล้วก็เกิดความรู้ ความเข้าใจมาพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจให้ คิดเป็น ทำได้ ทำเป็น วางท่าทีและปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องทุกอย่างได้ ถูกต้องเกิดผลดี^๔

สรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นศาสนาที่ยิ่งใหญ่ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง คือ ธรรมชาติ มีคนเป็นพื้นฐานของการศึกษา ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่เป็นปัญญา พลังของปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิจะเป็นคุณค่าที่ดี ที่ส่งเสริมการพัฒนาและความก้าวหน้าของชีวิต การที่จะให้ปัญญาเกิดจะต้องศึกษาเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการรู้แจ้ง การรู้จริง เพื่อนำไปสู่ความเห็นที่ถูกต้อง และได้ประโยชน์จากปัญญานั้น โดยมีศรัทธาและความเพียรเป็นเครื่องตั้งมั่น จึงกล่าวได้ว่า ชีวิตที่ประเสริฐตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทคือ ชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา^๕ ประกอบด้วยศรัทธาและความเพียรอันเป็นคุณลักษณะพิเศษประการสำคัญของพระพุทธศาสนาเถรวาท

^๒ สุเขาวนั พลอยชุม, พุทธปรัชญาในศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๓๑.

^๓ ม.ม. ๑๓/๑๐๓/๑๐๖.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), “การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย”, ปาฐกถา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๓๕) หน้า ๘.

^๕ ส.สพ. ๑๕/๒๐๓/๕๘.

๒.๖ ปรัตโหมสะกระบวนการขับเคลื่อนสู่ความเพียรในการพัฒนา

กระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความเพียรในการพัฒนา เป็นสังคมความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นสังคมที่มนุษย์ต้องพัฒนาตนให้เข้าถึงองค์ความรู้ใหม่ แนวความคิดใหม่ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข ซึ่งการเรียนรู้ตามนัยแห่งพุทธธรรมนั้น ได้เน้นความสำคัญขององค์ประกอบ ๒ ประการในการพัฒนามนุษย์ คือ ปรัตโหมสะ เป็นการเรียนรู้จากผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมภายนอก กับ โยนิโสมนสิการ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการไตร่ตรองพิจารณาโดยถูกต้องแบบคาย

หลักการเรียนรู้ด้วยกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนี้เกิดจากหลักการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ว่า มนุษย์เป็นองค์รวมของขั้น ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นรูป กับ นาม การเติบโตของชีวิตมนุษย์นอกจากจะเติบโตไปตามธรรมชาติแล้ว ชีวิตมนุษย์ยังมีการปรุงแต่งให้เรียนรู้ที่เกิดจากผัสสะ โดยอายตนะทั้ง ๖ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ เมื่ออินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสิ่งเร้าต่าง ๆ ก็จะเกิดความรู้สึก ความรู้ชัด รู้แจ้งตามที่ได้สัมผัสจริง

โดยเฉพาะการถ่ายทอดกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนจะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จได้นั้น จำต้องมีลักษณะลีลาในการสอน ๔ อย่าง ได้แก่

(๑) สันทัตตสนา คือ การอธิบายให้เห็นชัดเจนแจ้งในเรื่องที่สอน

(๒) สมาทปทา คือ การจงใจให้เห็นจริง ให้คล้อยตามจนยอมรับแล้วนำไปปฏิบัติ

(๓) สมุตเตชนา คือ การเร่งเร้าให้แกลั้วกล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหพยายามไม่หวั่นไหวต่อความยากลำบาก มั่นใจว่าจะต้องทำสำเร็จ

(๔) สัมปหังสนา คือ การขโลมใจให้เข้มขัน ร่าเริงเบิกบาน ฟังแล้วไม่เบื่อ เปี่ยมไปด้วยความหวัง และมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัตินั้น^๖

เพราะเมื่อมีลักษณะลีลาในการสอนเช่นนั้นแล้วย่อมนำไปสู่ความเจริญที่ยั่งยืน ซึ่งมีหลักธรรมที่เรียกว่า วุฒิ ๔ ธรรมเป็นเครื่องเจริญ หรือคุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม เป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ด้วยเช่นกัน ดังนี้

๑) สัมปปริสสังเสวะ คบหาสัตบุรุษ เสวนาทำนุผู้รู้ผู้ทรงคุณความดี มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ

^๖พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม), หน้า ๔๕.

- ๒) สัทธัมมัสสวณะ ตั้งใจฟังคำสอนของท่าน เอาใจใส่เล่าเรียน
- ๓) โยนิโสมนสิการ ทำใจโดยแยบคาย รู้จักคิดพิจารณาให้เห็นเหตุผล คุณโทษในสิ่งที่ได้เล่าเรียนดับฟังมา จับสาระที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้
- ๔) ธัมมานุสัมมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมโดยสมควรแก่ธรรม นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนและตริตรองเห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลัก สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักการณ์นั้นๆ^{๕๑}

สรุปได้ว่าหลักการเรียนรู้ด้วยกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนี้เกิดจากหลักการเรียนรู้และกิจกรรมทางความเชื่อตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าปรโตโฆสะ อันเป็นการเรียนรู้จากผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมภายนอกด้วยความศรัทธา แล้วนำเข้ามาสู่กระบวนการคิด ที่เรียกว่าโยนิโสมนสิการ เพื่อให้เกิดปัญญาแห่งสัมมาทิฐิ อันเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการไตร่ตรองพิจารณาโดยถูกต้องแยบคายด้วยความเพียรของตัวบุคคล

๒.๖ แนวทางการบริหารโรงเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการบริหาร โรงเรียน ดังนี้

๒.๖.๑ ความหมายและความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียน

ในปัจจุบันผู้บริหาร โรงเรียนซึ่งเป็นครู ในโรงเรียนเริ่มเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวพุทธปรัชญากันมากขึ้น ผู้บริหาร โรงเรียนหลายท่านพยายามจะเสนอให้มีการจัดการศึกษาตามแนวพุทธ โดยมีการหยิบยกแนวคิดทางพุทธศาสนามาอภิปรายกันว่า พุทธปรัชญามีแนวคิดและแนวทางที่สามารถจะนำมาประยุกต์เป็นหลักในการจัดการศึกษาได้ครอบคลุมทุกด้าน แต่ก็ยังไม่มีการรวบรวมหรือจัดแบ่งเนื้อหาให้เป็นระบบอย่างทางปรัชญาตะวันตก เพราะแนวคิดด้านการศึกษาของพุทธศาสนานั้น มีขอบเขตกว้างขวางและละเอียดลึกซึ้งมาก ซึ่งในที่นี่จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูผู้สอน อันเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินการตามนโยบาย และหลักการทางการศึกษาตามแนวของพุทธปรัชญา

ครูในความหมายตามหลักพุทธศาสนา หรืออุดมคติของพุทธศาสนานั้นมีความหมายกว้างขวางมาก ความหมายของครูมิได้จำกัดอยู่เพียงผู้สอนในโรงเรียนเท่านั้น การศึกษาในทฤษฎะพุทธปรัชญาไม่ได้เริ่มขึ้น ณ โรงเรียน แต่เริ่มมาตั้งแต่ที่บ้านแล้ว ครูคนแรกจึงมิใช่ครูในโรงเรียน

^{๕๑} อัง จตุกก. ๒๑/๒๕๘/๓๓๒

แต่เป็นครูในบ้านคือ บิดามารดา พระพุทธเจ้าท่านเรียกบิดามารดาผู้อนุเคราะห์บุตรว่า เป็น
บูรพาจารย์ อันเป็นพรหมของบุตร เป็นอาหุไนยบุคคล^{๔๔} ดังพุทธภาษิตที่ว่า

พรหมาติ มาตาปิโตร ปุพฺพพจฺจริยาติ อูจฺจเร อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนกมฺปกา^{๔๕}

ทั้งนี้เพราะบิดามารดาเป็นผู้อบรมเลี้ยงดู และสอนสิ่งต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับชีวิตความเป็นอยู่
เป็นครูคนแรก

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับความหมายของครูไว้ตอนหนึ่งว่า “สมัยโบราณ
ในประเทศอินเดีย คำว่า“ครู”เป็นคำที่สูงมาก เป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาน”^{๔๖}คือเป็นผู้เปิดประตูด้วย
การทำลายอวิชชาที่ปิดกั้นออกมาสู่แสงสว่าง ครูจึงมีความหมายไปถึงผู้ทำหน้าที่อันประเสริฐสุดคือ
เป็นผู้นำทางวิญญาน ซึ่งหมายความว่าครูเป็นพวกที่ส่องสว่างแก่ชีวิต หรือวิญญานให้มนุษย์เดิน ไป
ถูกทางไปสู่ จุดหมายปลายทางที่พึงปรารถนาได้

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตตภาโณ) ได้กล่าวถึงคำที่ใช้ในความหมายของครู หรือ
ผู้สอนมีคำที่ใช้เรียกอยู่ ๔ คำ คือ

๑. อุปัชฌายะ แปลว่า ผู้เข้าไปเพ่งดูความดี ความชั่วของศิษย์
๒. อาจารย์ยะ แปลว่า ผู้อันศิษย์พึงประพตติดต่อท่านด้วยความเอื้อเพื่อ
๓. สัตถา แปลว่า ศาสตราหรือผู้สั่งสอน โดยยกพระพุทธเจ้าเป็นบรมครูเอกแห่งโลก
๔. ครูหรือคุรุ แปลว่า ผู้ควรเคารพ ผู้หนัก บางท่านบอกว่ามาจาก คร แปลว่า ผู้ทำหน้าที่
เชิดชูศิษย์ มาจาก คริ แปลว่า เพล่ง คืออบรมสั่งสอนศิษย์^{๔๗}

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นครูคือผู้สอน ผู้ดูแลความดี ความชั่วของศิษย์
เป็นผู้สร้างโลก เป็นผู้นำทางวิญญาน เป็นผู้มีความหนักแน่นควรแก่การเคารพ และประพตติด
ด้วยความเอื้อเพื่อ ซึ่งครูตามความหมายของพระพุทธศาสนามีได้หมายถึงผู้บริหาร โรงเรียนหรือครู
ในโรงเรียนเท่านั้น แต่มีความหมายรวมไปถึงบิดามารดา ซึ่งถือว่าเป็นครูคนแรก รวมทั้งพระสงฆ์

^{๔๔} อิง. ตัก ๒๐/๔๗๐/๒๒๕., อิง. จตุกก ๒๑/๖๓/๕๕.

^{๔๕} คณะกรรมการกองตำรากรมการศึกษาระดับปริญญาตรี, พุทธศาสนาสถาปัตยกรรม เล่ม ๒ (อนุสรณ์ใน
งานฉาปนกิจ นางเจียม ไกรยง, ๒๕๑๖), หน้า ๔๑.

^{๔๖} พุทธทาสภิกขุ, ธรรมสำหรับครู (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,
๒๕๒๗), หน้า ๘๒.

^{๔๗} พระโสภณคณาจารย์ (ระแบบ จิตตภาโณ), เอกสารประกอบการสอนวิชาพุทธปรัชญา
การศึกษา, (ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๒๒.

สาวกของพระพุทธเจ้าก็ได้ชื่อว่าเป็นครู เพราะทำหน้าที่อย่างเดียวกันคือ เป็นผู้นำวิญญูณาให้มนุษย์ทั้งหลายเดินไปสู่จุดหมายปลายทางที่ถูกต้อง

๒.๗.๒ คุณสมบัติของผู้บริหารโรงเรียนและครูตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ในการสอนการถ่ายทอดความรู้ นอกจากจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจแล้ว ถ้าจะทำให้เกิดผลดีควรจะต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรับรู้เห็นคุณค่าและความสำคัญ จนมีความเลื่อมใสศรัทธาที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติ ความสำเร็จดังกล่าวนี้จำเป็นต้องอาศัยคุณสมบัติของครูเป็นองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งคุณสมบัติของครูตามแนวพุทธในที่นี้เป็นคุณสมบัติของผู้สอน โดยอาศัยแบบอย่างจากพระบรมศาสดา ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบรมครูเอกของโลก และเป็นคุณสมบัติของผู้สอน ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์มาจากหลักคำสอนและพุทธวจนะของพระพุทธองค์ ตามหลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและจากคำอธิบายเพิ่มเติมของพระอรรถกถาจารย์ และผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา

ในอังคุตตรนิกาย สัตตคกนิบาต ได้แสดงลักษณะของกัลยาณมิตรอันถือเป็นคุณสมบัติของครูผู้สอนไว้ ๗ ประการ คือ

- ๑) ปิโย - น่ารักในฐานะเป็นที่สบายใจ ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาได้ถาม
- ๒) ครู - นำเคารพในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกรับรู้เป็นที่ยึดได้และปลอดภัย
 - ๑) กาวนิโย - นำเจริญใจ หรือนำยกย่องในฐานะทรงคุณ คือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้อบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ จึงควรเอาอย่างทำให้ระลึกและภาคภูมิใจ
 - ๔) วตฺตา จ - รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
 - ๕) วจฺนฺช โม - อคทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษา ชักถามคำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ อคทน ฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว
- ๖) คมฺภีรญฺจ กถ กตฺตา - แดลงเรื่องถ้าสักได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป
- ๗) โน จฏฺฐานเณ นิโยชเย - ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย^{๖๒}

^{๖๒}พระธรรมปิฎก, พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร, พ.ศ. ๒๕๔๕), หน้า ๒๓๘.

ในอุทฺทายิสฺสูตร อังคุตตรนิกาย พระพุทฺธเจ้าทรงตรัสกับพระอานนทไวย์ตอนหนึ่ง ความว่า
 ดูกร อานนท การแสดงธรรมแก่ผู้อื่นไม่ใช่ของง่าย ภิกษุเมื่อจักแสดงแก่ผู้อื่น พึงตั้งธรรม ๕
 ประการไว้ภายใน แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ธรรม ๕ ประการ นั้นเป็นไฉน คือ ภิกษุพึงตั้งใจว่า

- ๑) เราจักแสดงธรรมโดยลำดับ
- ๒) เราจักแสดงอย่างเหตุผล
- ๓) เราจักแสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู
- ๔) เราจักเป็นไม่เพ่งอามิสแสดงธรรม
- ๕) เราจักไม่แสดงให้กระทบตนและผู้อื่น^{๖๓}

ธรรมทั้ง ๕ ประการนี้เรียกว่า ธรรมเทศกกรรม หรือ องค์แห่งธรรมกถึก ธรรมที่ผู้แสดง
 ธรรมหรือสั่งสอนคนอื่นควรตั้งไว้ในใจ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ครูผู้สอน หรือผู้ให้การศึกษาสามารถ
 ยึดถือเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ในการทำหน้าที่ครูได้เป็นอย่างดี องค์แห่งธรรมกถึกทั้ง ๕
 ประการดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นการกล่าวรวม ๆ ทั้งวิธีการสอนและคุณสมบัติของผู้สอน ในที่นี้จึง
 ขอนำมาอธิบายเฉพาะในข้อที่เป็นคุณสมบัติโดยตรงใน ๓ ประการหลัง ส่วน ๒ ประการแรกคือ
 การแสดงธรรมตามลำดับ และการแสดงธรรมโดยอ้างเหตุผลนั้นเป็นลักษณะการสอน

ในข้อที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “เราจักแสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู” หมายความว่า ผู้ทำ
 หน้าที่สอนควรจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตเมตตากรุณาเป็นพื้นฐาน สอนด้วยจิตเมตตามุ่งให้เกิดประโยชน์
 แก่ผู้รับคำสอน เมตตาคือความรักอันประกอบด้วยธรรม ไม่ใช่ประกอบด้วยความกำหนด

คุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ บุคลิกภาพ เมื่อพิจารณาจากการสอน การถ่ายทอด
 ของพระพุทธองค์ที่ปรากฏในหลักฐานต่าง ๆ จะเห็นว่าทรงมีพระลักษณะสง่างามมีพระสุรเสียงที่
 โน้มน้ำวจิตใจ และทรงมีพระอากัปกิริยามารยาทที่งดงามน่าเลื่อมใสชวนให้เข้าใจ ดังเช่นในสมัย
 ที่พระสารีบุตร (อุปติสสะ) ยังเป็นปริพาชกอยู่นั้น ได้พบพระอัสสชิเที่ยวบิณฑบาตในนครราชคฤห์
 มีอาการนำเลื่อมใสจึงตามไปข้างหลัง เมื่อพระอัสสชิรับบาตรและฉันเสร็จ จึงเข้าไปถามพระอัสสชิ
 ว่า “อินทริย์ของท่านมองเห็นท่านบวชจำเพาะใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน ท่านชอบธรรมของ
 ใคร”^{๖๔} แสดงให้เห็นว่าบุคลิกภาพของผู้สอนสามารถเป็นแรงจูงใจ น้อมนำจิตใจบุคคลให้เกิดความ
 เลื่อมใสศรัทธาในคำสอนได้ ครุตามแนวพุทธจึงควรจะเป็นแบบอย่างทางบุคลิกภาพที่เหมาะสมแก่
 เด็ก เพราะโดยธรรมชาติแล้วเด็กมักจะเลียนแบบจากบุคคลที่ตนชอบ ดังนั้นครูซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับ
 เด็กก็น่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กได้ เช่น ครูที่พูดเป็นเหตุเป็นผล ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

^{๖๓} อก.ปญจก. ๒๒/๑๕๕/๑๖๕.

^{๖๔} วิมทา. ๔/๖๔/๔๕.

ก็จะมีส่วนให้เด็กเกิดความประทับใจในบุคลิกภาพนั้น บุคลิกของครูจึงเป็นตัวกำหนดเป็นตัวอย่างทางจริยธรรมและเป็นผู้นำด้านความประพฤติแก่ผู้เรียนได้

นอกจากนั้นผู้บริหาร โรงเรียนหรือครู ยังจำเป็นต้องมีหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาตนเอง เป็นเบื้องต้นอีก ดังเช่น

๑. ขันติและโสรัจจะ (ธรรมทำให้งาม ๒ อย่าง)

๑.๑ ขันติ หมายถึง ความอดทนเพื่อบรรลุความดีงามและมุ่งหมายอันชอบ^{๖๕} โดยสามารถอธิบายขยายความหลักขันติได้ว่า เป็นเครื่องแสดงถึงความมุ่งหมายในการสอนให้คนมีความเข้มแข็งทั้งกำลังกายและกำลังจิต การอดทนต่อความลำบาก การอดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้อื่น อดทนต่อสิ่งเข้าวนต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดความ โลก โกรธ หลง เป็นคุณลักษณะที่ดีงามของมนุษย์ ความอดทนเป็นมงคลชีวิตข้อหนึ่งในมงคลสูตร^{๖๖} มีพุทธพจน์กล่าวถึงความอดทนไว้หลายแห่งในพระสูตร เช่น ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นธรรมเครื่องเผากิเลส เพราะขันติย่อมตัดรากเหง้าแห่งบาปทั้งสิ้น ซึ่งผู้มีขันติได้ชื่อว่า ย่อมขุดรากแห่งความติเตียนและการวิวาทได้

๑.๒ โสรัจจะ หมายถึงความสงบเสงี่ยม อหยาตัยงาม ความสุภาพ ในฐานะที่ครูเป็นแบบอย่างทางจริยธรรมที่สำคัญของผู้เรียน ครูจึงควรจะต้องฝึกตนให้เป็นผู้มีความสำรวมทั้งกาย วาจา ใจ มีกิริยามารยาท อหยาตัยงาม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและคนทั่วไปได้ ครูที่มีโสรัจจะเป็นคุณธรรมประจำตน ย่อมเป็นที่ชื่นชม ชวนให้ศิษย์อยากเข้าใกล้ และยังเป็นที่ยกย่องนับถือแก่คนทั่วไปในสังคมด้วย โสรัจจะ เป็นคุณธรรมที่แสดงให้ปรากฏภายนอก และต้องอาศัยคุณธรรมภายใน นั่นคือ ขันติ ความอดทน อดกลั้น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่มากระทบ

๒. สัมมาทิฎฐิ หมายถึง ความคิดเห็น ทักษณคติ ค่านิยม ความรู้ ความเข้าใจถูกต้องดีงาม ซึ่งสัมมาทิฎฐิเป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรคมีองค์ ๘ เป็นขั้นเริ่มแรกในระบบการศึกษาตามหลักของพุทธศาสนา ซึ่งกล่าวโดยสรุปสัมมาทิฎฐิแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ^{๖๗}

๒.๑ โลกียสัมมาทิฎฐิ ได้แก่ ความเชื่อถือ ความเห็น ความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องดีงามมีเหตุผล เป็นความเข้าใจโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามหลักแห่งความดี หรือสอดคล้องกับศีลธรรม โลกียสัมมาทิฎฐิเกิดจากความรู้ความเข้าใจเหตุผล โดยอาศัยการ อบรมสั่งสอนปลูกฝังกันมาในสังคม ช่วยให้เกิดประพฤติดีประพฤดีชอบ และการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ดังนั้นโลกีย

^{๖๕} พระธรรมปิฎก, พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๗๕.

^{๖๖} พุ.พ. ๒๕/๕/๓๔., พุ.สุ ๒๕/๓/๗/๖๕.

^{๖๗} พระธรรมปิฎก, พุทธธรรมฉบับขยายความ, อ่างแล้ว, หน้า ๖๔๒, ๗๓๗.

สัมมาทิฐิจึงเป็นความรู้ระดับที่ทำให้รู้จักคิดชอบการกระทำของตน เป็นสัมมาทิฐิระดับจริยา เป็นจุดมุ่งหมายชีวิตระดับทิฐิชั้นมิกัตถประโยชน์ และสัมปรายิกัตถประโยชน์เป็นพื้นฐานของปรมาตถ์ ส่วนโลกุตรสัมมาทิฐิจัดเข้าในระดับวิปัสนาสัมมาทิฐิ เป็นความรู้ที่เข้าแนวสัจจะอันนำไปสู่ปรมาตถประโยชน์ต่อไป^{๖๔}

๒.๒ โลกุตรสัมมาทิฐิ ได้แก่ ความรู้ความเห็น ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิต ที่ถูกต้องตามความเป็นจริง ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ที่ถูกต้องที่ควรจะมีจะเป็นระหว่างตนเองและสรรพสิ่งทั้งหลายให้ตรงตามสภาวะตามเหตุปัจจัย

พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิไว้ ๒ ประการคือ^{๖๕}

๑) ปรโตโฆสะ(การชักจูงจากภายนอก) หมายถึงการรับฟังคำแนะนำสั่งสอน เล่าเรียนหา ความรู้ สันทนาซักถาม การสดับสัทธรรมจากผู้เป็นกัลยาณมิตร รวมทั้งการรับการถ่ายทอด ค่านิยม และวัฒนธรรมจากสภาพแวดล้อมทางสังคมตลอดจนวัฒนธรรมที่หล่อหลอมบุคคลนั้น ๆ อยู่

๒) โยนิโสมนสิการ(การกระทำในใจโดยแยกกาย) หมายถึง การใช้ความคิดถูกวิธี รู้จักคิดเป็น พิจารณาแยกแยะปัญหานั้น ๆ ออกให้เห็นตามสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย โยนิโสมนสิการจะทำให้เกิดความรู้เท่าทันต่อประสบการณ์ที่มีปรโตโฆสะหลังไหลเข้ามากระทบ

ธรรมทั้ง ๒ ข้อนี้ประกอบกันจึงเป็นปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิได้ เพราะปรโตโฆสะเป็นเสียงจากภายนอก เป็นปัจจัยภายนอกที่มากระทบ การรับเข้ามาจึงต้องอาศัยโยนิโสมนสิการเป็นตัวควบคุม และรู้จักเลือกรับ แต่ปรโตโฆสะฝ่ายดี มิฉะนั้นจะกล่าวว่าเป็นมิจฉาทิฐิที่เกิดจากปัจจัย ๒ อย่างได้ คือ ปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ^{๖๖}

สัมมาทิฐิจึงเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเมื่อมีสัมมาทิฐิ คือการคิดชอบเกิดขึ้นแล้ว การกระทำชอบจึงเกิดขึ้นตาม ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้มีสัมมาทิฐิเสียก่อน จึงจะสามารถหล่อหลอมกลม่อมเกล้าผู้เรียนไปในทางที่ถูกต้องในทางที่พึงประสงค์ของสังคมได้ และการคิดของครูนั้น ครูผู้สอนสามารถอธิบายสอดแทรกได้ทุกวิชา ถ้าผู้สอนเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ

๓. พรหมวิหาร ๔ หมายถึง คุณธรรมอันเป็นหลักความประพฤติที่ประเสริฐสี่ประการ ได้แก่

๓.๑ เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี คิดช่วยเหลือให้ทุกคนมีความสุข

^{๖๔}พระธรรมปิฎก, พุทธธรรมฉบับขยายความ, อ่างแล้ว, หน้า ๖๔๓.

^{๖๕}พระธรรมปิฎก, พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๘๐.

^{๖๖}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๘๐.

๓.๒. กรุณา คือ ความสงสารปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่น ได้พ้นจากทุกข์นั้น ๆ

๓.๓. มุทิตา คือ มีความยินดีเมื่อผู้อื่น ได้ดี มีความสุข มีความเจริญ ไม่อิจฉาริษยา

๓.๔. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียง พิจารณาเห็นกรรมอันบุคคล ได้กระทำแล้ว ควรได้รับผลตามสมควรแก่เหตุที่ตนกระทำ และการวางเฉยไม่ดีใจ หรือเสียใจจนเกินไป

ดังนั้น ถ้าครูทุกคนปฏิบัติหน้าที่โดยมีพรหมวิหารธรรมเป็นพื้นฐานของจิตใจ และปราศจากอคติ ๔ ด้วยแล้ว ย่อมสามารถปลูกฝังเด็กให้เป็นคนที่มีทัศนคติที่ดี มีสุขภาพจิตดี อีกทั้งยังสามารถช่วยกันสร้างบุคคลให้มีเจตนาดี มีน้ำใจ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมคือมีความสามารถสร้างสรรค์สังคมที่ดีในอนาคตได้

๒.๗.๓ แนวคิดและหลักการเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียน

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียนนั้นกล่าวได้ว่า บริหาร หมายถึง การปกครอง รักษา ดูแล เช่น บริหารราชการส่วนท้องถิ่น การดำเนิน การจัดการ ส่วนการบริหาร (Administration) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเรามักจะเข้าใจว่าหมายถึง การบริหารราชการที่เน้นในเรื่องการบริหาร หรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ส่วนการจัดการ (Management) นั้นเป็นการนำเอานโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงด้านความนิยมแพร่หลายแล้ว จะเห็นว่าคำว่า “การบริหาร” นั้นนิยมใช้ในการบริหารราชการ ส่วนคำว่า “การจัดการ” จะใช้ในทางบริหารธุรกิจ แต่อย่างไรก็ตามต้องเข้าใจว่าคำทั้งสองคำนี้สามารถใช้แทนกันได้ และหมายถึงการบริหารเช่น เดียวกัน

ผู้บริหาร เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารงานของหน่วยงานหรือองค์การ การบริหารจะดำเนินไปด้วยดี บรรลุตามวัตถุประสงค์ และประสบผลสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความหมายของคำว่าผู้บริหารไว้หลายท่าน ดังที่จะยกมากล่าวอ้างพอสังเขป ดังนี้

การบริหารหมายถึงการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหารมาประกอบการตามกระบวนการบริหาร เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับนักการศึกษาต่างประเทศที่ให้ความหมายของการศึกษาไว้และเป็นที่ยอมรับกันมาก คือ Mary Parker Follet ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหารหมายถึง “ศิลป์ของการทำงานให้สำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น” ซึ่งจากคำนิยามนี้ ผู้บริหาร คือ บุคคลใด ๆ ก็ตามที่พยายามทำให้เกิดความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การโดยใช้กำลังความพยายามของบุคคลอื่นซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารจะประสบความสำเร็จในเป้าหมายของพวกเขา โดยการเตรียมการให้กับบุคคลอื่นปฏิบัติงานอะไรก็ได้ที่มีความจำเป็น โดยผู้บริหารไม่ได้ปฏิบัติงานดังกล่าวนี้ด้วยตัวเอง ความหมายอีกอย่างหนึ่งของการบริหารที่เราต้องการชี้ให้เห็นถึงลักษณะที่สำคัญอื่น ๆ ของการบริหารคือ การบริหารหมายถึงกระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำลังความ

พยายามของสมาชิกองค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้

จากคำจำกัดความดังกล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลปะ เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ การจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การบริหารเป็นการประสานงาน การอำนวยความสะดวก และการให้บริการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะงานในการบริหารโรงเรียนที่จะต้องทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้เป็นนโยบาย

ส่วนหลักการหรือกระบวนการในการบริหารงานในโรงเรียนนั้น โดยหลักการทฤษฎีแล้วสามารถสรุปกระบวนการในการบริหารงานโรงเรียนได้ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) เป็นการตัดสินใจว่าจะทำอะไร ด้วยวิธีอย่างไร และมอบหมายให้ใครเป็นผู้ดำเนินการ โดยจัดแบ่งแผนงานให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรซึ่งอาจจะเป็นแผนงานระยะยาว หรือระยะสั้น หรือแผนงานประจำวัน แต่สิ่งสำคัญในการวางแผนก็คือ งบประมาณ (Budget) ซึ่งหมายถึงการกำหนดการรับจ่ายเงินที่คาดว่าจะได้มา และจ่ายไปตามประเภทของเงิน สิ่งสำคัญประการสองคือ บุคลากร (Staff) ได้แก่ บุคคลที่ทำงานหน้าที่ต่าง ๆ คือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายบริหาร

๒. การจัดรูปงาน (Organizing) หมายถึง การจัดงานทั้งหลายที่อยู่ในความรับผิดชอบ ให้เข้าหมวดหมู่ กำหนดบุคคลรับผิดชอบ และทำแผนผังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนสายงานบังคับบัญชา ซึ่งการจัดรูปงานในโรงเรียนมักแบ่งเป็น ๓ ฝ่ายใหญ่ ๆ คือ

๒.๑ ฝ่ายวิชาการ (Academic Affair) ทำหน้าที่ควบคุมดูแล การจัดการเรียน การสอน เช่น การทำโครงการสอน ตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การควบคุมคุณภาพของการศึกษา การวัดผลประเมินผลการสอนของครู และการเรียนของนักเรียน

๒.๒ ฝ่ายธุรการ (Business Affair) ทำหน้าที่บริการให้แก่ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายกิจการนักเรียน ควบคุมงานสารบรรณ การเงิน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การควบคุมดูแล การปฏิบัติงานของคณาจารย์และนักการภารโรง เป็นต้น

๒.๓ ฝ่ายกิจการนักเรียน (Student Affair) ทำหน้าที่ปกครองและให้บริการแก่นักเรียนเพื่อส่งเสริมให้การเรียนการสอนสมบูรณ์มากขึ้น

๓. การดำเนินงาน (Executing) เป็นการที่ผู้บริหารจัดการให้กับงานที่วางแผน และจัดรูปงานให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ ทั้งการทำงานในระยะเวลานานและรวดเร็ว งานต่าง ๆ

ในโรงเรียนจึงเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง ฉะนั้นเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายผู้บริหารจึงต้องพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ด้วยเช่นกัน

๓.๑ การประสานงาน (Co-ordinating) คือการทำให้งานต่าง ๆ ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ปราศจากการขัดแย้ง การซ้ำซ้อน หรือขาดความรับผิดชอบ

๓.๒ การสั่งงาน (Directing) เป็นการที่ผู้บริหารทำงานที่จัดวางไว้ให้ได้รับการดำเนินงาน ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการสั่งงานจะเป็นด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ ขึ้นอยู่กับลักษณะงาน

๓.๓ การควบคุมงาน (Controlling) หมายถึงการตรวจตราการทำงานว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งการควบคุมงานแบ่งเป็น ๒ อย่างคือ การควบคุมทางตรง และการควบคุมทางอ้อม

๔. การประเมินผลงาน (Evaluating) เป็นการนำผลงานที่หน่วยต่าง ๆ ได้กระทำไปแล้วมาประมวลกัน เพื่อดูว่างานที่ได้กระทำไปแล้วนั้นเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่เพียงใด ผลของการประเมินงานจะเป็นเครื่องชี้บ่งว่า ผู้บริหารควรจะแก้ไขหรือปรับปรุงงานอย่างไรและเพียงไร เพื่อให้งานนั้น ๆ ได้ผลตามที่ต้องการ

จากข้อความที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้จึงสรุปได้ว่า กระบวนการในการบริหารงานโรงเรียนจะต้องประกอบไปด้วยบุคคลและเทคนิควิธีการต่างๆ จากหลายฝ่าย เป็นการจัดการงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จึงเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อการบริหารจัดการในองค์การ

๒.๓.๔ การบริหารโรงเรียนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้คนไทยใช้เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดสมดุลในชีวิต ครอบครัว โรงเรียน ประเทศ โดยตั้งสมมติฐานที่ว่าทุกสิ่งเป็นอนิจจัง ทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลง โดยปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงมาจากภายนอกกับภายในประเทศ นอกโรงเรียนกับในโรงเรียน นอกครอบครัวและในครอบครัว เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลกระทบ ๔ ด้านคือ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ผลกระทบทางวัตถุอาจจะหมายถึงทางเศรษฐกิจทางการเงิน ผลกระทบทางสังคมให้นึกถึงความเข้มแข็งของโรงเรียนที่ไม่มีเด็กติดสารเสพติดเลย หมายถึง โรงเรียนที่มีคุณภาพ สังคมของโรงเรียนเข้มแข็ง หรือพูดถึงครอบครัวครูที่ไม่มีหนี้ ก็หมายถึงว่าสังคมครอบครัวเข้มแข็ง ส่วนผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนก็คือเรื่องความสะอาด ความมีวินัย และผลกระทบทางวัฒนธรรมคือวัฒนธรรมจากนอกประเทศที่เข้ามาทำลายวัฒนธรรมไทย จึงต้องรักษาวัฒนธรรมของเราให้เข้มแข็ง

ดังนั้นในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงควรมุ่งที่ตัวครูก่อน เพราะครูเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน

“...ควรส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน ครูก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูจะสอนให้เด็กรู้จักพอ ครูจะต้องรู้จักพอก่อน โดยอยู่อย่างพอเพียงและเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับเด็ก มีสติในการเลือกรับข้อมูลต่าง ๆ ต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ หมั่นศึกษา เพิ่มพูนความรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ก้าวกระโดด ในการเลือกรับข้อมูลนั้นต้องรู้จักพิจารณาและรู้จักแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประเมินความรู้และสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา เตรียมพร้อมที่จะรับผลจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรอบคอบและระมัดระวัง...”^{๑๐}

เพราะการทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ปลูกฝัง อบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สาระเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสอนให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยมความเป็นไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รู้ว่าตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของโลก การกระทำของตนย่อมมีผลและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในโลกที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ครูจะต้องรู้จักบูรณาการการเรียนการสอนให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจ ครูต้องใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการจัดการเรียนรู้ เริ่มต้น และปลูกฝังโดยผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การกำจัดขยะชุมชน และการสำรวจทรัพยากรของชุมชน เป็นต้น

^{๑๐}ปรียานุช พิบูลสรารุช, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, สรุปรจากปาฐกถาพิเศษในการสัมมนาพุทธศาสตร์การสื่อสารในการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง, หอประชุมพ่อบุณรามคำแหงมหาราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๘, หน้า ๑๓-๑๕.

สำหรับแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาคนไทยให้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ และสร้างจิตสำนึกที่มั่นคงเข้มแข็งในหลักการดำเนินชีวิตที่ก่อปรด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้คู่คุณธรรม เพื่อนำไปสู่การมีชีวิตและสังคมในทุกระดับที่สมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี โดย กระบวนการจัดการศึกษาในระบบ โรงเรียนเป็นการเริ่มต้นวางรากฐานและเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ที่จะก้าวไปสู่การดำรงและพัฒนาชีวิตของเด็กและเยาวชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน โดยสมดุลสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทย^{๑๒} โดยแนวทางการจัดการศึกษาตาม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการได้ดังนี้

๑. การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้

“มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทาง โรงเรียน หรือสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนการสอนเพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติให้นักเรียน ได้ฝึกปฏิบัติจริง และปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย เอื้อเพื่อพ่อแม่ มีความรักสามัคคี รวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มีต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่ฝู่น ไร่ล้มภาวะ”

การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังต่อไปนี้

๑.๑ การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไปทางกายภาพ ประกอบด้วยอาคารสถานที่ ห้องเรียน สถานที่อำนวยความสะดวกอื่น ๆ จัดให้มีความเป็นธรรมชาติที่ผสมกลมกลืนกับความทันสมัยและ ความเป็นไป ของท้องถิ่น อันเป็นแนวทางการปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะนิสัย ศรัทธาในค่านิยม ความเหมาะสม กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม สุนทรียภาพ ความสะอาด ความมีระเบียบวินัย ซึ่งเป็น พื้นฐานของการนำไปสู่ค่านิยมในการใฝ่หาความรู้ เพื่อระวังรักษาและพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมนั้นอยู่ใน สภาพที่ดีสืบต่อไปอย่างยาวนาน

๑.๒ การสร้างบรรยากาศในการเรียน โดยมีการเรียนการสอนที่แสดงถึงความเป็น กันเอง มีความสุขสนุกสนาน ทั้งครูและนักเรียนต่างมีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ อันเป็นบรรยากาศที่ ผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด ซึ่งนำไปสู่บรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความศรัทธา ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น สร้างเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนในชั้นเรียนด้วย หลักการได้รับการยอมรับ การยกย่องชมเชย การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม มีความสามัคคี มีความ รับผิดชอบต่อตนเองและต่อกลุ่ม มีความเอื้ออาทร ความซื่อสัตย์ ความ پاکเพียร ความอดทน และที่

^{๑๒} สุชาดา นันทะไชย, “แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, เอกสาร ประกอบการบรรยาย, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗, หน้า ๑๐.

สำคัญยิ่ง คือบรรยากาศที่ส่งเสริมปัญญาด้วยการกระตุ้นกระบวนการคิด การรับ/แลกเปลี่ยน/เลือกแนวทางการตัดสินใจอย่างประนีประนอมในกลุ่มที่หลากหลาย มีการใช้เหตุผลแทนอารมณ์ การคำนึงถึงผลที่ติดตามมา การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีเช่นนี้จะนำไปสู่การสร้างฐานนิสัยให้คุ้นเคยกับค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. การจัดการเรียนการสอน การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน สามารถดำเนินการได้ดังนี้

๒.๑ การจัดหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาควรมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันได้แก่

(๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

(๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

(๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผล กระทบ และรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งในอนาคตอันใกล้และไกล

(๔) ค่านิยมการมีความรู้คู่คุณธรรม

๒.๒ การจัดหน่วยการเรียนรู้สถานศึกษา สถานศึกษาสามารถบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข้เข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง เช่น หน่วยการเรียนรู้ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” เพิ่มไว้ในกลุ่มการพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับชั้น แต่ที่สำคัญที่สุดคือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีภูมิ ประสพการณ์ และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียน โดยคำนึง ถึงภูมิสังคมในแต่ละท้องถิ่น และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดกิจกรรม

ส่วนรูปแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาจเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงการ ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่น อาจเป็นลักษณะ โครงการประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูลหรือปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โครงการประเภทการทดลอง เช่น การทำสบู่จากสมุนไพรไทย โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละโครงการควรกระตุ้นให้นักเรียนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานการคิดหรือเป็น

หลักการพิจารณาเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการปฏิบัติทั้งในลักษณะเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม สมาชิกเพื่อน และกลุ่มสมาชิกครอบครัว

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวสถานศึกษาควรประสานร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นและสังคมในทุกระดับในการจัดการเรียนรู้จากสภาพจริงที่เป็นอยู่ โดยการเรียนรู้อาจเกิดจากการศึกษาแบบอย่างที่มีอยู่แล้ว หรือเกิดจากการระดมความคิดร่วมกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับภูมิสังคมของโรงเรียน ชุมชน โดยเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรเริ่มต้นจากการฝึกให้นักเรียนคิดหาเหตุผลของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และรับเหตุผลจากผู้อื่น อันเป็นกระบวนการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ ซึ่งเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะของการคิด วิเคราะห์ และวิเคราะห์สถานการณ์ด้วยเหตุด้วยผล การรู้จักไตร่ตรอง ความรอบคอบ ความระมัดระวังอันเป็นพื้นฐานนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกฝังการรู้จักพึ่งพาตนเองในเบื้องต้น โดยอาศัยหลักการความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมความซื่อสัตย์ ความเพียร และใช้ปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างพอดี

๒.๓ การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมคุณธรรมเพื่อปลูกฝัง และสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อปลูกฝังให้ซึมซับกับลักษณะนิสัยของความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การคิดใคร่ครวญถึงผลที่เกิดจากการกระทำต่างๆ ความซื่อสัตย์ ความพากเพียรพยายาม ความอดทน ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความรักในสิ่งแวดล้อมและท้องถิ่น ฯลฯ การสร้างเสริมคุณลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างพื้นฐานจิตใจให้คุ้นเคยกับหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๔ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศ ควรมีทิศทางที่แน่นอน ชัดเจนว่าต้องการพัฒนาความสามารถของเด็กในเรื่องที่เกี่ยวกับสารสนเทศจนถึงขั้นของการมีทักษะเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย ซึ่งโดยสภาพรวมแล้วเด็กไทยทุกคนควรจะต้องได้รับการพัฒนา และเรียนรู้ร่วมกันในการรับรู้ ตลอดจนรู้จักเลือกใช้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสามารถพัฒนาได้ตามสภาพแวดล้อม และความพร้อมของสังคมไทยได้ด้วยความพอดี มิใช่ลอกเลียนแบบ รับเอามาใช้กับสังคมไทยอย่างไม่รู้เป้าหมายที่แท้จริงของวิทยาการนั้น ๆ

แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศดังกล่าว เป็นหลักการที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศ

เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคุ้นเคยกับการรู้จักเลือก/รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์และพัฒนาให้เป็นวิธีที่ใช้กับวิถีชีวิตในสังคมไทยได้อย่างพอดี

๓. การพัฒนาบุคลากร เพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำเนินการได้ดังนี้

๓.๑ สร้างความเข้าใจในหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากร และชุมชนด้วยการขอข้อมูลสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ หรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้

๓.๒ สร้างเครือข่ายกับโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นโรงเรียนนาร่อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคลากร และแนวทางในการจัดการศึกษา

๓.๓ จัดการศึกษาดูงาน โรงเรียนที่มีการจัดกิจกรรม หรือ โครงการตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓.๔ สถานศึกษาและชุมชนต้องร่วมกันกำหนดคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่ดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียนและบุคลากร ตลอดจนสมาชิกในชุมชน

๔. การบริหารจัดการ การดำเนินงานในการบริหารจัดการให้เป็นสถานศึกษาที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำเนินงานได้ดังนี้

๔.๑ กำหนดแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

๔.๒ จัดตั้งคณะกรรมการ โครงการเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนเพื่อรับผิดชอบการพิจารณาดำเนินการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่าง ๆ

๔.๓ สืบหาสภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียน และชุมชนเพื่อกำหนดเป็นแผนงานโครงการ และแผนปฏิบัติงานภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๔.๔ กำหนดนโยบายให้มีการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ โดยให้ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

๔.๕ ติดตาม ประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นความมั่นคงและยั่งยืน

๔.๖ ประชาสัมพันธ์แนวคิด และเผยแพร่ผลงานให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบ เพื่อให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

๔.๗ แสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานในชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชน

จากแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาคือ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและการประสานสัมพันธ์กับหน่วยต่าง ๆ ทุกภาคส่วนใน

การสนับสนุนในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ด้วยการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการศึกษา นั้น มีสาระสำคัญอยู่ที่ครูต้องเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเสียก่อน ต้องรู้จักการวิเคราะห์และเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่พอเพียง โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ปัญหา บนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม ซึ่งทางด้านคุณธรรมควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในใจของผู้เรียนก่อน จากนั้นครูจะต้องคิดหาวิธี เพื่อสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เข้าไปในกระบวนการ วิธี และวิชาการต่าง ๆ โดยจัดกิจกรรมกลุ่มให้แก่ผู้เรียนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ รู้จักแบ่งหน้าที่กันตามความสามารถ ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนั้นจะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนในการจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสอดแทรกไปสู่กระบวนการเรียนการสอน โดยสอนให้รู้จักการพึ่งตนเองเสียก่อนและต่อจากนั้นจึงช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมได้

๒.๘ หลักการและมาตรฐานของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบและหลักการของโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น นอกจากผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีนโยบายที่ชัดเจนแล้ว ยังคงต้องร่วมมือกันในทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้บุคคลหรือสถานศึกษาที่สมควรจะได้รับรางวัลพระราชทานอย่างแท้จริง

๒.๘.๑ หลักการของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

งานคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษา เพื่อรับรางวัลพระราชทานนี้ เกิดขึ้นจากน้ำพระทัยอันเปี่ยมด้วยพระเมตตาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลปัจจุบัน ที่ทรงมีพระราชปรารภแก่ พล.ร. ฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ล.ปิ่น มาลากุล) ในปี ๒๔๐๖ และพระราชทานรางวัลแก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามซึ่งจัดการศึกษาดีเด่น ใจความของพระราชปรารภมีว่า มีนักเรียนจำนวนมากซึ่งมีความประพฤติดี และมีความมานะพยายามศึกษาเล่าเรียนได้ผลดี รวมทั้งมีโรงเรียนซึ่งจัดการศึกษาดี จนนักเรียนได้รับการเรียนดีเป็นส่วนรวม นักเรียนละโรงเรียนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวจึงสมควรจะได้รับรางวัลพระราชทาน และทรงยินดีจะพระราชทานรางวัลให้กระทรวงศึกษาธิการ (โดยกรมวิชาการซึ่งเป็นหน่วยงานในขณะนั้น) ได้รับพระราชปรารภมาพิจารณาดำเนินการด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น และถือเป็นภารกิจสำคัญที่ปฏิบัติสืบต่อมาช้านาน เพราะนอกจากจะเป็น โอกาสอันดีในการทำกิจกรรมที่สนองพระ

ราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ราชวัลพระราชทานยังเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดการพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของชาติให้ดียิ่งขึ้นด้วย จึงเป็นที่ตระหนักชัดว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทรงเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาของชาติ พระราชทานขวัญกำลังใจแก่นักเรียน นักศึกษาที่มีความประพฤติดี มีผลการเรียนดี ตลอดถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาได้มาตรฐานดีเด่น ด้วยการพระราชทานรางวัลให้ ซึ่งในระยะเริ่มแรกทรงพระราชทานด้วยพระองค์เอง จวบจนบัดนี้เป็นเวลาเกือบ ๕๐ ปี กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการและพัฒนางานมาโดยตลอด จนถึงปัจจุบันมีนักเรียนนักศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานไปแล้วกว่า ๓,๐๐๐ คน และมีสถานศึกษาที่เป็นผู้นำทางวิชาการประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าแห่ง

สำหรับการคัดเลือกนั้นแต่เดิมกระทรวงศึกษาธิการคัดเลือกนักเรียนจากกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. ๕) ที่สอบได้ลำดับที่ ๑ - ๕๐ ของประเทศ และให้รางวัลแก่โรงเรียนที่มีนักเรียนได้รับรางวัลพระราชทานมากที่สุด ต่อมามีการพิจารณาเพิ่มประเภทรางวัลและจำนวนรางวัลมากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนวิธีการประเมินนักเรียน นักศึกษาและสถานศึกษา โดยเน้นการพิจารณาอย่างรอบด้าน สำหรับสถานศึกษานั้นได้กำหนดสิ่งที่จะประเมินครอบคลุมการบริหารงานทั้งองค์กร และเพิ่มความดีเด่นของสถานศึกษาที่จะต้องแสดงให้เห็นชัดสมควรต่อการได้รับรางวัลพระราชทาน

ปัจจุบันกระแสการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาชัดเจนขึ้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มุ่งเน้นคุณภาพที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอย่างแท้จริง แม้สาระสำคัญที่นำมาประเมินสถานศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจะครอบคลุมทุกด้านแล้วก็ตาม แต่เพื่อให้เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงหลักวิธีการประเมินผลที่ทันสมัยมาใช้ในการประเมินและคัดเลือก มีการปรับปรุงและพัฒนาแบบประเมินและคู่มือประเมินขึ้นใหม่ จากนั้นจึงเริ่มใช้เมื่อปีการศึกษา ๒๕๔๖

งานคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานนี้ เป็นงานที่มีเกียรติ เป็นสิริมงคล สมควรที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินและคัดเลือก คณะกรรมการต้องกระทำอย่างมีหลักเกณฑ์ บริสุทธิ์ยุติธรรม ใช้ความสามารถ และดุลพินิจในการพิจารณาตัดสินอย่างถูกต้องตามหลักการ มีใจเป็นกลาง ไม่นิยมเอียงไปฝ่ายใด เพื่อให้ได้บุคคลหรือสถานศึกษาที่สมควรได้รับรางวัลพระราชทานอย่างแท้จริง

นักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาที่ผ่านการตัดสินต้องมีสิ่งแสดงให้เห็นถึงความยอดเยี่ยมดีเด่นได้อย่างชัดเจนและดีจริง ทุกคนต้องตระหนักไว้เสมอว่า รางวัลพระราชทานเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าและเป็นเกียรติประวัติต่อผู้รับอย่างสูงสุด คุณความดีจะถูกประกาศและเผยแพร่ไปยัง

สาธารณชนทั่วไป สมควรที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องกระทำอย่างรอบคอบ และผู้ที่ได้รับรางวัลไป แล้วต้องดำรงรักษาคุณความดีนั้นให้ยาวนานสืบไป

๒.๘.๒ มาตรฐานคุณภาพของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

คุณสมบัติของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ที่มีสิทธิ์เข้ารับการประเมิน และคัดเลือกเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาที่ จัดการ ศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ทั้งของรัฐและเอกชนที่สามารถจัดการศึกษา ได้ตรงตามมาตรฐานและมีคุณภาพในด้านต่อไปนี้^{๑๓}

ด้านที่ ๑ คุณภาพนักเรียน

ด้านที่ ๒ การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ

ด้านที่ ๓ การบริหารการจัดการ

ด้านที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน

ด้านที่ ๕ บุคลากรและการบริหารงานบุคลากร

ด้านที่ ๖ ความดีเด่นของสถานศึกษา

โดยสามารถอธิบายมาตรฐานคุณภาพในแต่ละด้านได้ดังต่อไปนี้

ด้านที่ ๑ คุณภาพนักเรียน เป็นการดำเนินการกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วน ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน และเริ่มตั้งแต่ ก่อนนักเรียนจะเข้าเรียน ระหว่างอยู่โรงเรียนจนกระทั่งออกจากโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพของ ผู้เรียนได้ตรงตามศักยภาพแห่งตน และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑ข: ๖๔) ให้ความหมายว่างานกิจการนักเรียนหมายถึง งานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนและ กิจกรรมนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อช่วยส่งเสริม การเรียนการสอนในหลักสูตรให้บรรลุผลยิ่งขึ้น^{๑๔}

โดยขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนที่ทำให้เกิดคุณภาพมีดังนี้ คือ

- ๑) กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๓ และระเบียบที่เกี่ยวข้องกัน เช่น การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน การจัดทำสำมะโนนักเรียน
- ๒) กิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน เช่น บริการสุขภาพ การจัดหาอาหาร

^{๑๓} สำนักทดสอบทางวิชาการ, คู่มือการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๑ – ๕.

^{๑๔} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, คู่มือการพัฒนาโรงเรียนระดับ ประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑ – ๒๒.

กลางวัน การแนะแนว

๓) กิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน เช่น กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมเสริมสร้างวินัย กิจกรรมสหกรณ์

๔) กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า เช่น การติดตามผล การเรียนที่จบการศึกษา การตั้งสมาคมศิษย์เก่า

นอกจากนี้บทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานกิจการนักเรียนให้มีคุณภาพยังคงต้องปฏิบัติดังนี้

๑) ริเริ่มในการวางแผนการจัดกิจการนักเรียน

๒) แบ่งสายงานที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมและเป็นผู้ร่วมในการกำหนดการ

ปฏิบัติงาน

๓) พิจารณาจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน

๔) ควบคุมดูแลให้บุคลากรทุกฝ่าย ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้

๕) ดูแลให้บุคลากรฝ่ายต่างๆ ทำงาน

๖) เสนอรายงานการปฏิบัติงานแก่ผู้เกี่ยวข้อง และบุคคลในชุมชนทราบ

๗) ร่วมในการประเมินผลงานอย่างสม่ำเสมอ

๘) ติดต่อประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

๙) สนับสนุนและส่งเสริมให้การทำงานเป็นไปด้วยดี

๑๐) ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานต่างๆ ด้าน

๑๑) จัดหาแหล่งความช่วยเหลือเพื่อนำมาใช้

๑๒) อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดสรรงบประมาณการจัดหา

อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

๑๓) ควบคุมดูแลเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงิน

๑๔) ให้ความสนับสนุนและร่วมมือในด้านต่าง ๆ

๑๕) อนุมัติในการจัดกิจกรรมทุกประเภท ทั้งในและนอกโรงเรียนอีกทั้งเป็นผู้สั่ง

ยกเลิกการจัดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สรุปได้ว่างานกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนและกิจกรรมนักเรียนทั้งหลายภายในโรงเรียน เพื่อจะพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามเกณฑ์การประเมินเพื่อรับรางวัลพระราชทาน โดยกิจกรรมเหล่านี้จะไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน แต่เป็นไปเพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ได้ตรงตามศักยภาพแห่งตน ดังเช่น โครงการธนาคารความดี หรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

ด้านที่ ๒ การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหาร

สถานศึกษาจะต้องทำ เนื่องจากการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิด ในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร ดังนั้นนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้ คือ หมายถึงการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา และเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งส่วนการบริหารงานด้านอื่น ๆ นั้น แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร^{๕๕}

โดยการบริหารงานวิชาการจะต้องมีหลักการและวิธีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร ดังนั้นหลักการเบื้องต้นของการบริหารจึงต้องมีข้อความชัดเจนและเป็นแนวทางปฏิบัติได้ ซึ่งมีหลักในการบริหารงานวิชาการดังนี้

๑) หลักแห่งประสิทธิภาพ (efficiency) หมายถึง การได้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยไม่เพิ่มการลงทุนนั่นคือ นักเรียน นักศึกษา สามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดของหลักสูตร โดยไม่ลาออกกลางคัน เรียนเกินเวลาและช้ากว่ากำหนด

๒) หลักแห่งประสิทธิผล (effectiveness) หมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นั่นคือนักเรียนนักศึกษามีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความรู้ ความสามารถ ทักษะคุณภาพและการจัดการได้^{๕๖}

สรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตร ไปใช้งานด้านการเรียนการสอน งานด้านวัสดุอุปกรณ์ งานด้านวัดผล ประเมินผล งานด้านห้องสมุด งานด้านนิเทศภายใน งานด้านการประชุมอบรมทางวิชาการโดยจัดเป็นกระบวนการ มีองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารคือ ครู ผู้สอน ผู้รับนโยบายการบริหารไปปฏิบัติ และมีการคาดหวังผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานจะต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุด

ด้านที่ ๓ การบริหารการจัดการ เป็นการบริหารงานด้านธุรการ (general administration

^{๕๕} จันทรานี สงวนนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^{๕๖} ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ(ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๓), หน้า ๔๖.

operation) เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับภารกิจวางแผน การทำงบประมาณเกี่ยวกับการแสวงหา วัสดุครุภัณฑ์ การบำรุงรักษา การใช้วัสดุครุภัณฑ์ การบำรุงรักษา การใช้วัสดุครุภัณฑ์และการ จัดบริการด้านอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการบริหารงาน สมาคมผู้บริหารโรงเรียนสหรัฐ อเมริกา (ASSA) ได้จัดพิมพ์คู่มือจำนวน ๒๘ ชนิดขึ้น เพื่อให้สำหรับฝึกอบรมผู้บริหารและให้ทาง โรงเรียนนำไปปฏิบัติ เพราะความสำเร็จของโรงเรียนเป็นจำนวนมากขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของ การบริหารงานธุรการ หน่วยงานธุรการจะเป็นศูนย์กลางปฏิบัติงานเอกสารและความทรงจำ ซึ่งบุคลากร ในโรงเรียนจะต้องมาเกี่ยวข้องและให้บริการ ฉะนั้นการบริหารงานธุรการจึงจำเป็นต้องใช้หลักการ และวิชาการที่ถูกต้องตามระเบียบและวิธีการบริหารธุรการ

โดยสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงขอบข่ายของงาน ธุรการ การเงินและพัสดุไว้ ๔ งานดังนี้

- ๑) งานสารบรรณ
- ๒) งานทะเบียนและรายงาน
- ๓) งานรักษาความปลอดภัยเกี่ยวกับสถานที่ราชการ
- ๔) งานประชาสัมพันธ์^{๑๙}

นอกจากนั้นหน้าที่และความรับผิดชอบของงานธุรการ มีดังนี้

- ๑) ดำเนินงานสารบรรณให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
- ๒) ควบคุมการดำเนินงาน โดยทั่วไปของโรงเรียนให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผน ของทางราชการ
- ๓) ควบคุม ดูแล และจัดทำงานและเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ เช่น ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อ ฯลฯ ให้เรียบร้อยอยู่เสมอ
- ๔) ควบคุม ดูแล การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเงินและพัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียน ให้ เป็นไปอย่างเหมาะสมและถูกต้องตามระเบียบราชการ
- ๕) ดูแลรักษา และปรับปรุงอาคารสถานที่ อุปกรณ์ประจำโรงเรียนให้อยู่ในสภาพ เรียบร้อย
- ๖) สร้างความสัมพันธ์ และประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และกับ หน่วยงานต่าง ๆ

^{๑๙}สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, การศึกษาปัจจัยในการพัฒนา ผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน และเจตคติของครูต่อผู้บริหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรง พิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕ - ๒๑.

- ๗) ร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ
- ๘) เป็นที่ปรึกษาของครูใหญ่ในการจัดทำบัญชีเรียกชื่อ
- ๘) ร่วมมือและประสานงานกับหัวหน้าฝ่ายวิชาชีพ หัวหน้าฝ่ายบริหารและบริการในการวัดประเมินผล

๑๐) รายงานผลและเสนอข้อคิดเห็นต่อครูใหญ่เกี่ยวกับงานธุรการ

การบริหารการจัดการ เป็นการบริหารงานด้านธุรการและบริหารงานการเงินถือเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียน เพราะเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารกิจกรรมของโรงเรียน ให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถบริหารงานได้ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ได้มีผู้ให้ความหมายของการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ว่า เป็นการบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การร่วมกันกำหนดความมุ่งหมายและนโยบายของโรงเรียน ตลอดจนการร่วมมือพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเพื่อชุมชน หรือกล่าวถึงความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นความสัมพันธ์สองทาง คือ จากชุมชนสู่โรงเรียนและจากโรงเรียนสู่ชุมชน ไม่ใช่เป็นการติดต่อจากโรงเรียน ไปสู่ชุมชนอย่างเดียว หรือจากชุมชน ไปสู่โรงเรียนแต่อย่างเดียว เพราะความสัมพันธ์อย่างแท้จริงแล้วนั้นจะต้องเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย^{๔๕}

โดยสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า ความสัมพันธ์กับชุมชน มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ ๒ ทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ งานความสัมพันธ์กับชุมชนจึงเกี่ยวพันอยู่กับการดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้และการรับ ความร่วมมือการสนับสนุน และความช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังได้กล่าวถึงของข่ายงานความสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ดังนี้

- ๑) งานการให้บริการชุมชนด้านต่าง ๆ
- ๒) งานการรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน
- ๓) งานเกี่ยวกับกรรมการสถานศึกษา
- ๔) งานการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น
- ๕) งานการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ
- ๖) งานประชาสัมพันธ์

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงบทบาทของการบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชนไว้ดังนี้

^{๔๕} วิเชียร อินทจันทร์, ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๕, หน้า ๔๕.

๑) ศึกษาชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่โดยละเอียดในด้านโครงสร้างทางวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ สภาพเศรษฐกิจ ทรัพยากร สภาพปัญหา เจตคติ และความเชื่อต่าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนสามารถวางแผนปฏิบัติงานด้านนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) เพื่อรับทราบความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานรับผิดชอบในการจัดให้มีการวางแผนดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน

๓) กระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากร สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานตามแผน

๔) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงด้วยเทคนิควิธีต่างๆ

๕) จัดให้มีการเยี่ยมชุมชน

๖) รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในขอบข่ายของงาน ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

๗) จัดให้มีการบริการแก่ชุมชน และแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน และส่งเสริมสนับสนุนให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้แสดงบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนให้มากที่สุด โดยให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้อง

๘) เลือกบุคคลในชุมชน และแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน และส่งเสริมสนับสนุนให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้แสดงบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนให้มากที่สุด โดยให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้อง

๙) ดำเนินการให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรท้องถิ่นต่อบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มากที่สุด

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน หมายถึง กระบวนการและวิธีการต่าง ๆ ที่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูอาจารย์ในโรงเรียน ใช้ติดต่อสื่อสาร สร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครอง นักเรียน ประชาชน และชุมชน เพื่อให้เกิดการตอบสนองในความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ยังผลให้เกิดการพัฒนาทั้งใน โรงเรียนและชุมชนขึ้น

ด้านที่ ๕ บุคลากรและการบริหารงานบุคลากร โดยการบริหารงานบุคลากรมีคำที่ใช้อยู่หลายคำ เช่น การบริหารงานบุคคล การจัดการงานบุคคล และการบริหารงานเจ้าหน้าที่ เป็นต้น ซึ่งมีความหมายเดียวกันคือ การบริหารงานบุคลากรและมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้ว่า งานบุคลากรเป็นงานสำคัญงานหนึ่ง ที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จในการดำเนินการเพราะบุคลากรเป็นกำลังสำคัญในการบริหารงานด้านอื่น ๆ ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพได้ ส่วนการบริหารงานบุคคล หมายถึง การปฏิบัติในกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวกับบุคลากรในองค์การ นับตั้งแต่กระบวนการสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การโอนย้าย การฝึกอบรม การพิจารณาความคิดเห็นความชอบ การ

เลื่อนตำแหน่ง การปรับเงินเดือน การปกครองบังคับบัญชา การดำเนินการทางวินัย การพ้นจากงาน ตลอดจนจ่ายบำเหน็จบำนาญเมื่อออกจากงานไปแล้ว^{๑๕}

โดยสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ โดยทั่วไปของงานบุคลากรมีดังต่อไปนี้

๑) จัดโครงสร้าง การบริหารบุคลากรให้เป็นระบบ
 ๒) ประชุมนิเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบการปฏิบัติงานในโรงเรียน
 ๓) กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรแต่ละคนให้ชัดเจน
 ๔) มอบหมายงานตามความรู้ความเหมาะสมของบุคลากร
 ๕) ควบคุม กำกับ ติดตามและนิเทศบุคลากร ให้ปฏิบัติงานเต็มความสามารถและ
 เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน

๖) ส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร

๖) ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้ศึกษาเพิ่มเติมและพัฒนาในทุกรูปแบบ

๘) ดูแลและดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการของบุคลากร

๙) ดำเนินการประเมินผลเป็นระยะ ๆ ตามลักษณะของงาน

๑๐) ดำเนินการเกี่ยวกับการเข้าปฏิบัติงานและออกจากงานของบุคลากรทุกฝ่าย

จากแนวคิดของนักการศึกษาพอสรุปได้ว่า การบริหารบุคลากร คือ กระบวนการเกี่ยวกับบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลที่ดี มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับงาน เข้ามาทำงานให้ได้ผลดีที่สุด โดยองค์การสามารถดึงดูด ชำรงรักษาและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถ ทั้งนี้เพื่อให้องค์การสามารถทำภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามความมุ่งหมายนั้นคือผลสำเร็จในการเป็นโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

ด้านที่ ๖ ความดีเด่นของสถานศึกษา เป็นการบริหารอาคารสถานที่ไว้ว่าการให้ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานอาคารสถานที่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ โดยอาจเป็นไปในเรื่องของโครงการของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะหรืออาจแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นสถาบันการศึกษาในชุมชนตนเองก็ได้เช่นกัน

โดยบทบาทหน้าที่ของงานอาคารสถานที่เพื่อทำให้เกิดความดีเด่นของสถานศึกษาควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) วางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

^{๑๕} อัญชลี โพธิ์ทอง, การบริหารงานบุคคลและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ, ๒๕๔๗), หน้า ๖๔.

๒) สำรวจความต้องการเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่

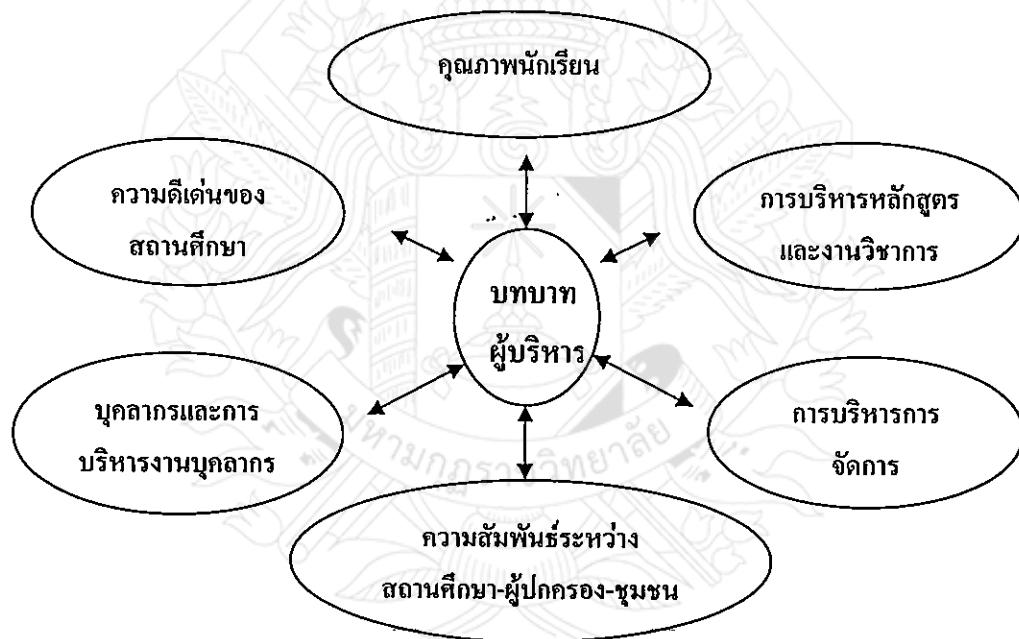
๓) ตรวจสอบ สำรวจและติดตามผลการใช้การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ และอุปกรณ์ต่างๆ ให้อยู่ในสภาพแข็งแรง

๔) ควบคุมการปฏิบัติงานในด้านอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบการปฏิบัติ

๕) ให้มีการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ เพื่อการปรับปรุงวางแผนดำเนินงาน

สรุปได้ว่าการบริหารงานอาคารสถานที่เพื่อให้เกิดความดีเด่นของโรงเรียนก็เช่นเดียวกันกับการบริหารงานอื่น ๆ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบหรือหลักสำคัญ ดังที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า 4M's ซึ่งได้แก่ บุคคล (man) งบประมาณ (money) วัสดุ (material) และการจัดการ (management) ที่จะทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหาร

จากขอบข่ายงานและบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงานทั้ง ๖ ด้าน จะเห็นได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องบริหารงานโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการบริหาร ซึ่งจะส่งผลสำเร็จตามจุดหมายของการประเมินตามมาตรฐานเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ดังที่ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นเป็นแผนภาพข้างล่างนี้

แผนภาพที่ ๖ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

ดังนั้นหากผู้บริหารสามารถทำให้ครูในโรงเรียนเกิดความพึงพอใจต่อการบริหารงานโรงเรียนทั้ง ๖ ด้านนี้แล้ว ย่อมจะส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติงานของครู และคุณภาพของการศึกษาต่อไปเพื่อให้ได้รับรางวัลพระราชทานได้อย่างแน่นอน แต่ทั้งนี้โรงเรียนหรือสถานศึกษาดังกล่าว ต้องไม่เคยได้รับรางวัลพระราชทาน หรือเคยได้รับรางวัลพระราชทานมาแล้วไม่น้อยกว่า

๓ ปี และเพื่อให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ จึงจะมีสิทธิ์ส่งเข้ารับการประเมิน ยกเว้นสถานศึกษานั้นจะเปลี่ยนขนาด ดังนั้นรางวัลพระราชทานจึงเป็นที่หมายปองของโรงเรียนต่างๆ ในทุกระดับและทุกองค์กร

๒.๘.๓ ขอบเขตการประเมินโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

ในการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานนั้นยังคงเป็นมาตรฐานและตัวชี้วัดเดียวกัน ซึ่งมีทั้งโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก โรงเรียนที่มีขนาดกลางและโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ โดยจะแยกออกเป็นระดับในทางการศึกษาไว้ดังนี้

- ๑) ระดับก่อนประถมศึกษา
- ๒) ระดับประถมศึกษา
- ๓) ระดับมัธยมศึกษา

กล่าวโดยสรุปได้ว่าโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ถือเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่า เป็นเกียรติประวัติต่อผู้รับอย่างสูงสุด ซึ่งคุณความดีนั้นจะถูกประกาศและเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชนทั่วไป เพื่อให้รับรู้ว่าโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานนี้เป็นโรงเรียนแห่งคุณภาพ

๒.๘.๔ ตัวอย่างโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

โรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา เป็นโรงเรียนที่มุ่งปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมปรัชญาของโรงเรียนที่ว่า สุข โภจ ญาน ปฏิจา โภ หมายถึง “ปัญญาก่อให้เกิดสุข” ตั้งอยู่เลขที่ ๑๖๑/๑ หมู่ที่ ๓ บ้านไหล่น้ำ ตำบลหนองตุ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอสังขละบุรี สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๕ โดยได้รับความอนุเคราะห์จากท่านพระราชอุดมมงคล (หลวงพ่อดุตตะมะ) เจ้าอาวาสวัดวังแก้วเวภาราม รักษาการเจ้าอาวาสวัดสมเด็จในขณะนั้น ได้มอบที่ดินของวัดสมเด็จจำนวน ๔๔ ไร่ ๒๐ ตารางวา ให้กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสร้างโรงเรียนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ และเปิดเรียนปีการศึกษา ๒๕๑๘ เมื่อ ๑ มิถุนายน ๒๕๑๘ มีนักเรียน ๒๒ คน แยกเป็นนักเรียนชาย ๘ คน นักเรียนหญิง ๑๓ คน โดยขออาศัยเรียนที่โรงเรียนบ้านวังกะ มี นายปิยะพงษ์ มณีศรี เป็นครูใหญ่คนแรก

โรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี เป็นอีกหนึ่งโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่เป็นแบบอย่างในด้านการจัดการเรียนการสอน ที่ประยุกต์เข้ากับท้องถิ่น โดยการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของ “พ่อหลวง” มาปรับใช้ เป็นการสร้างโอกาสและประสบการณ์ให้กับนักเรียนให้รู้จักการอดออม การปฏิบัติตน จนสามารถคว้ารางวัลทั้งเด็กและโรงเรียน โดยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลวังกะ เติมนุหนุอีกทางให้ถึงจุดหมาย โดย นายปกรณ์ น้อยเกตุ นายกเทศบาลตำบลวังกะ กล่าวว่า เทศบาลตำบลวังกะ นอกจากจะต้องพัฒนาใน โครงสร้างพื้นฐานและคุณภาพชีวิต

ของประชาชนในพื้นที่แล้ว ยังได้จัดงบประมาณไว้ให้ทางโรงเรียนทุกปีปีละ ๗๐,๐๐๐ บาท เพื่อให้การสนับสนุนทางด้านการศึกษา ซึ่งทางโรงเรียนจะนำไปใช้ทางด้านการจัดกีฬาเพื่อส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน อุปกรณ์ในด้านการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนไปสู่จุดหมาย

นายประยูร สุชาบุรณ์ ผู้อำนวยการ ร.ร.อุดมสิทธิศึกษา กล่าวว่า โรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา ตั้งอยู่ในพื้นที่ภูเขาสูงทิวกันดาร เด็กอยู่ไกลเดินทางลำบาก มีหลากหลายประเพณี ผู้ปกครองส่วนใหญ่ฐานะยากจน รวมถึงเด็กส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ด้อยโอกาส โรงเรียนจึงได้พัฒนาคุณภาพลูกหลาน มีรูปแบบในการบริหารจัดการซึ่งถือว่าเป็นต้นทุน นั่นคือนวัตกรรมสามประสม โมเดลซึ่งจัดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นกระบวนการบริหารจัดการในโรงเรียน มีแนวทางการบริหารจัดการกับทฤษฎีสำคัญ ทั่วยุคส่งผลให้นักเรียนได้รางวัล ๓ ปีซ้อน คือ โรงเรียนได้รับรางวัลพระราชทานในปี ๒๕๕๓ รางวัลโรงเรียนคุณธรรมในปี ๒๕๕๔ รางวัลส่งเสริมวัฒนธรรมดีเด่นจากกระทรวงวัฒนธรรมปี ๒๕๕๕ และรับรางวัลนักเรียนคุณธรรมดีเด่น จากธนาคารออมสิน สิ่งเหล่านี้โรงเรียนได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนให้เด็กได้ดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชน มีหลักธรรมนำชีวิต นำการเรียนการสอนที่มีวัฒนธรรมประเพณีมาบูรณาการให้เข้ากันกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมเด็ก มีบ้านพักเพื่อสร้างโอกาสให้กับเด็กที่อยู่ไกล เดินทางไปกลับด้วยความยากลำบาก พร้อมกันนี้ยังเปิดธนาคารปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามรอยของพ่อ มีศูนย์จำหน่ายสินค้าของกิจกรรม ๑ ห้องเรียน ๑ โอท็อป คือมีผลิตภัณฑ์ประจำห้องนำไปจำหน่ายที่ศูนย์โอท็อป นอกจากนี้ยังเปิดบ้านกึ่งรีสอร์ทเพื่อให้เด็กฝึกการบริการประกอบการเรียนการสอนให้เป็นรายได้ของเด็กในระหว่างเรียนด้วย

จากการสอบถาม นายเอกรัตน์ สังขจรัส อายุ ๑๕ ปี ชั้น ม. ๓ นักเรียนรางวัลพระราชทาน กล่าวว่า จากประสบการณ์ที่ได้เข้าวัดตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ๆ ซึ่งได้รับการปลูกฝังทางพระพุทธศาสนา ทุกวัน พอเข้ามาเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาคุณครูก็ให้เห็นแวว ก็ได้รับมอบให้นำสวดมนต์หน้าเสาธง เป็นพิธีกรรมของโรงเรียน จนกระทั่งขึ้นเรียนชั้นมัธยมศึกษา จากการที่ตนเองเป็นผู้หนึ่งที่รักในศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เล่นดนตรีพื้นบ้านร้องเพลงพื้นบ้าน ได้ด้วยผู้อำนวยการโรงเรียนเห็นแวว ส่งให้เข้าประกวดซึ่งได้รับรางวัลต่าง ๆ รวมถึงรางวัลพระราชทานด้วย ซึ่งผลการประกวดก็ได้รับรางวัลนักเรียนมีคุณธรรมและวัฒนธรรมดีเด่น ของธนาคารออมสิน คนรู้สึกตื่นตื้นใจที่ได้รับความไว้วางใจจากผู้อำนวยการและคุณครูได้ส่งเข้าประกวด ดีใจ-ภาคภูมิใจมาก ที่ได้รับรางวัลนักเรียนพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯ โดยตั้งคิดว่าจะทำวันนี้ให้ดีที่สุดและพรุ่งนี้ก็จะทำให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งถ้าหากทุกวันเราทำได้ ผลก็จะออกมาดีที่สุดในที่สุด

ด.ช.บัณฑิต ตระกูลเรืองรุ่ง อายุ ๑๔ ปี ม. ๒ บอกว่า การเปิดธนาคารของโรงเรียน ทำให้รู้จักการอดออม การใช้เงินอย่างพอเพียง เมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่ายก็จะนำมาฝากกับธนาคารของ

โรงเรียน ซึ่งจะเป็นการบริหารของนักเรียนเอง มีครูเป็นผู้ดูแล ด้าน น.ส.แสงจันทร์ เสดะพันธ์ อายุ ๑๗ ปี ม. ๔ กล่าวว่า มีกิจกรรมเสริมจากการเรียนการสอนเพื่อเป็นรายได้ระหว่างเรียน เช่น ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ดไก่ แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พอได้ผลผลิตก็จะนำออกไปจำหน่ายตามท้องตลาด และโรงอาหารของโรงเรียน รายได้ที่หักจากต้นทุนก็จะแบ่งกันไปเป็นรายได้ของแต่ละคน โดยรายได้ส่วนนี้เป็นการแบ่งเบาภาระของครอบครัวและยังมีเหลือส่งไปช่วยเหลือทางบ้านด้วย

น.ส.อังคณา สังขสุวรรณนักเรียน ม. ๖ กล่าวว่า ร.ร.จัดสร้างห้องพักรีสอร์ท ๒ หลัง ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพักในราคาคืนละ ๑,๘๐๐ บาท สามารถนอนห้องละ ๕ คน มีนักเรียนดูแลเรื่องการให้บริการ ทำความสะอาดห้องพัก โดยจัดเวรผลัดเปลี่ยนกันทำ นักเรียนที่ดูแลก็จะได้ค่าห้องพักประมาณคืนละ ๓๐๐ บาท รายได้ส่วนหนึ่งก็จะเก็บไว้ในด้านการศึกษา อีกส่วนหนึ่งก็จะนำไปใช้จ่ายสิ่งของไปฝากทางบ้าน และให้เงินกับพ่อแม่ในช่วงปิดภาคเรียน

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าสถาบันการศึกษาแห่งนี้มีการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงานทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารการจัดการ ด้านความสัมพันธ์สถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา จนทำให้ประสบความสำเร็จได้รับรางวัลพระราชทาน ๓ ปีซ้อนติดต่อกัน ถึงแม้จะมีนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ แต่ก็น่าจะเป็นแบบอย่างให้กับหลายสถาบันที่จะนำไปปรับใช้ เพื่อเป็นประสบการณ์และเป็นประโยชน์แก่เยาวชนที่จะเป็นกำลังของชาติสืบไป

๒.๕ หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน

การพัฒนาชีวิตถือเป็นคำสอนหลักของพุทธศาสนา เพราะมนุษย์เกิดมาพร้อมกับ “ความไม่รู้” หรือ อวิชชา เมื่อไม่รู้ มนุษย์จึงดำเนินชีวิตไปด้วยความประมาทต่อความจริง หรือ “ความรู้” ในชีวิต เช่น เรื่องความต้องการ พระพุทธศาสนามีคำสอนว่า “แม่น้ำเสมอด้วยตมหาไม่มี”^{๕๐} หมายถึงความต้องการของมนุษย์นั้นไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อบรรเทาภาวะดังกล่าว จึงต้องสอนให้มนุษย์นั้น “มีความรู้” ใน “ความจริง” ของชีวิต เพื่อจะได้หมดทุกข์ โดยสอนให้มนุษย์รู้จักพอ และมีการพัฒนาไปทีละขั้นตอน เพื่อให้เกิดปัญญา จากขั้นต้นไปจนถึงที่สุดของปัญญาของแต่ละบุคคล ตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพราะมนุษย์นั้น

^{๕๐}พระธรรมปิฎก, เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โคมลคิมทอง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองได้ เมื่อมีความรู้ ความเข้าใจแล้ว ก็จะสามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตไปในแนวทางที่สมควร และมีคุณภาพชีวิตที่ดีงามได้ ในแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงก็เช่นกัน เป็นแนวทางของผลประโยชน์ส่วนรวม หรือผลประโยชน์ของประเทศเป็นใหญ่ การพัฒนาชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงเริ่มต้นด้วย “พออยู่ พอกิน” ก่อน เพราะเมื่อท้องอิ่ม ครอบครัวยุติ ความลำบากแล้ว จึงมีเวลานึกถึงการพัฒนาตน พัฒนาคุณภาพชีวิต นึกถึงประโยชน์ของส่วนรวม ทำให้ทุกคนต้องสามัคคี มีผลประโยชน์ของประเทศเป็นที่ตั้ง ต้องลด ละเลิก ความเห็นแก่ตัวและพวกพ้อง หันมาให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ต้องอาศัยความอดทน อดออม อดกลั้น ขยัน รู้จักให้อภัย มีเมตตา มีความจริงใจและมองโลกในแง่ดี เหล่านี้เป็นหลักการที่จะพัฒนาคนให้เป็นคนที่ดีและมีคุณภาพ โดยมีพื้นฐานมาจากแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้ว่าทั้งพุทธธรรมและเศรษฐกิจพอเพียงนั้นล้วนแต่เป็นการพัฒนาคนไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้นทั้งสิ้น จึงถือได้ว่ามีความสอดคล้องในการพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ โดยหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีดังนี้

สัมมาทิฐิเป็นนิมิตเบื้องต้นแห่งกุศลกรรม คือ ความเห็นชอบ เป็นความเห็นด้วยตาใจ คือ ความเห็นด้วยปัญญาอันชอบ พิจารณาเห็นสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกรู้ว่าอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล รู้เหตุให้เกิดบุญรู้เหตุให้เกิดบาป เห็นถูกต้องตรงกับความจริง ความเข้าใจที่ถูกต้อง ความรู้ที่ถูกต้อง ตามหลักความเป็นจริง เรียกว่า มีปกติเห็นตรง เห็นถูกต้องตรงกับความจริงตามสมมุติสัจจะและปรมาตตสัจจะ ดังในที่นี่มีความเห็นถูกต้องว่าการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นการพัฒนาทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยสัมมาทิฐินี้ ย่อมนำไปสู่ความคิดชอบ การพูดชอบ และการกระทำที่ชอบ ตลอดถึงความเพียรชอบ และความตั้งใจชอบ และสัมมาทิฐินี้ย่อมจะนำคนผู้นั้นไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ดังพุทธภาษิตว่า “คนจะพ้นทุกข์ทั้งปวงได้ เพราะมีสัมมาทิฐิ”^{๕๑}

คนที่มีความเห็นที่ถูกต้อง คือ เห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ย่อมแนะนำให้ผู้อื่นเห็นชอบไปด้วยเป็นประโยชน์แก่คนหมู่มาก ทำให้ชนเป็นอันมากออกจากอสังขารม ชนทั้งหลายย่อมถือเอาเป็นเยี่ยงอย่างได้ ชื่อว่าเป็นผู้ได้บำเพ็ญประโยชน์แก่คนหมู่มาก อำนวยสุขแก่ชนมาก^{๕๒} ซึ่งถ้าเราพิจารณาด้วยปัญญาอันเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) จะเป็นเหตุให้กุศลจิตเกิดขึ้นในใจเรา จิตใจจะปลอดโปร่ง เยือกเย็นสบาย ไม่มีความเดือดร้อนเศร้าหมองแห่งจิตด้วยอำนาจของสัมมาทิฐิและความดำริชอบ คิดชอบ (สัมมาสังกัปปะ) ความเมื่อน่าย โกรธ เกลียด กลัว พยาบาทจะค่อย ลด

^{๕๑} วจุ ปญจก. ๒๒/๑๒๕-๑๓๑/๘๘.

^{๕๒} วจุ ปญจก. ๒๒/๑๒๕-๑๓๑/๘๘.

น้อยลงเป็นลำดับ ผลที่ต่อเนื่องติดตามมาในจิตใจเรา คือ ไม่คิดร้าย ไม่กล่าวร้าย ไม่ทำร้ายใครอันเป็นสุจริต ๓ ประการ ก็เกิดขึ้นเสมอ ๆ จึงเป็นผู้สงบจากทุจริตทั้งสามประการ ยังผลให้ท่านกุศล สีกุศล ภาวนากุศล เจริญกล้าขึ้นในจิตใจ ความสุขทั้งหลายอันเป็นผลแห่งกรรมดีย่อมเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว ดังนั้นสัมมาทิฐิจึงคอยดูแลควบคุมและคอยเตือนเราไม่ให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิด พระพุทธองค์จึงได้ตรัสเตือนไว้ว่า “จงอย่าประมาทในการละมิจฉาทิฐฐิ และการเจริญ สัมมาทิฐฐิ”^{๘๓}

ฉะนั้นผู้ที่เป็นครุข้อมมีหน้าทีอบรมช้ทางธรรมทงที่ถูแกศษย์ แต่หากผู้เป็นครุตั้งจิตไว้เป็นมิจฉาทิฐฐิข้อมจะเป็นอันตราย และนำความพินาศมาใหแกศษย์เป็นอันมาก ผู้เป็นครุจึงต้องตั้งตนไว้ในสัมมาทิฐฐิ เป็นเบือ้งต้น และเพื่อที่จะละมิจฉาทิฐฐิ (ความเห็นผิด) ซึ่งเกิดร่วทงกับทุจริตทั้งสามอยู่เสมอ อันเป็นอกุศล (บาป) ที่ร้ายแรง จึงต้องให้ศีกษาไครครวญทบทวนปฏิบัติตามในธรรมนั้นคือเรื่องชีวิต เรื่องทรัพย์และเรื่องกรรม ดังนี้

๑. เรื่องชีวิต เพราะชีวิต คือ ธรรมชาติที่มีวิญญาณเคลื่อนไหวไปในกาลเวลา ชีวิตเป็นของน้อยเหมือนหยาดน้ำค้างบนยอดหญ้า เพียงต้องแสงอาทิตย์ก็หายไป ชีวิตจึงเป็นของยาก คือ ทนได้ยาก ต้องถูกบีบคั้นให้ต้องดิ้นรน เปลี่ยนแปลง เสื่อมสลายหมดสิ้นไปเป็นธรรมดาของกายกับจิต คือ รูปกาย-นามกาย ดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร ชีวิตจึงเป็นอยู่ได้ และมีฤดูข้อมเข้ามาใกล้เขตแห่งสัตว์ทุก ๆ วัน อย่างเดียวกับสัตว์ภูงนำไปประหาร มฤตข้อมเข้าไปใกล้ทุก ๆ ก้าว ฉะนั้นพึงเตือนตนอยู่เสมอด้วยพุทธภาษิตว่า “ชีวิตเป็นของน้อยชราและพยาธิก็คอยข้อม”^{๘๔} และ “ชีวิตนี้เป็นสิ่งกับข้อมเป็นสิ่งเล็กน้อย ประกอบด้วยทุกข์ ไครเล่ายังจะอาศัยชีวิตนี้ ไปสร้างเวรกับผู้อื่น”^{๘๕} ดังนั้นเมื่อรู้วเวลทงของชีวิตมีน้อย และเมื่อเข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิต จึงต้องใช้ชีวิตให้ดีให้ถูกต้องต้องตำรวมระวังให้ดีให้เกิดมีความประมาทให้น้อยที่สุด ใช้ชีวิตให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อการพัฒนาตนเองให้มากที่สุด ก่อนที่ชีวิตจะจบสิ้น โดยให้ตั้งใจไว้ว่าเกิดมาทงที่เอาดีให้ได้ ตายไปทงที่ฝาคดีเอาไว้

๒. เรื่องทรัพย์ เพราะทุกชีวิตที่เกิดมาต้องแสวงหาทรัพย์ด้วยกันทงสิ้น ทงทรัพย์ภายนอกเพื่อให้ได้บิจจยสี่ก็ให้หามาด้วยความสุจริต และการที่ปลุชนทัวไปหุ่มเทแรงกายแรงใจทงชีวิตแสวงหามาทีเพียงใช้บำรุงรักษาชีวิตให้คงอยู่เท่านั้น เพราะจะกินก็เพียงอิมเท่าที่กระเพาะจำกัจะเสพสุขเท่าใดก็เพียงเท่าที่ร่างกายรับได้ และแม้จะสะสมไว้มากมายเพียงใด เพียงหมดลมหายใจทรัพย์นั้นก็ไร้ค่า ทรัพย์ภายนอกทีเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ ทงหลายนี้ล้วนไม่จริง ต้องวิบัติสูญสิ้นไปเป็นธรรมดาในที่สุด และไม่สามารถจะนำทรัพย์สักชนิดติดกายไปได้เลย ไม่ว่าเป็นพระราชามหา

^{๘๓}ที.ส.อ. ๒๑/๑๔๑.

^{๘๔}บุ.เถรี.อ. ๘๖/๔๕๗.

^{๘๕}บุ.ชา.อ. ๒๘/๑๓๒.

จักรพรรดิ หรือมหาเศรษฐี ส่วนทรัพย์ภายในหรืออริยทรัพย์เป็นสมบัติที่จะติดตัวไปในภายหน้า ได้แก่ ภาวนา ๔ คือ การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกรบม และการพัฒนา ได้แก่ คุณบทรองบุคคลซึ่งเป็น ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา ต้องสร้างให้เกิดมีขึ้น เจริญยิ่งขึ้นในจิตใจ^{๘๖}

๓. เรื่องกรรม เชื่อว่ากรรมมีจริง ผลของกรรมมีจริง โลกนี้มีโลกหน้าก็ต้องมี และกรรมนี้จะจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้แตกต่างกัน ตามเหตุปัจจัยนี้ได้ทำต่างกันมา เช่น เป็นบ้า ใ้ตามอด หุนนวก โง่ จน เจ็บก็มาก บ้างก็อายุสั้น รูปร่างผิวพรรณแตกต่างกันไป เป็นต้น ซึ่งหากชีวิตคือการลงทุน เราทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างทั้งเวลา แรงกายแรงใจและสติปัญญา ความสามารถเรียกว่าใช้ชีวิตเป็นเดิมพันเพื่อหวังกำไรคือได้สิ่งที่ปรารถนา แต่สำหรับผู้เป็นมิชฌาติภูฏี นอกจากจะไม่ได้รับสิ่งใดที่เป็นสาระในชีวิตแล้ว ยังได้รับแต่สิ่งที่เป็นทุกข์ โทษภัยเป็นอันตรายต่อชีวิตอีกด้วย ทั้งต้นทุนก็หายกำไรก็สูญ ชีวิตขาดทุนย่อยยับ ไม่มีขึ้นดี ทั้งนี้เพราะผิดถูกชั่วครั้งคราวนั้น ตัดสินกันด้วยการกระทำ แต่ความผิดถูกชั่ววันครั้ง นั้นตัดสินกันด้วยทิฏฐิ

จึงกล่าวได้ว่าสัมมาทิฏฐิ เป็นเสมือน โคมทองส่องทางแห่งความหวัง อันจะพาเราข้ามพ้นจากหุบเหวนรก ช่วยให้เราได้พบกับชีวิตใหม่ ความหวังใหม่ คำจูนอุดมการณ์ของเราไม่ให้ล้มสลายและประคองพาชีวิตเราให้ดำเนินไปในหนทางแห่งความดี และความสูงที่ยั่งยืนจนสิ้นอายุขัย ดังนั้นการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรมนั้น จึงต้องมาจากความเห็นที่ถูกต้องเป็นสำคัญก่อน และเมื่อรู้เช่นนี้แล้ว พึงตั้งจิตของตนไว้ให้เป็นสัมมาทิฏฐิ คือเป็นผู้มีความเห็นตรงเห็นถูกต้องเสมอ เพราะสัมมาทิฏฐินี้เป็นนิมิตเบื้องต้นแห่งกุศลธรรมทั้งปวง ดังพุทธภาษิตว่า

“ภิกษุทั้งหลาย! สิ่ง que เริ่มต้นเป็นนิมิตเบื้องต้นแห่งดวงอาทิตย์ เมื่อดวงอาทิตย์อุทัย คือ แสงเงินแสงทอง ฉันทใด?

ภิกษุทั้งหลาย! สิ่ง que เริ่มต้นเป็นนิมิตเบื้องต้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย คือ สัมมาทิฏฐิก็ฉันทนั้นเหมือนกันแล...”^{๘๗}

โดยปัจจัยภายในหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นประกอบด้วยหลักพุทธธรรม ๓ ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความอดทน และความเพียร ซึ่งสอดคล้องกับผู้บริหารที่จะต้องมีความเชื่อ ความศรัทธาและความเพียรเป็นที่ตั้งในการทำกิจกรรมขับเคลื่อน ส่วนปัจจัยที่เป็นพลังขับเคลื่อนนั้นจะประกอบด้วยหลักพุทธธรรมอีก ๔ ประการ คือ สันโดษ ๓ ประโยชน์ ๓ สารานียธรรม ๖ และสัพปุริสธรรม ๗ ดังที่ผู้วิจัยจะนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

^{๘๖} อ.ปญจก. ๒๒/๓๕/๑๒๑

^{๘๗} อ.สตตค. ๓๘/๓๘๕/๒๓๔.

๒.๕.๑ ความซื่อสัตย์

ซื่อสัตย์ หมายถึง ประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คิดโกงหลอกหลวง ซื่อสัตย์จึงเป็นเครื่องหมายแห่งความจริง ความสงบสันติ ประกอบไปด้วยประโยชน์

สุจริต หมายถึง ความประพฤติชอบตามคลองธรรม เช่น กายสุจริต คือ ประพฤติชอบทางกาย ความประพฤติด้วยตั้งใจดี ความประพฤติซื่อตรงต่อความถูกต้อง

ความซื่อสัตย์สุจริตจึงเป็นอารมณ์ประดับชีวิตและเป็นที่มาของเกียรติยศ ความเชื่อถือไว้วางใจช่วยสร้างคุณค่าความเป็นคนให้สมบูรณ์และคนซื่อสัตย์สุจริตนั้นย่อมไม่หวั่นไหวในทุกสถานการณ์ ในปัจจุบันสังคมไทยกำลังต้องการคนดี นั้นแสดงว่าสังคมขาดแคลนคนดี เพราะสังคมมีแต่การโกหก หลอกหลวง ปลิ้นปล้อน ดลบทะเลง ปากกับใจพูดไม่ตรงกัน จนไม่อาจไว้วางใจกันได้อย่างแท้จริงได้ โรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นตัวอย่างที่แสดงถึงสังคมไทยหาคนที่มีคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตโดยแท้จริงได้ และความซื่อสัตย์สุจริตนี้เป็นต้นตอ และรากเหง้าของการแก้ปัญหาทั้งหลายในการพัฒนาชาติบ้านเมือง ซึ่งผู้นำที่ได้รับการยอมรับนับถือ ศรัทธา และมีบารมี ย่อมอยู่ที่การกระทำ การแสดงออก ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพราะสิ่งจะเป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่งของผู้เป็นใหญ่ เช่น อาชวะ ความซื่อตรง ในทศพิธราชธรรม หมายถึงเป็นผู้ตรงสัตย์ ปฏิบัติงานด้วยซื่อสัตย์ไม่หลอกหลวง ผู้นำรวมทั้งผู้บริหาร โครงการที่เกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจพอเพียง ดังเช่น โครงการธนาคารความดีนั้นผูกพันทำต้องตรงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เป็นครูต้องซื่อตรงต่อคำสอนดังพุทธภาษิตที่ว่า “สอนเช่นใด พึงทำเช่นนั้น”^{๘๘} คำสอนนั้นมีจะมีค่าน่าเชื่อถือและศักดิ์สิทธิ์

ส่วนผู้ที่ไม่มีความซื่อสัตย์นั้น ย่อมกระทำชั่วได้ต่าง ๆ นานา ดังพุทธภาษิตที่ว่า “คนพูดเท็จ ถ่วงสัตยธรรมเสียอย่างหนึ่ง ไม่คำนึงถึงโลกหน้า จะไม่พึงทำบาปเป็นอันไม่มี”^{๘๙}

พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญคุณความดีของความสัตย์ไว้หลายประการ เช่น “ความสัตย์นั้นแลดีกว่าสิ่งทั้งหลาย”^{๙๐} “คำสัตย์แลเป็นวาจาไม่ตาย”^{๙๑} “คนได้เกียรติ (ชื่อเสียง) เพราะความสัตย์”^{๙๒} และ “สัตตบุรุษได้ตั้งมั่นในความสัตย์ที่เป็นอรรดเป็นธรรม”^{๙๓} กล่าวคือ ผู้มีความสัตย์นั้นย่อมดำรง

^{๘๘} ที.ม.อ. ๑๐/๒๕๕. , พุ.สุ.อ. ๒๕/๓๕๔., พุ.เถร.อ. ๒๖/๔๔๑.

^{๘๙} พุ.ชา.อ. ๒๗/๑๔๖.

^{๙๐} ที.ส.อ.๑๕/๕๘., พุ.สุ.อ. ๓๐๖

^{๙๑} ที.ส.อ.๑๕/๒๗๘. , พุ.เถร.อ. ๒๖/๔๓๔.

^{๙๒} ที.ส.อ. ๑๕/๓๑๖. , พุ.สุ.อ. ๒๕/๓๖๑.

^{๙๓} พุ.สุ.อ. ๒๕/๔๑๒., พุ.เถร.อ. ๒๖/๔๓๔.

คนอยู่ทั้งในอรรถ คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกหน้า รวมถึงประโยชน์อย่างยิ่ง และดำรงตนอยู่ในธรรม คือ พุทฺธจฺริงทำจฺริงในสุจฺริตธรรม

ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมที่เป็นรากฐานที่จะนำวิถีชีวิตของบุคคลมากมายไปสู่ความสำเร็จอย่างแท้จริง ความซื่อสัตย์ของเราในวันนี้จะเป็นดัชนีวัดความสำเร็จที่ยั่งยืนในวันหน้า และสามารถที่จะเป็นเกราะกำบังภัยให้เราได้ เพราะคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตย่อมมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความว่า

“...เมื่อบุคคล มีความรู้ทางวิชาการ มีธรรมะในศาสนาเป็นหลักทางความประพฤติและจิตใจให้เป็นคนที่มีสุจริตยุติธรรมและขยันขันแข็งด้วยแล้ว ย่อมสามารถปฏิบัติกรหาเลี้ยงชีพและดำรงชีวิตอยู่ได้โดยมั่นคงและสวัสดิ และเป็นผู้ที่ตั้งตัวได้มั่นคงเช่นนี้ ย่อมจะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตัวและครอบครัวได้ยิ่งขึ้น ยิ่งกว่านั้นจะสามารถแผ่แผ่ความดีความเจริญของตัวเองให้เป็นประโยชน์ถึงส่วนรวมได้อีกด้วย”^{๕๔}

จากพระบรมราโชวาทข้างต้นนี้ ทรงชี้ให้เห็นว่า ความรู้ต้องใช้ควบคู่ไปกับคุณธรรมเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสุจริต ยุติธรรม ทั้งนี้เพราะความรู้ที่ขาดความซื่อสัตย์และความยุติธรรม นั้นเป็นอันตรายยิ่ง และเป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความหายนะ

สรุปได้ว่าผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต ผู้ประกอบธุรกิจทางการค้าและวิชาชีพใดๆก็ตาม หากไร้ซึ่งความซื่อสัตย์ สุจริต ย่อมจะประสบความเสียหายล้มจมเพราะขาดความเชื่อถือ ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่มีค่ามีราคาสูงยิ่งต้องใช้เวลาสั่งสมและซื้อด้วยเงินไม่ได้ในที่สุด ดังเราจะเห็นได้ว่าคนจำนวนมากแม้ยากจน แต่สามารถสร้างตนเองเป็นเศรษฐีได้ ด้วยความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน ในทางพุทธศาสนา ถือว่าสังขจะเป็นธรรมอันไม่ตายในโลก สังขะ คือความสัตย์ ธรรมะ ความถูกต้อง อหิงสา ความไม่เบียดเบียนสัตตญญมะ ความสำรวม และทมะการฝึกฝน และปรับปรุงตน คุณธรรมเหล่านี้มีอยู่ในผู้ใดแล้ว บุคคลนั้นย่อมประพฤติปฏิบัติอยู่ในคุณธรรม ทำให้ผู้อื่นเลื่อมใสศรัทธา นำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นสืบไป สอดคล้องกับสุภาษิตของจีนกล่าวไว้ว่า “ความสุจริตแต่อย่างเดียวอาจกระเทือนใจไปทั้งฟ้าและดิน” และ “ฟ้าย่อมรักษาคณคดี” ดังนั้นคนที่เป็นครูซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่และมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อหล่อหลอมและขัดเกลาจิตใจ จนฝังรากลึกอยู่ในความรู้สึกนึกคิดอยู่ในจิตวิญญาณของเด็กและสามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบของการดำรงตนและการปฏิบัติตนจนเป็นวิถีชีวิตที่ถาวรด้วยการสร้างค่านิยมของคนในสังคม ให้มีความซื่อสัตย์สุจริตจะคิดหรือ

^{๕๔}พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่คณะกรรมการอิสลามเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๒๐.

กระทำการใด ๆ ก็ต้องทำด้วยความโปร่งใสทั้งชีวิตและวิญญาณ ซึ่งผู้ที่ศรัทธาในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงควรถือสุจริตธรรมไว้ประจำใจเสมอ

๒.๕.๒ ความอดทน

ขันติ หมายถึง ความอดทน แปลว่า การรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบด้วยสิ่งอันไม่ชอบใจ ไม่พึงปรารถนา

การทำงานทั้งหลายในโลกนี้ที่สำเร็จลงได้ นอกจากจะอาศัยปัญญาเป็นตัวนำแล้วยังต้องประกอบด้วยคุณธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งเป็นพื้นฐาน คือ ขันติ คุณธรรมข้อนี้จะทำหน้าที่ต่อต้านความท้อถอยหดหู่ ขับเคลื่อนและปลุกเร้าให้เกิดความขยัน เห็นว่าอุปสรรคทั้งหลายเป็นเครื่องท้าทายความสามารถและศักยภาพที่ตนจะต้องทดสอบ และต้องต่อสู้เอาชนะการทำงานให้สำเร็จ แม้จะประสบความยากลำบากเพียงใด โดยเหตุนี้พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสสรรเสริญไว้ว่า “ขกเว้นปัญญาแล้ว เราสรรเสริญขันติเป็นคุณธรรมอย่างยิ่ง”

งานของการขับเคลื่อน โครงการตามพระราชดำริในสถานศึกษา เป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้คนเป็นจำนวนมาก คือ ครูและผู้บริหารการศึกษาในสถาบัน ต้องสอนและควบคุมดูแลเอาใจใส่ศิษย์ที่ยังเยาว์วัยเป็นจำนวนมาก ซึ่งล้วนมีพื้นฐาน และอุปนิสัยที่แตกต่างกัน บางคนหยาบกระด้าง ก้าวร้าว ยกตนข่มท่าน นินทาว่าร้าย บางคนสุภาพอ่อนโยน และบรรดาสรรพสิ่งที่ได้เข้ามากระทบและสัมผัสกับตัวเรานั้นมีทั้งที่ชอบใจและไม่ชอบใจ หากเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่ถูกจะทำให้หงุดหงิด รำคาญเกิดโทสะและเบื่อหน่าย อาจกระทำการใดตอบโต้โดยไม่ชอบไม่ควร เช่น ลูแก่อำนาจโทสะหรือท้อถอยในหน้าที่การงานเสีย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหาร โครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องมีขันติธรรมอยู่ตลอดเวลา

ลักษณะของความอดทนที่ถูกต้อง ต้องประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

๑) มีความอดทน อดกลั้น ต่อสิ่งที่มากระทบต่อใจและกาย ไม่หวั่นไหว ต้องพิจารณาด้วยปัญญาถึงที่มาของเหตุ เมื่อรู้แล้วก็ปล่อยวางแต่ไม่ปล่อยใจให้เสรีหมอง ความอดกลั้นจะต้องหมั่นฝึกใจให้หนักแน่นเสมือนแผ่นดิน ไม่กระทบกระเทือน

๒) ความเป็นผู้ไม่คร่ำครวญ คือ ข่มความโกรธได้ ไม่โกรธ ไม่ทำร้าย หรือทำอันตรายผู้ใดด้วยอำนาจของโทสะความโกรธนั้น โดยเฉพาะอดกลั้นต่อกำลังโทสะเป็นยอดเป็นขันติ เป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์ ผู้มีขันติย่อมประสบความสำเร็จในชีวิตดังพุทธพจน์ที่ว่า “ขันติ คือความอดกลั้น เป็นตลกระรอมอย่างสูง ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่า ผู้มีขันติเป็นกำลังมีขันติเป็นกองทัพอย่างเข้มแข็ง เราเรียกผู้นั้นว่าเป็นผู้ประเสริฐ”^{๕๔} การต่อสู้กับความโกรธ คือ การเอาชนะใจตนเองซึ่ง

^{๕๔}ที่.ม. ๑๐/๕๔/๕๗., พ.ธ. ๒๕/๓๖/๑๕.

ทำได้ยากยิ่ง เมื่อทำได้จึงถือว่าเป็นชัยชนะที่แท้จริงดังมีคำตรัสของ ท้าวสักกะเป็นข้อเตือนใจไว้ว่า “ผู้ใดโกรธตอบผู้ที่โกรธก่อนแล้ว ผู้นั้นกลับเป็นคนเลวกว่าผู้ที่โกรธก่อน ผู้ที่ไม่โกรธต่อบุคคลผู้โกรธอยู่ ย่อมเชื่อว่า เป็นผู้ชนะสงครามอันชนะได้ยากยิ่ง”^{๕๖}

๓) ไม่ทำให้ผู้อื่นร้องไห้ ไม่สร้างน้ำตาให้ใคร คือ ไม่ก่อทุกข์ให้แก่ผู้อื่น ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน เจ็บใจ แค้นใจจนน้ำตาไหล ด้วยอำนาจความโกรธ เมื่ออารมณ์เสียดก็ต่อระมัดระวังคำพูดใช้วาจาจาบจ้วง ก้าวร้าว พุดหยาบคาย ส่อเสียด หรือ เหน็บแนม

๔) มีจิตใจชื่นบานอยู่เป็นนิตย์ คือ ต้องอยู่ด้วยอาการที่เป็นกลาง ต่อความสุขความทุกข์ คือ พิจารณาความสุขความทุกข์ให้เป็นของเสมอกัน ทำใจให้เบิกบานอímเอิบในการทำงานต่อไป ด้วยใจที่เป็นสุขและสนุกอยู่กับงาน ไม่หาเหตุเพื่อกล่าวโทษใคร ๆ ทั้งนั้น

ประเภทของความอดทน อาจแบ่งตามเหตุที่มากระทบได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑) อดทนต่อความลำบากตรากตรำ คือ ทนต่อความลำบาก ความเหนื่อยยากในการประกอบกิจการงาน อดทนต่อสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น ดิน ฟ้า อากาศ และสภาพชีวิตความเป็นจริง

๒) อดทนต่อทุกขเวทนา คือ อดทนต่อกายเวทนา คือ ทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ความไม่สบายกาย และอดทนต่อจิตเวทนา ความหงุดหงิด ฉุนเฉียว รำคาญใจ เสียดใจ

๓) อดทนต่อความเจ็บใจและอารมณ์ของตนเอง คือ อดทนต่อความโกรธ อารมณ์ขัดเคืองใจ ไม่พอใจ อันเกิดจากการ ได้ฟังคำพูด ข้อเขียนที่ไม่ชอบใจ เช่น คำด่า คำนินทาว่าร้าย กิริยาที่หยาบคาย ตลอดจน อดทนต่อการบีบคั้นทางจิตใจและความอยุติธรรมที่ได้รับ ความหุดหู่ ความฟุ้งซ่าน รวมทั้งการกระทบกระทั่งกันในการอยู่ร่วมในสังคม

๔) อดทนต่ออำนาจจิตฝ่ายต่ำ หรืออำนาจกิเลส สิ่งชั่วววนใจที่ชักนำไปในทางที่ชั่ว ทางอบายมุข เช่น อกใจไม่เล่นการพนัน ไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่คอร์รัปชัน เป็นต้น

ฉะนั้น ขันติธรรม จึงเป็นธรรมที่สำคัญยิ่ง ในการควบคุมพฤติกรรม ทางกาย วาจา ใจ ไม่ก่อกรรมให้ในทางไม่ดีขึ้นมาอีกเพราะเมื่อขันติธรรมเกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้ใดแล้ว ในขณะนั้นผู้นั้นก็จะสามารถถ่วงการกระทำทุจริต คิดมิชอบ และผิดศีลธรรมได้ เกิดความไม่ประมาทในการสร้างความดี อดทนต่อผู้ในการสร้างความดีอย่างไม่ย่อท้อ ขันตินี้ยังเป็นธรรมที่เป็นต้นเหตุสำคัญที่จะยังคุณธรรม คือ ศีลและสมาธิให้เกิดขึ้น ส่วนการฝืนความรู้สึกที่ไม่ดีเอาไว้ ไม่แสดงพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ออกมาเป็นธรรมอย่างหนึ่ง เรียกว่า ทมะ คือ ความข่มใจ เมื่อเรารู้จักข่มใจบ่อย ๆ ต่อไปเมื่อประสบกับอารมณ์นั้น ๆ อีก ความรัก ความขง อันเป็นอกุศลกรรม ก็จะไม่เกิดขึ้นจากการ

^{๕๖} ส.ส. ๑๕/๘๓๕/๓๒๕.

รับสัมผัสนั้นก็ด้วยขันติธรรม ซึ่งเมื่อคุณธรรมข้อนี้เกิดขึ้นภายในจิตใจแล้ว ก็สามารถกำจัดรากเหง้าแห่งบาปกรรมทั้งปวงให้ขาดลงได้ ขันติธรรมนี้ เป็นธรรมที่ทำให้งาม ทั้งกายวาจาใจ

ดังเช่นกรณีของพระปุณณะเถระ ที่ประสงค์จะไปยังแคว้นสุนาปรินตะ เพื่อปฏิบัติกรรมฐาน จึงได้ไปทูลขอพระโอรสจากองค์สมเด็จพระศาสดา เมื่อองค์สมเด็จพระศาสดาประทานโอรสแล้ว จึงได้ตรัสถามท่านว่า “เธอจะไปอยู่ในชนบทไหน” พระปุณณะกราบทูลว่า “จะไปอยู่ในชนบทชื่อ สุนาปรินตะ” องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสถามว่า “ปุณณะ พวกภิกษุสาว สุนาปรินตะ คุร่าย หยาบคาย พวกเขา ค่าเธอ ช่มชู่เธอ เธอจักมีอุบายอย่างไร” พระปุณณะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าพวกภิกษุสาวสุนาปรินตะ จักค่า จักชู่ข้าพระองค์ ข้าพระองค์จักคิดว่า พวกภิกษุสาว สุนาปรินตะ นี้ดีจริงหนอที่ไม่ใช้ไม้ทูปตีเราในข้อนี้ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้” องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามอีกว่า “ปุณณะ ถ้าพวกเขาใช้มือทูปตีเธอ เธอจักมีอุบายอย่างไร” พระปุณณะจึงกราบทูลว่า ข้าพระองค์ก็จักคิดว่า “พวกภิกษุสาว สุนาปรินตะ นี้ดีจริงหนอที่ไม่เอาก้อนดินขว้างเรา” ถ้าพวกเขาเอาก้อนดินขว้างเธอละ เธอจักมีอุบายอย่างไร ข้าพระองค์ก็จักคิดว่า “พวกภิกษุสาวสุนาปรินตะนี้ดีจริงหนอที่ไม่ใช้ท่อนไม้ตีเรา” ถ้าพวกภิกษุสาวสุนาปรินตะ ใช้ท่อนไม้ตีเธอละ เธอจักมีอุบายอย่างไร ข้าพระองค์ก็จักคิดว่า “พวกภิกษุสาวสุนาปรินตะนี้ดีจริงหนอที่ไม่ใช้อาวุธทำร้ายเรา” “ถ้าพวกเขาใช้อาวุธทำร้ายเธอละ เธอจักมีอุบายอย่างไร” ข้าพระองค์ก็จะคิดว่า “พวกภิกษุสาวสุนาปรินตะนี้ ดีจริงหนอ ที่ไม่ฆ่าเรา” ถ้าพวกเขาฆ่าเธอด้วยอาวุธอันคมล่ เธอจักมีอุบายอย่างไร” ข้าพระองค์ก็จักคิดว่า “คืออยู่แกล ที่พวกสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อี๊ดอึดระอา รังเกียจอยู่ ด้วยกายและด้วยชีวิต หากสาตราฆ่าตัวตาย ศาตราอันนั้นข้าพระองค์มิได้แสวงหามาเลยได้แล้ว” ในข้อนี้ข้าพระองค์ก็มีความคิดอย่างนี้พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า สาธุ สาธุ ปุณณะ เธอประกอบด้วยความสงบ คือ ความข่มใจนี้ จักอาจเพื่อจะอยู่ในสุนาปรินตะชนบทได้แล อุทาหรณ์ดังกล่าว ถ้าเรารู้จักนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของเราที่ต้องเกี่ยวข้องกับสังคมในปัจจุบันแล้วจะทำให้เรามีจิตใจสงบเยือกเย็นลง โดยพิจารณาให้เป็นเรื่องของกรรมเก่า กรรมใหม่เพื่อตัดกัมมวิญญู หรือความหมุ่นเวียนผูกเวรกัน

ฉะนั้นโทษแห่งการขาดความอดทนจึงมีดังนี้

๑. ทำการงานคั่งค้าง จับจด ไม่อาจประสบความสำเร็จในชีวิตได้ กลายเป็นคนทุกข์ง่าย สุขยาก อ่อนแอและเปราะบาง ทำการใดก็ไม่สำเร็จ ดังภาษิตจีนว่า “หินผาที่ขวางอยู่ข้างหน้า เป็นสิ่งกีดขวางสำหรับคนอ่อนแอแต่เป็นบันไดสำหรับคนเข้มแข็ง”

๒. เสียดความไว้วางใจและเต็มไปด้วยศัตรู

๓. กลายเป็นผู้ถูแค้นอำนาจโทษะ กลายเป็นอาชญากร

ส่วนอนิสงส์ของขันติธรรม ความอดทน ซึ่งปรากฏในหนังสือสวดมนต์แปลฉบับหลวง^{๕๑} มีดังนี้คือ

๑. ทำให้กุศลธรรม ความดีทั้งหลายทุกชนิดเจริญขึ้นได้ ดังที่ได้ทรงตรัสไว้ว่า “กุศลธรรมทั้งหลายเหล่านั้นแม้ทั้งปวง ย่อมเจริญได้ด้วยขันติ” ทำการงานได้ผลดี

๒. ทำให้ตัดรากเหง้าของความชั่วทั้งหลายได้ ดังพุทธพจน์ คือ “ขันติธรรมย่อมกำจัดรากเหง้าแห่งบาปกรรม แม้ทั้งสิ้น ผู้มีขันติชื่อว่าย่อมขุดรากแห่งความติเตียน และการทะเลาะกัน เป็นต้นได้” ทำให้ไม่มีการวิวาทบาดหมาง ไม่ทำผิดเพราะเห็นแก่ความอยาก

๓. ชื่อว่าได้เครื่องประดับอันประเสริฐของนักปราชญ์

๔. ขันติธรรมเป็นเหตุนำมาซึ่งประโยชน์เกื้อกูลและความสุข ทั้งนี้เพราะการประกอบกิจการงานทั้งปวง เมื่อมีความอดทน ทำเรื่อยไป ไม่หยุดไม่ทอดย งานนั้นย่อมสำเร็จผลสมความมุ่งหมายก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขตามที่พึงประสงค์ในขณะเดียวกัน ความอดกลั้นอดทนก็เป็นปัจจัยสำคัญในการปกครองและการทำงานร่วมกันให้บรรลุผลสำเร็จ

๕. นำมาซึ่งความเมตตา ลาภยศ และความสุข ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ผู้มีขันติธรรมนั้นเป็นผู้มีเมตตา เป็นผู้มีลาภ เป็นผู้มียศ เป็นผู้มีปกติอยู่เป็นสุข” ผู้มีขันติเป็นที่รักที่ชอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

๖. แม้จะมีอุปสรรคเพียงใดก็สามารถที่จะประกอบกิจการงานอันเป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านได้สำเร็จอย่างแน่นอน ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสว่า “ผู้มีขันติธรรม เป็นผู้นำมาซึ่งประโยชน์ตนและประโยชน์คนอื่น”

๗. ทำให้สังคมมีเสน่ห์ เป็นที่รักของคนทั้งหลาย

๘. ทำให้อยู่เย็นเป็นสุขทุกอิริยาบถ

๙. ทำให้ศีลและสมาธิตั้งมั่น ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ขันติเป็นเหตุอันเป็นประธานแห่งคุณ คือศีลและสมาธิ”

๑๐. ทำให้ได้พรหมวิหารโดยง่าย

๑๑. ขันติธรรมเป็นกำลังของผู้มีศทั้งหลาย

๑๒. ช่วยระงับดับการจองเวร การอาฆาตพยาบาทกันลงเสียได้ เพราะ “เวรย่อมระงับได้ด้วยกาลไม่จองเวร”^{๕๒} แต่การที่จะไม่จองเวรต่อกันได้นั้น ก็ต้องอาศัยกำลังแห่งความอดทนอย่าง

^{๕๑} ถี.ส. ๑๕/๘๓๕/๓๒๕.

^{๕๒} ถี.ม.อ. ๒๗/๑๗๕.

ยิ่งยวดเป็นสำคัญ ดังพุทธภาษิตว่า “เวรย่อมระงับได้ด้วยกำลังแห่งความอดทน”^{๕๕} อันจะเป็นผลให้ไม่ก่อเวรใหม่ และใช้เวรเก่าให้หมดไป

พระศาสดาได้ทรงตรัสอานิสงส์ของขันติไว้โดยตรงว่ามี ๕ ประการ คือ ผู้อดทนยอมเป็นที่รักที่ชอบของคนเป็นอันมาก ย่อมเป็นผู้ไม่โหดร้าย ย่อมเป็นผู้ไม่เคียดรื้อน ย่อมเป็นผู้ไม่หลงทำกาละ (ตาย) และแม้ตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

๒.๕.๓ ความเพียร

ความเพียรมาจากศัพท์บาลีว่า วิริยะ^{๕๖} หรือ วายามะ ในคัมภีร์ขุททกนิกาย มหานิทเทส ซึ่งพระสารีบุตรได้อธิบายว่า ความเพียร หมายถึง ความก้าวไปข้างหน้า ความดำเนินไป ความบากบั่น ความพยายาม ความอดสาหัส ความหมั่น ความออกแรง ความไม่ถอยหลัง ความทรงไว้ ความไม่ย่อหย่อน ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคองธุระไว้ วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะที่เป็นไปทางจิต ส่วนในอรรถกถาสัพพสาสมสังสรคตกล่าวไว้ว่า ความเพียรเป็นสภาวะที่แก้แล้วกล้า มีความประคับประคองจิตเป็นลักษณะ มีการอุปถัมภ์จิตเป็นกิจ มีความไม่ท้อแท้แห่งจิตเป็นเครื่องปรากฏ มีความเพียรเป็นคุณสมบัติที่เป็นกลางๆ ไม่ดี ไม่ชั่ว ซึ่งถ้าหากเพียรไปในทางที่ถูก เช่นหาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาก็จัดเป็นกุศลธรรม นำความสุขความเจริญมาสู่ชีวิต แต่ถ้าหากเพียรไปในทางผิด เช่น เสพของมีนเมา เล่นการพนัน ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ชีวิตก็มีแต่ความทุกข์และได้รับความเคียดรื้อน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าความเพียรนี้เป็นสัมมาพัฒนาซึ่งหลักที่นำไปสู่ความสำเร็จ

อีกทั้งในปธานสูตร^{๕๗} กล่าวถึงความเพียร ๔ ประการ คือ

๑. ตั้งวรปธาน เพียรระงับไม่ให้อกุศลธรรมเกิดขึ้น
๒. ปธานปธาน เพียรละอกุศลธรรม ที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป
๓. ภาวนापธาน เพียรให้กุศลธรรมเกิดและเจริญยิ่งขึ้น
๔. อนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม

ส่วนประโยชน์ที่เกิดจากความเพียรตามที่พระพุทธองค์ตรัสถึงอานุภาพความเพียรไว้ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรายอมไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไปเหมือนการปรารภความเพียร เมื่อบุคคลเป็นผู้ปรารภความเพียรกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น อกุศลธรรมที่เกิดขึ้น

^{๕๕} ส.ม.อ. ๒๗/๔๕๑.

^{๕๖} บ.ม.อ. ๒๕/๕๔/๒๘๔.

^{๕๗} อ.จ.ต.ก.อ. ๒๑/๖๕/๕๖.

ขึ้นแล้วยอมเสื่อมไป

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะชี้แจงถึงเหตุภายใน เรายอมไม่เล็งเห็น เหตุอื่นแม้
อย่างหนึ่งที่เป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างใหญ่ เหมือนการปรารภความเพียร การปรารภ
ความเพียรยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างใหญ่”^{๑๐๒}

จากพระพุทธดำรัสนี้แสดงให้เห็นถึงอานุภาพความเพียรหลักเรื่องความเพียรเป็นลักษณะ
สำคัญอย่างหนึ่งของพุทธศาสนา คำสอนใดเป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน คำสอนนั้นไม่ใช่
พระพุทธศาสนา และความเพียรเป็นองค์ประกอบในหมวดธรรมะที่สำคัญต่าง ๆ มากมาย เช่น อิทธิ
บาท (ธรรมที่ทำให้สำเร็จความประสงค์) โขขณงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้) นาถกรณธรรม
(ธรรมที่เป็นที่พึ่งของตน) เป็นต้น ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า หมวดธรรมะที่กล่าวถึงความเพียร มักจะมี
ปัญญากำกับอยู่ด้วย เพราะความเพียรที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา เป็นความเพียรที่ผิดพลาด ไร้
อานุภาพ ไม่สำเร็จประโยชน์อันใด เช่น การริ้นนมจากเขาโคเป็นการกระทำที่โง่เขลา เป็นความ
เพียรที่ผิดอย่างมหันต์ แม้จะพยายามอย่างไรก็เหนื่อยเปล่า ไม่มีทางสำเร็จได้เลย ความเพียรจะ
สำเร็จประโยชน์ได้ก็ต่อเมื่อมีปัญญาคอยนำทางหรือชี้แนะ

ฉะนั้นความเพียรจะมีอานุภาพหรือมีผลมากยิ่งขึ้น ถ้ามีธรรมะมาเสริมอีก ๒ ประการ คือ
ฉันทะและจิตตะ รวมเป็นหมวดธรรมะที่เรียกว่า อิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิด
ความสำเร็จสมประสงค์ทุกอย่างที่ไม่เหลือวิสัย เป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

๑. ฉันทะ พอใจทำ
๒. วิริยะ ขยันทำ
๓. จิตตะ ตั้งใจทำ
๔. วิมังสา (ปัญญา) เข้าใจทำ

ส่วนคนที่เกียจคร้านมักแต่คิดเพื่อฝันถึงเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ซึ่งสำนวนไทยเรียกว่า คนที่
เหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อ หยิบหย่ง ไม่ทำอะไรจริงจัง คนที่ก่อแล้วไม่สาน ปล่อยงานการให้ตั้งค้างไว้ คน
เหล่านี้ไม่อาจประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ไม่ว่าในทางโลกหรือทางธรรม เพราะขาดความเพียร

ฉะนั้นในการประกอบธุรกิจการงานใดๆ ก็ตาม ย่อมจะต้องมีการลงทุนลงแรงและการ
ลงทุนลงแรงนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณธรรม ๒ ประการ คือ ความเพียร (วิริยะ+ขันติ) และปัญญา
ซึ่งคุณธรรม ทั้ง ๒ ประการนี้เป็นของคู่กันที่แยกขาดจากกันไม่ได้ เพราะคนที่มีแต่ความเพียรแต่ไม่มี
ปัญญา การงานที่ทำมัก จะไม่สมบูรณ์ ส่วนคนที่มีปัญญาแต่ไม่มีความเพียร การงานนั้นมักไม่

^{๑๐๒} อัง.เอก. ๒๐/๖๒/๑๐๒.

สำเร็จ แม้กระทั่งทางเศรษฐกิจก็เช่นกัน ผู้ที่จะก้าวหน้าไปด้วยดีนั้นต้องมีทั้งความเพียรและปัญญาควบคู่กันไป เพราะว่าผู้ที่มีคุณธรรมทั้ง ๒ นี้แล้ว ย่อมเจริญมั่นคงในทางเศรษฐกิจและการลงทุนทำธุรกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ที่มีความเพียรและปัญญาเท่านั้นจึงจะสามารถตั้งตนได้ จึงถือว่าเป็นเงื่อนไขทางความรู้และคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้ประพฤติปฏิบัติตามย่อมเห็นผลได้ด้วยตนเอง เพราะความเพียรเป็นเครื่องค้ำเนินทาง ส่วนปัญญาเป็นเครื่องสอดส่องแนวทางซึ่งตรงตามหลักธรรมที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก และพระพุทธองค์ทรงแนะนำหลักของการลงทุนไว้ว่าผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาดย่อมตั้งตนได้ด้วยต้นทุนแต่น้อย เหมือนคนก่อไฟแต่น้อยๆ ทำให้เป็นกองใหญ่ได้ฉะนั้น เพราะความหมายที่แท้จริงที่ทรงแสดงนี้คือ รู้จักหลักงบประมาณในทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นหลักในการลงทุนสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจ โดยมีข้อสำคัญที่ว่าถ้ามีความรู้เฉลียวฉลาดแล้ว อาจไม่จำเป็นต้องอาศัยต้นทุนจำนวนมากมาย ก็สามารคมำเนินการให้ประสบความสำเร็จได้

ดังเห็นได้จากอาชีพเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมนับว่ามีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างมาก และลักษณะของเกษตรกรรมที่ดี ที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพได้นั้น จะต้องประกอบด้วยลักษณะ ๓ ประการ คือ

๑. ใฝ่พินดินการเกษตรให้ดีให้หมควัชพืช

๒. ปลุกพืชอันเหมาะสมแก่ฤดูกาล

๓. ทดน้ำเข้าพื้นที่การเกษตรอย่างพอเพียง

อีกทั้งดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่ว่ามีพราหมณ์ชื่อกสิการทวาชพราหมณ์ ได้สนทนากับพระพุทธเจ้า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ก็เป็นชาวนาซึ่งเป็นเกษตรกรชั้นสูงเหมือนกัน ดังนี้

พราหมณ์ : ข้าแต่สมณะ ข้าพเจ้าไถและหว่าน ครั้นไถและหว่านแล้ว จึงบริโภคน้ำ แม้พระองค์ก็งไถและหว่าน ครั้นไถ และหว่านแล้ว จงบริโภคน้ำ

พระพุทธเจ้า : แม้เราก็ไถและหว่านครั้นไถและหว่านแล้วเราก็คงบริโภคน้ำ

พราหมณ์ : ข้าพเจ้าไม่เห็นแอก ไถ ผาด ปุ๋ย หรือโคทั้งหลายของท่านเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านจะกล่าวว่าคุณก็ไถและหว่านได้อย่างไร ไฉน ข้าพเจ้าจะรู้เครื่องมือการไถนาของท่าน

พระพุทธเจ้า : ข้าพเจ้ามีศรัทธาเป็นพืช ความเพียรเป็นฝน ปัญญาของเราเป็นแอกและไถ หิริเป็นงอนไถ ใจเป็นเชือก สติของเราเป็นผาดและปุ๋ย มีกาชวาจาคุ่มครองแล้ว เป็นผู้สำรวมในการบริโภคน้ำ เราทำการคายน้ำด้วยคำสัตย์ โสรจจะเป็นเครื่องให้สำเร็จงาน ความเพียรเป็นเครื่องนำธุระไปให้สมหวัง ถึงความเกษมจาก

โยคะ ไปไม่ถอยหลังยังที่ที่บุคคลไปแล้วไม่เศร้าโศก นี่การใด
เราใฝ่อย่างนี้แล้วยอมมีอมฤตเป็นผลครั้งใดอย่างนี้แล้ว ย่อมพ้น
จากทุกข์ทั้งปวงได้^{๑๐๐}

ผู้วิจัยขอกล่าวว่าความเพียรเป็นหลักธรรมสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งพระพุทธองค์ทรงแสดงไว้มีปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในพระไตรปิฎก ดังใน
ชาดกเรื่องพระมหาชนก ซึ่งเป็นพระชาติที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเพียรบารมี ได้แสดงให้เห็นว่า
พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ ทั้งเรื่องการค้ารงชีวิต การประกอบอาชีพ และ
การเก็บรักษาทรัพย์ ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องศึกษาถึงเงื่อนไขคุณธรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่
ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมเป็นผู้ที่ประกอบด้วยความเพียรเป็นที่ตั้ง มีความ
พยายามในการประกอบกิจการงานอย่างไม่ย่อท้อ ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง และกระทำความเพียร
อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการประกอบสัมมาชีพของตนในอนาคต
ต่อไป เพราะสัมมาชีพภูมิจึงเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม

๒.๕.๔ สันโดษ

หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในเรื่อง ความสันโดษ เป็นคำสอนที่สำคัญ เพื่อให้คนเรา
พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ โดยจะมีผู้เข้าใจผิดคิดว่าหลักสันโดษนั้นสอนให้คนเราเฉื่อยชา แต่ที่จริงไม่ใช่
เช่นนั้น เพราะหลักการของสันโดษสอนให้เราพอใจในสิ่งที่เรามี โดยไม่สนใจปริมาณของทรัพย์ว่ามี
มากหรือน้อย ความพอใจนี้จึงหยุดอยู่ที่ สิ่งที่เราเป็นเจ้าของเท่านั้น ดังความในพระไตรปิฎกที่ว่า

“เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่าเราทั้งหลายจักเป็นผู้สันโดษ
ด้วยจิรวตามมีตามได้ และจักเป็นผู้กล่าวสรรเสริญคุณแห่งความสันโดษด้วยจิรวตามมีตามได้ จักไม่
ถึงการแสวงหาอันไม่ควร เพราะเหตุแห่งจิรว ไม่ได้จิรวแล้ว ก็จักไม่สะดุ้ง ครั้นได้จิรวแล้ว จักไม่
ยินดี ไม่คิดใจ ไม่พัวพัน จักเป็นผู้มีปกติเห็นโทษ มีปัญญาเครื่องสลัดออก ใช้สอย เราทั้งหลายจัก
เป็นผู้สันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ ฯลฯ จักเป็นผู้สันโดษด้วยเสนาสนะตามมีตามได้ ฯลฯ จัก
เป็นผู้สันโดษด้วยเภสัชบริวารซึ่งเป็นปัจจัยแห่งคนไข้ตามมีตามได้ จักเป็นผู้กล่าวสรรเสริญคุณแห่ง
ความสันโดษด้วยเภสัชบริวาร ซึ่งเป็นปัจจัยแห่งคนไข้ตามมีตามได้ จักไม่ถึงการแสวงหาอันไม่ควร
เพราะเหตุแห่งเภสัชบริวาร ซึ่งเป็นปัจจัยแห่งคนไข้ ไม่ได้เภสัชบริวาร ซึ่งเป็นปัจจัยแห่งคนไข้ ก็
ไม่สะดุ้ง ครั้นได้เภสัชบริวารซึ่งเป็นปัจจัยแห่งคนไข้แล้ว ก็ไม่ยินดี ไม่คิดใจ ไม่พัวพัน จักเป็นผู้มี
ปกติเห็นโทษ มีปัญญาเครื่องสลัดออกบริโภค ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ดูกร

^{๑๐๐}พ.ธ.อ ๑๕ /๖๗๒-๖๗๔/๒๔๐-๒๔๒.

ภิกษุทั้งหลาย ก็เราจักกล่าวสอนพวกเธอตามอย่างกัสสปะ ก็หรือผู้ใดพึงเป็นผู้เช่นกัสสปะ และพวกเธอเมื่อได้รับโอวาทแล้ว พึงปฏิบัติเพื่อความเป็นอย่างนั้น ดังนี้”^{๑๑๔}

จากข้อความดังกล่าวมีสิ่งชี้ชัดเจนนอย่างหนึ่ง คือ การใช้ปัญญาพิจารณาถึงความเป็นจริงของความเป็นเจ้าของในทรัพย์ต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ด้วยใจที่เป็นกลาง ถือสัน โศษ ถือครองได้ ใช้เพื่อประโยชน์ในช่วงเวลาหนึ่ง ไม่ยึดมั่น และไม่ปล่อยวางจนเกินไป ถือว่าเป็นการปฏิบัติตามแนวสัน โศษ ได้อย่างเหมาะสม หรือการถือสัน โศษในการทำงาน หมายถึงมุ่งมั่นทำงานในหน้าที่ของตน ให้ดีที่สุด ใช้เวลาเพื่อการทำงานของตนเท่านั้น งานจะดีและได้ผลงานดีเป็นที่น่าพอใจแก่ตนและผู้อื่น ส่วนผู้ที่ไม่สัน โศษในการทำงาน เป็นผู้ที่มีกิจกรรมอื่นมาแทรกในเวลาทำงานเสมอ เช่น ตั้งวงนิทานในเวลางาน หรือประจบสอพลอเจ้านาย เบียดบังเวลางานไปใช้ในธุระส่วนตัว นี้อาจในผลประโยชน์ของบริษัทมาเป็นของตนเองๆ หรือการถือสัน โศษในคู่ครอง คือการพอใจอยู่เฉพาะคู่ครองของตน ผู้ที่ไม่สัน โศษในเรื่องดังกล่าวมักจะสอคล้ายสาตาและใจไปปรารถนาในคู่ ของผู้อื่น ตลอดจนผู้ที่ยังมีคู่ปกครองอยู่ เป็นต้น

ท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายในเรื่องสัน โศษ ไว้ดังนี้

“การที่เราเข้าใจความหมายของสัน โศษผิดพลาด ก็เพราะไม่ได้แยกเรื่องความต้องการ คนที่มีความสัน โศษนั้น ยังมีความต้องการคุณภาพชีวิตด้วย จึงจะเป็นความหมายที่ถูกต้อง จุดที่พลาดก็คือ เมื่อไม่รู้จักแยกประเภทความต้องการ ก็เลยพูดคลุมปฏิบัติความต้องการไปเลย คนสัน โศษก็เลยกลายเป็นคนที่ไม่ต้องการอะไร ในทางพุทธศาสนานั้น สัน โศษจะต้องมาคู่กับความเพียรเสมอไป สัน โศษเพื่ออะไร เพื่อจะได้ประหยัดแรงงานและเวลาที่สูญเสียไปในการที่จะปรนเปรอตน แล้วเอาแรงงานและเวลานั้น ไปใช้ในการทำงาน ปฏิบัติหน้าที่เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิต สัน โศษมีความมุ่งหมายอย่างนี้”^{๑๑๕}

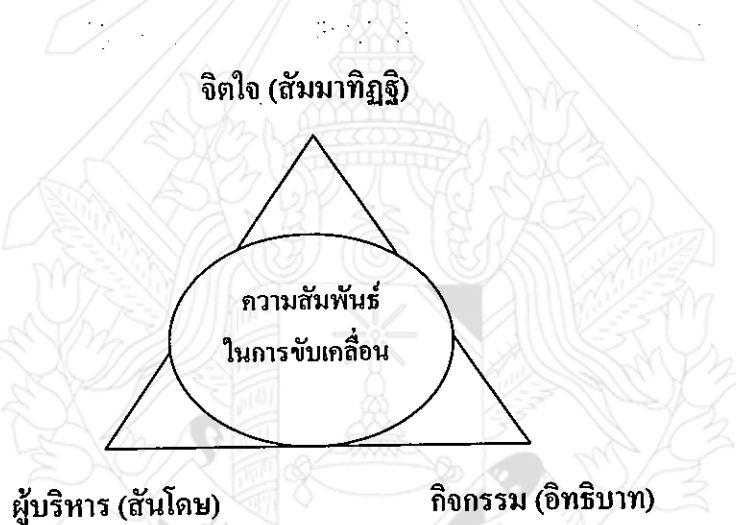
จากข้อความข้างต้นอธิบายได้ว่า ความสัน โศษต้องประกอบด้วยการทำงาน มีความอดทน มีความเพียร มีการบริโภคน้อยลง และลดความฟุ้งเฟ้อเพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับชีวิต จึงถือว่าการสัน โศษที่แท้จริง โดยมีพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ว่า “เริ่มด้วยพอมิพอกิน” เป็นการสนับสนุนแนวทาง “สัน โศษ” ที่อยู่ในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ในวงกว้างเพราะ ต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการถือสัน โศษในผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ก่อประโยชน์ให้สังคมได้อีกทางหนึ่ง จึงถือได้ว่า ความสัน โศษตามหลักพุทธธรรมสอดคล้องกับแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง

^{๑๑๔} ส.น.๘/๔๓๖/๑๕๒.

^{๑๑๕} พระธรรมปิฎก, เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, อ่างแล้ว, หน้า ๓๑-๓๓.

ฉะนั้นสันโดษจึงหมายถึง “ความยินดีหรือความพอใจกับของที่ตนมีอยู่และได้มาด้วยความเพียรโดยชอบธรรม” กล่าวคือเมื่อเราได้ทรัพย์หรือสิ่งใด ไม่ว่าจะทำใด ก็ยินดีพอใจกับสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรมนั้น เพราะเป็นของเราแล้ว เรียกว่าเป็นคนมีสันโดษ ส่วนคนที่มีหรือได้ทรัพย์มาแล้วยังไม่พอใจ แต่ไปอยากได้ พอใจในของของผู้อื่นที่ตนไม่มี อันเป็นการเกินวิสัย เกินกำลังของตน หรือไม่เหมาะสมกับเพศภาวะและฐานะของตน หรือได้มาโดยไม่เป็นธรรม คนเช่นนี้จัดเป็นคนไม่มีสันโดษ โดยสรุปความสันโดษจึงเป็นความยินดีพอใจในสิ่งที่ตนแสวงหามาได้โดยชอบธรรม

สันโดษ เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งซึ่งต่างกับคำว่ามักน้อย สันโดษนั้นพระพุทธเจ้าทรงสอนแก่บุคคลทั่วไปทั้งนักบวชและฆราวาส ส่วนมักน้อยนั้นมักทรงสอนแก่นักบวช ผู้สละสมบัติทุกอย่างแล้ว มีความหมายเป็น ๒ อย่าง คือ มักน้อยในปัจจุบันคือมีสิ่งของไว้ใช้เท่าที่จำเป็นแก่ตนเท่านั้น ซึ่งตรงข้ามกับมักมากหรือโลภมาก และอีกประการหนึ่งคือมักน้อยในคุณธรรมที่ตนเองมีอยู่ หมายถึงมีคุณธรรม คุณวิเศษ ข้อใดอยู่ในตนแล้วก็ไม่โอ้อวดในคุณความดีของตนนั้นเพื่อให้ผู้อื่นยกย่อง

แผนภาพที่ ๗ ความสัมพันธ์ในการขับเคลื่อนตามหลักพุทธธรรม

กล่าวได้ว่าในพระพุทธศาสนาไม่มีคำสอนให้คนเกียจคร้านการทำงาน ดังลักษณะที่ผู้บริหารมีความสันโดษ มุ่งมั่นในกิจกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนด้วยอิทธิบาทธรรม เพื่อให้งานบริหารใน ๖ ด้านสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยกิจกรรมการขับเคลื่อนเหล่านั้นเป็นไปด้วยจิตแห่งสัมมาทิฐิ หรือแสวงหาทรัพย์เพื่อเลี้ยงชีพโดยชอบ อันเป็นประโยชน์สุขแก่ตนหรือสังคม ดังที่ฆราวาสผู้ครองเรือนเพียรชวนชายหาทรัพย์มาโดยชอบ ส่วนสมณะให้ละวางทรัพย์เสีย แล้วเจริญอริสัจ อริจิต อริปัญญา เพื่อพาตนให้พ้นไปจากทุกข์ ความสันโดษนี้จะต้องมีความคู่ไปกับวิริยะ คือความเพียร ซื่อสัตย์ อดทน และพลังแห่งความปรารถนา คือความหวังที่

ต้องการประโยชน์ที่ประสงค์ให้เกิดขึ้นจริงได้ ตามหลักธรรมที่เรียกว่า ทิฏฐธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์สุขในปัจจุบัน ๔ ประการ อันเป็นผลมาจากการกระทำให้สมบูรณ์จากการขับเคลื่อน

ดังนั้นผู้ที่ไม่เพียรพยายามพัฒนาตนให้เต็มตามศักยภาพที่มีอยู่ โดยใช้สันโดษเป็นข้ออ้าง นั้น โดยแท้จริงแล้วจึงเป็นการอ้างที่ผิดและเป็นการเอาสันโดษในความหมายที่ผิดมาอ้างบังหน้า เพื่อกลบเกลื่อนความโง่และความเกียจคร้านของตน เพราะความสันโดษไม่ใช่ความพอใจในสิ่งไม่ดี ที่มีอยู่ในตน เช่นคนมีความชั่วอยู่ในตัวเองก็พอใจที่จะรักษาความชั่วนั้นไว้ แต่ตรงกันข้ามพระพุทธองค์ทรงสอนไม่ให้หยุดยั้งในการทำความดีและให้มีความเพียร มีความคิดริเริ่มและพึงทำความก้าวหน้าเพื่อพัฒนาชีวิตของตนเองให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปอย่างไม่หยุดยั้ง ดังที่ทรงตรัสสอนไว้ว่า “ตถาคตไม่สรรเสริญความมั่งน้อยในความดี หรือการหยุดอยู่ในความดีเลย ตถาคตย่อมสรรเสริญ ความเจริญ ความภิญโญอย่างยิ่งในความดีทั้งหลาย” และ“ท่านทั้งหลายจงริเริ่ม จงก้าวหน้า จงประกอบความเพียรในพระพุทธศาสนา จงกำจัดเสนามาแห่งมัจจุราช เหมือนช้างกำจัดเรือนไม้้อ ฉะนั้น ผู้ใดจักไม่ประมาทในธรรมวินัยนี้อยู่ผู้นั้นจักละสงสาร คือชาติ แล้วกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้”^{๑๑๑} เป็นต้น อันเป็นการแสดงว่าคุณจะต้องไม่พึงถือสันโดษในการทำความดี

ส่วนสันโดษ ๓ ตามความหมายในพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายไว้มี ๓ ประการคือ

๑) ขณาสันโดษ ซึ่งหมายถึง ยินดีตามที่ได้ คือได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่เดือดร้อนเพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นไม่ริษยาเขา

๒) ขณาสันโดษ หมายถึง ยินดีตามกำลัง คือพอใจเพียงแค่ว่ากำลังร่างกาย สุขภาพ และขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงเห่นเสียดาย ไม่เก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน

๓) ขณาสันโดษ หมายถึง ยินดีตามสมควร คือ พอใจตามที่สมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่นภิกษุ พอใจแต่ของอันเหมาะสมกับสมณภาวะหรือได้ของใช้ที่ไม่เหมาะกับตนแต่จะมีประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็นำไปมอบให้แก่เขา เป็นต้น สันโดษ ๓ นี้ เป็นไปในปัจจัย ๔ แต่ละอย่าง จึงรวมเรียกว่า สันโดษ ๑๒^{๑๑๒}

โดยขออธิบายความสันโดษนี้ มีแสดงไว้ ๓ ลำดับด้วยกันดังนี้คือ

^{๑๑๑}ที่.ป.อ. ๒๔/๓๑๔.

^{๑๑๒}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๒๕-๔๓๐.

๑. ขาดลาภสัน โศภ หมายถึง ความยินดีพอใจในทรัพย์ที่ได้หรือตามที่ควร ได้หรือยินดีตาม มีตามได้ เมื่อมีความยินดีพอใจแล้วย่อมเป็นสุข แต่หากไม่สัน โศภ คือไม่ยินดีไม่พอใจด้วยตนเอง แล้ว จิตใจย่อมถูกเผาไหม้ให้เราร้อนด้วยอำนาจของความโลภ ต้องถูกชักลากไปไม่รู้จักหยุดหย่อน ต้องคืนรนอยู่เสมอ พร่องอยู่เป็นนิจ ไม่อึด และตกเป็นทาสรับใช้ของตัณหาคือความทะยานอยากอยู่ตลอดเวลา จนถึงขั้นผลักดันให้บุคคลนั้นกระทำการทุจริตได้

ผู้ขาดสัน โศภนี้ย่อมเดือดร้อนอยู่เรื่อยไป เพราะเอาใจไปไว้ที่ความอยาก ซึ่งย่อมเผาใจ ให้เป็นทุกข์ เป็นกังวล ถ้าไม่ได้สมหวังก็เกิดความเครียดทางสมอง จิตใจของคนถูกบีบคั้นจนทำให้ จิตเสื่อม ขาดสติ อ่อนแอและเปราะบาง มีความอดทนลดลง กลายเป็นคนอยู่ยากทุกข่ง่าย รวมทั้งทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลงและเป็นโรคจิตประสาทได้ง่าย ซึ่งคนที่ขาดสัน โศภในข้อนี้มัก ดูหมิ่น โชควาสนาของตนเอง ไม่พอใจตัวเอง มักคิดว่าตนเป็นคนอากัฏ อับวาสนา และน้อยเนื้อต่ำ ใจในโชคชะตาของตน จนเป็นเหตุให้เกิดความซึมเศร้า หดหู่เกินกว่าเหตุ วิธีแก้จึงต้องทำใจให้รู้จัก พอ เรียกว่า รู้จักพอก่อสุขทุกสถาน ความยินดีพอใจจะเป็นกลไกในการดูคุณค่าของสิ่งที่มี มาใช้ให้สมคุณค่าเกิดความเป็นสุข ทำให้ใจตั้งมั่นและเป็นเบื้องต้นแห่งหนทางที่จะก้าวเดินสู่ ความสำเร็จต่อไปไม่ว่าจะมีทรัพย์มากหรือน้อย เพราะความสุขมิได้อยู่ที่ปริมาณแต่อยู่ที่ใจที่เต็มไป ด้วยความยินดี ขณะเดียวกันผู้ที่ไม่พอใจไม่ยินดีในสิ่งที่ตนมี ใจก็ไม่เป็นสุขไม่สงบ การคืนรน พึงชานทำให้สูญเสียกำลังแห่งสติ เสียสมาธิ เสียพลังใจ รู้สึกเหนื่อยยากและท้อแท้เพราะยังไม่ถึงที่ หมายสักที เมื่อใจขาดพลังไม่เต็มร้อย ก็มีโอกาที่ก้าวไปสู่ความสำเร็จ ได้น้อยลง

๒. ขาดพลสัน โศภ คือ ยินดีตามกำลังของตนหรือยินดีตามกำลังที่ได้ หรือยินดีพอใจในสิ่ง ที่ควรจะได้ ความยินดีในข้อนี้ทำให้เรารู้จักในการประมาณกำลังของตน ทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญาความสามารถและความพร้อมที่มีอยู่ หากไม่พอใจไม่รู้จักประมาณก็จะทำการเกินพอดี หรือกระทำการเกินกำลังของตน เรียกว่าเป็นการหักแรง แทนที่จะเกิดผลสมหวังดังปรารถนาก็กลับ เกิดเป็นความเสียหาย ความล้มเหลวล้มจมแทนความดีงามและความสำเร็จ เพราะการไม่รู้จัก ประมาณกำลังนั้น

การปฏิบัติตามสัน โศภในข้อนี้ คือการไม่ทำสิ่งใดเกินกำลัง เพราะจะนำความเดือดร้อนมา ให้ภายหลัง เช่น ผู้มีกำลังน้อยยกของหรือทำงานเกินกำลังก็เกิดการช้ำชอกหรือเจ็บป่วยลงได้ ผู้มี ทรัพย์น้อยแต่ใช้จ่ายเกินกำลังทรัพย์ที่ตนมีอยู่และหามาได้เพราะไม่รู้จักประมาณก็ย่อมทำให้ตนเอง และครอบครัวเดือดร้อน เพราะไม่มีเงินพอใช้หรือต้องไปกู้หนี้ยืมสินเขา ผู้มีกำลังสติปัญญา ความสามารถน้อย ยังตั้งสมความรู้และประสบความสำเร็จไม่เพียงพอ แต่คิดทำการใหญ่เกินตัว เช่น ลงทุนทำกิจการหรือธุรกิจขนาดใหญ่ เมื่อยังไม่มีความพร้อมก็เกินกำลังที่จะจัดการให้ดีได้ ในที่สุด ก็เกิดความเสียหายหรือความล้มเหลวได้

ความรู้จักประมาณอีกประการหนึ่ง คือ ความรู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอย ที่ท่านเรียกว่า โภชนมัตตัญญุตตา ซึ่งเป็นหลักธรรมะประการหนึ่ง ใน ๓ ประการที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ในหมวดที่เรียกว่า “อปิลณกปฏิปทา” ซึ่งแปลว่าการปฏิบัติที่ไม่ผิด ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเป็นใครจะนับถือศาสนาใดก็ตามหากปฏิบัติธรรมะประการนี้แล้ว ชีวิตจะไม่มีวันเดินทางผิดไม่ตกไปในทางที่ชั่วได้

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังขาดธรรมะในข้อนี้กันอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดความรู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอย เพราะสังคมในระบบทุนนิยมที่มีเสรีเกิดขอบเขตจนขาดการควบคุมที่ดี และถูกกระตุ้นโดยการโฆษณาเพื่อสนองตัณหาอันไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ ทำให้มีการบริโภคเกินความพอดี จนผู้คนที่ต้องเหน็ดเหนื่อยกับการแสวงหาต้องแย่งชิงเบียดเบียนกันและตกเป็นทาสของวัตถุนิยม เพื่อให้ได้วัตถุสิ่งของมาบริโภคใช้สอยและสะสมไว้จนเกินความจำเป็น ขณะเดียวกันก็แสวงหากอบโกยประโยชน์และทรัพย์สิ่งของจากโลกและสังคมต่อไปโดยไม่รู้จักพอ จนถึงขั้นยอมทำชั่วเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุ เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติทิ้งป่าไม้และทะเลอย่างล้างผลาญ จนสูญสิ้นหมดสภาพ การใช้โอกาสจากสถานะและเงื่อนไขทางสังคมเอาเปรียบและแสวงส่วนเกินไปจากสังคมโดยมิชอบและเกินความพอดี สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นบาป เป็นการทำลายตนเองและสังคมในที่สุด เพราะความเป็นมิตรไมตรีต่อกัน คงเหลืออยู่แต่ความเห็นแก่ตัวเพิ่มขึ้นทุกขณะ จึงนับว่าอันตรายยิ่ง

ผู้ที่เป็นการกำลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง หากขาดความสัน โดษในข้อนี้ คือขาดความรู้จักประมาณในการใช้ตามกำลังทรัพย์ของตน จะหลงไปตามกระแสความเป็นวัตถุนิยมจนต้องแสวงหาวัตถุสิ่งของอันวนเวียนตามความสะกดตามผู้อื่น หรือมีนิสัยฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายจนเป็นเหตุให้ต้องเป็นหนี้เขา และต้องวุ่นวายอยู่กับการหารายได้พิเศษเพื่อมาชำระหนี้ จนมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ เพราะต้องละทิ้งหน้าที่ราชการเพื่อไปหาเงินมาชำระหนี้ ความไม่รู้จักประมาณไม่รู้จักใช้ทรัพย์สิ่งของที่มีอยู่ตามกำลังเป็นเหตุให้เกิดความยากจนและความเป็นหนี้เป็นสิน อันเป็นที่มาของความทุกข์ ดังพุทธภาษิตว่า “ทพิทุทึขี ทุกข์ โลเก ความจนเป็นทุกข์ในโลก”^{๑๑๔} และ “อิตาทานั ทุกข์ โลเก การกู้หนี้เป็นทุกข์ในโลก”^{๑๑๕} คติในพุทธศาสนาจึงให้เอาความมีแก้ความจน คือ สร้างความมีให้พอ ความมีดังกล่าวนี้ คือ ความสัน โดษนั่นเอง

๓. ยถาสารูปสัน โดษ หมายถึง ความยินดีในความเหมาะสมแห่งการได้ การมีหรือเป็นการยินดีด้วยของที่สมควรแก่เพศ ภาวะและฐานะของตน โดยไม่เกินกำลัง แต่ถ้าการได้สิ่งเหล่านั้นเป็น

^{๑๑๔} อก.ฉกก.อ.๒๒/๓๕๔.

^{๑๑๕} อก.ฉกก.อ.๒๓/๓๕๔.

การไม่เหมาะสมเพราะเป็นการไม่ชอบตามระบอบโลกและระบอบธรรม อันจะเป็นเหตุให้ผู้อื่นต้องเสียหายเพราะการได้ของเรา ก็ต้องพิจารณาให้รอบคอบถ้วนถี่ เพราะความพอใจเอาแต่ได้โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ย่อมเป็นการก่อทุกข์และภัยพิบัติให้แก่ผู้อื่นและสังคม ซึ่งอีกไม่นานนักก็จะเกิดวิปปฏิสาร คือ ความเดือดร้อนใจแก่ตนเอง

ยถาสารูปสัน โศษ คือ ความยินดีในความเหมาะสมตามสถานะของตนนี้ พิจารณาความเหมาะสมได้ ๓ ประการ

๑) เหมาะสมโดยปริมาณ คือ พิจารณาจำนวนสิ่งของหรือจำนวนลาภที่ได้มาให้เหมาะสมกับฐานะของตนเช่นบรรพชิตผู้ดำรงนาล้อมใส่ สาธุชนได้ถวายอดิเรกตกเป็นอันมาก เมื่อเกินความจำเป็นที่ต้องการใช้และเกินจำนวนที่บัญญัติอนุญาตไว้ในธรรมวินัย ท่านก็ควรละส่วนเกินพอดีให้แก่ผู้อื่น หรือในกรณีของภรรยาที่ทำมาหาเลี้ยงชีพมีรายได้ยังไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้เป็นสุข ก็จะต้องขวนขวายใช้สติปัญญาความสามารถแสวงหาโภคทรัพย์ให้มากยิ่งขึ้นจนเพียงพอแก่การยังชีพ จะยอมทนจนอยู่โดยอ้างเหตุสัน โศษผิดไปจากความจริงยอมไม่เป็นการถูกต้อง

๒) เหมาะสมโดยคุณภาพ คือ พิจารณาว่าสิ่งที่ได้มานั้นสมควรแก่ฐานะ คุณธรรมความสามารถของตนหรือไม่ เช่น ตำแหน่งผู้บริหารของรัฐเหมาะสมแก่คนดีที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความสามารถไม่เหมาะสมแก่คนชั่วคนโกง ความเป็นสามีภรรยาเหมาะสมกับผู้ใหญ่ที่ประกอบภาระงานแล้วไม่เหมาะสมกับผู้เยาว์ที่ยังต้องศึกษาเล่าเรียน จึงต้องปรับสิ่งที่ได้ที่มีให้เหมาะสมกับตนโดยคุณภาพ มิฉะนั้นจะเป็นการทำลายตนเอง เพราะความมกมากและไม่สัน โศษ

๓) ความเหมาะสมโดยธรรม คือ พิจารณาว่าการได้ การมี การเป็นในประการต่างๆ ของเรานั้นเป็นการชอบธรรมและเป็นไปเพื่อธรรมหรือไม่ เช่น ผู้เป็นเศรษฐีมีทรัพย์มาก เมื่อเกิดสงครามหรือทุกภิกขภัย ก็กักตุนสินค้าที่จำเป็นไว้เพื่อกอบ โภยกำไรและขายในราคาแพงเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อน เช่นนี้เป็นการได้ทรัพย์มาโดยไม่ชอบธรรม ถือว่าเป็นการขาดยถาสารูปสัน โศษ เป็นต้น

สรุปความสัน โศษทั้ง ๓ ประการนี้ ต้องใช้ให้สัมพันธ์กันเป็นลำดับ กล่าวคือ เมื่อได้สิ่งใดมาผู้มีความสัน โศษย่อมยินดีพอใจในสิ่งที่ได้นั้น เรียกได้ว่ามี ยถาสารูปสัน โศษ จากนั้นก็ต้องพิจารณาต่อว่าการได้มาซึ่งทรัพย์และสิ่งต่าง ๆ นั้น ได้ใช้ความเพียรพยายามและสติปัญญาความสามารถเต็มตามศักยภาพที่มีอยู่หรือไม่ หากยังไม่ทำให้บริบูรณ์ก็ต้องใช้พลังแห่งความดี คือ พลังศรัทธา พลังวิริยะ พลังสติ พลังสมาธิ และพลังปัญญาอย่างเต็มกำลัง เพื่อสร้างลาภผลให้เกิดขึ้นโดยชอบธรรมและเหมาะสมกับกำลังความสามารถ เมื่อ ได้ผลเช่นใด ก็ยินดีตามที่ได้นั้นเรียกว่าได้ว่ามี ยถาผลสัน โศษ และต่อจากนั้นจึงพิจารณาถึงความเหมาะสมเพื่อการได้มาการมี การเป็นทั้ง

ปวง ว่ามีความพอดีมีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดตามระบอบโลกและระบอบธรรม หรือไม่ จึงเรียกได้ว่ามี ญาณสารูปสันโดย

ฉะนั้น โดยธรรมชาติของชีวิตย่อมจะดำเนินไปไม่หยุดนิ่ง เส้นกราฟของชีวิตก็ย่อมเคลื่อน ไปตลอดเวลา การมีความสัน โดยยอมทำให้เรารู้ว่าขณะนี้ปัจจุบันเราอยู่ ณ จุดใด และจะต้องพัฒนา ตนเองให้กราฟของวิถีชีวิตสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ อย่างมั่นคง มีเสถียรภาพ เต็มไปด้วยความดีและร่ำรวย น้ำใจ แม้จะมั่งมีเงินทองมหาศาลก็มีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขตามควรแก่อัตภาพ ความสัน โดยจึง เป็นความสุขที่พอเพียง เป็นยอดแห่งทรัพย์ที่พึงมี เพื่อใช้บำรุงเลี้ยงชีวิตนี้ให้เป็นสุขและทำงาน สร้างสรรค์สังคมต่อไป

๒.๕.๕ ประโยชน์ ๓

เศรษฐกิจพอเพียงมีหลักการเกี่ยวกับการจัดสรรผลผลิตหรือการเข้าถึงปัจจัยการผลิตตาม หลักพุทธธรรม คือ ในการจัดสรรผลผลิตนั้นต้องจัดสรรอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ไม่มีอคติ ใช้ สติปัญญาในการจัดการแบ่งปันผลผลิต และดำเนินการจัดสรรผลผลิตตามหลักธรรมของ พระพุทธศาสนา นั่นคือ มีความสมดุลในเรื่องของผลประโยชน์ ๓ ด้าน ที่เรียกว่า อัตตะ^{๑๑๑}คือ

๑) อัตตัตตะ ได้แก่ ประโยชน์ของตนเอง

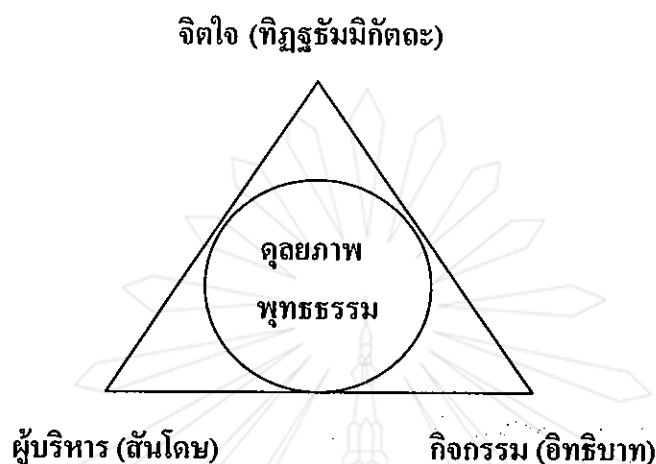
๒) ปรัตตะ ได้แก่ ประโยชน์ของผู้อื่น

๓) อุภยัตตะ ได้แก่ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ประโยชน์ของส่วนรวม หมายความว่า การจัดสรรสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของการผลิต ต้องอำนวยประโยชน์ทั้งสามด้านข้าง ต้นนี้อย่างเท่าเทียมกัน และจัดสรรปัจจัยการผลิตให้ทุกคนได้เข้าถึงอย่างยุติธรรม โดยปราศจากอคติ

จากหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจแนวพุทธ มีความสัมพันธ์ในแง่ของหลักการ คือ ต่างมีความอุดมคติ ที่เป็นแนวปฏิบัติได้จริง สามารถเข้ากันได้ระหว่างสังคมท้องถิ่นกับสังคมโลกสากล โดยมี อุดมการณ์ที่สำคัญคือ ยึดทางสายกลางในการดำเนินกิจกรรมการผลิต การบริโภค การซื้อขาย แลกเปลี่ยน และการจัดสรรผลผลิต โดยมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตคือ อาศัยวัดดูปัจจัยน้อยนำไปสู่ ผลอันยิ่งใหญ่ ซึ่งในพระพุทธศาสนาสอนให้ดำเนินชีวิตด้วยทางสายกลาง คือมีคุณภาพในกิจกรรม ต่าง ๆ ของเศรษฐกิจ มีการจัดการอย่างเป็นบูรณาการ คือมองสิ่งทั้งหลายโดยความเป็นองค์รวม เพื่อ ก่อให้เกิดผลที่น่าพอใจ เป็นความสุขความเจริญต่อไป ดังที่พระธรรมปิฎก ได้ให้ความเห็นว่า “หลัก พระพุทธศาสนาว่าด้วยองค์รวม เพราะว่าสิ่งทั้งหลายเกิดจากการประชุมกันของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็น ส่วนประกอบ การประชุมกันของสิ่งทั้งหลายนั่นเอง เรียกว่าองค์รวม องค์ประกอบเหล่านี้ต่างก็

^{๑๑๑}จ.ม.๒๕/๒๕๒/๒๐๕.

สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เมื่อสัมพันธ์กันพอดีก็จะทำให้ทุกอย่างเป็นไปได้ด้วยดี ความสัมพันธ์ที่พอเหมาะพอดีนั้นเรียกว่า **ดุลยภาพ**^{๑๑๑} ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงเป็นแผนภาพให้เห็นดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๘ ดุลยภาพหลักพุทธธรรมนำพลังความสำเร็จ

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าพลังความสำเร็จของกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมต่างมุ่งสู่ความสมดุลทั้ง ๓ ด้านเช่นเดียวกัน นั่นคือ ดุลยภาพความสมดุลระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนที่มีการบริหารงานโรงเรียนด้วยความสันโดษ มีสติและปัญญาต่อกิจกรรมงานการขับเคลื่อนด้วยความเพียรตามหลักอิทธิบาทธรรม ดุลยภาพความสมดุลระหว่างผู้บริหารกับการบริหารจัดการงานโรงเรียนใน ๖ ด้าน และดุลยภาพความสมดุลระหว่างวัตถุกับจิตใจ นั่นคือ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

พระพุทธศาสนายังมองอีกว่า การบริโภคที่จะเกิดประโยชน์ที่สมบูรณ์สูงสุดนั้น จะต้องประกอบด้วยความพอใจ ๓ ชั้น คือ

- ๑) อัตตะประโยชน์ขั้นต้น เรียกว่า กามฉันทะ
- ๒) อัตตะประโยชน์ขั้นกลาง เรียกว่า กุศลฉันทะ
- ๓) อัตตะประโยชน์ขั้นสูง เรียกว่า ธัมมฉันทะ

อัตตะ ๓ แปลอย่างง่าย ๆ ว่าประโยชน์หรือจุดหมายมี ๓ อย่าง คือ ประโยชน์เบื้องต้น ประโยชน์ท่ามกลาง และประโยชน์สูงสุด หรือ จุดหมายเบื้องต้น จุดหมายในท่ามกลาง และจุดหมายสูงสุด จุดหมายเบื้องต้นเรียกว่า ทฤษฎีธัมมิกัตตะ แปลว่า ประโยชน์ทันตาเห็น เป็นประโยชน์ที่มีความมั่นคงเพียงพอทางเศรษฐกิจรวมอยู่เป็นสำคัญ ซึ่งจะต้องประสานเกื้อกูลต่อ

^{๑๑๑}พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก หมวดวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๔๗.

จุดหมายอีก ๒ อย่าง ที่สูงขึ้นไป คือ จุดหมายในท่ามกลางที่เรียกว่า สัมปราชัยกัตถะ อันเป็นประโยชน์ในทางจิตใจ ทางคุณธรรม และทางคุณภาพชีวิต อันได้แก่ ความเป็นอิสระแห่งชีวิตจิตใจ ความสงบสุขที่แท้จริงของแต่ละคน ส่วนประการสุดท้ายเรียกว่า ปรมัตถะ อันเป็นประโยชน์สูงสุด ซึ่งนำไปสู่ความหลุดพ้นในทางพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

นอกจากนั้นพระพุทธเจ้าทรงมองเห็นความสำคัญความจำเป็นของปัจจัย ๔ ที่มนุษย์เราจะต้องมีจะต้องใช้อย่างพอเพียง เพราะเป็นพื้นฐานแห่งการเป็นอยู่ของมวลมนุษยชาติ แต่ว่าปัจจัย ๔ จะเกิดขึ้นนั้นก็ต้องอาศัยการผลิต ซึ่งความมีเหตุผลตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยในพระไตรปิฎกได้มีปรากฏไว้ในทฎฐธัมมิกัตถสังวัตตนิคกรรม ๔^{๑๑๒} ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางที่เรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ คือ อ. อา. กะ. สะ. ที่สอนให้ตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ ๔ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. อุฏฐานสัมปทา ขยันในการทำงาน ทรัพย์สมบัติจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน พระพุทธองค์ได้ตรัสยืนยันไว้ว่า “อุฏฐาตา วินทเต ธนัง ผู้มีความขยัน ย่อมหาทรัพย์ได้” และในการทำงานจะต้องไม่อ้างเลขต่าง ๆ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในสังคาลกสูตรว่า “ดูกรหบศินบุตร โทษในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งความเกียจคร้าน ๖ ประการ คือ

- ๑.๑ มักอ้างว่าหนาวนัก แล้วไม่ทำงาน
- ๑.๒ มักอ้างว่าร้อนนัก แล้วไม่ทำงาน
- ๑.๓ มักอ้างว่าเวลาเย็น แล้วไม่ทำงาน
- ๑.๔ มักอ้างว่ายังเช้ายู่ แล้วไม่ทำงาน
- ๑.๕ มักอ้างว่าหิวนัก แล้วไม่ทำงาน
- ๑.๖ มักอ้างว่ากระหายนัก แล้วไม่ทำงาน

ฉะนั้นผู้หวังความสำเร็จด้วยโภคทรัพย์ พึงเว้นจากการอ้างเลขเหล่านี้เสีย เพราะหากมันอ้างเลขผิดเพี้ยนอย่างนี้แล้ว โภคทรัพย์ที่ยังไม่เกิดขึ้นก็จะไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็จะถึงความสิ้นไป ดังนั้นคนที่มีความหมั่นขยันจะต้องไม่ให้ความสำคัญแก่ธรรมชาติภายนอกเหล่านี้ อากาศจะหนาวหรือร้อนก็ไม่ตายถ้าทำงาน เย็นหรือเช้ายู่ก็เป็นเวลาที่ทำงานดีคืออากาศไม่ร้อน หิวหรือกระหายก็ไม่เป็นไรทำงานไปสักพักก็รับประทานได้ บรรเทาความหิวความกระหายก็ทำงานได้ เมื่ออยู่ท่ามกลางสิ่งเหล่านี้ถ้าขึ้นไปอ้างเป็นเหตุให้ไม่ต้องทำการงานเลย ก็ไม่ต้องทำกัน ด้วยเหตุนี้ท่านจึงแสดงว่าผู้หวังความสำเร็จด้วยโภคทรัพย์ จะต้องไม่เกียจคร้านทำงานเพียงเพราะอ้างเลขต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว

^{๑๑๒} วจ.อุฎฐก. ๒๓/๑๔๔/๒๘๕.

๒. อารักขสัมปทา การออมทรัพย์ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะผู้หวังความเจริญด้วย โภคทรัพย์จะต้องรู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ให้เป็นประโยชน์แก่ตนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยพยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็น และงดเว้นการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องงดเว้นหลักเลี้ยงจากอบายมุข ซึ่งเป็นทางเสื่อมแห่งโกศะ ๔ คือ^{๑๑๑}

- ๑) เป็นนักเที่ยวผู้หญิง (ชาย)
- ๒) เป็นนักดื่มสุรายาเสพติด
- ๓) เป็นนักการพนัน
- ๔) คบหาคนชั่ว

และงดเว้นจากอบายมุขซึ่งเป็นเหตุย่อยยับแห่ง โภคทรัพย์^{๑๑๒} อีก ๖ อย่าง ดังต่อไปนี้

- ๑) ดิดสุราและของมีนเมา
- ๒) ชอบเที่ยวกลางคืน
- ๓) ชอบเที่ยวดูการละเล่น
- ๔) ดิดการพนัน
- ๕) คบคนชั่ว
- ๖) เกียจคร้านทำงาน

ฉะนั้นผู้หวังความเจริญด้วย โภคทรัพย์จะต้องเว้นเครื่องฉิบหาย เพราะอบายมุขเหล่านี้แต่ละข้อๆ ไม่ใช่จะต้องครบ ๔ ข้อ หรือครบ ๖ ข้อ แม้แต่เพียงข้อเดียวก็ไปไม่รอดแล้วเป็นทางเสื่อมเต็มตัวแล้ว ถ้าใครมีมากหลายข้อความเสื่อมก็เพิ่มมากขึ้น แต่ที่แน่นอนที่สุดนั้นอบายมุขแต่ละข้อล้วนเป็นเหตุแห่งความเสื่อม และความย่อยยับแห่ง โภคทรัพย์สมบัติจะเสื่อมมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับว่าไปมัวเมาหลวมตัวถลากลึกในอบายมุขนั้นมากหรือน้อยเพียงใด และถ้าหวังจะตั้งเนื้อตั้งตัวในทางเศรษฐกิจให้ได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องละเว้นหลักเลี้ยงอบายมุขเหล่านี้โดยเด็ดขาด

๓. กัลยาณมิตรตาคือคบคนดีเป็นมิตร เพราะการมีเพื่อนที่ดีนับว่าเป็นผู้ที่มิบเทาที่สำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาเล่าเรียน ในการประกอบธุรกิจต่าง ๆ ทุกสาขาอาชีพ เพราะมนุษย์เรานั้นจะอยู่โดดเดี่ยวคนเดียวไม่ได้ ต้องมีเพื่อนฝูงเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำกิจการต่าง ๆ และจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวก็เพราะเพื่อนได้ทั้งนั้น ในด้านเศรษฐกิจก็เช่นเดียวกัน จะตั้งเนื้อตั้งตัวได้หรือไม่ได้ก็เพราะเพื่อน ถ้าได้เพื่อนที่ดีเป็นที่ปรึกษาร่วมมือในการประกอบอาชีพการงานก็จะสามารถประสบความสำเร็จได้ หาไม่แล้วก็จะประสบความสำเร็จล้มละลายในที่สุด ผู้หวังความเจริญในอาชีพของตน

^{๑๑๑}ที่.ป.า. ๑๑/๑๘๖/๑๕๕.

^{๑๑๒}ที่.ป.า. ๑๑/๑๗๘-๑๘๔/๑๕๖-๑๕๗.

อันจะนำไปสู่ความมีฐานะทางเศรษฐกิจดีจึงจำเป็นต้องเลือกคบเพื่อนที่ดี โดยลักษณะเพื่อนที่ดีหรือมิตรแท้ที่ควรคบมี ๔ ลักษณะในตัวของเขา^{๑๑๕} คือ

- ๑) มีอุปการคุณ
- ๒) ร่วมสุขร่วมทุกข์
- ๓) แนะนำประโยชน์ให้
- ๔) มีความรักใคร่จริงใจ

อีกประการหนึ่งเพื่อนที่ดีนั้นจะต้องมีน้ำใจช่วยเหลือกันและกันให้ได้รับความสุขตามสมควรแก่อัตภาพ เครื่องช่วยเหลือกันและกันในระหว่างญาติมิตรและเพื่อนฝูงนี้ นั่นคือ สังคหวัตถุ ๔^{๑๑๖} (เครื่องกระชับมิตรภาพ) ดังต่อไปนี้

- ๑) ทาน ให้ปันสิ่งของของตน
- ๒) ปิยวาจา เจรจาวาจาที่อ่อนหวาน
- ๓) อิตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อน
- ๔) สมานัตตตา มีความเป็นเพื่อนเสมอต้นเสมอปลาย

ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นการผูกมิตรและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๕. สมชีวิตา มีความประหยัด ความประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก จะมีชีวิตราบรื่นปรกติสุขได้ ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพ และฐานะของคุณพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของตน ดังคำกลอนที่ว่า “...มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน...” เพราะถ้าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ใช้จ่ายเกินฐานะของตัวเองนั้น ย่อมประสบความเดือดร้อน เป็นผู้ที่มีหนี้สินเอาตัวไม่รอด ทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก

ฉะนั้นผู้หวังความเจริญด้วยโภคทรัพย์จะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์ พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็น รู้จักการใช้จ่ายทรัพย์ตามหลัก โภควิภาค ๔^{๑๑๗} ที่พระพุทธองค์ได้แนะนำถึงกาลมาณพว่า “บุคคลพึงแบ่งทรัพย์ออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้คือ

- ๑) ส่วนที่หนึ่ง ให้บริโภคนิสอย
- ๒) ส่วนที่สองและส่วนที่สาม ให้ใช้ประกอบธุรกิจการงาน
- ๓) ส่วนที่สี่ ให้เก็บออมเอาไว้

^{๑๑๕} ที่.ปา. ๑๑/๑๕๒/๒๐๑.

^{๑๑๖} ที่.ปา. ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^{๑๑๗} ที่.ปา. ๑๑/๑๕๗/๒๐๒.

จึงสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้แสดงไว้ว่า ชีวิตของ
 กุณฺหิณฺโณผู้ครองเรือนจะสามารถ ดำรงชีวิตในโลกนี้ได้อย่างมีความสุข จะต้องอาศัยสุขที่เกิดจากหลัก
 เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น คือบุคคลเมื่อรู้จักประหยัดและใช้จ่ายทรัพย์ตามหลักธรรมดังกล่าวจึงจะมี
 ความสุขได้ตามสมควรแก่สภาพของตนเองและครอบครัว เพราะความสุขจะเกิดมีได้โดยการมี
 ทรัพย์สมบัติ (อติสุข) โดยการจ่ายทรัพย์ (โภคสุข) โดยไม่ต้องเป็นหนี้เป็นสิน (อนนฺสุข) และ
 ความสุขเกิดจากการประกอบกิจการที่ปราศจากโทษ (อนวัชฺชสุข)^{๑๑๘}

ดังนั้นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เห็นได้ว่าเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจส่วนบุคคลและ
 ครอบครัวทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นคำสอนในด้านเศรษฐศาสตร์ขั้นต้น หรือตั้งแต่เศรษฐกิจระดับ
 ครัวเรือนนั้น พระพุทธศาสนามีเป้าหมายที่ส่งเสริมการแสวงหาทรัพย์ การรักษาทรัพย์ และการใช้
 ทรัพย์ให้ถูกต้อง โดยแบ่งเป็น ๓ ชั้น ดังนี้

๑. ชั้นแรกสอนให้บุคคลตั้งตนได้ในทางโลก โดยหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์^{๑๑๙} หรือ
 ประโยชน์ปัจจุบัน ตามหลักการ ๔ วิธี คือ

๑) อุฏฺฐานสัมปทา ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานประกอบอาชีพอัน
 สุจริตมีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาอุปายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

๒) อาริกขสัมปทา รู้จักรักษาและคุ้มครอง โภคทรัพย์ และผลงานอันตนทำไว้ด้วยความ
 ขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

๓) กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร คือรู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือก
 เสวนาสำนึกศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

๔) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี่ยงชีวิต
 แต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้

๒. ชั้นกลาง สอนให้บุคคลตั้งตัวได้ในทางศีลธรรม โดยถือหลักสัมปรายิกัตถประโยชน์
 หรือประโยชน์ภายนอก คือสอนให้เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ การรักษากายวาจาใจให้เรียบร้อย การ
 บริจาคทานโดยเฉลี่ยความสุขให้แก่ผู้อื่น และการมีปัญญา รู้จักบาปบุญ ประโยชน์และมิใช่
 ประโยชน์ ดังนี้

๑) สัทธาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา

๒) ศีลสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล

๓) จาคสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการบริจาคหรือเสียสละ

^{๑๑๘} อ.จ.จตุก. ๒๑/๖๒/๕๐.

^{๑๑๙} อ.จ.อภฺจก. ๒๓/๑๔๔/๒๘๕.

๔) ปัญญาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยปัญญา^{๑๒๐}

๓. ชั้นสูงสุด เป็นเรื่องของโลกุตตรสุข โดยการปฏิบัติตามหลักกรรมฐาน ๒ อย่าง คือสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคหมุ่ชนและสังคมไปสู่สันติสุขได้

สรุปได้ว่าธรรมนี้ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สำเร็จในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะผู้ที่คิดจะตั้งตัวได้ในปัจจุบัน จำเป็นจะต้องตั้งอยู่ในธรรมเหล่านี้อย่างเคร่งครัด ถ้าปราศจากธรรมเหล่านี้เสียแล้ว ย่อมว่าแต่จะคิดตั้งตัวเลย แม้แต่เพียงแค่ประคองตัวให้มีชีวิตรอดก็ทั้งยาก ซึ่งผู้วิจัยเห็นตรงตามในหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผลของการใช้จ่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ ซึ่งบุคคลที่ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและสมาชิกโครงการธนาคารความดีจึงเป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตและความเชื่อแบบพุทธ เพราะเป็นผู้มีศรัทธาที่ประกอบด้วยเหตุผลตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๕.๖ สาราณียธรรม ๖

หลักธรรมสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานที่พึงปฏิบัติเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของโรงเรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ กิจการนักเรียน วิชาการ การบริหารบุคลากร การจัดการงบประมาณ ความสัมพันธ์กับชุมชน และอาคารสถานที่ ตลอดจนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนตามโครงการต่าง ๆ ทั้งด้านหลักสูตร วิชาการ กิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดการประเมินผล เป็นต้น โดยหลักสาราณียธรรม ๖ ประการนี้เป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไว้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน, ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี, หลักการอยู่ร่วมกัน มีดังนี้

๑. เมตตาทายกรรม หมายถึงตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิตติยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่นการให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานพึงกระทำด้วยเมตตา ช่วยเหลือครู และร่วมมือส่งเสริม สนับสนุนต่อครูในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. เมตตาวาจิกกรรม หมายถึงตั้งเมตตาวาจิกในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พுகมีเหตุผล ไม่พுகให้ร้ายผู้อื่น และไม่ทำให้ผู้อื่นเคียดรื้อน ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานพึงพูดด้วย

^{๑๒๐} อก.อฎจก. ๒๓ /๑๔๔ /๒๕๒.

เมตตา มีวาจาที่ดี ต่อครูและพุดจาในสิ่งที่เป็นประโยชน์ส่งเสริม สนับสนุน โครงการในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อครูผู้ปฏิบัติ

๓. เมตตาตามโนกรรม หมายถึงตั้งเมตตาตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน เป็นความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกันไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานพึงคิดด้วยเมตตา มีใจเป็นธรรมปราศจากอคติต่อครู และมีความคิดที่ดีในการส่งเสริมสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อ โครงการหรือนโยบายในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๔. สาธารณโภคิตา หมายถึงได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้แต่ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกันเป็นการรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานพึงมีความเอื้อเฟื้อต่อครูและบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในโครงการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๕. สีสสามัญญตา หมายถึงมีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ เป็นความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตน มีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานพึงมีความเสมอภาคในทางปฏิบัติ ทั้งความประพฤติ การปฏิบัติตนตามกฎระเบียบวินัย เสมอเหมือนกันเพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๖. ทิฏฐิสามัญญตา หมายถึงมีทิฏฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญอันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา เป็นการมีทิฏฐิที่ดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญอันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานพึงมีความรักปรองดองสามัคคีต่อครูและบุคลากรเพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาของตน

สรุปได้ว่าหลักสาราณียธรรมเป็นหลักแห่งความสามัคคีขององค์กรและเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ย่อมทำให้องค์กรนั้นมีการพัฒนาที่เจริญและยั่งยืน ดังเช่นหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

เมื่อบุคคลฝึกตนมาโดยลำดับดีแล้วก็จะบังเกิดคุณสมบัติของสัตบุรุษ (อ่านว่า สัตบุหรุด) แปลว่า คนดี คนสงบ คนที่พร้อมมูลด้วยธรรม สัตบุรุษจึงหมายถึงคนที่มีคุณธรรม คนที่เป็นสัมมาทิฐิ คนที่ประพฤติธรรมเป็นปกติ สัตบุรุษในทางปฏิบัติคือคนที่ประกอบด้วยสัปปริสธรรม ๗ ประการ^{๑๒๐} คือ เป็นผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ คือ ศรัทธา หิริ โอตตัปปะ พาหุสัจจะ วิริยะ สติ และปัญญา เพราะคนที่มีความรับผิดชอบ เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ สามารถนำหมู่นคนและสังคมไปสู่สันติสุข จึงเห็นได้ว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นย่อมจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ประการ เพื่อใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ความพอเพียง มีดังนี้

๑. ธัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ คือเป็นผู้รู้หลักความจริง รู้กฎแห่งธรรม รู้กฎเกณฑ์ที่จะทำให้เกิดผล และกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติกิจหน้าที่และดำเนินกิจการต่าง ๆ รู้เข้าใจสิ่งที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ว่าตำแหน่ง ฐานะ อาชีพ การงานของตน และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอะไรอย่างไรจึงเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ๆ ตลอดจนบรรลุถึงขั้นสูงสุดคือรู้เท่าทันหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้ถูกต้อง มีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น เช่น ชวนารู้ว่าการปลูกข้าวจะต้องทำอะไรมีอะไรบ้าง และทำในช่วงฤดูกาลใด เวลาใดเป็นต้น จึงจะทำให้ได้ผลผลิตตามที่ต้องการหรือบรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ๆ หรือเป็นผู้รู้หลักการและหลักความจริงของเนื้อหาสาระในเรื่องการใช้จ่าย รู้แจ้งแทงตลอดในทฤษฎีและการปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของตน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ธัมมัญญตา คือ การรู้จักเหตุ รู้สาเหตุว่าทำไม รู้ถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน อันเป็นเรื่องของความมีเหตุผลในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น วิชาการ กฎหมาย วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ความพอเพียงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกได้

๒. อัถตัญญตา รู้ความมุ่งหมาย หรือรู้จักผล คือรู้ความหมาย รู้ถึงประโยชน์ที่ต้องการ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ หรือความมุ่งหมายที่จะเกิดจากเหตุนั้น เพราะการที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เพราะเมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง รู้จักเนื้อหาสาระ ความหมาย จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการบริโภคอย่างชัดเจน เพราะความรู้จักเนื้อหาของธรรมชาติตรงตามความเป็นจริง คือความสุขและความทุกข์ อันเป็นผลแห่งธรรมชาติที่เป็นเหตุเหล่านั้น ๆ ดังเช่นความสุขเป็นผลแห่งอโลกะ อโทสะ อโมหะ และความทุกข์ เป็นผลแห่งโลกะ โทสะ โมหะ เป็นต้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า อัถตัญญตา คือ การรู้จักผล รู้ถึงผลว่ามาจากอะไร รู้ถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องและ

^{๑๒๐}ที่.ป.๑๑/๓๓๑/๒๖๔.

ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น การผลิต / การบริโภค / การจำหน่ายจ่ายแจก เป็นต้น ซึ่งเป็นความรอบรู้และสติปัญญา เป็นเรื่องของความมีเหตุผลในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งยังมุ่งรู้ถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ความพอเพียงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกได้

๓. อัตตัญญูตา รู้จักตนคือรู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ ความรู้ความสามารถ ความถนัดและคุณธรรม เป็นต้น มีเท่าไรที่จะประพฤติให้เหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขต่อไปรู้จักเนื้อหาสาระความหมาย จุดมุ่งหมาย หรือความไม่พร้อมอย่างไร รู้จักตนเป็นสิ่งสำคัญเพราะเมื่อรู้จักตนเองอย่างดีแล้ว ย่อมนำไปสู่การยอมรับในตนเองแล้วจะเปิดเผยตน จะเป็นผู้ที่รับรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจรรณาสุขุม รอบคอบ มีเหตุมีผล รู้จักการบริโภค ดังเช่น เกิดมาในชาติตระกูลใด มียศศักดิ์อย่างไร มีสมบัติเท่าไร มีบริวารเป็นอย่างไร มีความรู้ทางโลกเท่าไร ความรู้ทางธรรมเท่าไร และมีคุณธรรม คือ สัทธา สีล สุตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณเท่าไร เมื่อรู้จักแล้วต้องวางตนให้เหมาะสม คือเจียมเนื้อเจียมตัว ตั้งอยู่ในสุจริตประพฤติดีด้วยไตรทวารสม่ำเสมอ ไม่เย่อหยิ่งอวดดี อวดมั่งอวดมี อวดรู้ โบราณท่านสอนว่าให้หมั่นตักน้ำใส่กะโหลกชะงอกดูเงาหน้า ก็มุ่งให้รู้จักระวังตน ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่ฐานะภาวะดังกล่าวนี้เอง ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า อัตตัญญูตา คือ การรู้จักตนรู้ว่า ตนควรทำอะไรและทำอย่างไร รู้ตนเองว่าต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น อันเป็นเรื่องของความพอประมาณ ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น วิชาการ กฎหมาย ความเชื่อ ประเพณี ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ความพอเพียงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกได้

๔. มัตตัญญูตา คือความพอดี ความพอใจในสิ่งของตน เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัย ๔ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่าย โภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการเก็บภาษี เป็นต้น การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดีและพอใจ จะไม่เกิดโทษแก่ใครๆ มีแต่เกิดประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปในกาลทุกเมื่อ ดังธรรมสุภาษิตที่ว่า มัตตัญญูตา สทา สาธุ

ฉะนั้นการบริโภคบางอย่างหากมากเกินไปก็เป็นโทษ หากน้อยเกินไปก็ไม่เพียงพอ การรู้จักประมาณในการบริโภคคือการไม่บริโภคให้มากหรือน้อยเกินไป เพราะความรู้จักประมาณสำเร็จประโยชน์ในการทุกเมื่อ ดังนั้นท่านผู้รู้จึงจำกัดความรู้จักประมาณไว้ ๓ ประการ คือ

๑) รู้จักประมาณในการแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิตแต่โดยทางที่ชอบธรรม มีกสิกรรม เป็นต้น ตามควรแก่ฐานะภาวะของตน

๒) รู้จักประมาณในการรับ คือรับแต่สิ่งที่ดีไม่มีโทษตามกฎหมาย เช่น ไม้ไซ้ของโจร ไม้ไซ้ของหนีภาษี เป็นต้น ถ้าเป็นพระภิกษุสามเณรก็จะไม่รับของผิดพระพุทธรูปบัญญัติ เช่น เงินทอง เป็นต้น จะรับแต่ปัจจัยที่สมควรแก่สมณะบริโภค

๓) รู้จักประมาณในการบริโภค คือพิจารณาเสียก่อน เว้นสิ่งที่มีโทษ บริโภคกินใช้

สอยแต่สิ่งที่มีประโยชน์ แม้สิ่งที่มี ประโยชน์นั้นก็บริโภค แต่พอควรแก่ความต้องการของร่างกาย ให้พอดีกับฐานะและภาวะ ไม่ฟุ่มเฟือย

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า มัตตัญญูตา คือ การรู้จักประมาณตน พอใจในตนว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร พอใจและรู้ประมาณตนไม่โลภ เมื่อต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น อันเป็นเรื่องของความพอประมาณในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การหาเลี้ยงชีวิตหรือการบริโภค เป็นต้น ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ความพอเพียงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกได้

๕. กาลัญญูตา คือ รู้จักเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่ควรจะต้องประกอบกิจการหน้าที่หรือปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น ตรงต่อเวลา เป็นเวลา หักเวลา เหมาะกับเวลา เป็นต้น รู้จักเวลา ว่าเวลาใดควรบริโภค เวลาใดไม่ควรบริโภค มีพระพุทธสุภาษิต สอนว่า กาลัญญู สมัชฌัญ จ ส ราชวสติง วเส ผู้รู้กาลสมัย พึงอยู่ในวงราชการได้ เพราะทางราชการถือเวลาเป็นกวดขัน ผิดเวลาไม่ได้ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า กาลัญญูตา คือ การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ประกอบกิจการงานต่าง ๆ รู้ว่าเวลาใดควรทำอะไรและทำอย่างไร อีกทั้งรู้ว่าต้องปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น อันเป็นเรื่องของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ความพอเพียงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกได้

๖. ปริสัญญูตา คือ การรู้ชุมชน รู้จักการประพุดต่อชุมชนว่าเมื่อไรควรเข้าไปหา ควรทำชุมชนนี้ ควรสงเคราะห์บำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่ชุมชน เป็นต้น และรู้จักสังคัม เช่น รู้จักเพศ อายุ การศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม หรือรู้ความต้องการของชุมชนว่าจะบริโภคอะไร ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ปริสัญญูตา คือ การรู้ชุมชน และรู้ว่าควรประกอบกิจการงานอะไร เวลาใดและทำอะไร อีกทั้งรู้ว่าต้องปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับชุมชนนั้นๆ อันเป็นเรื่องของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ความพอเพียงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกได้

๗. ปุคคลัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักบุคคลผู้ยิ่งและผู้หย่อนหมายความว่า ความรู้จักเลือกที่ดีนี้เป็นผู้ยิ่งคือดี นี้ผู้หย่อนคือไม่ดี วิธีเลือก คือ แยกบุคคลออกเป็น ๒ พวก พวกใดใคร่เห็นผู้ประเสริฐ ใคร่ฟังธรรมตั้งใจฟังจำได้ พิจารณาเนื้อความธรรมที่จำได้ รู้ทั่วถึงผลถึงเหตุแล้วปฏิบัติธรรมตามสมควร เพื่อประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น พวกนี้นับว่าดี น่าสรรเสริญควรคบ ส่วนพวกที่ตรงกันข้าม เป็นคนไม่ดี น่าตำหนิ ไม่ควรคบ เมื่อคัดเลือกออกเป็น ๒ พวกแล้ว ก็คบเฉพาะกับคนดี ไม่คบคนไม่ดี จึงจะเป็นคนดี สมด้วยพระบาลีว่า ยัง เว เสวติ ตาทีโส คบคนใดก็เป็นคนเช่นนั้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นข้อแตกต่างของบุคคลที่ว่าด้วยอัธยาศัยและคุณธรรมและรู้ที่จะปฏิบัติต่อกันนั้น ไม่ว่าจะตำหนิยกย่อง แนะนำและสั่งสอน เป็นต้น รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลว่าผู้บริโภคแต่ละคนบริโภคอย่างไร มีจริต มีอัธยาศัย มีศักยภาพในการบริโภคมากน้อยเพียงใด ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า

บุคคลัญญา คือ การรู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่าตามอริยาศัย ความรู้ความสามารถ และคุณธรรมอันเหมาะสม รู้ว่าต้องปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้อื่น อันเป็นเรื่องของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ความพอเพียงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกได้

จึงกล่าวได้ว่าสัปปริสธรรม ๗ นี้ เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นพร้อมกับอิทธิบาทความพอใจในหน้าที่ที่พึงกระทำซึ่งส่งผลให้เกิดประโยชน์สุขตามมา เป็นหลักในการวิเคราะห์ความสำเร็จที่เกิดขึ้นของหน้าที่การงาน ถือได้ว่าเป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนกิจการงานในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

๒.๕.๘ อริยมรรคองค์ธรรมแห่งการประกอบสัมมาชีพ

อริยมรรคหรือทางสายกลางเป็นคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นหลักการที่แทรกอยู่ในทุกคำสอน เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต อริยมรรคจึงเป็นทางสายกลาง ถือเป็นหลักที่เสนอความพอประมาณและพอดี พระพุทธศาสนาแสดงหลักทางสายกลางไว้ในฐานะหลักปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ หลักทางสายกลางนั้นมีมรรคเป็นองค์ประกอบ ๘ ประการ และองค์ประกอบทั้ง ๘ ประการนี้มีความสัมพันธ์กันดังนี้

ก. อริยมรรคมืองค์ ๘

ในมหาสติปัฏฐานสูตร มีคำอธิบายเกี่ยวกับหนทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์โดยผ่านกระบวนการของอริยมรรคมืองค์แปด ดังนี้

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสังเป็นไฉน นี้คือมรรคมืองค์ ๘ อันประเสริฐ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ก็สัมมาทิฐิเป็นไฉน ความรู้ในทุกข์ ความรู้ในทุกขสมุทัย ความรู้ในทุกขนิโรธ ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา อันนี้เรียกว่า สัมมาทิฐิฯ สัมมาสังกัปปะ เป็นไฉน ความดำริในการออกจากกาม ความดำริใน ความไม่พยายา ความดำริในอันไม่เบียดเบียน อันนี้เรียกว่า สัมมาสังกัปปะฯ สัมมาวาจาเป็นไฉน การงดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากการพูดต่อเสียด งดเว้นจากการพูดคำหยาบ งดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้า อันนี้เรียกว่า สัมมาวาจาฯ สัมมากัมมันตะ เป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ งดเว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม อันนี้เรียกว่า สัมมากัมมันตะฯ สัมมาอาชีวะเป็นไฉน อริย-สาวกในธรรมวินัยนี้ ละการเลี้ยงชีพที่ผิดเสีย สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงชีพที่ชอบ อันนี้ เรียกว่า สัมมาอาชีวะฯ สัมมาวายามะเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เกิดฉันทะพยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งจิตไว้ เพื่อมิให้อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดบังเกิดขึ้น เพื่อละอกุศลธรรมอันลามกที่ยังเกิดขึ้นแล้ว เพื่อให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดบังเกิดขึ้นแล้ว อันนี้เรียกว่า สัมมาวายามะฯ สัมมาสติเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้

พิจารณาเห็นภายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสีย ได้ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ฯลฯ พิจารณา เห็นธรรมในธรรม อยู่มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้ อันนี้เรียกว่า สัมมาสติ ฯ สัมมาสมาธิเป็น โฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจาก อกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มี วิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่เวทกอยู่ เธอบรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายในเป็น ธรรมเอกผิฉะนั้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิอยู่ เธอมี อุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌาน ที่พระอรหันต์ทั้งหลาย สรรเสริญว่าผู้ใดฌานนี้เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข เธอบรรลุจตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขและทุกข์และดับ โสมนัส โทมนัสก่อน ๆ ได้มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ อันนี้ เรียกว่า สัมมา สมาธิฯ คุณภิกษุทั้งหลาย อันนี้ เรียกว่า ทุกขนิโรธคามิมีปฏิบัติทวาริยสังฯ”^{๑๒๒}

จากข้อความในประไตรปิฎก นำไปสู่การเข้าใจในอริยมรรคมีองค์แปด (ในระดับของคน ธรรมดา ดังนี้

๑. สัมมาทิฐิ คือ ความเข้าใจที่ถูกต้อง คือเข้าใจตามความเป็นจริงของธรรมชาติทั้งหลาย เช่น ความเป็นจริงว่า คนเราต้อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดา และมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เช่น เข้าใจถึงความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปของสิ่งทั้งหลาย เป็นต้น ความ เข้าใจที่ถูกต้องหรือสัมมาทิฐินี้ มีผลอย่างมากต่อการดำเนินชีวิต เช่น ผู้ที่มีสัมมาทิฐิในด้านของ หิริโอตตปปะจะเป็นคนที่ละเอียดและเกรงกลัวผลของความชั่ว จะดำเนินชีวิตด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ไม่ประมาท ส่งผลให้ตนเองและผู้อื่นที่เกี่ยวข้องมีชีวิตอยู่ด้วยความสะดวกใน ไม่ต้องอึด อัดคับข้องใจกาย มีชีวิตที่เป็นสุขได้ ส่วนผู้ที่ไม่มีสัมมาทิฐิในเรื่องบุญบาปนั้น มักจะไม่ห้ามตัวใน การทำชั่ว นอกจากตนเองต้องรับผลกระทบชั่วที่ตนเองก่อแล้ว สังคมยังต้องรับผลกระทบจากกรรมชั่ว นั้นด้วย สาเหตุสำคัญที่ทำให้สัมมาทิฐิเป็นแนวทางที่สำคัญที่สุดในหลักการของมัชฌิมาปฏิปทา เพราะใจหรือความคิดเป็นตัวเริ่มต้น คือคนเราจะทำอะไรก็ตามใจต้องคิดที่จะทำก่อน จากนั้นกายจึง กระทำตาม ส่วนมิจฉาทิฐินั้นมีนัยตรงกันข้าม

๒. สัมมาสังกัปปะ คือ ความคิดที่ถูกต้อง หมายความว่า ความคิดที่จะโน้มนำไปสู่การ กระทำที่ดี ที่ถูกต้อง คือ ความคิดที่จะไม่ล่วงเกินผู้อื่นในทางกาม ความคิดที่ไม่ประจบด้วย ความ พยาบาทหรือเบียดเบียนผู้อื่น เช่น การมีความคิดอยากช่วยเหลือผู้ที่มีความยากลำบากกว่าตนในการ ดำเนินชีวิต เป็นต้น มิจฉาสังกัปปะมีนัยตรงข้าม

^{๑๒๒}ที่.ม.อ.๒/๔๐๒-๓๐๘.

๓. สัมมาวาจา คือการมีศีลธรรมควบคุมความประพฤติทางวาจา การใช้คำพูดที่เหมาะสมกับกาลเทศะ พูดแต่ความเป็นจริง ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ พูดเพื่อเจือ ส่วนมิจฉาวาจามีน้อยตรงข้าม

๔. สัมมากัมมันตะ คือ การมีศีลธรรมควบคุมความประพฤติทางกาย คือ ไม่กระทำการปาณาติบาต อทินนาทาน และกาเมสุมิถาจาร ส่วนมิจฉากัมมันตะมีน้อยตรงข้าม

๕. สัมมาอาชีวะ คือ หาเลี้ยงชีพโดยตั้งอยู่บนความถูกต้อง ชอบธรรม คือ ไม่โกง ไม่ล่อลวง ไม่ตลบตะแลง ไม่ยอมมอบตนในทางที่ผิด ไม่เอาลาภต่อลาภ เช่น ค้าขายด้วยความสุจริต ซื่อสัตย์ ไม่โฆษณาสินค้าให้ผู้คนหลงใช้ด้วยความงมงาย ไม่ใช่ความต้องการที่แท้จริง เป็นต้น

๖. สัมมาวายามะ คือ ความเพียรพยายามรักษาไว้ซึ่งความดี ทั้งกาย วาจา ใจ จากมรรคทั้ง ๕ ข้อที่กล่าวมาแล้ว

๗. สัมมาสติ คือ การมีความระมัดระวังให้สติจับอยู่ในความดี ความถูกต้อง

๘. สัมมาสมาธิ คือ การแน่วแน่ หรือ บรรลุในความดี โดยมีผลมาจากมรรคทั้ง ๗ ข้อที่กล่าวมาแล้ว

ข. ความสัมพันธ์ระหว่างอริยมรรคมีองค์ ๘

ในบรรดาอริยมรรคมีองค์แปดนั้น สัมมาทิฐิมีบทบาทเป็นหลักหรือเป็นประธาน ดังพระพุทธพจน์ที่พูดถึงสัมมาทิฐิไว้ดังนี้

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย่อมเป็นประธาน ก็สัมมาทิฐิย่อมเป็นประธานอย่างไร คือ ภิกษุรู้จักมิจฉาทิฐิวามิจฉาทิฐิ รู้จักสัมมาทิฐิวาสัมมาทิฐิ ความรู้ของเธอนั้น เป็นสัมมาทิฐิฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็มีฉันทิฐิเป็นไฉน คือ ความเห็นดั่งนี้ว่า ทานที่ให้แล้ว ไม่มีผล ภัยที่บูชาแล้ว ไม่มีผล สังเวทที่บวงสรวงแล้ว ไม่มีผล ผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วแล้วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีบิดา ไม่มี สัตว์ที่เป็นอุปปาติกะไม่มี สมณพราหมณ์ทั้งหลายผู้ดำเนินชอบปฏิบัติชอบ ซึ่งประกาศโลกนี้โลกหน้าให้แจ่มแจ้ง เพราะรู้อย่างด้วยตนเอง ในโลกไม่มี นี้มีฉันทิฐิฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาทิฐิเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวสัมมาทิฐิเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาทิฐิที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญให้ผลแก่ขันธ ๑ อย่าง ๑ สัมมาทิฐิของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระเป็นองค์มรรค อย่าง ๑ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัมมาทิฐิที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธเป็นไฉน คือ ความเห็นดั่งนี้ว่า ทานที่ให้แล้ว มีผล ภัยที่บูชาแล้ว มีผล สังเวทที่บวงสรวงแล้ว มีผล ผลวิบากของกรรมที่ทำดี ทำชั่วแล้วมีอยู่ โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดามี บิดามี สัตว์ที่เป็นอุปปาติกะมี สมณ

พราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งประกาศโลกนี้โลกหน้าให้แจ่มแจ้งเพราะรู้อย่างด้วยตนเอง ในโลกนี้มีอยู่ สัมมาทิฐิที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญให้ผลแก่ขั้นๆ

คุณภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาทิฐิของพระอริยะที่เป็นอนาสวะเป็นโลกุตระเป็นองค์มรรค เป็น โฉน คุณภิกษุทั้งหลาย ปัญญา ปัญญาธิริยปัญญาพละ ธรรม-วิจยสัมโพชฌงค์ความเห็นชอบ องค์แห่งมรรค ของภิกษุผู้มีจิตไกลข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้พร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคอยู่นี้แล สัมมาทิฐิของพระอริยะที่เป็นอนาสวะเป็นโลกุตระเป็นองค์มรรคฯ ภิกษุนั้นย่อมพยายามเพื่อละมิจฉาทิฐิ เพื่อบรรลุสัมมาทิฐิความพยายามของเธอนั้นเป็นสัมมาวายามะฯ ภิกษุนั้นมีสติละมิจฉาทิฐิได้ มีสติบรรลุสัมมาทิฐิอยู่ สติของเธอนั้นเป็นสัมมาสติ ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะสัมมาสติ ย่อมห้อมล้อมเป็นไปตามสัมมาทิฐิของภิกษุนั้น^{๒๓}”

กล่าวโดยสรุปคือ ความสัมพันธ์ของมรรคทั้ง ๘ ข้อนั้น ที่สำคัญคือ การจะดำรงอยู่ได้ของ องค์มรรคแต่ละข้อนั้น จะต้องประกอบเข้ากัน (ห้อมล้อม) ไว้ด้วย องค์มรรค ๓ ข้อนี้อาจเช่น การจะมีและรักษาไว้ซึ่งสัมมาอาชีวะนั้น ขั้นที่ ๑ ต้องมีความรู้และเข้าใจว่าอาชีวะที่เป็นสัมมาและอาชีวะที่เป็นมิถนาคืออะไร คือมีสัมมาทิฐิในสัมมาอาชีวะ ขั้นที่ ๒ จากนั้นต้องมีความพากเพียรพยายามที่จะรักษา สัมมาอาชีวะไว้ ไม่ให้ไหลไปในทางตรงข้าม คือมี สัมมาวายามะในสัมมาอาชีวะ จากนั้น ขั้นที่ ๓ เมื่อมีการพยายามรักษาสัมมาอาชีวะไว้ได้ในระยะเวลาหนึ่ง ก็จะเกิดสภาพคงที่ในความดีหรือคือการบรรลุในสัมมาอาชีวะนั้น โดยอัตโนมัติ เกิดสัมมาสติในสัมมาอาชีวะนั้น เมื่อนั้นก็จะสามารถได้รับประโยชน์จากองค์ธรรมในข้อสัมมาอาชีวะได้

เช่นเดียวกันในองค์ธรรมข้ออื่น ๆ ที่จะต้องมีองค์ธรรม ๓ ข้อ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ และสัมมาสติ ห้อมล้อม องค์ธรรม คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ เช่นเดียวกัน นอกจากนี้้องค์ธรรมทั้ง ๕ ข้อนี้อย่างสัมพันธ์ในแนวที่เป็นสิ่งที่เป็นเหตุเป็นผลต่อกัน (หลักปฏิจจนูปบาท) ดังนี้ เมื่อมีสัมมาทิฐิ จะก่อให้เกิด สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะในที่สุด เช่น ผู้ที่รู้ว่าพ่อแม่เป็นผู้มีพระคุณ ก็มักมีความคิดที่มีความกตัญญู คิดทดแทนพระคุณ การใช้วาจาต่อท่านก็เป็นวาจาที่สุภาพอ่อน โยนพ่อแม่ฟังแล้วชื่นใจ มีความประพฤติที่เป็นคนดีอยู่ในศีลธรรม หาเลี้ยงพ่อแม่และทำกิจธุระแทนท่าน คงสติอยู่ในความดี ที่จะไม่ทำการใด ๆ ให้พ่อแม่ร้อนใจ เป็นต้น

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าสัมมาทิฐินั้นเกิดจากใจที่คิดดี มีความเข้าใจและมีความตั้งใจที่ดี เช่น จะเริ่มทำธุรกิจ ก็ตั้งใจว่าจะทำด้วยความซื่อสัตย์ ทั้งต่อตนเองและผู้บริโภค เกิดสัมมาสังกัปปะ คือ ความคำริชอบหรือทัศนคติที่ดี หมายถึง ความคิดที่เริ่มมีผลต่อผู้คนรอบตัวในทางที่ดี คือไม่คิด

^{๒๓}ม.อ.๑๓/๑๓๖/๑๘๔.

ปองร้าย ทำลายใคร ไม่คิดพยาบาทอาฆาตจองเวรใคร เกิดการกระทำทางการที่เป็นรูปธรรมคือ พุคคิ (สัมมาวาจา) สัมมากัมมันตะ (มีศีลธรรมเช่นศีล ๕) และมีสัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ คือมีการงานอาชีพที่ดี ไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรม มีการดูแลรักษาทรัพย์ที่หามาได้อย่างเหมาะสม ไม่เก็บเงินเกินไปและไม่ใช้ฟุ่มเฟือย มีการใช้วาจาที่ดีที่ถูกต้องกาลเทศะ คือ สัมมาวาจา จากนั้นให้มีความรู้ อยู่แก่ใจว่าทำอะไรก็คือ สัมมาสติและสัมมาสมาธิ จะเห็นได้ว่า สัมมาทั้ง ๘ ข้อนี้ ต้องดำเนินไปด้วยกัน พระราชวรมุนี (ประยูร ปรยุตโต) ได้ให้คำอธิบายความสัมพันธ์ของมรรคมีองค์ ๘ ไว้ดังนี้

“มนุษย์ภาพ” นั้น จะปรากฏเมื่อมนุษย์มี “สำนักแห่งชีวิต” ที่มีใช้สำนักแห่งการดำรงอยู่ของตน เป็นเพียงเครื่องมือสำหรับการมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย หากแต่เป็นสำนักที่การดำรงอยู่ของตน เป็นไปเพื่อสร้างกิจกรรมของชีวิต อันเป็นกิจกรรมที่สามารถคิดได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ นั่นคือ มนุษย์เป็นนายของตัวเอง หนทางที่ทำให้มนุษย์เป็นเจ้าของการดำรงอยู่ด้วยตนเอง และการดำรงอยู่ กับโลกด้วยความสัมพันธ์อันถูกต้องได้นั้น ต้องประกอบด้วย ศีล สมาธิและปัญญา สังคมที่สมาชิก ดำรงอยู่บนเส้นทางนี้แม้จะมีฐานะต่างกันก็จะเสมอกันด้วยคุณธรรม หนทางอันประเสริฐดังที่กล่าวมานี้ก็คือ “อริยสังฆมรรค” หรือมรรคมีองค์แปดประการ อันได้แก่

๑. ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ : right view or right understanding) คือ ความเข้าใจโลก และชีวิตตามอริยสังขี ว่าโลกและชีวิตมีความจริงเป็นอย่างไร อะไรคือที่มาของความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ) สภาพที่ความบกพร่องและความเห็นผิดต่าง ๆ หดไปเป็นอย่างไร และข้อปฏิบัติเพื่อความถูกต้องจึงสมควรเป็นอย่างไร สัมมาทิฐิจึงเป็นการประจักษ์ในอริยสังขี นั่นเอง โดยเหตุนี้ ผู้ที่จะพบทางสายกลางและเดิน ได้ถูก จึงต้องมีสัมมาทิฐีก่อน คือมีความเข้าใจปัญหาตน ปัญหาสังคม และรู้เหตุผลที่จะเดิน สัมมาทิฐิจึงมีความสำคัญไม่เพียงแต่ขจัด “โมหะ” อันเป็นความเขลาและหลงผิด ซึ่งเป็นต้นตอหนึ่งของกิเลสในตัวมนุษย์เท่านั้นยังมีฐานะเป็นจุดเริ่มต้นสู่มรรคทั้งเจ็ดที่เหลืออีกด้วย มีพุทธพจน์แสดงหลักการเสริมสร้างสัมมาทิฐิว่า “ภิกษุทั้งหลาย ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ มีสองประการดังนี้ คือ ปรโต โฆสะ และ โยนิโสมนสิการ”

ก. ปรโต โฆสะ (สื่อภายนอก) หมายถึง แหล่งข้อมูลที่ดี อาทิ ข่าวสาร ตำราการ โฆษณา การฝึกอบรม คำแนะนำปรึกษาที่ดี และการมีกัลยาณมิตร เป็นต้น ในแง่นี้แสดงว่า สิ่งแวดล้อมมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีหรือไม่ดีด้วย มิใช่ปัจจัยจากตัวบุคคลเพียงด้านเดียว และในบรรดาสื่อภายนอกทั้งปวง พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญการมีกัลยาณมิตรว่า หามิสื่อใดเสมอเหมือน กัลยาณมิตรจะกระตุ้นความคิด และการตรึกตรองเหตุผล โดยชักนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติและดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้

ข. โยนิโสมนสิการ (เงื่อนไขภายใน) หมายถึง การใช้ความคิดโดยแบบคาถาถูกวิธี คือคิดเป็น รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง และพิจารณาปัญหาของสิ่งทั้งหลายด้วยเหตุผล โดยแยกแยะ

สภาวะและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ได้ โยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคลที่ถูกปลุกขึ้น โดยปรโต โฆสะ และเป็นตัวการทำหน้าที่ทางปัญญาให้เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

๒. ความดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ : right thought) คือความคิดหรือคำริที่ปราศจากอคติ หรือเอนเอียงเข้าข้างตนด้วยความ โลภ ความเกลียดชัง และความขัดเคือง กล่าวโดยรวบรัด สัมมาสังกัปปะคือความคิดที่เป็นกลาง ปลอดภัยจาก โลภ ปราศจากพยาบาท และ ไร้วิหิงสา จึงมีมูลฐานมาจากการมีสัมมาทิฐีก่อน

๓. วาจาชอบ (สัมมาวาจา : right speech) คือ เว้นจากการพูดและการเขียนในลักษณะเป็นเท็จ หลอกลวง โฆษณาชวนเชื่อ ส่อเสียดยุบยง หยาบคาย และเพ้อเจ้อ

๔. กระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ : right action) คือ เว้นจากตัดรอนชีวิต การยึดถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ และล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดความรุนแรงและส่งเสริมการประพฤติศีลธรรม มีเกียรติ และมีสันติ

๕. เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ : right livelihood) คือการดำรงตนโดยใช้แรงงานหรือความคิดให้เกิดผลผลิตแล้วได้ผลตอบแทนมาโดยธรรม ควรเว้นจากการเลี้ยงชีพด้วยอาชีพที่นำความเดือดร้อนมาให้ผู้อื่น เช่น ค้าอาวุธ อาวุธสงคราม ยาพิษ และของมีนเมาต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ความประมาท

๖. ความเพียรชอบ (สัมมาวายามะ : right effort) คือปลุกปั้นตะในการเพียรพยายามสร้างผลสำเร็จด้วยตนเองอย่างสอดคล้องกับทุกมรรค จึงต้องมีสติและความรู้ ความเข้าใจที่จะเพียรกระทำ มิฉะนั้นความเพียรมาก ไปจะกลายเป็นความฟุ้งซ่าน หรือ ตรงข้ามก็จะกลายเป็นความเบื่อหน่ายและเกียจคร้าน

๗. ความระลึกรู้ชอบ (สัมมาสติ : right mindfulness) คือความระลึกรู้ทั่วทั้งพร้อมในกาย วาจา และใจ สติเป็นตัวที่คอยยับยั้งและควบคุมพฤติกรรม ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่มิให้เกิดความประมาท จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อระบบจริยธรรม

๘. ความตั้ง (ใจ) มั่นชอบ (สัมมาสมาธิ : right concentration) คือความตั้งมั่นแห่งจิต อันเป็นความตั้งมั่นที่สกัดจากอกุศล ไม่ฟุ้งซ่าน กระวนกระวายอยู่ในภาวะที่เป็นตัวของตัวเอง เหมาะแก่การใช้งาน และพร้อมจะใช้ปัญญา

อันที่จริงมรรค ก็คือ บทเรียนสามประการทางพุทธศาสนา ที่เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งได้แก่ศีล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ ความเห็นชอบและความดำริชอบเป็นตัวปัญญาหรือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย หลักการ และวิธีการ ส่วนวาจาชอบ-กระทำชอบ-เลี้ยงชีพชอบ เป็นศีลสิกขา ที่ควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจาให้สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ อันจะมีผลครอบคลุมถึงการพัฒนาสังคม การผลิต และการบริโภคในปัจจุบันด้วย และมรรคสามองค์ที่เหลือคือความเพียรชอบ-

ความระลึกชอบ-ความตั้งมั่นชอบ เป็นตัวสมาธิหรือจิตศึกษาที่คอยควบคุมพลังจิตใจให้แน่วแน่มั่นคงต่อเป้าหมายทุกองค์ประกอบในมรรคแปด หรือสิกขาสาม จะต้องปฏิบัติพร้อมๆ กันไป โดยไม่ต้องรอปฏิบัติเป็นขั้นๆ ทีละขั้นจนครบแปดขั้นหรือสามขั้น เพราะแต่ละขั้นต้องอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อสร้างกันขึ้นมา พร้อมกับยกระดับความเข้าใจและการปฏิบัติทั้งสามขั้นพร้อมกันไป กล่าวคือวิธีการที่จะรักษาสติไว้ได้ก็ด้วยปัญญา และการทำสมาธิในจิต (ฝึกสติ) ให้ได้ก่อนด้วยการรักษาสติ จึงสามารถขึ้นถึงสมาธิได้ และด้วยสติและสมาธิมนุษย์เราจะเกิดวุฒิปัญญา หรือปัญญาอันสมบูรณ์ได้ ดังนั้นด้วยการปฏิบัติทั้งสามประการอย่างประสานกัน มนุษย์จึงเป็นอิสระและลูแก่มนุญญาอันสมบูรณ์ได้”^{๑๒๔}

ฉะนั้นอริยมรรคจึงเป็นองค์ธรรมแห่งการประกอบสัมมาชีพ เพราะสัมมาอาชีพะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของมรรคมืองค์แปด ซึ่งก็แปลว่าต้องมีข้ออื่น ๆ เป็นองค์ประกอบเข้าด้วยกัน สัมมาอาชีพะนั้น ไม่สามารถจะเกิดขึ้นมาได้เองลอย ๆ โดยไม่สัมพันธ์กับมรรคข้ออื่น ๆ ซึ่งข้อพิสูจนนี้ตรงกับหลักเหตุและปัจจัยของพระพุทธศาสนาที่ว่า

“เข ชมฺมา เหตุปฺปภาว	ธรรมทั้งหลายเหล่าใดเกิดจากเหตุ
เตสํ เหตุ ตถาคโต	พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมทั้งหลายเหล่านั้น
เตสฺสจ โย นิโรธจ	และความดับแห่งธรรมทั้งหลาย (เพราะดับไปแห่งเหตุ)
เอวํ วาที มหาสมโณ	พระมหาสมณทรงสอนอย่างนี้” ^{๑๒๕}

สรุปได้ว่าผู้ที่จะดำเนินชีวิตตามแนวทางของสัมมาอาชีพะได้นั้น จะต้องมีการศึกษาให้เข้าใจถึงเหตุและปัจจัยประกอบของหลักทางสายกลางในสัมมาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกัน อันเป็นที่มาของสัมมาอาชีพะ ซึ่งเมื่อมีสัมมาอาชีพะเป็นที่ตั้งแล้วจึงเกิดการนำไปใช้ และจะประสพผลสำเร็จตามที่ต้องการ เนื่องจากอริยมรรคจึงเป็นองค์ธรรมแห่งการประกอบสัมมาชีพในการขับเคลื่อน

๒.๕.๕ อรรถกถาชาดกที่เกี่ยวข้องต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน

ในคัมภีร์จุททกนิกายชาดก ภาค ๑ ทุกนิบาตชาดก นคังทีฬหวรรค อรรถกถา กุรุงคมิคชาดก ว่าด้วยการร่วมมือกัน^{๑๒๖} สมดังพระพุทธภาษิตที่ว่า สมคฺคานํ คโป สุโข ความเพียรของหมู่ชนผู้พร้อมเพรียงกันทำให้เกิดสุขแสดงไว้ว่า

^{๑๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๒๑.

^{๑๒๕} วิ.มหา.๔/๖๐/๗๕.

^{๑๒๖} พุ.ชา.๒๗/๒๖๑-๒๖๒/๗๕.

ครั้งหนึ่งพระศาสดาเมื่อประทับอยู่ ณ พระเชตะวันมหาวิหาร ทรงปรารภเหตุพระเทวทัต ทรยศพระธรรมเทศนานี้ มีคำเริ่มต้นว่า อิงฆ มุฑมย์ ป่าสี ดังนี้

ความย่อมีอยู่ว่าในครั้งนั้นพระศาสดาทรงสดับว่า พระเทวทัตพยายามจะปลงพระชนม์ พระองค์ จึงตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เทวทัตพยายามจะปลงชีวิตของเรา มิใช่ในบัดนี้เท่านั้น แม้เมื่อก่อนก็พยายามเหมือนกัน แล้วทรงนำเรื่องอดีตมาตรัสเล่า

ในอดีตกาลครั้งพระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์ถือกำเนิดเป็นกวาง อาศัยอยู่ที่ละเมาะแห่งหนึ่ง ไม่ไกลสระแห่งหนึ่งในป่า ไม่ไกลสระนั้น มีนกชื่อสตัดปะตะ จับอยู่ที่ยอดไม้ต้นหนึ่ง ก็ที่สระมีเต้าอาศัยอยู่ สัตว์ทั้งสามนั้นเป็นสหายกัน ต่างอยู่กันด้วยความรัก

ครั้งนั้นพรานเนื้อคนหนึ่งท่องเที่ยวไปในป่า พบรอยเท้าพระโพธิสัตว์ที่ท่าลงน้ำดื่ม จึงดักบ่วงมีเกลียวแข็งแรงราวกับโซ่เหล็ก แล้วจึงกลับไป พระโพธิสัตว์มาดื่มน้ำ ดิดที่บ่วงแต่ยามตื่น จึงร้องให้รู้ว่าดิดบ่วงเข้าแล้ว นกสตัดปะตะได้ยินเสียงพระโพธิสัตว์จึงลงจากยอดไม้ เค้าก็ขึ้นจากน้ำ ปรีักษากันว่าจะควรทำอย่างไรดี นกสตัดปะตะจึงบอกเต้าว่า สหายท่านมีพินิจแทะบ่วงนี้เถิด เราจะไปคอยกันไม่ให้พรานมาได้ ด้วยความพยายามที่เราทั้งสองทำอย่างนี้ สหายของเราจักได้รอดชีวิตจากพราน

จากนั้นเต้าจึงเริ่มแทะเชือกหนัง นกสตัดปะตะก็จับคอยอยู่บนต้นไม้ ไม่ไกลจากบ้านที่นายพรานอยู่ นายพรานถือหอกออกแต่เช้าตรู่ นกสตัดปะตะรู้ว่านายพรานออกก็โฉบปรบปีกเอปากจิกนายพรานผู้จะออกทางประตูหน้า นายพรานคิดว่าเราถูกนกกาพกัณเฑาะเข้าให้แล้ว จึงกลับไปนอนเสียหน่อยหนึ่ง แล้วลุกขึ้นถือหอกไปอีก นกรู้ว่านายพรานนี้ออกไปทางประตูหน้า บัดนี้คงจะออกไปทางประตูหลัง จึงไปจับที่เรือนด้านหลัง ฝ่ายนายพรานคิดว่าเมื่อเราออกทางประตูหน้าก็พบนกกาพกัณเฑาะ บัดนี้เราจะออกทางประตูหลัง จึงออกไปทางประตูหลังนกกก็โฉบลงเอปากจิกอีก นายพรานคิดว่าเราถูกนกกาพกัณเฑาะตีอีก บัดนี้นกนี้คงไม่ให้เราออก จึงนอนรองนอนรูดขึ้นแล้วถือหอกออกไปในเวลาอรุณขึ้น นกสตัดปะตะรีบไปบอกแก่พระโพธิสัตว์ว่า พรานกำลังเดินมา ในขณะที่เต้ากัณเฑาะขัดยังเหลืออีกเกลียวเดียว แต่พินิจของเต้าซักจะเรรวนจวนจะร่วง ปากก็ฟูมไปด้วยเลือด พระโพธิสัตว์เห็นนายพรานถือหอกเดินมาด้วยความเร็วคู้ฟ้าแลบ จึงกัณเฑาะนั้นขาดเข้าป่าไป นกสตัดปะตะจับอยู่บนยอดไม้ แต่เต้าคงนอนอยู่ในที่นั้นเองเพราะบอบช้ำมาก เมื่อนายพรานกลับมาเห็นเต้าจึงจับใส่กระสอบ แล้วนำไปแขวนไว้ที่ตอไม้ต้นหนึ่งในป่านั้น พระโพธิสัตว์กลับมารู้ว่าเต้าถูกจับไป จึงคิดว่าเราจักให้ช่วยชีวิตสหาย จึงทำเป็นคล้ายจะหมดกำลังแสดงตนให้พรานเห็น พรานคิดว่าเนื้อนี้คงหมดแรง เราจักฆ่ามันเสียแล้วถือหอกติดตามไป พระโพธิสัตว์ไปได้ไม่ไกลไม่ใกล้นัก ล่อพรานเข้าป่าไป ครั้นรู้ว่าพรานไปไกลแล้วจึงเหยียบรอยเท้าลง

ไว้ แล้วไปเสียทางอื่นด้วยความเร็วราวกะลมพัด เอาเขายกกระสอบขึ้นแล้วทิ้งลงบนพื้นดิน ขวิดฉีก ขาคาน่าเต่าออกมาได้ แม้นกสตีตตะก็ลงจากต้นไม้

พระโพธิสัตว์ เมื่อจะให้โอวาทแก่สัตว์ทั้งสองจึงกล่าวว่า เราได้ชีวิตก็เพราะอาศัยพวกท่าน ซึ่งกิจที่ควรทำแก่สหาย พวกท่านก็ได้ทำแก่เราแล้ว บัดนี้พรานคงจะมาจับท่านอีกแน่ เพราะฉะนั้น สหายสตีตตะ ท่านจงพาลูกเล็ก ๆ ของท่านไปอยู่ที่อื่นเสียเถิด ไปอยู่ในป่าใหญ่บนภูเขาสูง สหาย เต่า แม้ท่านก็จงลงน้ำไปเถิด ไปอยู่ในแม่น้ำใหญ่ สัตว์ทั้งสองได้ทำตาม แม้เมื่อพรานกลับมายังที่ นั้น มองไม่เห็นใคร ๆ พรานจึงหยิบกระสอบที่ขาดขึ้นแล้วก็เสียใจ กลับไปยังเรือนของตน ส่วน สัตว์ทั้งสามสหายก็มีได้ตัดความสนิทสนมกัน ยังคงไปมาหาสู่กันจนตลอดชีวิต แล้วต่างก็ไปกัน ตามยถากรรม

พระศาสดาทรงนำพระธรรมเทศนานี้มาแล้ว ทรงประชุมชาดกว่า นายพรานในครั้งนั้น ได้ เป็น เทวทัตในครั้งนี้ นกสตีตตะในครั้งนั้น ได้เป็น สารีบุตรในครั้งนี้ เต่าในครั้งนั้น ได้เป็น โมคคัล ลานะ ในครั้งนี้ ส่วนกวางในครั้งนั้น คือ เรตถาคต นี้แล จบ อรรถกถากรุงกัมมิตตชาดกที่ ๖

จากชาดกที่ยกแสดงมาดังกล่าวข้างต้นนี้เพื่อเป็นการสร้างพลังใจให้แก่บุคคลที่ปฏิบัติตน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน โครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ พอเพียง เพราะบุคคลเหล่านี้ต้องมีทั้งความซื่อสัตย์ ความอดทน และความเพียรอันเป็นเงื่อนไข คุณธรรม ที่สร้างความร่วมมือกันเพื่อเป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในกิจการทั้งปวง ดังเช่น โรงเรียน ราชวัลลภพระราชนิเวศน์ ซึ่งเป็น โครงการที่จัดระบบของความประพฤติปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียงในด้านคุณธรรม ให้มีการรับรู้ มีความเข้าใจ และมีการนำไปใช้ได้ถูกต้อง โดยมีความ จริงของธรรมชาติเป็นพื้นฐาน อันเป็น ไปเพื่อบรรลุถึงประ โยชน์ที่แท้จริงตามความมุ่งหมายของ มนุษย์ และสามารถอำนวยความสะดวกให้เกิดสภาพชีวิตกับสภาพสังคมที่เกื้อกูลกันและกันให้เหมาะแก่การ บรรลุจุดหมายด้วยเช่นกัน

สรุปความได้ว่า นับตั้งแต่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานแนวพระราชดำริสการ พัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนว ทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของชาวไทยทุกหมู่เหล่า จนมาถึงทุกวันนี้ ปรากฏว่าปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง ผ่านการทดสอบมาแล้วว่าได้ผลดี ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาล นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการ น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและเป็นการเทิดพระเกียรติแด่พระองค์ ชาวไทยทุกหมู่ทุกเหล่าจึง ต้องรู้ และเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่าง สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของตนในแต่ละบุคคล เพื่อเป็นการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนสืบไป

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความ พอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ใน ตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน ในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความ ซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เศรษฐกิจพอเพียงมีรากฐานมาจากเศรษฐกิจแนวพุทธ ซึ่งเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการ ดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม และมีกระบวนการของไตรสิกขาอยู่ในฐานะที่เป็น ปทัสถานให้เกิดดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสังคม และภายในจิต อันเป็นบริบท วิถีชีวิตแบบพุทธที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกินและพอใช้ โดยยึดหลัก มัชฌิมาปฏิปทาในการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และดำเนินชีวิตแบบสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาชีวิตและสังคมไปสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้จักตัวเองด้วยการพึ่งตนเอง มีความ พอประมาณ ไม่โลภ มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวด้วยความไม่ประมาท ตามหลักธรรมที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก

โดยเฉพาะหลักธรรมคำสอนตามทางสายกลางของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่ สอดคล้องกับความพอดีและพอเพียงในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งแนวคิดนี้ยังนำไปสู่การ แก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาต่าง ๆ ของสังคมได้ เพราะเป็นการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหา ก่อนที่จะเกิดด้วยการให้ความเข้าใจต่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยเริ่มจากมีจิตใจศรัทธาหรือมี สัมมาทิฐิ ก่อน จากนั้นจึงนำไปสู่การปฏิบัติบนหลักของความพอประมาณ มีเหตุผล และพึ่งตนเอง ได้ ซึ่งทุกคนสามารถร่วมกันขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนี้ได้

ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ด้วยการขับเคลื่อนปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน จะเป็นผลมาจากความศรัทธาที่เป็นกำลังใน การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ ซึ่งประกอบด้วยเหตุและผล ทำให้เกิดปัญญานำไปสู่สัมมาอาชีวะได้นั้น เนื่องจากมีหลักพุทธ ธรรมที่สนับสนุนอยู่ ๓ ประการ คือ

๑) ศิล เป็นวิธีการพัฒนาที่สมดุล เป็นการปฏิบัติตนที่แสดงออกทางกาย ในเรื่องความความพอประมาณด้วยสันโดษ

๒) สมာธิ เป็นวิธีการกำกับที่ยั่งยืน เป็นการปฏิบัติตนที่แสดงออกทางใจ ในเรื่องความมีเหตุผลด้วยโยนิโสมนสิการ

๓) ปัญญาเป็นวิธีการสนับสนุนที่มั่นคง เป็นการปฏิบัติตนที่แสดงออกทางปัญญา ในเรื่อง การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนด้วยอัปมาทธรรม^{๑๒๑}

จึงกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี นับตั้งแต่ก่อนที่จะเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังต่อมาได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มากระทบ นี่คือการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ด้วยการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานจะต้องน้อมนำไปใส่ใจ และนำไปขับเคลื่อนในโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จตามนโยบายรัฐนั่นเอง

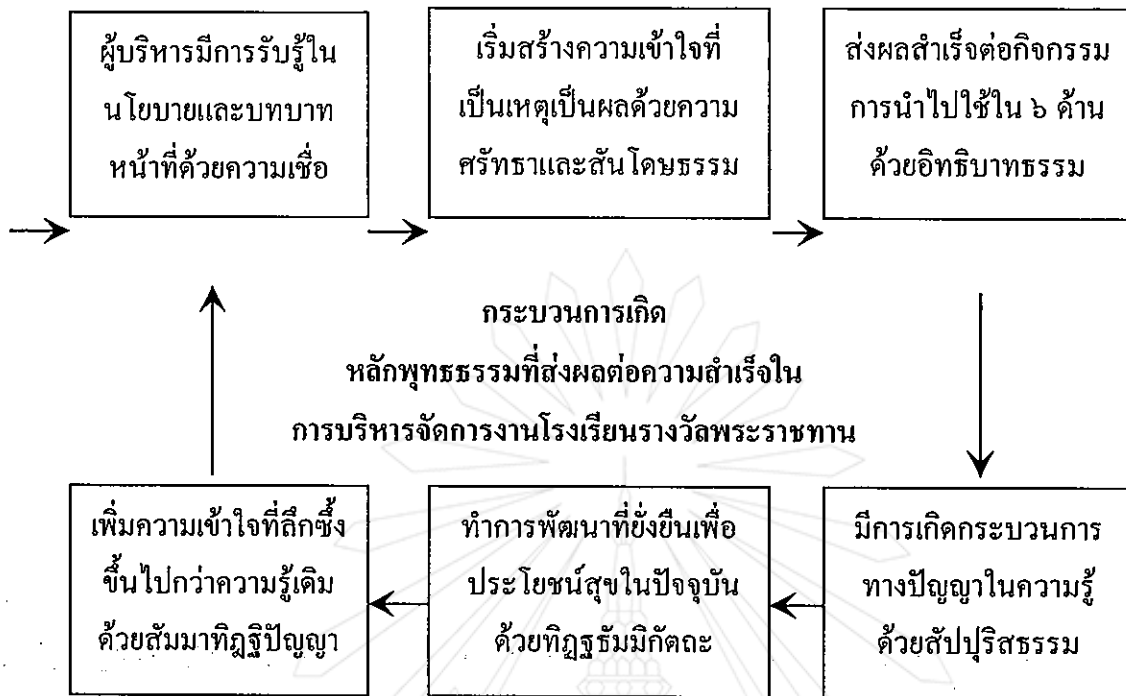
สิ่งสำคัญที่สุดในการปฏิบัติตนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือต้องรู้จักคำว่า “พอ” หมายถึงต้องสร้างความพอใจที่สมเหตุสมผลให้กับตัวเองให้ได้ และจากนั้นจึงจะได้พบกับความสุขอย่างแท้จริง เพราะว่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือพระราชดำรัสที่แนะนำให้ประชาชนดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง โดยมีธรรมะเป็นเครื่องกำกับ และมีใจตนเป็นสำคัญ ให้รู้จักคำว่า “พอ” ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือ “หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน” นั่นเอง

ส่วนองค์ความรู้ตามหลักพุทธธรรมที่สัมพันธ์กับกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานนี้คือ กิจกรรมสำคัญในทางการพัฒนาจะต้องตั้งอยู่บนความถูกต้อง สุจริต ยุติธรรม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการปรับเปลี่ยนแนวคิด วิธีการหรือกระบวนการทัศน์ วิสัยทัศน์จากที่เห็นอยู่ผิด มาเป็นเห็นถูก แล้วจึงดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่มุ่งสู่ความยั่งยืน โดยเฉพาะในทางการศึกษาให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จนมีสติปัญญาเพื่อความพออยู่ พอกิน พอเพียงหรือพอประมาณในเรื่องของปัจจัยสี่เป็นเบื้องต้นก่อน จากนั้นจึงมุ่งสู่ความอยู่ดีกินดี บนพื้นฐานของการใช้สติปัญญาในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นลำดับต่อไป

^{๑๒๑}โสภณ ขำทัพ, “เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, อ่างแก้ว, หน้า ข.

โดยเฉพาะการรับรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้เพื่อพัฒนาตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานนี้ เป็นกระบวนการที่เกิดต่อเนื่องกันไปอย่างไม่มีการสิ้นสุด โดยเริ่มต้นมาจากจิตที่พอใจในการรับรู้ความรู้ด้วยศรัทธาความเชื่อในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามบริบทวิถีชีวิตของตนเอง จากนั้นศรัทธาจึงสร้างความเข้าใจอันเป็นเหตุเป็นผลสู่การรับรู้ ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้ที่เป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ ความต้องการในปัจจุบันนี้ ตามความเป็นความจริงที่เป็นไปเพื่อความอยู่รอด และพัฒนาไปเป็นปัญญาความสามารถในการนำไปใช้ ฉะนั้นการรับรู้จึงเป็นไปเพื่อการค้นหาความจริง อันเป็นกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์นั่นเอง เพราะเหตุมาจากตัวมนุษย์ได้กำหนดความต้องการ วางแผน ดำเนินกิจกรรมตามความต้องการ และเกิดผลสำเร็จตามความต้องการ จึงทำให้เกิดวัฏจักรของความต้องการสิ่งใหม่ขึ้นมาเรื่อย ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง และไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งในขณะเดียวกันที่บุคคลมีการรับรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีตามธรรมชาติ อันเป็นส่วนสำคัญของการเกิดปัญญาสัมมาทิฐิ ที่ทำให้มนุษย์มีการนำไปใช้เพื่อดำเนินชีวิตและพัฒนาในทุก ๆ ด้านได้พร้อมกันและเกิดการรับรู้ใหม่ขึ้นได้ในขณะเดียวกัน

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นการรับรู้ด้วยการบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมมาทิฐิ จนเกิดเป็นความเข้าใจซึ่งเป็นกระบวนการสะสมความรู้ให้เท่าทันสภาวะธรรมชาติและมีการนำไปใช้ที่เป็นกระบวนการทางปัญญาซึ่งเกิดจากการคิด โดยการใช้เหตุผลตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ โดยอาศัยกระบวนการรับรู้และมีความเข้าใจในสิ่งนั้น ๆ ฉะนั้นปัญญาจึงเป็นผลที่เกิดมาจากการรับรู้และความเข้าใจ อีกทั้งยังเป็นเหตุที่ทำให้เกิดการคิดและกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์นี้ต่อไปอีกอย่างไม่สิ้นสุด ดังที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาแสดงให้เห็นเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๕ กระบวนการเกิดหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการงานโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

จากแผนภูมินี้แสดงให้เห็นว่าเป็นวิธีการแห่งปัญญา เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญญา ตามกระบวนการด้านการรับรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และประเมินผล โดยมีความเชื่อเป็นจุดเริ่มต้น เป็นศรัทธาและเกิดพลังขับเคลื่อนอยู่ในสิ่งนั้น ๆ ดังนั้นศรัทธาจึงเป็นวิธีการของปัญญาที่มีอยู่ในตัวเอง เพื่อที่มนุษย์จะได้อาศัยพลังความเชื่อนั้นเป็นหนทางในการเพิ่มพูนปัญญา ทำให้เกิดกระบวนการคิดที่มากขึ้น ซึ่งเมื่อจิตมีกระบวนการคิดย่อยๆ มากขึ้น ก็จะทำให้เกิดความคล่องแคล่ว และมีพัฒนาการมากขึ้น ซึ่งขั้นตอนนี้เหล่านี้ที่ทำให้บุคคลผู้ศรัทธาในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกิดความคิดที่เป็นระบบ มีระเบียบ เหตุผล วิธีการและขั้นตอนที่ถูกต้องตามสัมมาปฏิบัติ ทำให้มีสติและสัมปชัญญะที่สามารถควบคุมตนเองได้ตลอดเวลา จึงกล่าวได้ว่าการรับรู้เป็นความเชื่อสัจย์ ความอดทนและความเพียรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีรากฐานสำคัญของความเข้าใจอยู่ที่ความสันโดษ ไว้ให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนด้วยอิทธิบาทธรรม โดยมีการหนุนนำจากสัปปริสธรรม และมีทิฐุธรรมมีกัตถะช่วยพัฒนาในทางปัญญานั้นเอง

๒.๑๐ สภาพพื้นที่ในการวิจัย

จังหวัดนนทบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางของประเทศไทย ได้ถูกจัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัด

นครนายก พุทธศักราช ๒๕๕๕ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕ โดยในปัจจุบันนี้ จังหวัดนนทบุรีจัดเป็นพื้นที่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่รวม ๖๒๒,๓๐๓ ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีขนาดเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับที่ ๗๕ ของประเทศ (นับรวมกรุงเทพมหานคร) และมีประชากรจำนวน ๑,๑๒๒,๖๒๗ คน จากสถิติข้อมูลในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ จัดอยู่ในอันดับที่ ๑๘ ของประเทศ และถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรหนาแน่นที่สุดเป็นอันดับที่ ๒ รองจากกรุงเทพมหานคร

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้นนี้ ซึ่งให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทั้งในด้านการบริหาร ชีวิตครอบครัว และหน้าที่การงาน ซึ่งสถาบันการศึกษามีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพตามความต้องการของสังคม ดังนั้นบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนจึงต้องมีการรับรู้ การนำไปใช้ และความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อมุ่งไปที่การยกระดับทางคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนให้สูงขึ้นด้วย ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม โดยมีครูช่วยทำหน้าที่ปลูกฝังความรู้ ความคิด และจิตใจของเยาวชน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนและครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก ในการช่วยสร้างสรรค์อนาคตของชาติ บ้านเมือง ฉะนั้นครูทุกคนต้องทราบและตระหนักในข้อนี้ และจะต้องทำหน้าที่ของตนในทางที่ถูกต้อง ให้ได้ผลสมบูรณ์ที่สุด จะยอมพล่อยตัวให้ย่อหย่อน เพราะเหตุใด ๆ ไม่ได้

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยในฐานะซึ่งเป็นผู้บริหาร โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต ๒ และในฐานะครูจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการรับรู้ การนำไปใช้ และความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในเรื่องของการรับรู้ การนำไปใช้ และความเข้าใจของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต ๑ เขต ๒ และเขต ๓ และเหตุผลอีกประการหนึ่งนั่นคือแม้ว่าสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดนนทบุรี จะมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในแต่ละอำเภอ แต่ก็ไม่มีผลต่อการจัดการศึกษาในจังหวัดนนทบุรี โดยเห็นได้จากผลการประเมิน โรงเรียนและนักเรียนในแต่ละจังหวัด พบว่าการศึกษาของจังหวัดนนทบุรีมีผลการประเมินและพัฒนาจากกระทรวงศึกษาธิการมาเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ โดยมีผลการประเมินปรากฏชื่อของโรงเรียนรางวัลพระราชทานในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนนทบุรีอยู่หลายแห่ง

๒.๑๐.๑ โรงเรียนรางวัลพระราชทานในจังหวัดนนทบุรี

ปัจจุบันกระแสการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาชัดเจนขึ้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มุ่งเน้นคุณภาพที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอย่างแท้จริง แม้สาระสำคัญที่นำมาประเมินสถานศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจะครอบคลุมทุกด้านแล้วก็ตาม แต่เพื่อให้เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

๒๕๔๒ จึงหลักวิธีการประเมินผลที่ทันสมัยมาใช้ในการประเมินและคัดเลือก มีการปรับปรุงและพัฒนาแบบประเมินและคู่มือประเมินขึ้นใหม่ จากนั้นจึงเริ่มใช้เมื่อปีการศึกษา ๒๕๔๖

โรงเรียนรางวัลพระราชทานรางวัลเป็นโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาดีเด่น มีนักเรียนจำนวนมากซึ่งมีความประพฤติดี และมีความมานะพยายามศึกษาเล่าเรียนได้ผลดี รวมทั้งโรงเรียนจัดการศึกษาดิจนนักเรียน ได้รับการเรียนดีเป็นส่วนรวม นักเรียนและโรงเรียนที่มีคุณสมบัติดังกล่าว จึงสมควรจะได้รับรางวัลพระราชทาน และทรงพระราชทานรางวัลให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณา ดำเนินการด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น และถือเป็นภารกิจสำคัญที่ปฏิบัติสืบ ต่อมาช้านาน เพราะเป็นโอกาสอันดีในการทำกิจกรรมที่สนองพระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว รางวัลพระราชทานยังเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดการพัฒนามาตรฐานคุณภาพ การศึกษาของชาติให้ดียิ่งขึ้นด้วย จึงเป็นที่ตระหนักชัดว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงมี วิสัยทัศน์กว้างไกล ทรงเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาของชาติ พระราชทานขวัญ กำลังใจแก่นักเรียนที่มีความประพฤติดี มีผลการเรียนดี ตลอดถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ได้มาตรฐานดีเด่นด้วยการพระราชทานรางวัลให้ ซึ่งในระยะเริ่มแรกทรงพระราชทานด้วยพระองค์ เอง จวบจนบัดนี้เป็นเวลาเกือบ ๕๐ ปี กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการและพัฒนางานมาโดยตลอด จนถึงปัจจุบันมีนักเรียนนักศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานไปแล้วกว่า ๓,๐๐๐ คน และมี สถานศึกษาที่เป็นผู้นำทางวิชาการประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าแห่ง โดยงานคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานนี้ เป็นงานที่มีเกียรติ เป็นสิริมงคล สมควรที่ผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายจะต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบ มีหลักเกณฑ์ บริสุทธิ์ยุติธรรม ใช้ความสามารถ และ คุณพินิจในการพิจารณาตัดสินอย่างถูกต้องตามหลักการ มีใจเป็นกลาง ไม่น้อมเอียงไปฝ่ายใดฝ่าย หนึ่ง เพื่อให้ได้บุคคลหรือสถานศึกษาที่สมควรได้รับรางวัลพระราชทานอย่างแท้จริง ฉะนั้นการ ตัดสินจึงต้องมีสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความยอดเยี่ยมได้อย่างชัดเจนและดีจริง ทุกคนต้องตระหนักไว้ เสมอว่า รางวัลพระราชทานเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าและเป็นเกียรติประวัติต่อผู้รับอย่างสูงสุด คุณความดี จะถูกประกาศและเผยแพร่ไปยังสาธารณชนทั่วไป สมควรที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องกระทำอย่าง รอบคอบ และผู้ที่ได้รับรางวัลไปแล้วต้องดำรงรักษาคุณความดีนั้นให้ยาวนานสืบไป

๒.๑๐.๒ รายชื่อโรงเรียนรางวัลพระราชทานและรางวัลชมเชย จังหวัดนนทบุรี
รวมจำนวนทั้งสิ้น ๔๓ โรงเรียน

ที่	โรงเรียน	อำเภอ	จังหวัด	ระดับชั้น	ขนาด	เขตพื้นที่
๑	กสิณธร(เซนต์ปีเตอร์)	บางบัวทอง	นนทบุรี	ก่อนประถม	ใหญ่	๒
๒	คลองเกลือ	ปากเกร็ด	นนทบุรี	ประถม	ใหญ่	๒
๓	คลองพระอุดมวิทยาคม	ปากเกร็ด	นนทบุรี	มัธยม	กลาง	๒
๔	จิรดา	บางบัวทอง	นนทบุรี	ประถม	กลาง	๒
๕	เฉลิมพระเกียรติ ๖๐ พรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ	บางใหญ่	นนทบุรี	ประถม	ใหญ่	๒
๖	ชุมชนวัดไทรมา	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี	ประถม	กลาง	๑
๗	ชุมชนวัดบางไกรใน	บางกรวย	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๑
๘	เซนต์ฟรังซิสเซเวียร์	ปากเกร็ด	นนทบุรี	มัธยม	กลาง	๒
๙	เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการบาง ใหญ่	บางใหญ่	นนทบุรี	มัธยม	กลาง	๒
๑๐	นวมินทราชินูทิศหอวัง นนทบุรี	ปากเกร็ด	นนทบุรี	มัธยม	ใหญ่	๒
๑๑	ประสาทวิทยานนทบุรี	บางกรวย	นนทบุรี	ก่อนประถม	กลาง	๑
๑๒	ประสานสามัคคีวิทยา	บางบัวทอง	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๒
๑๓	ปรีชาธรรมชุกติศ	บางใหญ่	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๒
๑๔	ปากเกร็ด	ปากเกร็ด	นนทบุรี	มัธยม	ใหญ่	๒
๑๕	พระแม่สกลสงเคราะห์	บางบัวทอง	นนทบุรี	มัธยม	เล็ก	๒
๑๖	พิชญศึกษา	ปากเกร็ด	นนทบุรี	ก่อนประถม	ใหญ่	๒
๑๗	พิชญศึกษา	ปากเกร็ด	นนทบุรี	ประถม	ใหญ่	๒
๑๘	โพธิ์นิมิตวิทยาคม	ปากเกร็ด	นนทบุรี	มัธยม	กลาง	๒
๑๙	รัตนวิเบศร์	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี	มัธยม	ใหญ่	๑
๒๐	วัดกู่ (นันทาภิวัดนันทวิทยา)	ปากเกร็ด	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๒
๒๑	วัดเขมาภิรตาราม	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี	มัธยม	ใหญ่	๑
๒๒	วัดโคกอน	บางกรวย	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๑
๒๓	วัดตำหนักเหนือ (ชั้นวิทยานุสรณ์)	ปากเกร็ด	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๒
๒๔	วัดบางไกรนอก	บางกรวย	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๑
๒๕	วัดบางไกรใน	บางกรวย	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๑
๒๖	วัดบางบัวทอง	ปากเกร็ด	นนทบุรี	ก่อนประถม	เล็ก	๒

ที่	โรงเรียน	อำเภอ	จังหวัด	ระดับชั้น	ขนาด	เขตพื้นที่
๒๗	วัดบางอ้อยช้าง	บางกรวย	นนทบุรี	ประถม	กลาง	๑
๒๘	วัดปากน้ำ(พิบูลสงคราม)	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี	ประถม	ใหญ่	๑
๒๙	วัดพระเงิน	บางใหญ่	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๒
๓๐	วัดมะเคื่อ	บางบัวทอง	นนทบุรี	ประถม	กลาง	๒
๓๑	วัดลำโพ (ถลอมประหารังสรรค์)	บางบัวทอง	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๒
๓๒	วัดอินทร์	บางใหญ่	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๒
๓๓	ศรีบุญยานนท์	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี	มัธยม	ใหญ่	๑
๓๔	ศึกษาสงเคราะห์บางกรวย	บางกรวย	นนทบุรี	มัธยม	เล็ก	๑
๓๕	สตรีนนทบุรี	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี	มัธยม	ใหญ่	๑
๓๖	สวนกุหลาบวิทยาลัยนนทบุรี	ปากเกร็ด	นนทบุรี	มัธยม	ใหญ่	๒
๓๗	อนุบาลจตุทิศ	ปากเกร็ด	นนทบุรี	ก่อนประถม	กลาง	๒
๓๘	อนุบาลนนทบุรี	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี	ประถม	ใหญ่	๑
๓๙	อนุบาลรวดี	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี	ก่อนประถม	เล็ก	๑
๔๐	วัดลากค้อน	ไทรน้อย	นนทบุรี	ประถม	เล็ก	๒
๔๑	วัดท่าเกวียน (ศึกษาประชา สรรค์)	ปากเกร็ด	นนทบุรี	ประถม	กลาง	๒
๔๒	เค็มรักศึกษา	บางบัวทอง	นนทบุรี	มัธยม	เล็ก	๒
๔๓	วิฒนพฤษยา	ปากเกร็ด	นนทบุรี	ประถม	ใหญ่	๒

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต ๒, ๒๕๕๓
แผนภาพที่ ๑๒ รายชื่อโรงเรียนรางวัลพระราชทานในจังหวัดนนทบุรี

๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑๑.๑ งานวิจัยภายในประเทศ

ขวัญชัย ศรีพรรณณี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่เรียนวิชาพระพุทธ ศาสนา โดยการใช้การสอนแบบอริยสัจกับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบ การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยการใช้การสอนแบบอริยสัจกับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนวิชาพระพุทธ ศาสนา โดย ใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจกับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และนักเรียนที่เรียนวิชาพระพุทธ ศาสนา โดย ใช้

วิธีการสอนแบบอริยสังกับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีการใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๒๘}

คุณฐิติ สัตถวรพงศ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาในสังคัมพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก” ว่าพระพุทธศาสนามีความเห็นที่ชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งประกอบที่เรียกว่า ชั้น ๕ ซึ่งการทำงานประสานกันของชั้น ๕ นี้ทำให้มนุษย์รับรู้โลกได้ โดยช่องทางที่มีอยู่ ๒ ชุค คือ ชุคที่รับเข้ามี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และชุคที่แสดงออกมี กาย วาจา ใจ ซึ่งโลกที่ควรศึกษาคือ โลกตามการรับรู้ของมนุษย์เอง ส่วนผลของการศึกษาได้แก่ปัญญาที่รู้ชัดตามความเป็นจริง คือรู้ชัดในอริยสัง ๔ โดยได้อธิบายไว้ในมรรคมืองค์ ๘ ที่ปรับให้เป็นหลักของการปฏิบัติตน เพื่อการศึกษาจากหยาบไปหาละเอียดที่เรียกว่าไตรสิกขา โดยมีกิจกรรมการศึกษาที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงทางศีล สมาธิ ปัญญา กัลยาณมิตร และโยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการศึกษา^{๑๒๙}

ทวีป สุทธิเวช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี” พบว่าผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ทั้งหมดนับถือพระพุทธศาสนา และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยได้จัดกิจกรรมสำคัญในทางพระพุทธศาสนาอันมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการพัฒนาตนเองและสังคม การปฏิบัติสมาธิภาวนาอันเป็นรากฐานของการอบรมจิตใจให้มีคุณธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติราชการด้วยความซื่อสัตย์ ยุติธรรม^{๑๓๐}

^{๑๒๘} ขวัญชัย ศรีพรรณณี (เกตุขุม โม่), “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยใช้การสอนแบบอริยสังกับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๖, ๒๑๐ หน้า.

^{๑๒๙} คุณฐิติ สัตถวรพงศ์, “การศึกษาในสังคัมพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๓๒, ๒๑๓ หน้า.

^{๑๓๐} ทวีป สุทธิเวช, “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๓๗, ๑๖๕ หน้า.

ทศมนพร พุทธจันทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาข้าราชการจังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการจังหวัดราชบุรีในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของข้าราชการจังหวัดราชบุรีในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าข้าราชการจังหวัดราชบุรีส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด และระดับความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการรับรู้เนื้อหาสาระ การนำมาใช้ประโยชน์ และการนำไปประยุกต์ใช้ด้วยคุณธรรมความซื่อสัตย์ ความอดทน และมีความเพียรเป็นที่ตั้งอยู่ในระดับค่อนข้างมาก^{๑๑๑}

เชียรธิดา เหมพิพัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นและปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ ทั้งยังมีความคิดเห็นต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ระดับความคิดเห็นค่อนข้างสูงคือ ด้านการนำไปประยุกต์ใช้ ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ คณะที่ศึกษาและสาขาที่จบปริญญาตรี^{๑๑๒}

นิยม ไฝโสภา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการครองตน ครองคน และครองงานตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม” พบว่าพฤติกรรมการครองตน ครองคน และครองงานตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน เพราะผู้บริหารส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญ และมีความเข้าใจอย่างชัดเจนในภาวะของการเป็นผู้นำที่ดี นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนทั้งหมดยังเป็นพุทธศาสนิกชนที่รับเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์อันเป็น

^{๑๑๑} ทศมนพร พุทธจันทร์, “ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาข้าราชการจังหวัดราชบุรี”, ภาคนิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๗, ๑๗๒ หน้า.

^{๑๑๒} เชียรธิดา เหมพิพัฒน์, “ความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, ภาคนิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๖, ๑๕๓ หน้า.

รากฐานแห่งคุณธรรมมาเป็นปรัชญาชีวิต เพื่อยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติราชการ^{๓๓๓}

บุรณศิริ อ่วมปราณี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจของนักข่าวต่อพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ : ศึกษาเฉพาะกรณีนักข่าวโทรทัศน์และนักข่าวหนังสือพิมพ์ในเขตกรุงเทพมหานคร” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจของนักข่าวโทรทัศน์และนักข่าวหนังสือพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยอายุของนักข่าวและสายงานที่ปฏิบัติมีผลต่อความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกัน และความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ระหว่างนักข่าวโทรทัศน์และนักข่าวหนังสือพิมพ์นั้นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ความสนใจติดตามข่าวของนักหนังสือพิมพ์อยู่ในระดับสูง ส่งผลให้การทำงานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม^{๓๓๔}

ปรียานุช พิบูลสรายุทธ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” พบว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินั้นเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของโรงเรียนเพื่อการพัฒนาแก่เยาวชนที่ยั่งยืน เป็นการให้ผู้บริหารได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ โดยอาจเป็นไปในเรื่องของ โครงการหรือ กิจกรรมของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ หรือ อาจแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ในความเป็นสถาบันการศึกษาในชุมชนของตนเองก็ได้เช่นกัน ที่จะทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จภายใต้การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน เพราะผลจากการพัฒนานี้ทำให้รู้ว่าผลงานจากการดำเนิน โครงการ/กิจกรรมดีเด่นของโรงเรียน เกิดประโยชน์และความเจริญต่อพัฒนาการของนักเรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ อีกทั้งโครงการที่บรรลุผลสำเร็จนั้นทำ

^{๓๓๓}นิยม ไผ่โสภา, “พฤติกรรมการครองตน ครองคน และครองงาน ตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๗, ๒๑๐ หน้า.

^{๓๓๔}บุรณศิริ อ่วมปราณี, “ความรู้ความเข้าใจของนักข่าวต่อพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๖ : ศึกษาเฉพาะกรณีนักข่าวโทรทัศน์และนักข่าวหนังสือพิมพ์ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๖, ๒๒๐ หน้า.

ให้ทุกฝ่ายเกิดความภาคภูมิใจ เพราะเป้าหมายความสำเร็จที่ร่วมกันขับเคลื่อนนั้นเป็นไปตามหลักสัปปริสธรรม ^{๑๑๕}

พระมหาบรจจ สิริจันโท (สมณา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาการศึกษาในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ประยูรค์ ปยุตโต)” พบว่าปรัชญาแม่บทตามแนวพุทธธรรมอภิปรัชญา เป็นการศึกษาเรื่องความจริงของสิ่งทั้งหลาย มีปัจจุสมุปบาท กฎไตรลักษณ์ เป็นต้นญาณวิทยาเป็นการศึกษาเรื่องการปฏิบัติสมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อที่จะปฏิบัติให้บรรลุถึงความจริงสูงสุด ส่วนจริยศาสตร์นั้นเป็นการดำเนินชีวิตโดยการศึกษาและปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งเป้าหมายของการศึกษาคือความมีอิสระภาพทั้งภายในและภายนอกอย่างแท้จริง ที่ไม่ถูกครอบงำด้วย อวิชา ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นการพัฒนาชีวิตให้เจริญงอกงามเพื่อความพ้นทุกข์ ซึ่งองค์ประกอบทาง การศึกษานั้น โรงเรียน ครู นักเรียน หลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนต้องมีความสอดคล้องเกี่ยวพันกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะครูและนักเรียนต้องสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับหน้าที่ของตนให้มากที่สุด^{๑๑๖}

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์” เป็นการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างพุทธเศรษฐศาสตร์และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถนำไปสู่การสร้างตัวชี้วัดเพื่อกำหนดระดับของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์และแนวทางการในการประยุกต์ใช้ตัวชี้วัดดังกล่าว ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กรอบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ๔ ทฤษฎีได้ ทฤษฎีการผลิต ทฤษฎีการบริโภค ทฤษฎีอรรถประโยชน์ และทฤษฎีการกระจายผลผลิต

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสรุปว่า หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา โยนิโสมนสสิการ และอแปมาทธรรม มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยมีมัชฌิมาปฏิปทากับความพอประมาณ

^{๑๑๕} ปรียานุช พินุลสรายุช, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, สรุปจากปาฐกถาพิเศษในการสัมมนาพุทธศาสตร์การสื่อสารในการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๔๙, ณ หอประชุมพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙, ๑๙๘ หน้า.

^{๑๑๖} พระมหาบรจจ สิริจันโท (สมณา), “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาการศึกษาในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ประยูรค์ ปยุตโต)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๙, ๒๒๕ หน้า.

เป็นวิธีการในการพัฒนาคน โยนิโสมนสิการกับความมีเหตุผลเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการพัฒนาคน และอุปมาพหุธรรมกับการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเป็นเครื่องกำกับการพัฒนาคน

ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักมีขอบเขตจำกัดอยู่เพียงพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีองค์ธรรมในระดับศีลเป็นประธาน การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก จึงสามารถใช้เฉพาะองค์ธรรมในระดับศีลเป็นเครื่องมือในการศึกษาเปรียบเทียบ โดยองค์ธรรมในระดับศีลที่เกี่ยวข้องกับ ๔ ทฤษฎีหลักทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ ปาริสุทธศีล ๔ ที่ประกอบด้วย อาชีวนิปาติธรรม ๕ ตามหลักกวมินิชา ๕ ในกิจกรรมการผลิต ปัจจัยสันนิสิตศีล ตามหลักสัพปุริสธรรม การบริโภคนิปาติธรรม ตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถ ๔ ในเรื่องอรรถประโยชน์ และปาฏิโมกขสังวรศีล ตามหลักสังคหัตถ ๔ ในการกระจายผลผลิต

จากการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อค้นหาตัวชี้วัดที่สามารถกำหนดระดับของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์ พร้อมทั้งยกตัวอย่างและแนวทางในการประยุกต์ใช้ตัวชี้วัดสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามกรอบทฤษฎีการผลิต ทฤษฎีการบริโภคนิปาติธรรม และทฤษฎีการกระจายผลผลิต โดยผลจากการวิเคราะห์นำมาซึ่งการสร้างตัวชี้วัดเพื่อกำหนดระดับความพอเพียงภายใต้คุณลักษณะความพอประมาณความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว จำนวน ๑๓ ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดด้านความพอประมาณ จำนวน ๗ ตัว ตัวชี้วัดด้านความมีเหตุผล จำนวน ๔ ตัว และตัวชี้วัดด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว จำนวน ๒ ตัว^{๑๓๖}

พัชรี แสงนิล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ครูและหลักธรรมของครูตามแนวพุทธปรัชญา” พบว่า แนวคิดของพุทธปรัชญาตั้งอยู่บนพื้นฐานของสังขธรรม ซึ่งเป็นความจริงในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยมีจุดสนใจอยู่ที่การพัฒนาคน และการรู้เท่าทันธรรมชาติอันแท้จริงของมนุษย์ จึงมีแนวคิดและวิธีการที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตของบุคคลและสังคม สามารถนำหลักการมาประยุกต์ใช้กับครู และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพราะบุคคลเหล่านี้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาบุคคลและสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยผู้วิจัยพยายามชี้ให้เห็นว่าครูในทัศนะ

^{๑๓๖} พิพัฒน ยอดพฤติการณ์, “การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียง โดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕, ๑๑๔ หน้า

พุทธปรัชญา ควรเป็นผู้ที่รู้จักฝึกฝนอบรมตนเองให้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ คือเป็นผู้มีคุณธรรม มีความรู้ดี มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และความดี^{๑๙๘}

พัชรลักษณ์ วิตถาภิตี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของสื่อมวลชนต่อการเสนอข่าวเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บทบาทของสื่อมวลชนต่อการเสนอข่าว เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง และ 2) ความรู้ ความเข้าใจเรื่องแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นสื่อมวลชนด้านต่าง ๆ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สื่อข่าวโทรทัศน์มีบทบาทสำคัญที่สุดในการเสนอข้อเท็จจริงในสังคมให้คนในสังคมรับรู้ ในส่วนการเสนอข่าว เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ให้ข้อมูลยอมรับตรงกันว่าการเสนอข่าวนี้น้อยเกินไป ด้านความรู้ ความเข้าใจเรื่องแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ให้ข้อมูลมีการรับรู้ถึงที่มา แนวทางการดำเนินงานในขอบเขตที่ยังไม่ครอบคลุมตามหลักสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งผู้บริหารมักกล่าวว่าเป็นผลงานของตนเอง^{๑๙๙}

พัฒนาภรณ์ วิตถาภิตี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยระบุว่า ครูมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับต่ำ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ ๑) เจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง ๒) การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน ๓) การสนับสนุนจากโรงเรียน และ ๔) รายวิชาที่สอน จากการวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยพหุคูณพบว่า สามารถส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงได้น้อยเป็นผลมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงมีปัญหาในด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผู้บริหาร และด้านเพื่อนร่วมงาน^{๒๐๐}

^{๑๙๘} พิชรี แสงนิล, “ครูและหลักธรรมของครูตามแนวพุทธปรัชญา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๓๔, ๑๖๒ หน้า.

^{๑๙๙} พัชรลักษณ์ วิตถาภิตี, “บทบาทของสื่อมวลชนต่อการเสนอข่าวเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง”, ภาคนิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๗, ๑๖๑ หน้า.

^{๒๐๐} พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์, “บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๖, ๑๕๔ หน้า.

ไพบุลย์ จริตงาม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมผู้นำในด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครที่ได้รับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา” พบว่าพฤติกรรมผู้นำในด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนใน ๕ ด้าน คือ ความสามารถในการวิเคราะห์และการวางแผน ความสามารถในการสร้างวิสัยทัศน์และกำหนดเป้าหมาย ความสามารถในการจัดการและการบริหารทรัพยากร ความสามารถในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ และความสามารถในการติดตามและประเมินผล ที่มีเพศต่างกัน มีอายุต่างกัน มีระดับการศึกษาต่างกัน และมีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีพฤติกรรมผู้นำในด้านการบริหารจัดการไม่แตกต่างกัน^{๑๑}

ศศิพรรณ บัวทรัพย์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยพบว่า ๑) นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ และน้อยที่สุดคือ วิทยุ ๒) การรับรู้ในเนื้อหาสาระ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ การปฏิบัติหรือการประยุกต์ใช้ และการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ๓) ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ เพศ คณะที่ศึกษา และการรับรู้จากครอบครัว^{๑๒}

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถาน วัดอุปประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกเสถียรธรรมสถานในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของสมาชิกเสถียรธรรมสถานในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกเสถียรธรรมสถานเห็นด้วยในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับค่อนข้างมาก ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของสมาชิกเสถียรธรรมสถานในการดำเนินชีวิตตาม

^{๑๑}ไพบุลย์ จริตงาม, “การศึกษาพฤติกรรมผู้นำในด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครที่ได้มาตรฐานคุณภาพการศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๔๔, ๒๑๒ หน้า.

^{๑๒}ศศิพรรณ บัวทรัพย์, “ความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗), ๑๔๑ หน้า.

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงคือ ด้านการรับรู้เนื้อหาสาระ การนำมาใช้ประโยชน์ และการนำมาประยุกต์ใช้อยู่ในระดับค่อนข้างมาก^{๑๔๓}

สุกานดา ญาณศิริ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปรัชญาการปฏิรูปการศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่วามก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า” พบว่าแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่วามก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า มีแนวคิดโน้มไปทางปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมสูงสุด รองลงมาคือพัฒนาการนิยม มนุษยนิยม แนวใหม่ พุทธศาสตร์ และอัตถิภาวนิยม ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบทางการศึกษา ทั้ง ๖ ด้าน คือ จุดมุ่งหมายการศึกษา หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการทางการศึกษา พบว่ามีแนวคิดโน้มไปทางปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมสูงสุดทุกองค์ประกอบ รองลงมาคือพุทธศาสตร์^{๑๔๔}

สุมานพ ศิวารัตน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันในสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่าหลักการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มุ่งเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ หลักคำสอนที่สำคัญที่สุดคือ เรื่องทุกข์ และการดับทุกข์ของชีวิต โดยอาศัยปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัยไตร่ตรองพิจารณาตรวจสอบและประเมินผลสิ่งที่เรารู้มาทั้งหมด มีแหล่งเกิดของการรับรู้และการเรียนรู้ ที่ส่งผลให้เกิดสัมมาทิฐิ ๒ ทาง ได้แก่ ปรโตโมสะ ปัจจัยภายนอก และโยนิโสมนสิการ ปัจจัยภายในตัวบุคคล แหล่งการเกิดปัญญา มี ๓ แหล่ง ได้แก่ ๑) สุตมยปัญญา ๒) จินตามยปัญญา และ ๓) ภวานามยปัญญา

การเรียนรู้ในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากัน มีองค์ธรรม ได้แก่ ๑) ปัญญา ที่ทำให้เกิดการเห็นแจ้งในเรื่องกรรม ไตรลักษณ์ และเห็นชอบด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักการและมรรควิธีในอริยสัจ ๔ อันเป็นหลักการปฏิบัติที่ดียิ่งและสำคัญที่สุดในการพัฒนาและดำรงชีวิตของมนุษย์ ๒) ความเพียรทั้งทางกายและทางจิต ๓) สติ ความมีสติตั้งมั่นในทางที่ถูกที่ชอบในการดำเนินชีวิต

^{๑๔๓} สายน้ำผึ้ง รัตนงาม, “ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถาน”, ภาคนิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์), ๒๕๔๗, ๑๕๘ หน้า.

^{๑๔๔} สุกานดา ญาณศิริ, “การวิเคราะห์ปรัชญาการปฏิรูปการศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่วามก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า”, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๑, ๑๘๕ หน้า.

หลักการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวทางการพัฒนาสังคมที่ใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นฐานในการพัฒนาเพื่อให้คนสามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันได้ โดยใช้ปัญญา ความเพียร และสติ เป็นปัจจัยเหตุที่นำไปสู่ปัจจัยผล คือ การพึ่งตนเองและการพึ่งพากัน โดยอาศัยเงื่อนไขการเรียนรู้และการปฏิบัติ ๒ เงื่อนไขเป็นพื้นฐาน ได้แก่ ๑) เงื่อนไขการเรียนรู้ตามหลักไตรลักษณ์ ๒) เงื่อนไขการปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔ และรูปแบบกระบวนการพึ่งพาตนเองและการพึ่งพากันตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทอธิบายได้ดังนี้ ๑) ผู้ใดจะพึ่งตนเองและพึ่งพากันได้ จะต้องประกอบด้วย “ปัญญา” ๒) ผู้ใดจะพึ่งตนเองและพึ่งพากันได้ จะต้องประกอบด้วย “ความเพียร” ๓) ผู้ใดจะพึ่งตนเองและพึ่งพากันได้ จะต้องประกอบด้วย “สติ” ๔) การพึ่งตนเองและการพึ่งพากันจะเกิดขึ้นได้ต้องเรียนรู้และเข้าใจในหลัก “ไตรลักษณ์” ๕) การพึ่งตนเองและการพึ่งพากันจะเกิดขึ้นได้ต้องประพฤติและปฏิบัติตามหลัก “อริยสัจ ๔”^{๑๔๔}

โสภณ ขำทัพ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก” พบว่า

๑) เศรษฐกิจพอเพียงมีรากฐานมาจากเศรษฐกิจแนวพุทธ ซึ่งเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม และมีกระบวนการของไตรสิกขาอยู่ในฐานะที่เป็นปทัสฐานให้เกิดคุณภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสังคม และกายกับจิต อันเป็นบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกินและพอใช้ โดยยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และดำเนินชีวิตแบบสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาชีวิตและสังคมไปสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้จักตัวเองด้วยการพึ่งตนเอง มีความพอประมาณ ไม่โลภ มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต สร้างภูมิคุ้มกันในตนด้วยความไม่ประมาท มีความรู้และประพฤติดนตามหลักธรรมที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก

๒) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธในระดับมาก โดยมีการรับรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก ก่อนเฉลิมฉลองครองราชย์ ๖๐ ปี ส่วนเหตุผลในการรับรู้และเข้าใจเป็นเพราะความศรัทธาและยอมรับเศรษฐกิจพอเพียง สมาชิกส่วนใหญ่มีการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตแบบพุทธ

^{๑๔๔}สุมานพ ศิวรัตน์, “การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันในสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสนศึกษบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, ๒๑๕ หน้า.

และมีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเถรวาทอยู่ในระดับมาก เพราะความศรัทธาที่ตั้งมั่นในหลักธรรมคำสอน โดยการประพฤติตนตามหลักพุทธธรรม และสมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยกับเศรษฐกิจพอเพียงว่านำไปสู่การพัฒนาคน สังคม และประเทศชาติได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน เพราะเป็นการพึ่งพาตนเองและสอดคล้องกับวิถีชีวิต ดังนั้นจึงควรนำหลักพุทธธรรมในเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อเป็นการเสริมสร้างพื้นฐานความรู้ความเข้าใจให้ถูกต้อง

๓) ปัญหาและแนวทางแก้ไขที่ทุกภาคส่วนต้องช่วยกันขับเคลื่อนและร่วมกันแก้ปัญหาโดยใช้หลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๔) รูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกอันเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นผลมาจากความศรัทธาที่เป็นกำลังในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิซึ่งประกอบด้วยเหตุผล และทำให้เกิดปัญญานำไปสู่สัมมาอาชีวะได้นั้น เพราะมีหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) ศีล เป็นวิธีการพัฒนาที่สมดุล เป็นการปฏิบัติตนที่แสดงออกทางกาย ในเรื่องความความพอประมาณด้วยสัน โดย ๒) สมာธิ เป็นวิธีการกำกับที่ยั่งยืน เป็นการปฏิบัติตนที่แสดงออกทางใจ ในเรื่องความมีเหตุผลด้วยโยนิโสมนสิการ ๓) ปัญญา เป็นวิธีการสนับสนุนที่มั่นคง เป็นการปฏิบัติตนที่แสดงออกทางปัญญา ในเรื่องการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเองด้วยอัปมาทธรรม^{๔๖}

๒.๑๑.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

ซีแมน และคณะ (Seeman, et al.) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของการฝึกสมาธิกับการรู้จักตน(Self – Actualization)^{๔๗} โดยศึกษากับกลุ่มบุคคล ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง ๑๕ คน เป็นเพศชาย ๘ คน เพศหญิง ๗ คน กลุ่มควบคุม ๒๐ คน เป็นเพศชาย ๑๐ คน เพศหญิง ๑๐ คน ทั้งหมดเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยซินซินเนติ โดยใช้แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพช่วงก่อนและหลังการฝึกสมาธิ ในช่วงระยะเวลาห่างกัน ๒ เดือน ซึ่งกลุ่มทดลองจะมีการเรียนการฝึกสมาธิเป็นรายบุคคล ประมาณ ๓๐ – ๖๐ นาทีในช่วงเริ่มต้น และอีก ๓ วันต่อมาเรียนเกี่ยวกับเทคนิคการฝึกสมาธิเป็นกลุ่มจากนั้นมีการฝึกสมาธิทุกวัน วันละ ๒ ครั้ง ในช่วงเวลาเช้าและเย็น ครั้งละ ๑๕ – ๒๐ นาที

^{๔๖} โสภณ จำทัพ, “เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต, อ่างแก้ว, ๒๖๕ หน้า.

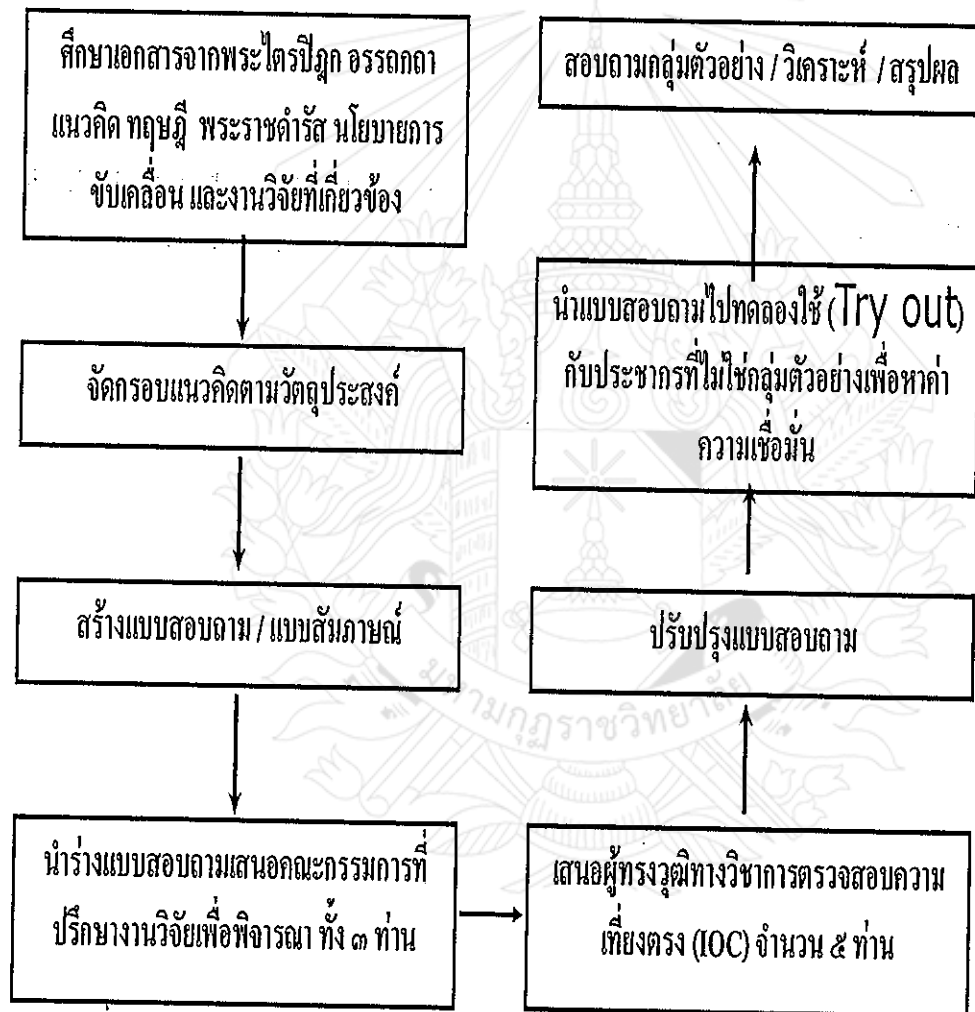
^{๔๗} Seeman, W. Nidich, S. and Banta, T., *Influence of Transcendental Meditation on a Measure of Self – Actualization*, Scientific Reserch on the Transcendental Meditation Program (New York : Prentice Hall, ๑๙๗๗), p.๔๑๗ - ๔๑๙.

พบว่านักศึกษาที่ฝึกสมาธิในกลุ่มทดลองมีความสามารถควบคุมความโกรธได้สูงกว่ากลุ่มควบคุม โดยมีบทบาทของความเป็นผู้นำสูง

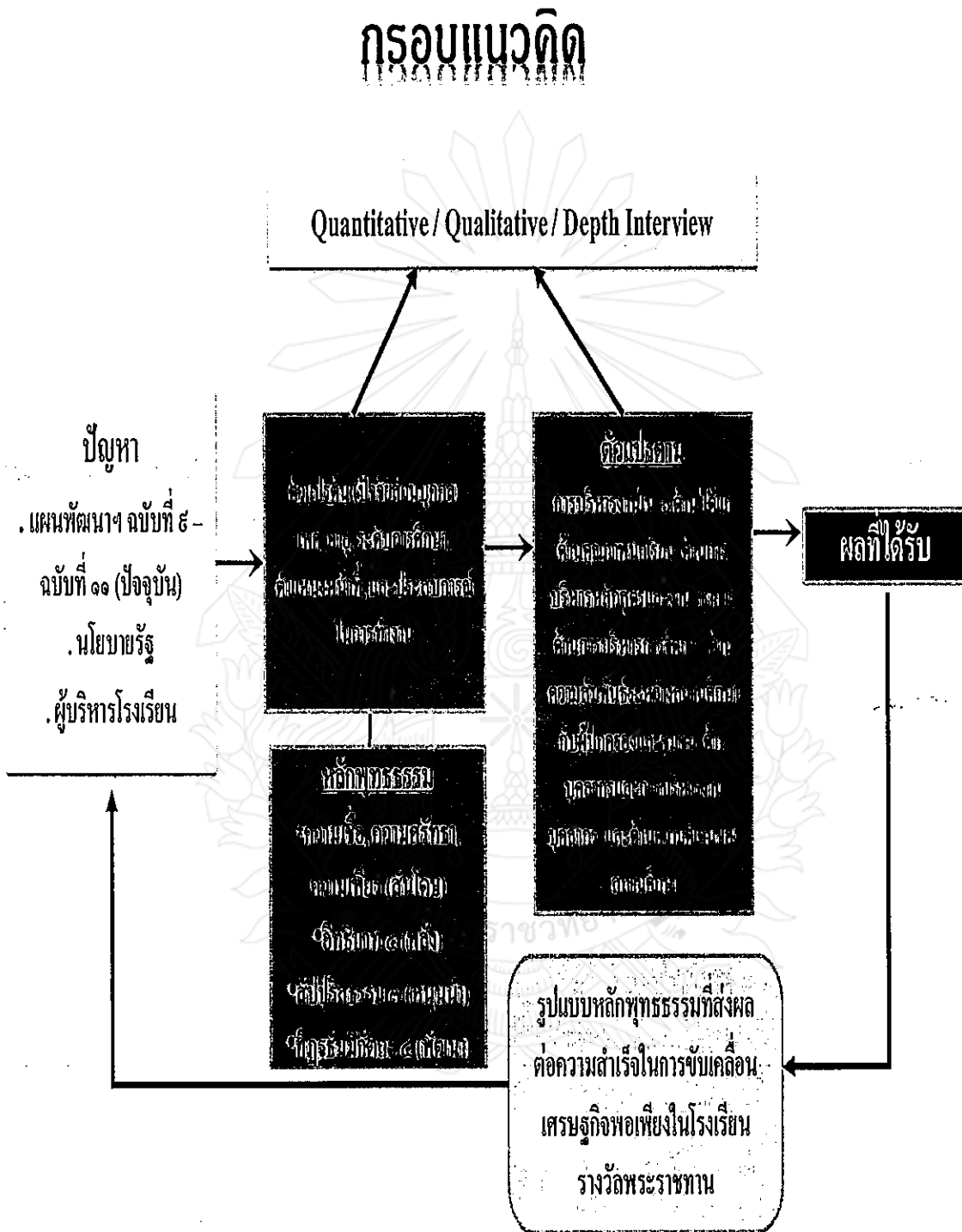
๒.๑๒ กรอบแนวคิด

๒.๑๒.๑ กรอบแนวคิดวิธีดำเนินการวิจัย

แนวคิดวิธีดำเนินการวิจัย

๒.๑๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเรื่องหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นประเภทการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Designs) ในลักษณะของแบบสำรวจตามกาลเวลา (Sequential Exploratory Design) ที่เน้นวิธีการเชิงปริมาณ (QUAN) เป็นหลัก และให้ความสำคัญวิธีการเชิงคุณภาพ (qual) เป็นรอง^{๑๑๑} เพื่อมุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่หรือรูปแบบอันเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ใช้องค์ความรู้เดิมเป็นฐาน โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยไว้เป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๓.๑ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ผู้วิจัยนำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อการวิจัยเชิงปริมาณตามหลักวิธีของครอนบาค (Cronbach) กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเป็นลำดับขั้นตอนไว้ดังนี้

๓.๑.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร

๒) กลุ่มตัวอย่าง

๓.๑.๒ การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๑) เครื่องมือวิจัย

๒) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๓.๑.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑.๔ การวัดค่าตัวแปร

๓.๑.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

^{๑๑๑} ทองอาจ นัยพัฒน์, การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๕๕.

๓.๑.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ในจังหวัดนนทบุรี ที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ มีจำนวน ๔๓ โรงเรียน ได้แก่ ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ รองผู้จัดการ รองผู้อำนวยการ ผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ และครู รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๘๒ คน จากข้อมูลฝ่ายทะเบียน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนนทบุรี ปีการศึกษา ๒๕๕๔

๒) กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครซี และ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๒๕๘ คน

๓.๑.๒ การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การดำเนินการสร้างแบบสอบถามเรื่องหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีดังนี้

๑) การสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามของงานวิจัย เรื่องหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑.๑ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรมในพระไตรปิฎก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของการจัดการศึกษาเพื่อรับพระราชทานรางวัลของโรงเรียนต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โครงการในพระราชดำริส และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการศึกษานั้นมีหลายแนวทาง สามารถนำมาประมวลเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือและรูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้

๑.๒ จัดทำโครงร่างรูปแบบกรอบแนวคิดขอบเขตการวิจัยในครั้งที่ ๑ ตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๑.๓ จากนั้นได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการขับเคลื่อนด้วยแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดของโครงร่างรูปแบบขอบเขตการวิจัยในครั้งที่ ๑ โดยแบบสอบถามเป็นคำถามประเภทคำถามปิดและประเภทคำถามเปิด มีรายละเอียด ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน เป็นแบบมีตัวเลือกให้ตอบ จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้าน คือ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารการจัดการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา เป็นแบบมีตัวเลือกให้ตอบ จำนวน ๒๘ ข้อ

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ จำนวน ๖ ข้อ

๑.๔ นำเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสมของการใช้ภาษา และความถูกต้องครอบคลุมประเด็นเนื้อหา เพื่อปรับปรุงแก้ไขและนำไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๒) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๒.๑ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ที่ได้มาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ไปให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบ แนะนำเพิ่มเติม ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษา และตัดข้อความที่สื่อความหมายไม่ชัดเจนออกไป เพื่อให้ได้ข้อความที่สื่อความหมายชัดเจน และเข้าใจง่ายตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๒ นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจแก้แล้วจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๘ ท่าน (ภาคผนวก ก) พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมและความสอดคล้องในประเด็นที่ศึกษาของข้อคำถามในแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามให้ตรงกับวัตถุประสงค์ (Index of Item - Objective Congruence : IOC)^{๑๕๕} โดยได้ออกแบบสำรวจให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน

^{๑๕๕} พิชิต ฤทธิ์จรูญ, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : แฮส ออฟ คอร์มีสท์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๔๒.

พิจารณาคำถามแต่ละข้อในเครื่องมือวัด และพิจารณาตามเกณฑ์การให้คะแนนในแบบสอบถามไว้ดังนี้

ถ้าเห็นว่าสอดคล้องหรือเป็นตัวแทนมากที่สุด ให้ ๕ คะแนน

ถ้าเห็นว่าสอดคล้องหรือเป็นตัวแทนมาก ให้ ๔ คะแนน

ถ้าเห็นว่าสอดคล้องหรือเป็นตัวแทนปานกลาง ให้ ๓ คะแนน

ถ้าเห็นว่าสอดคล้องหรือเป็นตัวแทนน้อย ให้ ๒ คะแนน

ถ้าเห็นว่าสอดคล้องหรือเป็นตัวแทนน้อยที่สุด ให้ ๑ คะแนน^{๑๔๔}

หลังจากนั้นผู้วิจัยหาค่ารายเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาว่า ถ้าข้อความใดมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕ ขึ้นไป และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน ๑.๐๐ แสดงว่าข้อคำถามนั้นมีความเที่ยงตรง โดยพบว่าข้อคำถามส่วนใหญ่่นั้น มีความสอดคล้องกัน

๒.๓ นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาแล้วนั้น ไปให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

๒.๔ นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัยและหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ในตอนที่ ๒ โดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach)^{๑๕๐} และผู้วิจัยกำหนดให้มีระดับค่าความเชื่อมั่น ๙๕% และความแม่นยำของการประมาณค่าความผิดพลาดไม่เกิน .๐๕ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .๘๙

๒.๕ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ปรับเรียบร้อยแล้วเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ความเห็นชอบ และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการวิจัยเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนรางวัลพระราชทานต่อไป

๓.๑.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ ตามขั้นตอนดังนี้

^{๑๔๔} นภาพร สิงห์ทัด, วิธีวิทยาการวิจัย, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๗, หน้า ๑๐๐.

^{๑๕๐} Craig S. Wells James A. Wollack, An Instructor's Guide to Understanding Test Reliability, ๒๐๐๓, p. ๔-๕.

๑) ผู้วิจัยติดต่อนำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยไปมอบให้กับสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานนทบุรี เพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัยในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน (ภาคผนวก ข)

๒) ผู้วิจัยได้ติดต่อกับผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จำนวน ๔๓ โรงเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อสร้างความสัมพันธ์ แจ่มชัดวัตถุประสงค์ สร้างเข้าใจในการเก็บข้อมูลพร้อม กับขอให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ประสานขอความร่วมมือไปยังบุคลากรและครูในโรงเรียน

๓) ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จำนวน ๔๓ โรงเรียน รวมเป็นแบบสอบถาม จำนวน ๒๕๘ ฉบับ ทางไปรษณีย์ และขอให้ผู้ตอบ แบบสอบถามส่งคืนกลับมายังผู้วิจัยทางไปรษณีย์ หรือผู้วิจัยไปรับด้วยตนเอง ภายใน ๑๕ วัน

๔) ผู้วิจัยได้ติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และได้รับแบบสอบถามกลับคืน มาครบถ้วนสมบูรณ์ทุกฉบับ ภายในเดือนมกราคม ๒๕๕๕

๕) ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบหลักสูตรธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาปรับปรุง จัดทำ เป็นโครงร่างรูปแบบ (ครั้งที่ ๑)

๖) ตรวจสอบโครงร่างรูปแบบ (ครั้งที่ ๒) โดยวิธีการด้านคุณภาพ ด้วยการ สัมภาษณ์เชิงลึกหลักสูตรธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน โดยทำหนังสือขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการทางการศึกษา นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา ผู้บริหารโรงเรียนรางวัล พระราชทาน ครูและผู้เกี่ยวข้องกับโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง รวมจำนวน ๑๒ คน เพื่อ ตรวจสอบความเหมาะสม รับฟังข้อเสนอแนะ และความเป็นไปได้ของรูปแบบ (ภาคผนวก ก)

๗) ปรับปรุงรูปแบบหลักสูตรธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์

๘) ได้แนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตรธรรมที่ ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๓.๑.๔ การวัดค่าตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดการวัดค่าตัวแปร ซึ่งผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ได้รับ ทั้งหมดมาวิเคราะห์ค่าสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์เพื่อ วิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็น โดยการหาค่าเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำมา แปลผลค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามในด้านต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของหลักสูตรธรรมที่

ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ซึ่งการ
แสดงระดับของคะแนนเฉลี่ย จะแปลผลตามเกณฑ์ต่อไปนี้

ระดับค่า	ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลผล
๕	๔.๕๐ - ๕.๐๐	มีความเป็นไปได้มากที่สุด
๔	๓.๕๐ - ๔.๕๐	มีความเป็นไปได้มาก
๓	๒.๕๐ - ๓.๕๐	มีความเป็นไปได้ปานกลาง
๒	๑.๕๐ - ๒.๕๐	มีความเป็นไปได้น้อย
๑	๑.๐๐ - ๑.๕๐	มีความเป็นไปได้น้อยที่สุด ^{๑๑}

๓.๑.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ใน
การวิเคราะห์ข้อมูลหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน
โรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ ดังนี้

๑) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดย
การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

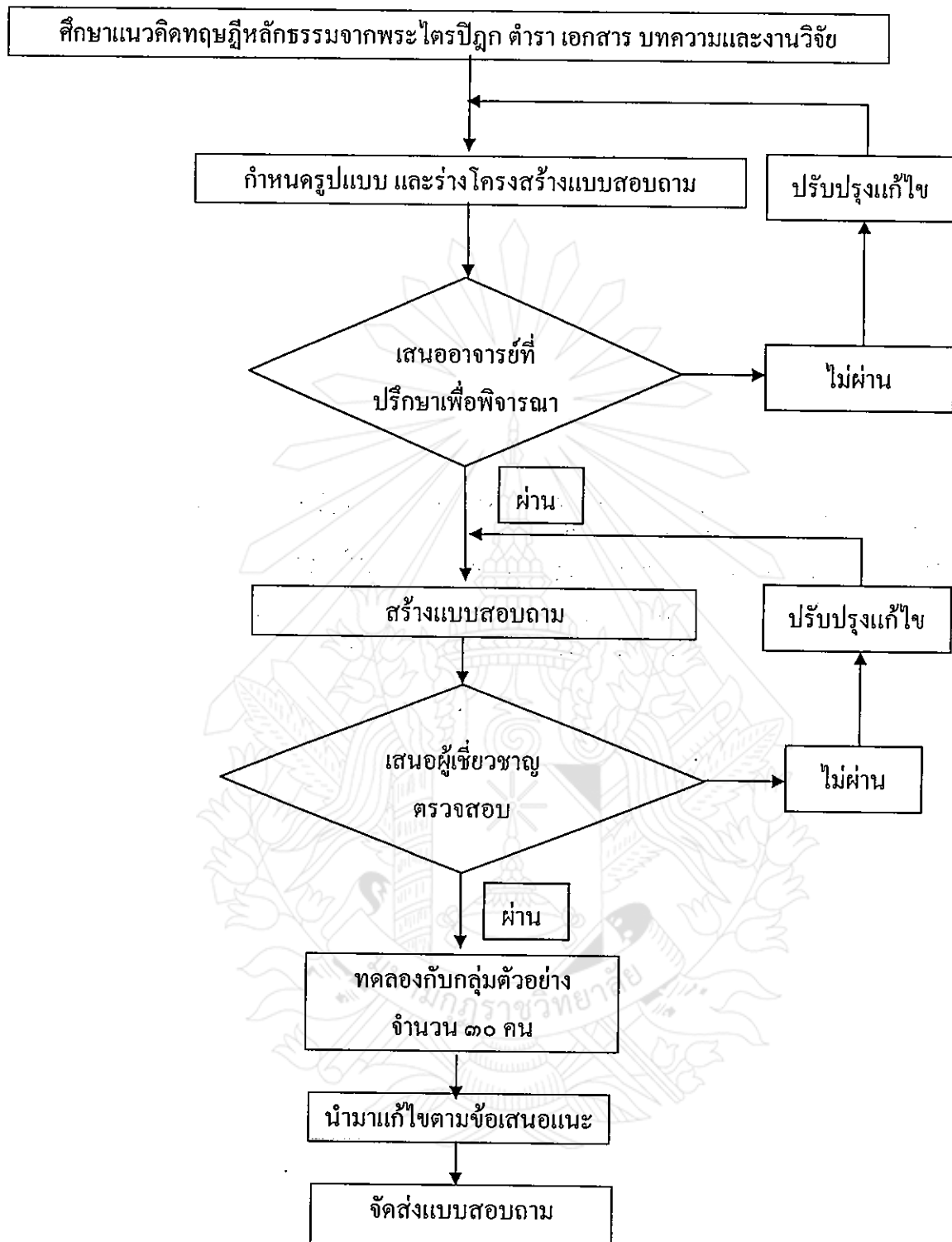
๒) วิเคราะห์ข้อมูลหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน
เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน โดยใช้การแจกแจงความถี่ การหาค่า
ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๓) วิเคราะห์ข้อมูลและหาค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล
ของผู้บริหารในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และ
ประสบการณ์ทำงาน โดยการทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-square Test)

๔) วิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้บริหารในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เพื่อนำมา
เป็นแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปรับปรุง โดยวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) อธิบายเป็น
ความเรียง และจัดเนื้อหาของข้อเสนอแนะออกเป็นข้อๆ นำเสนอเรียงลำดับ ด้วยวิธีการแจกแจง
ความถี่ ข้อที่มีความถี่สูงไปยังข้อที่มีความถี่ต่ำ

๕) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงปริมาณมาสร้างเป็นโครงร่างรูปแบบ

^{๑๑} ชูศรี วงศ์รัตนะ, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : เทพ
เนรมิตการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

แผนภาพที่ ๑๐ แสดงกระบวนการดำเนินงานสร้างแบบสอบถาม^{๑๖๒}

^{๑๖๒} ธานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บิซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๓), หน้า ๘๕.

๓.๑.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำสถิติพื้นฐานมาใช้วิเคราะห์ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item – Objective Congruence : IOC)^{๑๖๓} ใช้สูตร

$$\text{สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC = ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์
 $\sum R$ = ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยกำหนดคะแนนสำหรับการพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ ดังนี้

ให้ +๑ ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์

ให้ ๐ ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์

ให้ -๑ ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์

๒) การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (Alfa Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^{๑๖๔} ใช้สูตร

$$\text{สูตร } \alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right\}$$

เมื่อ α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
 n = จำนวนข้อคำถาม
 S_i^2 = ความแปรปรวนของคะแนนเป็นรายข้อ
 S^2 = ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

^{๑๖๓} พิชิต ฤทธิจรูญ, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, อ่างแก้ว, หน้า ๒๔๒.

^{๑๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๘.

๓) การหาค่าร้อยละ (Percentage)

$$\text{ร้อยละของรายการใด} = \frac{\text{ความถี่ของรายการนั้น}}{\text{ความถี่ของรายการทั้งหมด}} \times 100$$

๔) การหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) จากสูตร^{๑๖๕} ดังนี้

สูตร $\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$

เมื่อ \bar{X} = ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 N = จำนวนข้อมูลทั้งหมด

๕) การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากสูตร^{๑๖๖} ดังนี้

สูตร S.D. = $\sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$

เมื่อ S.D. = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum X^2$ = ผลรวมกำลังสองของคะแนน
 $(\sum X)^2$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N = จำนวนผู้ตอบทั้งหมด

^{๑๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๗.

^{๑๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๖.

บ) การทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-square test)^{๑๖๑}

$$\text{สูตร } \chi^2 = \sum \frac{(f_o - f_e)^2}{f_e}$$

เมื่อ	χ^2	=	สัญลักษณ์แทนค่าไคสแควร์
	\sum	=	ผลรวม
	f_o	=	ความถี่ที่รวบรวมได้จากการปฏิบัติจริง (observed frequency)
	f_e	=	ความถี่ที่คาดหวังว่าจะเป็น (expected frequency)

๓.๒ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ประเภทวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) ทบทวนและค้นคว้าเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกเป็นหลัก และชั้นทุติยภูมิ คือ วรรณคดี และหนังสือตำราต่างๆ ที่มีผู้เขียนได้วิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในพระพุทธศาสนา โครงการพระราชดำริ และการบริหารจัดการโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยนำมาเรียบเรียงวิเคราะห์ตามหัวข้อที่ทำการวิจัย จากนั้นจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการ (Interview) แต่มีโครงสร้าง คือมีกรอบแนวคิดอันเป็นประเด็นหลักเพื่อการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า และจะพยายามซักถาม (Probe) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบได้ตรงตามประเด็นการวิจัยให้มากที่สุดกับผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูป / คน โดยใช้เทคนิควิธีการสรุปสะสม (Accumulative Summarization) เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในข้อคำถามและเป็นการสนับสนุนงานวิจัย

๓.๒.๑ การศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะสำรวจเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก วรรณคดี พระราชดำรัส เอกสารตำรา บทความ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการบริหารจัดการโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ซึ่งมีทั้งเอกสารภายในประเทศและเอกสารต่างประเทศ

๓.๒.๒ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี ๒ ลักษณะ คือ

^{๑๖๑} ส่องศรี ชมพูนงค์, การวิจัย, (นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช), ๒๕๔๕, หน้า ๑๐๐.

๑) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมได้มาจากแบบสอบถามจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (Key Informants) และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการ (Interview) แต่มีโครงสร้าง จากผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการในด้านพระพุทธศาสนาและด้านการบริหารจัดการการศึกษา ได้แก่ นักวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน และบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๑๒ คน

๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ข้อมูลที่ได้จากเอกสารผู้ที่รวบรวมเรียบเรียงเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายของภาครัฐ นโยบายการจัดการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสภาพทางสังคมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓.๒.๓ ขอบเขตของเนื้อหาในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาเพื่อการวิจัยดังนี้

๑) ผู้วิจัยศึกษาพระไตรปิฎกและวิเคราะห์นัยสำคัญของหลักธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามที่ปรากฏอยู่ในพระสูตรต้นตปิฎก ในเรื่องของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันที่ดีในตน ตลอดจนความรู้และคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความอดทนและความเพียร

๒) ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและวิเคราะห์นัยสำคัญของหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ในเรื่องความเชื่อ ความศรัทธา ความเพียร สันโดษ และอิทธิบาทธรรม

๓) ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์นัยสำคัญของความสัมพันธ์ที่แสดงออกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมิน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารการจัดการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา

๔) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน โดยการทำหนังสือขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ครู และบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง รวมจำนวน ๑๒ คน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานมาประกอบการวิจัยเบื้องต้น และใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนงานวิจัยในการตรวจสอบความเหมาะสม รั้งฟังข้อเสนอแนะ และความเป็นไปได้ของรูปแบบ (ภาคผนวก ก)

๓.๒.๔ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารและหน่วยการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารเพื่อใช้เป็นข้อมูลการวิจัย ดังนี้

๑) เอกสารนั้นต้องเกี่ยวข้องกับกรวิจัยเรื่อง หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นเอกสารของทางราชการหรือองค์การต่างๆ ทั้งในลักษณะของตำรา หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) เอกสารนั้นมีแหล่งที่มาเชื่อถือได้ โดยพิจารณาจากเอกสารนั้นใครเป็นผู้เขียน เขียนไว้เมื่อไร มีวัตถุประสงค์อย่างไรในการเผยแพร่ เป็นต้นฉบับ คัดลอก แปลหรือปรับปรุง และหากมิใช่เป็นต้นฉบับ จะเชื่อถือได้หรือไม่ว่าเป็นข้อมูลเดียวกันกับต้นฉบับ

๓) เอกสารนั้นมีข้อมูลที่สามารถตอบคำถามในการวิจัยได้อย่างแท้จริง โดยพิจารณาจากเอกสารนั้นว่า ผู้เขียนเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญและมีความสามารถในสิ่งที่เขียนเพียงใด

๔) เอกสารนั้นมีแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้หรือไม่ โดยพิจารณาจากในเอกสารนั้นมีความคิดเห็นส่วนตัว หรือบิดเบือนจากความเป็นจริงหรือไม่ และอธิบายความหมายได้ความชัดเจนของข้อความหรือไม่

โดยมีผลปรากฏว่าเอกสารที่เชื่อถือได้มากที่สุดนั้น ทั้งทางด้านวิชาการซึ่งถือว่าเป็นการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงต่อการศึกษาวิจัยค้นคว้า และทางด้านการเปรียบเทียบกับวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยกันเอง จัดได้ว่าเป็นข้อมูลปฐมภูมิ นั่นคือ พระไตรปิฎก

ส่วนหน่วยการวิเคราะห์ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้นัยสำคัญของคำถามที่ปรากฏในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ที่ผู้วิจัยศึกษามาใช้ในการวิจัยเป็นหน่วยในการวิเคราะห์

๓.๒.๕ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูป/คน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการในด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการทางด้านงานการศึกษา และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการเลือกแบบแนะนำต่อกัน (Snow ball) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในเรื่องหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

ส่วนเครื่องมือการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า ด้านข้อมูล (Data triangulation) หมายถึง การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล โดยแหล่งข้อมูลที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่

- แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากัน ข้อมูลจะเหมือนกันหรือไม่
- แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กัน ข้อมูลจะเหมือนกันหรือไม่

- แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

๓.๒.๖ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีขั้นตอนดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) ผู้วิจัยศึกษาด้วยการอ่านเนื้อหาของเอกสารอย่างละเอียด และบันทึกข้อความที่ปรากฏนัยสำคัญของหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานตามกรอบของการวิจัย จากนั้นอ่านบททวนและตรวจทานนัยสำคัญของข้อความอีกครั้งหนึ่ง โดยตรวจสอบจากเนื้อหาของเอกสารอื่นที่มีข้อความรายละเอียดใกล้เคียงกัน เพื่อตรวจทานนัยสำคัญของข้อความที่ปรากฏในเอกสารเหล่านั้น แล้วนำนัยสำคัญของข้อความเหล่านั้นมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๒) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการ (Interview) แต่มีโครงสร้าง จากผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการในด้านพระพุทธศาสนา การบริหารจัดการ การศึกษา และบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๑๒ รูป / คน โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๒.๑ ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความสำคัญต่อการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ และนัดเวลาที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความสะดวกในการให้ข้อมูล

๒.๒ ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่ได้รับอนุญาต โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้จัดทำไว้ พร้อมเครื่องบันทึกเสียงเพื่อบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูปเพื่อบันทึกภาพในการให้สัมภาษณ์

๒.๓ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบข้อมูลด้านความถูกต้อง ความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยการนำมาจัดระเบียบข้อมูล โดยแบ่งข้อมูลออกเป็นส่วนๆ หรือเป็นประเภท จัดให้อยู่ในหมวดเดียวกันตาม โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ ซึ่งจำแนกเป็นข้อมูลตามปัญหาการวิจัย และตามลักษณะของข้อมูล หลังจากนั้นจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์และแปลความหมาย

ส่วนเทคนิคการตรวจสอบสามเส้าในด้านวิธีรวบรวมข้อมูล(Methodological triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลให้เป็นเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นจะศึกษาข้อมูลเพิ่มจากแหล่งเอกสารอื่นประกอบ

๓.๒.๗ การวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูล

ผู้วิจัยใช้นัยสำคัญของคำตามที่ปรากฏในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มาวิเคราะห์ตาม

ประเด็นที่กำหนดไว้ ตามหลักเกณฑ์ของการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้จากการศึกษาเอกสาร (Content Analysis) จากนั้นจึงนำไปสรุปผลข้อมูลตามประเด็นของงานวิจัย และตรวจสอบรูปแบบของค้ำความรู้อันใหม่ที่ได้จากงานวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่เน้นในวิธีการเชิงปริมาณ (QUAN) เป็นหลัก และให้ความสำคัญในวิธีการเชิงคุณภาพ (qual) เป็นรอง โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๔ ประการ คือ

๑. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๒. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๓. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๔. เพื่อนำเสนอแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน”

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยแบบผสมผสาน โดยจัดแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ส่วนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

๔.๑ ส่วนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จำนวน ๒๕๘ คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามหลักเกณฑ์ของ Krejcie & Morgan และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Randon Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาแบบสอบถามกลับมาดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วย

คอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อคำนวณหาค่าสถิติสำหรับตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ จากนั้นจึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย โดยผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
x^2	แทน	ค่าไคสแควร์
P	แทน	ค่าสัดส่วนความแปรปรวน
Sig.	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติ
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๑.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในรูปแบบตาราง โดยแบ่งเป็น ๔ ตอนดังนี้ ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ทำงาน โดยการแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายที่ ๔.๑ – ๔.๕

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับหลักพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารการจัดการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา โดยการแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายที่ ๔.๖ – ๔.๑๓

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานของผู้บริหาร โดยการหา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าไคสแควร์ และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายที่ ๔.๑๔ – ๔.๑๘

ตอนที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขที่มีต่อหลักพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายที่ ๔.๑๙ – ๔.๒๔

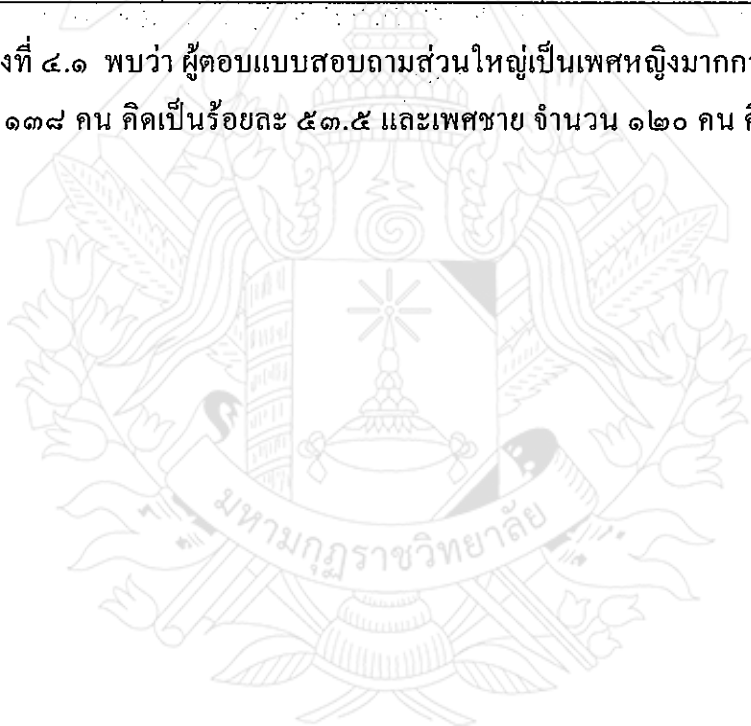
ตอนที่ ๑ การศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีคุณลักษณะของข้อมูลทั่วไป คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ทำงาน ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่และค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

N = ๒๕๘

เพศ	ความถี่	ร้อยละ
ชาย	๑๒๐	๔๖.๕
หญิง	๑๓๘	๕๓.๕
รวม	๒๕๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ เพศหญิง จำนวน ๑๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕ และเพศชาย จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๕

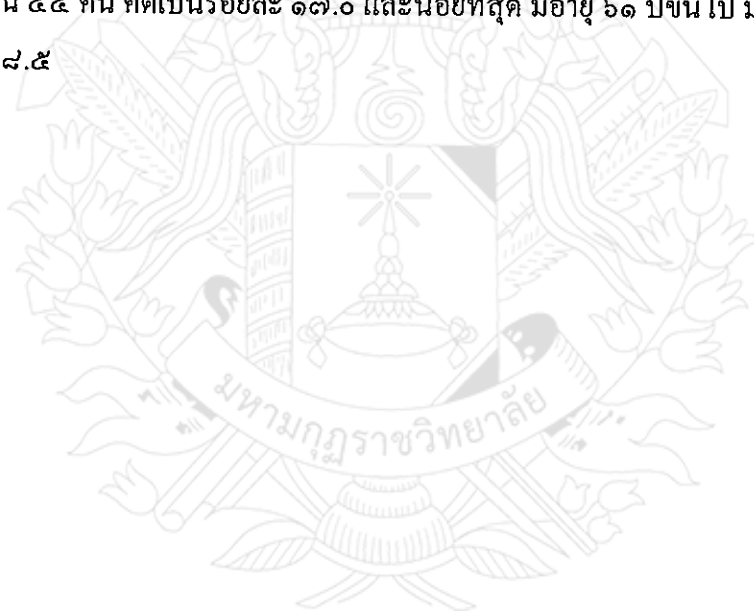

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

N = ๒๕๘

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
๒๑-๓๐ ปี	๔๔	๑๗.๐
๓๑-๔๐ ปี	๖๔	๒๔.๘
๔๑-๕๐ ปี	๗๖	๒๙.๕
๕๑-๖๐ ปี	๕๒	๒๐.๒
๖๑ ปีขึ้นไป	๒๒	๘.๕
รวม	๒๕๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดส่วนใหญ่อายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕ รองลงมาคือ อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี มีจำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๘ อายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี มีจำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๒ อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี มีจำนวน ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ และน้อยที่สุด มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๕

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับ
การศึกษา

N = ๒๕๘

ระดับการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
มัธยมศึกษา / ปวช.	๑๐	๓.๙
อนุปริญญา / ปวศ. / ปวท.	๔๘	๑๘.๖
ปริญญาตรี	๑๐๐	๓๘.๘
ปริญญาโท	๘๕	๓๒.๙
ปริญญาเอก	๑๕	๕.๘
รวม	๒๕๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘ รองลงมาคือปริญญาโท จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๙ ระดับอนุปริญญา / ปวศ. / ปวท. จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖ ปริญญาเอก จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๘ และน้อยที่สุดคือ มัธยมศึกษา / ปวช. จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๙

ตารางที่ ๔.๔ แสดงว่าความถี่และค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม
ตำแหน่งหน้าที่

N = ๒๕๘

ตำแหน่งหน้าที่	ความถี่	ร้อยละ
ผู้รับใบอนุญาต	๑๖	๖.๒
ผู้จัดการ / ผู้ช่วยผู้จัดการ	๓๐	๑๑.๖
ผู้อำนวยการ / รองผู้อำนวยการ	๓๕	๑๕.๒
ผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ	๗๘	๓๐.๒
ครู	๙๕	๓๖.๘
รวม	๒๕๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดส่วนใหญ่มีตำแหน่งหน้าที่เป็น ครู จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๘ รองลงมาคือผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๒ ผู้อำนวยการ / รองผู้อำนวยการ จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒ ผู้จัดการ / ผู้ช่วยผู้จัดการ จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖ และน้อยที่สุด คือ ผู้รับใบอนุญาต จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๒

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม
ประสบการณ์ในการทำงาน

N = ๒๕๘

ประสบการณ์ในการทำงาน	ความถี่	ร้อยละ
น้อยกว่า ๑๐ ปี	๔๗	๑๘.๓
ระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี	๖๐	๒๓.๓
ระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี	๖๕	๒๖.๓
ระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี	๕๖	๒๑.๓
มากกว่า ๔๑ ปีขึ้นไป	๒๖	๑๐.๐
รวม	๒๕๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดส่วนใหญ่มี่ประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี มีจำนวนมากที่สุดคือ ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๓ รองลงมาคือมีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี จำนวน ๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓ มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๓ มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๓ และน้อยที่สุดมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า ๔๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐

ตอนที่ ๒ การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้าน

การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้าน คือ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารการจัดการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยรวมทุกด้าน และจำแนกในแต่ละด้าน

N = ๒๕๘

หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
ด้านคุณภาพนักเรียน	๔.๔๕	.๖๘	มาก
ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ	๓.๕๔	.๕๒	มาก
ด้านการบริหารการจัดการ	๔.๒๒	.๕๖	มาก
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน	๓.๖๐	.๓๕	มาก
ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร	๔.๔๕	.๖๖	มาก
ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา	๔.๕๘	.๖๓	มากที่สุด
รวมทุกด้าน	๔.๓๒	.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยรวมทุกด้านมีหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร ด้านการบริหารการจัดการ ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับหลักพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านคุณภาพนักเรียน

N = ๒๕๘

ด้านคุณภาพนักเรียน	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
๑. นักเรียนมีผลการพัฒนาตนตามเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาในเรื่องการประหยัด อดออม ช่วยเหลือตนเอง รับผิดชอบต่อส่วนรวม ได้อย่างเหมาะสมและสัมพันธ์กัน	๔.๔๕	.๗๘	มาก
๒. นักเรียนมีความเพียรตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นอุปนิสัยที่แสดงออกทางบุคลิกภาพและสุนทรียภาพได้ชัดเจน ทั้งในด้านอารมณ์และจิตใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๔.๗๔	.๖๔	มากที่สุด
๓. นักเรียนมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ มีส่วนร่วมในกิจกรรมขับเคลื่อน แม้จะทำงานไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็ยังแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความซื่อสัตย์อดทน	๓.๖๗	๑.๒๖	มาก
๔. นักเรียนมีจินตนาการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กิจกรรมขับเคลื่อนตามคุณธรรมในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ครอบครัวและชุมชน	๓.๓๖	๑.๑๐	ปานกลาง
รวม	๔.๔๕	.๖๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า หลักพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านคุณภาพนักเรียน โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ข้อ ๒ นักเรียนมีความเพียรตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นอุปนิสัยที่แสดงออกทางบุคลิกภาพและสุนทรียภาพได้ชัดเจน ทั้งในด้านอารมณ์และจิตใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ข้อ ๑ นักเรียนมีผลการพัฒนาตนตามเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาในเรื่องการประหยัด อดออม ช่วยเหลือตนเอง รับผิดชอบต่อส่วนรวม ได้อย่างเหมาะสมและสัมพันธ์กัน ข้อ ๓ นักเรียนมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ มีส่วนร่วมในกิจกรรมขับเคลื่อน แม้จะทำงานไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็ยังแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความซื่อสัตย์อดทน ข้อ ๔ นักเรียนมี

จินตนาการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรมการขับเคลื่อนตามคุณธรรมในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ครอบครัวและชุมชน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับหลักคุณธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ

N = ๒๕๘

ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
๕. ผู้บริหารมีผลงานการพัฒนาหลักสูตรในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพราะมีหลักสัน โดษเป็นกรอบป้องกันตนให้รู้จักผิดชอบ ชั่วดี และสิ่งใดควรหรือไม่ควร	๓.๘๖	๑.๒๐	มาก
๖. ผู้บริหารมีความเพียรและความพอประมาณจะสามารถสร้างผลผลิตให้พอกับความต้องการในการบริโภค เพราะได้ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงมาจากหลักสูตรของสถานศึกษา	๔.๖๕	.๖๘	มากที่สุด
๗. ผู้บริหารมีความเชื่อและความศรัทธาเป็นเบื้องต้นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญจะสร้างความพออยู่พอกินให้เกิดขึ้นในสังคมได้	๔.๗๑	.๗๑	มากที่สุด
๘. ผู้บริหารมีการสำรวจประชาชาติตามหลักสัจปุริสธรรม ซึ่งเป็นผลดีต่อการตัดสินใจอนุมัติโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๓.๕๗	๑.๑๖	มาก
รวม	๓.๘๔	.๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า หลักคุณธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักคุณธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ข้อ ๗ ผู้บริหารมีความเชื่อและความศรัทธาเป็นเบื้องต้นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญจะสร้างความพออยู่ พอกิน ให้เกิดขึ้นในสังคมได้ ข้อ ๖ ผู้บริหารมีความเพียรและความพอประมาณจะสามารถสร้างผลผลิตให้พอกับความต้องการในการบริโภค เพราะได้ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงมาจากหลักสูตรของสถานศึกษา ข้อ ๕ ผู้บริหารที่มีผลงานด้านความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

พอเพียง เพราะมีหลักสัน โดยเป็นกรอบป้องกันตนให้รู้จักผิดชอบ ชั่วดี และสิ่งใดควรหรือไม่ควร
ข้อ ๘ ผู้บริหารมีการสำรวจประชามติตามหลักสัปปริสธรรมซึ่งเป็นผลดีต่อการตัดสินใจอนุมัติ
โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผล
ต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน
ด้านการบริหารการจัดการ

N = ๒๕๘

ด้านการบริหารการจัดการ	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
๘. การบริหารงบประมาณและการบริการต่อความถูกต้อง ประหยัด มีเหตุผลเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและบน พื้นฐานของความพอประมาณในกิจกรรมการบริการ	๓.๕๘	๑.๑๔	มาก
๑๐. ปัจจัยสำคัญในการบริหารการจัดการที่ส่งผลต่อความ สำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียน ได้ นั้น เป็นเพราะมีการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ	๔.๒๒	๑.๐๓	มาก
๑๑. ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นเพราะทุกฝ่ายมีความเชื่อและศรัทธา จึงร่วมกันบริหาร จัดการงาน โรงเรียนตามหลักความรู้และคุณธรรม	๔.๓๗	.๕๖	มาก
๑๒. การบริหารการจัดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของ ตนเองและสังคม ที่เรียกว่า ทัศนธรรมมีกัตตะประโยชน์ ๔	๔.๗๑	.๗๑	มากที่สุด
รวม	๔.๒๒	.๕๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
พอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านการบริหารการจัดการ โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จ
อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายชื่อโดยเรียงลำดับ
ชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ข้อ ๑๒ การบริหารการจัดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
พอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม ที่เรียกว่า
ทัศนธรรมมีกัตตะประโยชน์ ๔ ข้อ ๑๑ ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นเพราะ
ทุกฝ่ายมีความเชื่อและศรัทธา จึงร่วมกันบริหารจัดการงาน โรงเรียนตามหลักความรู้และคุณธรรม

ข้อ ๑๐ ปัจจัยสำคัญในการบริหารการจัดการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนได้นั้น เป็นเพราะมีการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ ข้อ ๕ การบริหารงบประมาณและการบริการถึงความถูกต้อง ประหยัด มีเหตุผลเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและบนพื้นฐานของความพอประมาณในกิจกรรมการบริการ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน

N = ๒๕๘

ด้านความสัมพันธ์สถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
๑๓. ผู้บริหารที่มีผลงานในกิจกรรมเป็นเพราะให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๓.๕๗	๑.๒๑	มาก
๑๔. ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานในด้านกิจกรรม อาจไม่มีความสามารถในการพัฒนาชุมชนด้วยการให้บริการแก่ผู้ปกครองและชุมชนก็ได้	๓.๕๘	๑.๒๐	มาก
๑๕. ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนให้มั่นคงได้นั้น ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานยึดถือปฏิบัติตามหลักสัปติสธรรม ๗	๔.๖๑	๑.๐๔	มากที่สุด
๑๖. การสร้างความร่วมมือและอยู่ดีมีสุขของสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนได้เป็นอย่างดีนั้นเป็นเพราะผู้บริหารมีการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหารธรรม	๓.๖๒	๑.๒๒	มาก
รวม	๓.๖๐	.๓๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ข้อ ๑๕ ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนให้มั่นคงได้นั้น ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานยึดถือปฏิบัติตามหลักสัปติสธรรม ๗ ข้อ ๑๖ การสร้างความร่วมมือและอยู่ดีมี

สุขของสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนได้เป็นอย่างดีนั้นเป็นเพราะ ผู้บริหารมีการปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหารธรรม ข้อ ๑๔ ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานในด้านกิจกรรม อาจไม่มีความสามารถในการพัฒนาชุมชนด้วยการให้บริการแก่ผู้ปกครองครูและชุมชนก็ได้ ข้อ ๑๑ ผู้บริหารที่มีผลงานในกิจกรรมเป็นเพราะให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร

N = ๒๕๘

ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
๑๗. ผู้บริหาร มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นผู้นำ และมีความประพฤติดีตั้งมั่นอยู่ในกระบวนการของไตรสิกขาเพื่อส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง	๔.๒๘	.๕๓	มาก
๑๘. ผู้บริหาร มีความเป็นประชาธิปไตย ยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม และมีความสามารถในงานวิชาการและงานการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล	๔.๔๒	.๘๗	มาก
๑๙. ผู้บริหารที่มีผลงานต้องบริหารงานบุคลากรในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ตามหลักทฤษฎีธรรมิกัตถะประ โยชน์ ๔	๔.๕๒	.๘๗	มากที่สุด
๒๐. ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้กระบวนการวิจัยพัฒนากิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วยความซื่อสัตย์ อดทนและมีความเพียรเป็นที่ตั้ง	๔.๖๖	.๗๖	มากที่สุด
๒๑. ผู้บริหารมีสิทธิโดยชอบธรรมในการร่วมมือกันแก้ไขกิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนได้หากเห็นว่าโรงเรียนเสียประโยชน์	๔.๔๗	.๗๕	มาก
๒๒. ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษาทางด้านกรขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน	๔.๒๕	๑.๐๔	มาก
รวม	๔.๔๕	.๖๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ข้อ ๒๐ ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้กระบวนการวิจัยพัฒนางานกิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วยความซื่อสัตย์อดทนและมีความเพียรเป็นที่ตั้ง ข้อ ๑๕ ผู้บริหารที่มีผลงานต้องบริหารงานบุคลากรในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนด้วยความเป็นกัลยาณมิตรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ประโยชน์ ๔ ข้อ ๒๑ ผู้บริหารมีสิทธิโดยชอบธรรมในการร่วมมือกันแก้ไขกิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ได้หากเห็นว่าโรงเรียนเสียประโยชน์ ข้อ ๑๘ ผู้บริหาร มีความเป็นประชาธิปไตย ยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม และมีความสามารถในงานวิชาการและงานการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล ข้อ ๑๗ ผู้บริหาร มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นผู้นำ และมีความประพฤติดีตั้งมั่นอยู่ในกระบวนการของไตรสิกขาเพื่อส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ข้อ ๒๒ ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษาทางด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา

N = ๒๕๘

ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
๒๓. โรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลายและสร้างสรรค์ น่าสนใจครบถ้วนโดยปราศจากอคติ	๔.๓๘	.๘๕	มาก
๒๔. โครงการที่บรรลุผลสำเร็จ จนเกิดความภาคภูมิใจ ส่งผลกระทบถึงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและยึดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันตามหลักสัปปุริสธรรม ๗	๔.๗๒	.๗๕	มากที่สุด
๒๕. โครงการ/กิจกรรมเกิดจากวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ จึงมีการรับรู้ มีความเข้าใจในปัญหา มีความต้องการร่วมคิดและลงมือปฏิบัติร่วมกัน ได้อย่างเสรี	๔.๔๒	.๘๗	มาก
๒๖. ผลงานจากการดำเนิน โครงการ/กิจกรรมดีเด่นของโรงเรียน เกิดประโยชน์และความเจริญต่อพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆ ด้านตามหลักอิทธิบาท ๔	๔.๖๕	.๗๗	มากที่สุด
๒๗. กิจกรรมในโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะคำนึงถึงประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและชุมชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ๔	๔.๕๓	.๘๑	มากที่สุด
๒๘. กิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน มี ผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน ต่างมีความเชื่อ ศรัทธา และพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานในกิจกรรมนั้นๆ	๔.๕๒	๑.๐๒	มากที่สุด
รวม	๔.๕๘	.๖๓	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายชื่อ โดยเรียงลำดับชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ชื่อ ๒๔ โครงการที่บรรลุผลสำเร็จ จนเกิดความภาคภูมิใจ ส่งผลกระทบถึงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและยึดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน

ตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ข้อ ๒๖ ผลงานจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมดีเด่นของโรงเรียน เกิดประโยชน์และความเจริญต่อพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆ ด้านตามหลักอิทธิบาท ๔ ข้อ ๒๗ กิจกรรมในโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะคำนึงถึงประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและชุมชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ๔ ข้อ ๒๘ กิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมี ผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน ต่างมีความเชื่อ ศรัทธา และพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานในกิจกรรมนั้น ๆ ข้อ ๒๙ โครงการ/กิจกรรมเกิดจากวิธีคิดแบบโยนิโส มนสิการ จึงมีการรับรู้ มีความเข้าใจในปัญหา มีความต้องการร่วมคิดและลงมือปฏิบัติร่วมกันได้อย่างเสรี ข้อ ๓๐ โรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลายและสร้างสรรค์ น่าสนใจครบถ้วนโดยปราศจากอคติ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผู้บริหาร
โรงเรียนรางวัลพระราชทาน จำแนกตามคะแนนความสัมพันธ์ตามเกณฑ์มาตรฐาน
การประเมิน ใน ๖ ด้าน

(n = ๒๕๘)

ความสัมพันธ์ (ใช่/ไม่ใช่)	n	ร้อยละ	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
คะแนนความ สัมพันธ์ ใน ๖ ด้าน	๒๒๕	๘๗.๒๐	๔.๔๔	.๓๘๑	มาก
คะแนนความ ไม่สัมพันธ์ ใน ๖ ด้าน	๓๓	๑๒.๘๐	๓.๓๘	.๕๐๖	ปานกลาง
รวม	๒๕๘	๑๐๐	๔.๔๑	.๔๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีคะแนนความสัมพันธ์ตาม
เกณฑ์มาตรฐานการประเมิน ใน ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนสูงกว่าระดับคะแนนเฉลี่ยขึ้นไป
จำนวน ๒๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๒๐ และมีคะแนนความไม่สัมพันธ์ตามเกณฑ์มาตรฐาน
การประเมิน ใน ๖ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนต่ำกว่าระดับคะแนนเฉลี่ยลงไป จำนวน
๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๘๐

ตอนที่ ๓ การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานของผู้บริหาร

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานของผู้บริหาร โดยการหาค่าแจกแจง ค่าร้อยละ ค่าไคสแควร์ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าแจกแจง ค่าร้อยละและค่าไคสแควร์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

(n = ๒๕๘)

เพศ	ความสัมพันธ์ของหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน		χ^2	P
	ใช่ / ปฏิบัติ (คน / ร้อยละ)	ไม่ใช่ / ไม่ปฏิบัติ (คน / ร้อยละ)		
ชาย	๘๕ (๓๒.๕๔)	๓๕ (๑๓.๕๖)	๐.๓๘๗	๐.๐๖๑
หญิง	๑๑๐ (๔๒.๖๓)	๒๘ (๑๐.๘๕)		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่าผลของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านเพศกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช่หรือปฏิบัติพบว่าเพศไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ที่ระดับ .๐๕ โดยผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๖๓ และรองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕๔

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงค่าแจกแจง ค่าร้อยละและค่าไคสแควร์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

(n = ๒๕๘)

อายุ	ความสัมพันธ์ของหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน		χ^2	P
	ใช่ / ปฏิบัติ (คน / ร้อยละ)	ไม่ใช่ / ไม่ปฏิบัติ (คน / ร้อยละ)		
๒๑ ปี - ๓๐ ปี	๒๐ (๗.๗๖)	๒๔ (๙.๓๐)	๑๓.๒๐๗	๐.๐๕๓
๓๑ ปี - ๔๐ ปี	๓๐ (๑๑.๖๒)	๓๔ (๑๓.๑๘)		
๔๑ ปี - ๕๐ ปี	๓๕ (๑๓.๖๖)	๔๑ (๑๕.๘๙)		
๕๑ ปี - ๖๐ ปี	๒๕ (๙.๖๘)	๒๗ (๑๐.๔๖)		
๖๑ ปีขึ้นไป	๑๐ (๓.๘๘)	๑๒ (๔.๖๕)		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่าผลของความสัมพัทธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านอายุกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช่หรือปฏิบัติพบว่าอายุไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ที่ระดับ .๐๕ โดยผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑ ปี - ๕๐ ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๖๖ รองลงมาเป็นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีอายุ ๓๑ ปี - ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖๒ และผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๘

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงค่าแจกแจง ค่าร้อยละและค่าไคสแควร์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษา กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

(n = ๒๕๘)

ระดับการศึกษา	ความสัมพันธ์ของหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน		χ^2	P
	ใช่ / ปฏิบัติ (คน / ร้อยละ)	ไม่ใช่ / ไม่ปฏิบัติ (คน / ร้อยละ)		
มัธยมศึกษา / ปวช.	๕ (๑.๙๔)	๕ (๑.๙๔)	๑๐.๐๐๔	๐.๐๒๑*
อนุปริญญา / ปวส. / ปวท.	๒๐ (๓.๓๖)	๒๘ (๑๐.๘๕)		
ปริญญาตรี	๕๐ (๑๙.๓๙)	๕๐ (๑๙.๓๙)		
ปริญญาโท	๔๐ (๑๕.๕๐)	๔๙ (๑๘.๙๙)		
ปริญญาเอก	๕ (๑.๙๔)	๖ (๒.๓๒)		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่าผลของความสัมพันธระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านระดับการศึกษา กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช่หรือปฏิบัติ พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓๙ รองลงมาเป็นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๕๐ และผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาและปริญญาเอก น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑.๙๔

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงค่าแจกแจง ค่าร้อยละและค่าไคสแควร์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ด้านตำแหน่งหน้าที่กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

(n = ๒๕๘)

ตำแหน่งหน้าที่	ความสัมพันธ์ของหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน		χ^2	P
	ใช่ / ปฏิบัติ (คน / ร้อยละ)	ไม่ใช่ / ไม่ปฏิบัติ (คน / ร้อยละ)		
ผู้รับใบอนุญาต	๖ (๒.๓๒)	๑๐ (๓.๘๘)	๑๒.๐๓๗	๐.๐๓๘*
ผู้จัดการ / ผู้ช่วยผู้จัดการ	๑๕ (๕.๘๑)	๑๕ (๕.๘๑)		
ผู้อำนวยการ / รองผู้อำนวยการ	๑๕ (๕.๘๑)	๒๔ (๙.๓๐)		
ผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ	๔๔ (๑๗.๐๕)	๓๔ (๑๓.๑๘)		
ครู	๔๐ (๑๕.๕๐)	๕๕ (๒๑.๓๑)		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่าผลของความสัมพันธระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านตำแหน่งหน้าที่กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช่หรือปฏิบัติ พบว่าตำแหน่งหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานส่วนใหญ่มีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐๕ รองลงมาเป็นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีตำแหน่งหน้าที่เป็นครู คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๕๐ และผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้รับใบอนุญาต น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๒

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงค่าแจกแจง ค่าร้อยละและค่าไคสแควร์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ด้านประสบการณ์ในการทำงานกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

(n = ๒๕๘)

ประสบการณ์ในการทำงาน	ความสัมพันธ์ของหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน		χ^2	P
	ใช่ / ปฏิบัติ (คน / ร้อยละ)	ไม่ใช่ / ไม่ปฏิบัติ (คน / ร้อยละ)		
น้อยกว่า ๑๐ ปี	๒๐ (๗.๗๖)	๒๓ (๑๐.๔๓)	๑๕.๒๐๗	๐.๑๐๕
ระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี	๓๐ (๑๑.๖๒)	๓๐ (๑๑.๖๒)		
ระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี	๓๐ (๑๑.๖๒)	๓๕ (๑๕.๑๓)		
ระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี	๓๐ (๑๑.๖๒)	๒๖ (๑๐.๐๘)		
มากกว่า ๔๑ ปี ขึ้นไป	๑๐ (๓.๘๘)	๑๖ (๖.๒๐)		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่าผลของความสัมพัทธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านประสบการณ์ในการทำงานกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช่หรือปฏิบัติ พบว่าประสบการณ์ในการทำงานไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ที่ระดับ .๐๕ โดยผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงาน ทั้ง ๓ ช่วงอายุ คือ ระหว่าง ๑๑ - ๔๐ ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖๒ รองลงมาเป็นผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า ๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๗.๗๖ และมีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า ๔๑ ปีขึ้นไปน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๘

ตอนที่ ๔ การศึกษาข้อเสนอแนะหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแบบปลายเปิดสำหรับผู้ตอบแบบสอบถามนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านคุณภาพนักเรียน

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไข	ความถี่
๑. มีผู้บริหารและนักเรียนจำนวนหนึ่งขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทางด้านคุณธรรมความซื่อสัตย์และความเพียรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๑๖๐	๑. ควรมีการอบรมหรือสอนเสริมเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมจากเวลาเรียนปกติ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธา และมีความเพียรในการนำไปประยุกต์ใช้	๑๐๗
๒. มีนักเรียนจำนวนหนึ่งไม่เข้าใจในแนวคิดและหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๓๐	๒. โรงเรียนควรมีการทดสอบความรู้ความสามารถทางวิชาการของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๗๒
รวม	๑๙๐	รวม	๑๗๙

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้เสนอแนะปัญหาการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านคุณภาพนักเรียน รวมจำนวน ๑๙๐ คน โดยเรียงลำดับจากความถี่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด มีดังนี้ ข้อ ๑ มีผู้บริหารและนักเรียนจำนวนหนึ่งขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทางด้านคุณธรรมความซื่อสัตย์และความเพียรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๑๖๐ คน และข้อ ๒ มีนักเรียนจำนวนหนึ่งไม่เข้าใจในแนวคิดและ

หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๓๐ คน ส่วนในเรื่องแนวทางแก้ไขมีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานให้ข้อเสนอแนะ รวมจำนวน ๑๗๕ คน มีดังนี้ ข้อ ๑ ควรมีการอบรมหรือสอนเสริมเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมจากเวลาเรียนปกติ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธา และมีความเพียรในการนำไปประยุกต์ใช้ จำนวน ๑๐๗ คน และข้อ ๒ โรงเรียนควรมีการทดสอบความรู้ความสามารถทางวิชาการของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๗๒ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไข	ความถี่
๑. ผู้บริหาร โรงเรียนและครูไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดระดับชั้นการศึกษาตามหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๑๑๒	๑. ควรส่งเสริมและจัดหลักสูตรการศึกษาวิชาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ทุกฝ่ายมีความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการนำไปใช้ให้มากยิ่งขึ้น	๔๔
		๒. ควรมีการอบรมหลักพุทธธรรม ตามที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้บริหารโรงเรียน ครูและผู้ปกครองก่อนเริ่มกิจกรรมการขับเคลื่อน ดังเช่น สันโดษในความพอประมาณ หรือความเพียรในคุณธรรม เป็นต้น	๓๕
รวม	๑๑๒	รวม	๗๙

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้เสนอแนะปัญหาการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ รวมจำนวน ๑๑๒ คน โดยเรียงลำดับจากความถี่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด มีดังนี้ ผู้บริหาร โรงเรียนและครูไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดระดับชั้นการศึกษาตามหลักพุทธธรรมที่

ปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๑๑๒ คน ส่วนในเรื่องแนวทางแก้ไขมีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานให้ข้อเสนอแนะ รวมจำนวน ๘๓ คน มีดังนี้ ข้อ ๑ ควรส่งเสริมและจัดหลักสูตรการศึกษาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ทุกฝ่ายมีความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการนำไปใช้ให้มากยิ่งขึ้น จำนวน ๔๔ คน และข้อ ๒ ควรมีการอบรมหลักพุทธธรรม ตามที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้บริหาร โรงเรียน ครูและผู้ปกครองก่อนเริ่มกิจกรรมการขับเคลื่อน ดังเช่น สัน โศภ ในความพอประมาณ หรือความเพียรในคุณธรรม เป็นต้น จำนวน ๓๕ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านการบริหารการจัดการ

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไข	ความถี่
๑. ผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดการบริหารแบบมีส่วนร่วม ขาดมิติโลกทัศน์ที่กว้างไกลและการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลเพื่อประโยชน์ของชุมชน	๕๖	๑. ผู้บริหารควรมีนโยบายการพัฒนาในระยะยาวและระยะสั้น เพื่อให้การขับเคลื่อน โครงการ / กิจกรรมเป็นไปอย่างมีระบบ ด้วยการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม	๓๕
๒. ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ	๓๔	๒. ผู้บริหารควรปรับปรุงระบบสารสนเทศ และพัฒนาสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งผลสำเร็จในด้านการบริหารการจัดการ	๒๘
รวม	๑๓๐	รวม	๑๐๓

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้เสนอแนะปัญหาการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านการบริหารการจัดการ รวมจำนวน ๑๓๐ คน โดยเรียงลำดับจากความถี่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด มีดังนี้ ข้อ ๑ ผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดการบริหารแบบมีส่วนร่วม ขาดมิติโลกทัศน์ที่กว้างไกลและการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลเพื่อประโยชน์ของชุมชน จำนวน ๕๖ คน และข้อ ๒ ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ จำนวน

๓๔ คน ส่วนในเรื่องแนวทางแก้ไขมีผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานให้ข้อเสนอแนะ รวมจำนวน ๑๐๓ คน มีดังนี้ ข้อ ๑ ผู้บริหารควรมีนโยบายการพัฒนาในระยะยาวและระยะสั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการ / กิจกรรมเป็นไปอย่างมีระบบ ด้วยการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม จำนวน ๗๕ คน และข้อ ๒ ผู้บริหารควรปรับปรุงระบบสารสนเทศ และพัฒนาสื่อต่างๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งผลสำเร็จในด้านการบริหารจัดการ จำนวน ๒๘ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๒ แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไข	ความถี่
๑. ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่จัดทำกิจกรรมความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตน	๑๒๐	๑. ผู้บริหารควรมีกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นของตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม ๗	๕๑
๒. ผู้บริหารบางคนไม่ยึดถือความถูกต้อง ขาดความยุติธรรม และปฏิเสธความรับผิดชอบต่องาน	๑๐๑	๒. ผู้บริหารควรรับฟังปัญหาของโรงเรียนและชุมชน อีกทั้งควรสร้างคุณธรรมในตนให้มีมากขึ้น	๘๘
๓. ผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	๓๗	๓. ผู้บริหารควรเน้นการมีส่วนร่วมและจัดกิจกรรมชุมชนให้มากขึ้น	๖๗
รวม	๒๕๘	รวม	๒๔๖

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้เสนอแนะปัญหาการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน รวมจำนวน ๒๕๘ คน โดยเรียงลำดับจากความถี่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด มีดังนี้ ข้อ ๑ ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่จัดทำ กิจกรรมความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตน จำนวน ๑๒๐ คน ข้อ ๒ ผู้บริหารบางคนไม่ยึดถือความถูกต้อง ขาดความยุติธรรม และปฏิเสธความรับผิดชอบต่องาน จำนวน ๑๐๑ คน และข้อ ๓ ผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ จำนวน ๓๗ คน ส่วนในเรื่องแนวทางแก้ไขมีผู้บริหาร

โรงเรียนรางวัลพระราชทานให้ข้อเสนอแนะ รวมจำนวน ๒๔๖ คน มีดังนี้ ข้อ ๑ ผู้บริหารควรมีกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นของตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม ๗ จำนวน ๕๑ คน ข้อ ๒ ผู้บริหารควรรับฟังปัญหาของโรงเรียนและชุมชน อีกทั้งควรสร้างคุณธรรมในคนให้มากยิ่งขึ้น จำนวน ๘๘ คน และข้อ ๓ ผู้บริหารควรเน้นการมีส่วนร่วมและจัดกิจกรรมชุมชนให้มากขึ้น จำนวน ๖๗ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไข	ความถี่
๑. ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่โปร่งใสและไม่ยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๑๓๔	๑. ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทางการบริหารจัดการให้เกิดกับตนเองมากยิ่งขึ้น ด้วยการนำเอาหลักอิทธิบาท และหลักการธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการงานโรงเรียน	๑๒๘
๒. ผู้บริหารบางคนไม่มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล และมักแก้ปัญหอย่างไม่มีเหตุผล	๖๖		
รวม	๒๐๐	รวม	๑๒๘

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้เสนอแนะปัญหาการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร รวมจำนวน ๒๐๐ คน โดยเรียงลำดับจากความถี่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด มีดังนี้ ข้อ ๑ ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่โปร่งใสและไม่ยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๑๓๔ คน และข้อ ๒ ผู้บริหารบางคนไม่มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลและมักแก้ปัญหอย่างไม่มีเหตุผล จำนวน ๖๖ คน ส่วนในเรื่องแนวทางแก้ไขมีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานให้ข้อเสนอแนะ รวมจำนวน ๑๒๘ คน มีดังนี้ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทางการบริหารจัดการให้เกิดกับ

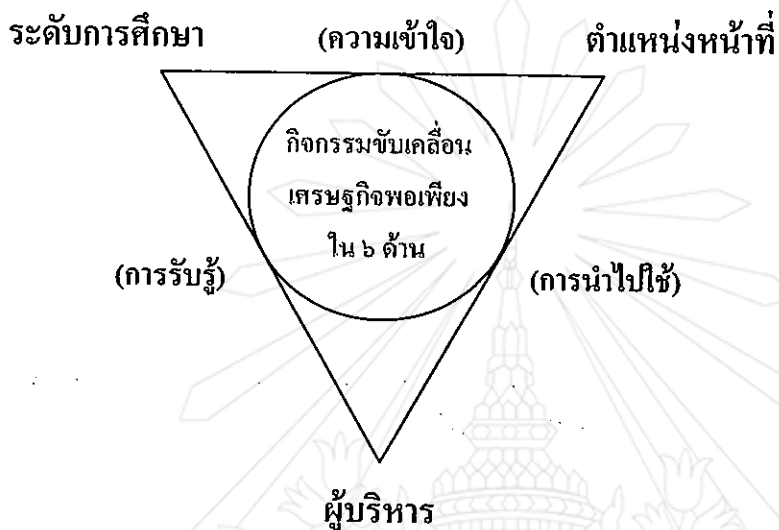
ตนเองมากยิ่งขึ้น ด้วยการนำเอาหลักอิทธิบาทและหลักการธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการงานโรงเรียน จำนวน ๑๒๘ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงค่าความถี่ปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไข	ความถี่
๑. โรงเรียนที่มีผลงานดีเด่นส่วนใหญ่และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียน มักถูกผู้บริหารอวดอ้างว่าเป็นผลงานของตนเอง	๑๕๗	๑. ผู้บริหารควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและร่วมกิจกรรมการขับเคลื่อนด้วยความมีเหตุผลและความเหมาะสมกับสถานที่ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗	๑๘๒
๒. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่มีผลสำเร็จมัก ไม่มีชื่อเสียงและไม่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม	๑๐๑	๒. ผู้บริหารควรเปิดเผยข้อมูลและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการขับเคลื่อนเพื่อเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม	๓๐
รวม	๒๕๘	รวม	๒๑๒

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้เสนอแนะปัญหาการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา รวมจำนวน ๒๕๘ คน โดยเรียงลำดับจากความถี่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด มีดังนี้ ข้อ ๑ โรงเรียนที่มีผลงานดีเด่นส่วนใหญ่และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียน มักถูกผู้บริหารอวดอ้างว่าเป็นผลงานของตนเอง จำนวน ๑๕๗ คน และข้อ ๒ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่มีผลสำเร็จมัก ไม่มีชื่อเสียงและไม่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม จำนวน ๑๐๑ คน ส่วนในเรื่องแนวทางแก้ไขมีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานให้ข้อเสนอแนะ รวมจำนวน ๒๑๒ คน มีดังนี้ ข้อ ๑ ผู้บริหารควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและร่วมกิจกรรมการขับเคลื่อนด้วยความมีเหตุผลและความเหมาะสมกับสถานที่ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ จำนวน ๑๘๒ คน และข้อ ๒ ผู้บริหารควรเปิดเผยข้อมูลและและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการขับเคลื่อนเพื่อเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม จำนวน ๓๐ คน ตามลำดับ

๔.๑.๓ แนวคิดรูปแบบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

แผนภาพที่ ๑๔ แนวคิดรูปแบบกิจกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ใน ๖ ด้าน

๔.๒ ส่วนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ประเภทวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) ทบทวนและค้นคว้าเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกเป็นหลัก และชั้นทุติยภูมิ คือ วรรณคดี หนังสือ ตำราและงานวิจัยต่างๆ ที่มีผู้เขียนได้วิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในพระพุทธศาสนา โครงการพระราชดำริ และการบริหารจัดการโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยนำมาเรียบเรียงวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการ (Interview) แต่มีโครงสร้าง คือ มีกรอบแนวคิดอันเป็นประเด็นหลักเพื่อการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า และจะพยายามซักถาม (Probe) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบได้ตรงตามประเด็นการวิจัยให้มากที่สุดกับผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ คน โดยใช้เทคนิควิธีการสรุปสะสม (Accumulative Summarization) เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในข้อคำถาม และเพื่อเป็นการสนับสนุนงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยใช้นัยสำคัญของคำที่ปรากฏในเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ โดยผลการวิจัยพบว่า

๔.๒.๑ หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

เศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีรากฐานมาจากเศรษฐกิจแนวพุทธ ซึ่งเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนหลักการตามแนวพระพุทธศาสนา เพราะเนื้อแท้แห่งหลักธรรมคำสอนทางเศรษฐกิจพอเพียงในพระพุทธศาสนานั้น มีกระบวนการของหลักพุทธธรรมอยู่ในฐานะที่เป็นปทัสฐานให้เกิดความสมดุลระหว่างตน คน และงาน รวมทั้งกายกับจิต โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้ที่มีความเชื่อ เกิดความศรัทธา ปฏิบัติตนตาม มีความเพียรพยายาม มกน้อยและสันโดษ จนเกิดความพอเพียง จากนั้นจึงใช้ความพอเพียงหรือความพอดีพัฒนาศักยภาพของตนเองให้บรรลุถึงประโยชน์สุขของชีวิต ด้วยการดำเนินชีวิตตามหลักความพอประมาณหรือความพอเพียง โดยเฉพาะกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดความรู้จักประมาณและสันโดษ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมมีความยั่งยืน เนื่องจากคนในสังคมจะได้คำนึงถึงความมีอยู่อย่างจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ และความพยายามที่จะช่วยกันจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมในสังคมได้

หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีเป้าหมายเกี่ยวโยงกับเป้าหมายทางจิตวิญญาณ คือ สามารถยกระดับชีวิต ซึ่งสามารถแก้ปัญหาความทุกข์ของบุคคลได้ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มจากการแก้ปัญหาคำร้องชีพของบุคคลให้สามารถยังชีพได้อย่างพอเพียง ด้วยการบริหารจัดการระบบโครงสร้างการผลิตที่สนองตอบการบริโภค เน้นคุณภาพที่ความพอเพียงของการผลิตและการบริโภค มิใช่ที่ตลาด ด้วยการทำเกษตรกรรมบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ทั้งแรงงานและการผลิตที่ไม่ใช้เทคโนโลยีอุตสาหกรรม แต่จะใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมด้วยภูมิปัญญาสอดคล้องกับท้องถิ่น โดยเริ่มต้นจากฐานะของผู้ผลิตและบริโภคด้วยการพึ่งตนเอง และดำรงชีพอยู่อย่างพอเพียงในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมเป็นอิสระจากตลาดโลก เป็นอิสระจากโครงสร้างการผลิตแบบอุตสาหกรรม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายความเปลี่ยนแปลงในระดับของบุคคลให้เกิดการรับรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ด้วยการปฏิบัติและพัฒนาตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

จากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้จะครอบคลุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งทางด้าน โภคกรรม คือการบริโภคหรือเสพวัตถุอันเป็นผลจากสภาวะความโลภะของจิต ปริวัตรกรรม คือการวิธีการผลิตหรือแปรรูปจากการเก็บสะสมผลิตผลส่วนเกิน และวิภาคกรรม คือการจำแนกหน้าที่ในกิจกรรมที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการผลิต จึงนำไปสู่การประกอบอาชีพ กษัตริย์ กสิกรรม การค้า และกรรมกร ซึ่งการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร

โรงเรียนรางวัลพระราชทาน จะมีความเป็นมาจากข้อวัตรปฏิบัติที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของชาวพุทธแล้ว การวิเคราะห์ข้อความในพระไตรปิฎกยังมีนัยที่แสดงถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เริ่มมาจากการบริโภค ต้องการแสวงหาความสุขจากความโลภทางวัตถุ อันเป็นการก่อความทุกข์ให้แก่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งความผันแปรของธรรมชาติที่ทำให้ความอยากของมนุษย์ไม่สิ้นสุด แต่กลับเพิ่มความเกียจคร้านและความ โลภมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมอันเป็นความต้องการของปัจเจกบุคคล ขยายผลออกไปเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับสังคม มีการกักตุนผลิตผลส่วนเกิน การแบ่งเขตแดน และการกำหนดสิทธิ์

ดังนั้นหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจว่า มีที่มาจากภาวะแห่งจิต ฉะนั้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธจึงมีสมมติฐานเชิงจิตวิสัย (Subjective) กระบวนการทางเศรษฐกิจตามแนวทางนี้ เป็นกระบวนการที่เกิดจากความพอใจ และเป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกระบวนการจัดขัดเกลากายทางจิต วิญญาณ อันเป็นบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกินและพอใช้ โดยยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และดำเนินชีวิตแบบสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาชีวิตและสังคมไปสู่ความยั่งยืน ด้วยการรู้จักตัวเอง ด้วยการพึ่งตนเอง มีความพอประมาณไม่โลภ มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต และสร้างภูมิคุ้มกันในตนด้วยความไม่ประมาทตามหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ดังที่ปรากฏในคำสอนและแนวทางการปฏิบัติซึ่งเป็นแบบอย่างแห่งวิถีการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางที่ถูกต้อง และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นภายใต้นิยามความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้คือ ความเชื่อ ความศรัทธาและความเพียร ซึ่งดำเนินควบคู่ไปกับหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๑ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

ในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๕ และ ๑๐ ที่ผ่านมามีได้บัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๘ โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุ่ลวง และสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ขณะเดียวกันมุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ผลจากการพัฒนาประเทศสรุปได้ว่า ประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลง ในขณะที่เดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมาก อันเป็นผลที่สืบ

เนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย ทำให้เกิดหลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุง ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศ และปัญหาของยาเสพติด ลดลง แต่เศรษฐกิจไทยยังไม่เข้มแข็งและอ่อนไหวต่อความผันผวนของปัจจัยภายนอก ขณะที่ยังมี ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ความปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สินและความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐ ยังต้องให้ความสำคัญในการแก้ไข อย่างต่อเนื่อง

ในปัจจุบันเป็นช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็น โอกาสและ ข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัว พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทัน โลกาภิวัตน์และสร้าง ภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นการพัฒนาประเทศใน ระยะนี้จำเป็นต้องสร้าง “ความสมดุลและภูมิคุ้มกัน” ให้เกิดขึ้นกับคน สังคม ระบบเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยมุ่งรักษาสมดุลระหว่างความพอเพียงและการ แข่งขัน ภายใต้การคำนึงถึงสถานะการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาทุกด้านอย่างครบถ้วน บน พื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในทุกระดับ เพื่อให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้อย่าง มั่นคงและยั่งยืน

การกำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องวางยุทธศาสตร์ให้คนและสังคมสามารถ ปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทันภายใต้หลัก “ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง การมีภูมิคุ้มกัน และการสร้างสมดุลของการ พัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติ ควบคู่ไปกับการนำทุนที่มีอยู่ในสังคมไทยทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทาง สังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประโยชน์และเสริมสร้างให้ เข้มแข็ง ด้วยการวางแผนทางการพัฒนาและเสริมสร้างทุนทางสังคม ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งระดับประเทศ เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน โดยกำหนดเป็น นโยบายให้ทุกภาคส่วนต้องร่วมกัน ในการสร้างกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นการริเริ่มเพื่อสานต่อทางความคิดและเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจาก การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างหลากหลาย รวมทั้งเป็น ไปเพื่อจุดประกายให้เกิด ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง ตลอดจนเป็นเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

ผู้บริหาร โรงเรียนซึ่งเป็นผู้นำทางการศึกษา เป็นบุคคลสำคัญในการวางแผนนโยบายจัดการ การศึกษา ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองไปในอนาคตว่า การจัดการศึกษาเพื่ออนาคตควรจะต้อง

ดำเนินไปเพื่อการสร้างคนให้สมบูรณ์ และพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเป็นหลักสำคัญ และการบริหารงานจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือจะประสบความสำเร็จลงได้อย่างดีมีประสิทธิภพนั้น ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ดำเนินการบริหารที่ปฏิบัติงานจริง เพราะหากได้กระทำโดยการใช้หลักการตามทฤษฎีเป็นแนวทาง และนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการอบรมตนและปฏิบัติตนให้เหมาะสมแล้ว ย่อมจะช่วยให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ได้ถึงความสำเร็จบนพื้นฐานของการยอมรับ และได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้ร่วมงานเป็นอย่างดีด้วย เพื่อให้กิจการงานการขับเคลื่อนสำเร็จลุล่วงและประสบผลได้โดยเร็ว

โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ถือว่าเป็นนโยบายหลักที่สำคัญในการพัฒนาประเทศที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องทำกิจกรรมในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทมาประกอบพฤติกรรมกรปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน เพื่อพัฒนาตน พัฒนาคณะ และพัฒนางานให้มีความสมบูรณ์พร้อม ตลอดจนเป็นภูมิคุ้มกันตนภายใต้กระแสแห่งโลกาภิวัตน์ และใช้ในการบริหารจัดการงานการศึกษาให้บรรลุตรงตามวัตถุประสงค์เป็นผลสำเร็จได้ดีในทุกๆ ด้าน เพราะงานทางด้านการบริหารงานการศึกษานั้น ผลสำเร็จของผู้บริหารการศึกษาอันเป็นที่ประจักษ์ประการหนึ่ง นั่นคือ การได้เป็นผู้บริหาร โรงเรียนของโรงเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล เพราะการเป็นโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้นย่อมเป็นเครื่องหมายของการบริหารงานที่ประสบผลสำเร็จ อันเป็นรางวัลแห่งเกียรติยศ เป็นการประกาศเกียรติคุณของผู้บริหาร โรงเรียน ครูและบุคลากรในโรงเรียนให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ เป็นเกียรติเป็นศรีแก่ตนวงศ์ตระกูลและสถาบัน ซึ่ง โรงเรียนใดที่ได้รับรางวัลพระราชทานมานั้น นั้นย่อมหมายถึงผลสำเร็จในการบริหารงานทางการศึกษาในเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารการจัดการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา สำเร็จตามเป้าหมายได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด เพราะเกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแรงในการปฏิบัติงานจากทุกๆ ฝ่าย ภายใต้การนำพาของผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง ด้วยปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ โดยมีการพัฒนางานอย่างไม่หยุดยั้งจนเกิดผลสัมฤทธิ์ และผลลัพธ์อันเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ แก่ผู้เรียน ชุมชนและสังคม จนเป็นที่เชื่อกันและเป็นที่ยอมรับในที่สุด

ตอนที่ ๒ หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน

หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ผู้วิจัยพบว่าหลักพุทธธรรมมีความประสานสัมพันธ์สอดคล้องกันอย่างสำคัญกับหลักการ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกณฑ์มาตรฐานการประเมิน โรงเรียนรางวัล

พระราชทาน คือแนวคิดที่ปรากฏอยู่ในเศรษฐกิจพอเพียงนั้นนำมาจากหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท หรือกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นนั่นคือ พระพุทธศาสนาก่อให้เกิดแนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถพิจารณาได้จากหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังนี้

หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นหลักธรรมคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องซึ่งกันและกัน โดยผู้บริหารต้องมีความเชื่อ ความศรัทธา และความเพียรที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการขับเคลื่อน ซึ่งเป็นรากฐานให้เกิดคุณภาพในการบริหารงานระหว่าง คน คน งาน ทั้งทางกายกับจิตใจ จนทำให้เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนด้วยอิทธิบาทธรรม มีการหนุนนำด้วยสัจปุริสธรรม และเครื่องช่วยการพัฒนาด้วยทิวฐฐัมมิกัตถะประโยชน์ ซึ่งเป็นบริบทการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดีตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี มีคุณภาพ และประกอบด้วยความปัญญา จากนั้นจึงขับเคลื่อนด้วยการพัฒนาชีวิตและสังคมไปสู่ความยั่งยืน พึ่งพาตนเอง มีความพอประมาณ มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต และสร้างภูมิคุ้มกันในตนเองด้วยการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในหน้าที่การงาน

๑. ปรัตโฆสะ กระบวนการเริ่มต้นกิจกรรมการขับเคลื่อนด้วยความเชื่อ สร้างศรัทธา มุ่งสู่ความเพียรในการพัฒนา โดยจะสร้างกิจกรรมกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความเพียรในการพัฒนา ให้เป็นสังคมความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นสังคมที่มนุษย์ต้องพัฒนาตนให้เข้าถึงองค์ความรู้ใหม่

๒. โยนิโสมนสิการ (การกระทำในใจโดยแบบคาย) หมายถึง การใช้ความคิดถูกวิธี รู้จักคิด เป็น สามารถพิจารณาแยกแยะปัญหานั้น ๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย โยนิโสมนสิการจะทำให้เกิดความรู้ที่เท่าทันต่อประสบการณ์ที่มีปรัตโฆสะหลังไหลเข้ามากระทบ

โดยธรรมทั้ง ๒ ข้อนี้จะประกอบกันจึงเป็นปัจจัยให้เกิดสัมมาทิวฐฐัมมิกัตถะได้ เพราะปรัตโฆสะเป็นปัจจัยภายนอกที่มากระทบตามความเชื่อ ส่วนการรับเข้ามาจึงต้องอาศัยโยนิโสมนสิการเป็นตัวควบคุมและรู้จักเลือกรับด้วยความศรัทธา

๒. วุฒิ ๔ ธรรมเป็นเครื่องเจริญ หรือคุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม เป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ด้วยเช่นกัน โดยมีจุดเริ่มต้นเมื่อคบหาสัตบุรุษ เสวนากับท่านผู้รู้ ผู้ทรงคุณความดีที่มีความประพฤติดชอบด้วยกาย วาจา ใจ ด้วยการตั้งใจฟังคำสอนและเอาใจใส่เล่าเรียนกับท่านเหล่านั้น จากนั้นจึงทำใจโดยแบบคาย คิดพิจารณาให้เห็นเหตุผล คุณโทษในสิ่งที่ได้เล่าเรียนดับฟังมา พร้อมกับจับสาระที่จะนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้ และประการสุดท้าย

ปฏิบัติธรรม โดยสมควรแก่ธรรม นั้นหมายถึงนำสิ่งที่ได้เล่าเรียนและไตร่ตรองเห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามหลักสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักการนั้น ๆ

๓. ขันติ เป็นความอดทนเพื่อบรรลุความดีงามและจุดมุ่งหมายอันชอบ ซึ่งเป็นความมุ่งหมายในการสอนให้คนมีความเข้มแข็งทั้งกำลังกายและกำลังจิต การอดทนต่อความลำบาก การอดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้อื่น อดทนต่อสิ่งเขี้ยวอนต่างๆ อันจะทำให้เกิดความโลภ โกรธ หลง เป็นคุณลักษณะที่ดีงามของมนุษย์ ความอดทนเป็นมงคลชีวิตข้อหนึ่งในมงคลสูตร

๔. สัมมาทิฐิ หมายถึง ความคิดเห็น ทศนคติ ค่านิยม ความรู้ ความเข้าใจถูกต้องดีงาม ซึ่งสัมมาทิฐิเป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรคมีองค์ ๘ เป็นขั้นเริ่มแรกของทางสายกลางในระบบการศึกษาตามหลักของพุทธศาสนา

๕. ความเพียร หมายถึง ความก้าวไปข้างหน้า ความดำเนินไป ความบากบั่น ความพยายาม ความอดสาหัส ความหมั่น ความออกแรง ความไม่ถอยหลัง ความทรงไว้ ความไม่ย่อหย่อน ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ หรือความประคองธุระไว้ด้วยวิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยพละ และสัมมาวายามะที่เป็นไปทางจิต

๖. อธิปไตย ๔ เป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความสำเร็งสมประสงค์ทุกอย่างที่ไม่เหลือวิสัย และเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดพลังมุ่งมั่นให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ คือพอใจทำ วิริยะ คือขยันทำงาน จิตตะ คือตั้งใจทำ และวิมังสา มีปัญญาเข้าใจทำงาน

๗. สันโดษ เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งซึ่งต่างกับคำว่ามักน้อย หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในเรื่องความสันโดษเป็นคำสอนที่สำคัญ มีแนวทางในการสอนให้คนเราพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ซึ่งหมายถึง “ความยินดีหรือความพอใจกับของที่ตนมีอยู่และได้มาด้วยความเพียรโดยชอบธรรม”

๘. ประโยชน์ ในขุททกนิกาย จูฬนิเทศ เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น หรือจุดมุ่งหมายของมนุษย์ใน ๓ ระดับ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในภายหน้า และประโยชน์สูงสุด โดยมีจุดมุ่งหมายใน ๓ ด้าน คือ ประโยชน์ส่วนตน ประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

๙. ทิฐุชัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักขั้นแรกสอนที่ให้นุคคลตั้งตนได้ในทางโลก โดยมีหลักการสำคัญ คือ ประการแรกต้องขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานประกอบอาชีพอันสุจริตมีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี ประการที่สองรู้จักรักษาและคุ้มครองโภคทรัพย์ และผลงานอันตนทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย ประการที่สามคบคนดีเป็นมิตร คือรู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกลงเรียนศึกษากับผู้ทรงคุณที่มีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

และประการสุดท้ายมีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้

๑๐. สาราณียธรรม ๖ ประการนี้เป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง เป็นธรรมที่เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี หรือหลักการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นหลักแห่งความสามัคคีขององค์กรและเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ย่อมทำให้องค์กรนั้นมีการพัฒนาที่เจริญยิ่งขึ้นไป

๑๑. สัปปริสธรรม ๗ เป็นหลักธรรมของสัตบุรุษ คือ เป็นผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ คือ ศรัทธา หิริ โอตตัปปะ พาหุสัจจะ วิริยะ สติและปัญญา เพราะคนที่มีความรับผิดชอบ เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ สามารถนำหมู่นคนและสังคมไปสู่สันติสุข จึงเห็นได้ว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นย่อมจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ประการ และในหลักการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีสัปปริสธรรมหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ความพอเพียง ซึ่งหลักธรรมที่กล่าวมานี้จะรวมกันเป็นพลังที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๔.๒.๒ ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ในการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสนับสนุนงานวิจัยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและบุคคลที่เกี่ยวข้องทางด้านพระพุทธศาสนา ด้านวิชาการและโครงการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในด้านที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จำนวน ๑๒ คน ดังมีรายนามต่อไปนี้

๑. การสัมภาษณ์ พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ จิตตวาท)

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ณ วัดบวรนิเวศ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ไม่มีเรื่องนี้โดยตรง แต่มีคำว่า เสฏฐิภาโว ซึ่งหมายถึงความเป็นเสฐฐิ การทำคนให้เป็นเสฐฐิ หรือประโยชน์ในปัจจุบัน คือ อรรถะ ที่เป็นเรื่องทางเศรษฐศาสตร์ เพราะเห็นได้ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ในเรื่องปัจจุบัน ซึ่งเศรษฐกิจเป็นเรื่องผลประโยชน์ เป็นเรื่องอัตถิคุณ ธรรมมัญญู รู้ถึงอรรถะตามความจริง รู้เหตุ รู้ผลตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ที่ใดไม่มีสัปปริสธรรม ที่นั้นไม่ชื่อว่าสภา” อรรถประโยชน์คือเรื่องเศรษฐกิจ ซึ่งบุคคลทุกคนต้องมีผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น อรรถะ คือ ความอยู่ดี กินดี ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ จึงหมายถึงอยู่ดี

กินดีในปัจจุบัน สัมปราชัยกัถลประ โยชนคือการเอาบุญเอากุศล และปรมัตถประ โยชน คือการละทิ้งหมด เพื่อความหลุดพ้นอันเป็นสิ่งสูงสุดในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในธรรมชาติ เพื่อที่จะใช้เป็นบาทฐานเบื้องต้นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม จากนั้นจึงพัฒนาคนจากภายในออกสู่ภายนอก พุทธธรรมจึงเป็นหลักการที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของมนุษย์ ที่มุ่งสอนให้บุคคลเข้าใจธรรมชาติ ละความเห็นแก่ตัว และดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับบริบทต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน ซึ่งในส่วนของหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิตประจำวันหรือที่เรียกว่า เศรษฐกิจแนวพุทธนั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ทำมาหากินอย่างขยัน ซื่อสัตย์ อดทนและมีความเพียร ซึ่งเป็นสัมมาอาชีพะ โดยในครั้งพุทธกาลมีปัญหาถามกันว่า อะไรเป็นทรัพย์ที่ดีที่สุด ซึ่งพราหมณ์จะพูดว่า นัตถิ โคสมิกัง ธนัง ทรัพย์ที่เสมอด้วยโคไม่มี นัตถิ รัญญูสมัง ธนัง ทรัพย์ที่เสมอด้วยข้าวเปลือกไม่มี แต่พระพุทธองค์ตรัสว่าสังคมเกษตรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญโดยตรง เพราะเป็นสิ่งที่กิน สิ่งที่อยู่อาศัย สิ่งที่ใช้ได้จริง ๆ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือยหรือสิ่งสมมติอย่างทรัพย์สินเงินทอง

ในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมวัตถุนิยม มิได้มีวิถีชีวิตแห่งพุทธ แต่เป็นวิถีแห่งการบริโภคหรือมีความต้องการในวัตถุ ซึ่งตรงข้ามกับพระพุทธศาสนาที่ว่าพึ่งตนเอง “อัตตาหิ อัตตโน นาโถ” โดยสอนให้พอใจ มีกน้อย มีความสันโดษ และอยู่กับธรรมชาติด้วยชีวิตที่เรียบง่าย มีปัจจัย ๔ ที่พอเพียงกับวิถีชีวิตตน ซึ่งเป็นเศรษฐศาสตร์ของมวลชน ไม่ใช่การสะสมความร่ำรวยที่เพิ่มพูนด้วยกิเลสทั้งหลาย ดังนั้นจึงไม่เป็นทางออกของมนุษย์

ฉะนั้นหากเราพยายามที่จะพึ่งตัวเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการใช้ปัจจัย ๔ อย่างพึ่งตัวเอง ไม่ฟุ่มเฟือย นั้นหมายถึงเราจะต้องใช้สิ่งที่เราผลิตขึ้นเองในชุมชนหรือท้องถิ่น เพราะการมีมรดกทางวัฒนธรรม และเป็นวัฒนธรรมที่ยืนยวนนานหลายร้อยปี ฉะนั้นการมีวิถีชีวิตแบบพุทธจะเป็นตัวอย่าง เป็นทางออกทั้งสังคมไทยและสังคมโลกได้ ซึ่งเมื่อศึกษาวิเคราะห์แล้วนำมาประยุกต์ใช้กันจริง ๆ ผลที่เกิดขึ้นคือความสงบสุข และยังคงใช้วิถีชีวิตแบบพุทธด้านกระแสโลกาภิวัตน์ คือความเข้มแข็งของภูมิคุ้มกันและความภูมิใจในการมีวิถีชีวิตแบบพุทธ

ส่วนการขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศนั้นเราต้องพัฒนาที่ตนเองก่อน เราต้องกลับไปสู่วิถีชีวิตแบบไทย ปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาท ๔ และต้องรู้ว่าประโยชน์ของเรานั้นเป็นอย่างไร ควรที่จะนำแบบอย่างมาจากโครงการอันเนื่องด้วยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ดังเช่น โครงการธนาคารความดีมาเพื่อพัฒนาด้านคุณธรรมให้แก่เยาวชนในโรงเรียนทั่วประเทศ

๒. การสัมภาษณ์ พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ณ ที่ทำการบัณฑิตวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๖

ในทางพระพุทธศาสนา มองว่ามนุษย์มีความต้องการ ไม่มีสิ้นสุด และพูดถึงเรื่องวิถีทั้งหมดที่มนุษย์เกี่ยวข้อง หรือปัญหาเรื่องความทุกข์ทางใจที่ถูกปกคลุมด้วยกิเลสตัณหา ความ โลภ ความ โกรธ ความ หลง พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องทุกข์และความดับทุกข์ โดยเห็นได้ว่าในสังคมสงฆ์จะพูดเพียงเรื่องปัจจัย ๔ นั้น คือ จีวร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ ยารักษาโรค เพราะทุกอย่างที่ได้มาเพียงเพื่อการประพาศิพรหมจรรย์เท่านั้น ฉะนั้นวิถีชีวิตของพระต้องเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย เป็นสัมมาปฏิบัติของพระสงฆ์ และเป็นที่มาของ Buddhist Economics ซึ่งเป็นวิธีการเลี้ยงชีพของพระสงฆ์ นั่นคือ ออกบิณฑบาตเป็นอาชีพที่สุจริต พอใจในการนุ่งห่ม อยู่โคนต้นไม้เป็นสถานที่ที่พระสงฆ์ต้องพอใจ และฉันทาคองด้วยน้ำมูตรเนา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงหลักธรรมในเรื่องเศรษฐกิจเพื่อให้คนเจริญในปัจจุบัน รู้จักขยันหาและรักษาทรัพย์ สังคมกับคนดี และสมานัตตตา มีชีวิตสม่ำเสมอ รู้จักวางแผนชีวิต สมชีวิตา คือต้องวางแผนระยะยาว ดังเช่นแต่ก่อนชาวนาปลูกข้าวในปีหนึ่งได้มากน้อยก็จะรักษาไว้ และสังเกตว่าเดือนหนึ่งกินเท่าไร มีกินกี่เดือน ที่เหลือก็จะขาย ซึ่งการวางแผนของเกษตรกรเป็นไปในลักษณะรู้จักรักษาสินของที่หามาได้และใช้ให้เป็นประโยชน์ อันเป็นหลักการของวิถีชีวิตแบบพุทธที่มีความเชื่อและศรัทธาเป็นเครื่องนำทาง

ส่วนจุดสำคัญของการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานมาใช้ในการพัฒนาทั้ง ๖ ด้านทางการบริหารนั้นคือ ทำอย่างไรที่จะให้มนุษย์มีสัมมาชีพ มีการงานที่ดี มีการปฏิบัติตนด้วยความพอประมาณ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่องการบริหารทรัพย์ให้เป็น และรู้จักบริหารเพื่อคนส่วนใหญ่ ย่อมเป็นประโยชน์แก่คนทั้งหลายตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถะประโยชน์ ดังนั้น โครงการหรือกิจกรรมในการขับเคลื่อนจึงต้องเป็นสิ่งที่ใช้ความเพียรสูง เพื่อให้โครงการมีประโยชน์ต่อสังคม เป็นการเริ่มต้นปลูกฝังตั้งแต่เยาวชน นักเรียน นักศึกษาให้ทำความดี มีคุณธรรมนำความรู้ สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความซื่อสัตย์ อดทน มีความเพียร ไม่เป็นหนี้ ซึ่งเป็นขั้นตอนของความพอเพียง เพราะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ตัวเอง

ส่วนการรับรู้ในระดับมหาวิทยาลัยนั้นมีการรับรู้มากขึ้น เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเห็นปัญหาของประเทศไทยมานานแล้ว ผู้บริหาร ครูอาจารย์ มีความเข้าใจแตกต่างกันอยู่บ้าง ในเรื่องของการรับรู้ รับทราบ และการนำไปใช้ของแต่ละท่าน

ในความคิดเห็นส่วนตัวแล้วนั้น เนื่องจากการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแผนการพัฒนาและนโยบายปฏิบัติของรัฐ เป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารว่าจะผลักดันหรือไม่ อยู่ที่นโยบายอาจจะแตกต่างกันไปบ้าง บางแห่งอาจจะใส่ใจหรือไม่ใส่ใจ ส่วนโรงเรียนควรมีการนิเทศ และแนะแนวการปฏิบัติในทางเดียวกัน และไม่ควรจำกัดเฉพาะ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ควรจะขยายไปสู่สถานศึกษาอื่น ๆ ด้วย เพื่อไม่เกิดการเหลื่อมล้ำทางวิชาการ และควรขยายโอกาสกับโรงเรียนอื่น ๆ ด้วย เพราะจะได้รับผลประโยชน์ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นหน่วยงานของรัฐ

สำหรับเรื่องหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นั่นก็คือ สัปปุริสธรรม ๗ โดยเฉพาะในด้านปฏิบัติมัตตัญญูตา เพื่อทางสายกลาง แต่ถ้าไม่รู้เหตุการณ์ในการขับเคลื่อน ก็คงสำเร็จไปได้ยาก ต้องรู้เขารู้เรา และการทำให้สำเร็จต้องมีสัน โดยอีกทั้งควรนำเอาอิทธิบาท ๔ เข้ามาช่วยประกอบเป็นพลังด้วย ซึ่งมี ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อการเข้าไปร่วมในสามห่วงและสองเงื่อนไข^๒

๓. การสัมภาษณ์ ศ. ดร. สำเนาวั ขจรศิลป์

ประธานกรรมการหลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษาน ที่ทำการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

ในการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จะสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการหาทรัพย์ การจ่ายทรัพย์ และการบริโภครทรัพย์ที่หามาได้ตามหลักทฤษฎีสามมกัตถประโยชน์ ดังเช่น โภคะอาทิยะ ๕ อย่าง ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่าได้ทรัพย์แล้วเลี้ยงตน บิคารมารดา บุตร ภรรยา บ่าวไพร่ มิตรสหายให้มีความสุข และช่วยบำบัดอันตรายทั้งหลายที่เกิดขึ้น ถือว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพุทธธรรม คือกินง่ายอยู่ง่าย มีความพอใจ มีกน้อย และมีความสัน โดยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แต่หลักการดังกล่าวข้างต้นคือมีความเชื่อและศรัทธาในการสร้างตัวและต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นตามวิถีชีวิตแบบพุทธ โดยมีสังคหวัตถุธรรมเป็นหลักที่ทำให้ได้รับความสะดวกในการดำเนินกิจการด้านเศรษฐกิจกับผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่พุ่มพวย ไม่ตระหนี่และรู้จักการใช้ทรัพย์

ส่วนการผลิตมีอยู่ ๒ แบบ คือ ผลิตโดยตรงคือ การผลิตพืชผลจากเกษตรกร และการผลิตสิ่งของทั้งอุปโภคและบริโภคจากช่างในสาขาวิชาชีพต่างๆ โดยครู ภิภุสงฆ์ หรือข้าราชการ เป็นต้น ที่ช่วยเหลือกันทางด้านสังคม ทำให้สังคมเรียบร้อย และมีการบริโภคอยู่บนฐานแห่งความ

^๒ สัมภาษณ์ พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒ โดม, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๖

พอเพียง บริโภคแต่พอดี ไม่มากไม่น้อยเหมือนน้ำมันหยอดเพลลา ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของ เศรษฐกิจพอเพียง คือ ไม่สะสมเกิน เพราะหากพวกหนึ่งสะสมเกิน อีกพวกหนึ่งก็จะขาดแคลน

โดยเฉพาะวิธีการสร้างกิจกรรมการขับเคลื่อนใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ทางด้านการ รับรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และการนำไปใช้ซึ่งควรชี้ให้เห็นถึง โทษของการบริโภคนิยม และ ผู้บริหารต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี พอใจในสิ่งที่ตนมี และเป็นผู้ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนก่อน บุคคลอื่นในโรงเรียน เพราะการนำไปใช้และพัฒนาตนแบบชาวพุทธนั้นต้องเป็นรูปธรรม คือมี เหตุผล มีความพอประมาณและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักที่กล่าวไว้ข้างต้น จึงเห็นได้ว่าโครงการ ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้าน คุณธรรมและความรู้ แต่หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่ความพอประมาณ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกิดมานานแล้ว ทุกคนส่วนใหญ่รับรู้ รับทราบ แต่นำไปใช้ แยกต่างกัน เพราะผู้บริหารให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนแตกต่างกัน ดังนั้นเราจึงเห็นได้ว่า หลักธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน นั้นมาจากความเพียรพยายามและเห็นถึงประโยชน์สุขของตนเองและสังคมเป็นหลัก^๓

๔. การสัมภาษณ์ รศ. ดร. จ่านง คันธิก

อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ ณ ที่ทำการคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๖

เศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องทางโลกซึ่งแต่ก่อนเรียกว่าทรัพย์ศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่องทรัพย์ ต่อมาเปลี่ยนเป็นเรื่องเศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่เน้นไปทางวัตถุ ในเรื่องของผลิตภัณฑ์ ปริวัตรกรรม วิภาคกรรม โภคกรรม ซึ่งถ้ามองในหลักการของเศรษฐศาสตร์จะเห็นว่าเป็นเรื่องของการผลิตและ บริโภค ที่เรียกว่า demand & supply หรืออุปสงค์และอุปทาน เพราะหากว่า demand ความต้องการ น้อย แต่ supply สินค้ามีมาก ราคาสินค้าจะถูกลง ดังเช่นพระสงฆ์ในปัจจุบันสามแสนรูป ถ้า พระสงฆ์ทั้งหมดนี้ไม่มาบวช พระก็เป็นผู้ผลิต และการที่พระสงฆ์ใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด นั้นเพราะ รู้ว่าตนมีสถานะเป็นผู้บริโภคมิใช่เป็นผู้ผลิต ซึ่งพระพุทธเจ้าบัญญัติให้ภิกษุสงฆ์ถือปัจจัย ๔ มี จีวร บิณฑบาตร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ดังนั้นจีวรนี้ถ้ามีมากกว่าที่บัญญัติก็ให้ทำวิกัปไว้ อาหารฉัน อย่างจำกัด อยู่อาศัยตาม โคนต้นไม้ ตามป่า หรือกฐินวิหารที่สร้างถวาย และรักษาโรคด้วยน้ำมูตรนำ เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าพระสงฆ์มีโภชนมัตตัญญูตา รู้จักประมาณ ในการใช้สอย ซึ่งเป็นวิถีชีวิตและ ความเชื่อแบบพุทธเดรวาท

^๓สัมภาษณ์ ศ. ดร. สำเนาวั ขจรศิลป์, เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

นอกจากนั้นพระพุทธศาสนายังสอนให้รู้จักรักษาของเก่า และบูรณะของเก่าให้เกิดประโยชน์ ดังในสมัยที่พระเจ้าปัสเสนทิโกศลถวายผ้าจีวรให้แก่พระอานนท์ และเห็นพระอานนท์นำจีวรเก่าของตนถวายกับภิกษุที่มีจีวรเก่ากว่า ภิกษุที่มีจีวรเก่านำเอาจีวรถวายภิกษุที่มีจีวรเก่ากว่าอีก จากนั้นภิกษุที่มีจีวรเก่ากว่าอีก จึงนำจีวรที่เก่านั้นทำเป็นพาดาน พาดานเก่าก็เอามาทำเป็นผ้าจีวร เอาผ้าจีวรเก่ามาฉาบทาฝาผนัง ซึ่งพระมหากษัตริย์ในสมัยนั้นทรงเลื่อมใสมาก เพราะท่านได้ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นลักษณะเศรษฐกิจในแง่วิถีชีวิตแบบพุทธ เพราะฉะนั้นบุคคลจึงต้องมีสัน โดยยถาพลสัน โดยยถาลาภสัน โดยยถาสารูปสัน โดยยถารูจักการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงแนวทางการพัฒนาตนไว้ว่า เมื่อเราหาทรัพย์มาได้ส่วนหนึ่งต้องให้ครอบครัว ทำบุญให้ทาน ส่วนหนึ่งต้องเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น ไม่ต้องไปกู้หนี้ยืมสิน และไม่มีทุกข์โศกจะเท่ากับการเป็นหนี้ “อิมัง ทานัง ทุกขัง โลเก” แต่ถ้าเรารู้จักความพอประมาณ มีอัตตัญญูตามัตตัญญูตา และต้องยึดหลักสัปปริสัทธิธรรม คือ รู้จักเหตุ ผล ตน ประมาณ กาล สังคม และบุคคล

เศรษฐกิจพอเพียง คือ การปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ การบริหารให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ผู้บริหารให้มีความพอเพียงและมีเหตุผลจะบริหารให้ดีเป็นตัวอย่างของผู้ให้ยังเป็นปัญหา ครู ควรมีความเข้าใจและปฏิบัติตนนอกจากต้องใช้สอนศิษย์แล้ว ตนเองก็ทำเป็นตัวอย่างก่อน ผู้ปกครอง ที่ต้องมีเพื่อให้รู้ว่า ฐานะครอบครัวของตนควรอยู่ในทางสายกลาง ขนาดใด นักเรียน ต้องมีดังหลักว่า “ให้มีความสำนึกในคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ” รวมแล้วคนที่กลุ่มที่ว่า ถ้านำมาใช้บ่อยก็มีประโยชน์แก่ตนและประเทศชาติน้อย ถ้าเข้าใจมากนำมาใช้มาก ก็เป็นประโยชน์แก่ตนเองและประเทศชาติมาก

แต่ถ้ามองในปัจจุบันก็จะเห็นปัญหาอยู่บ้าง ดังเช่น ต้องระมัดระวังความเสี่ยงจากความผันผวนของการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ และถ้าเรานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ นั่นคือ เราอย่าไปปรับสิ่งภายนอกมาอย่างง่าย ๆ และมากเกินไปจนเกินไป โดยไม่มีที่มาที่ไป แต่ถ้าคิดถึงหลักความพอเพียง เราก็จะไม่หวังรวยโดยไม่มีที่มาที่ไป อีกอย่างหนึ่งควรส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถ้ารัฐบาลนานโยบายนี้มาใช้จริงจริง ย่อมจะให้ผลดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตรัสว่า “มีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ”

ในด้านวิชาการหรือการปฏิบัติตนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ย่อมจะมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร และยังมีผู้ความเข้าใจว่า การใช้หลักวิชาการทำให้มีภูมิคุ้มกัน คือ มีความรอบคอบ ไม่หลงทาง เช่น การกรอก มคอ. ในมหาวิทยาลัย ส่วนในด้านกิจการนักเรียนนั้น ความพอเพียงคือความพอประมาณ แต่ถ้าเด็กไม่มีกิจกรรม นั่งจ้องแต่หนังสือ หรือเกม

ก็บกพร่องในทางสังคม กิจกรรมมากเกินไป การเรียนจะอ่อนแล้วจะล้มเหลว และทางโรงเรียนต้อง
 คูตัวอย่างในเรื่องความเหมาะสมด้วย

สำหรับงบประมาณนั้น ถ้าได้มาต้องใช้ให้คุ้ม ต้องปรับให้พอเหมาะลงมา และไม่ควรเอา
 งบประมาณเป็นตัวตั้งในการทำสิ่งต่างๆ มากเกินไป โดยเฉพาะเรื่องบุคลากรจะเกี่ยวข้องกับด้านอื่น
 ทั้ง ๔ ด้าน จึงเป็นหัวใจว่า “ต้องรู้ตัว” ฉะนั้นการบริหารงานทั่วไป ในเรื่องการนำมาใช้โดยอันดับ
 แรกผู้บริหารโรงเรียนต้องรู้ก่อนทั้งด้านลึก และด้านกว้าง เพราะการบริหารต้องให้คนทำงาน ถ้า
 บริหารแล้วคนอื่นทำไม่ได้หรือไม่ทำตาม ผู้บริหารต้องพิจารณาตนเอง

ในหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องด้วยอย่างมากรุนั้นคือ สัปปริสธรรม ๗ เพราะต้องรู้เหตุ ว่า
 ก่อนที่จะมาเป็นเช่นนี้ รู้ผล ว่าทำแล้วจะให้ผลอย่างไร เพียงไร รู้ตน วิเคราะห์ความสามารถของ
 ตนเองได้ รู้ประมาณ ว่าพอดีหรือไม่พอดี พอเพียงหรือไม่พอเพียง รู้กาล ว่าทันสมัยหรือล้าสมัย รู้
 ชุมชน ว่าวัฒนธรรมขององค์กร ธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มคนที่เราไปเกี่ยวข้อง

ฉะนั้นเมื่อเราปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมย่อมส่งผลให้กิจกรรมต่างๆ ที่เราขับเคลื่อนนั้น
 ประสบความสำเร็จ และวิกฤตการณ์ต่าง ๆ จะไม่เกิดขึ้น เราจึงควรใช้ชีวิตวิถีแบบพุทธที่สอนให้กิน
 ง่ายอยู่ง่าย เพราะที่ผ่านมาเราฟุ่มเฟือยกันมากจนมุ่งเข้าหาวัตถุนิยม และเกิดความมั่งคั่งเฉพาะบุคคล
 บางกลุ่มเท่านั้น ส่วนคนที่เดือดร้อนนั้นยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก จึงควรปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจ
 พอเพียง มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันแล้ว ทรัพยากรก็จะเหลืออยู่ในสังคมมาก^๔

๕. การสัมภาษณ์ อ.วศิน อินทสระ

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ณ ที่ทำการชมรมกัลยาณธรรม จังหวัด
 นนทบุรี เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแนวพุทธที่เกื้อกูลช่วยเหลือกัน เน้นการพึ่งพาตนเอง โดยมี
 หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องนำ ไม่ว่าจะเป็ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมี
 ภูมิคุ้มกันในตัว เพราะเมื่อพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่งแล้วย่อมจะช่วยช่วยกัน มีความสัมพันธ์กัน
 และแลกเปลี่ยนกันอย่างยุติธรรม ซึ่งหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนนั้นเป็นพลัง
 ความศรัทธาที่มุ่งไปสู่สิ่งที่ดีปรารถนา โดยมีฉันทะคือความพอใจที่จะทำงานเป็นกำลังใจ เป็นสิ่งที่ดี
 เศรษฐกิจพอเพียงจะไม่สนับสนุนความต้องการที่เป็นไปในทางชั่ว เป็นภัยต่อสุขภาพ หรือเป็น
 อันตรายต่อปัญญา เศรษฐกิจพอเพียงมีการผลิตที่คำนึงไปในทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นแรงผลักดันใน
 การผลิต ที่ทำให้เกิดคุณค่าแก่นมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีจิตใจดีขึ้นเรื่อย ๆ เช่น การศึกษาเล่าเรียน เป็น
 สินค้าที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีคุณค่า และเป็นแรงผลักดันให้ห่างไกลจากกิเลส ดังเช่น โครงการ

^๔ สัมภาษณ์ รศ. ดร. จำนง คันทริก, เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๖.

ธนาคารความดีเป็นกิจกรรมที่สะสมความดีในโรงเรียน เป็น โครงการที่พัฒนานักเรียนในด้านคุณธรรม โดยมีแนวคิดเพื่อพัฒนาคุณธรรมและร่วมขับเคลื่อนกระบวนการตามกระแสของพระราชดำรัสในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วย เพื่อให้เยาวชนที่เป็นนักเรียนเห็นถึงคุณค่าของคุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความอดทนและความเพียรจากการเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน

ในทางพระพุทธศาสนามีการส่งเสริมความมีเหตุผล ความพอประมาณ และสร้างภูมิคุ้มกันด้วยเช่นกัน เพราะเมื่อเราเข้าใจพระพุทธศาสนาได้อย่างดีแล้ว เราย่อมมีวิถีชีวิตแบบพุทธ มีความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา ความพอเพียงจึงจะบังเกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันความเป็นอยู่ของคนถูกยึดไว้กับเศรษฐกิจ ต่างมุ่งหน้าสู่ความร่ำรวย มั่งคั่ง ไม่ว่าจะเรียนหรือทำงาน ต่างมุ่งเอาความร่ำรวยเพื่อสร้างฐานะการงานเป็นจุดหมาย ทำให้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถสนองความอยากของคนทั้งหมดได้ ฉะนั้นคนที่มีโอกาสมากย่อมกอบโกยได้มาก คนที่มีโอกาสน้อยก็จะค่อย ๆ ยากจนลง การบริโภครักษ์สินจึงอยู่ในเมืองซึ่งต้องแก่งแย่งกัน แต่ถ้าเราสอนกันใหม่โดยให้มุ่งหน้าสู่ความดี เรียกว่า นมมาภิมุโข มุ่งสู่ธรรมเพื่อความดี โดยสอนให้รู้จักพอเพียง ปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่วัยเรียน รู้จักการเสียสละ เว้นจากการบริโภคนิยมและออกจากวัตถุนิยม เปลี่ยนเป็นศรัทธา นิยม สัตินิยม สมานินิยมและปัญญานิยม ย่อมจะช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างแน่นอน

เรื่องการผลิตในสังคมพุทธกาลนั้น ชาวพุทธผลิตมากินอยู่แต่พอดี ที่เหลือก็เจือจุนสังคม ดังเช่น ทำนอขนาดบิณฑกเศรษฐี หรือนางวิสาขา ซึ่งผลิตแล้วเจือจุนสังคมเป็นการแบ่งปันการผลิตแบบชาวพุทธ คือการผลิตโดยไม่เอาเปรียบคนอื่นและอาศัยหลักสัมมาอาชีวะ คือจะผลิตอะไรต้องไม่เบียดเบียน ไม่ไปทำร้ายชีวิต เช่น ไม่ค้ามนุษย์ ยาพิษ อาวุธ สัตว์เป็นอาหาร และไม่ละเมิดสิทธิคนอื่น ส่วนการบริโภคนั้นพระพุทธเจ้าสอนว่าให้บริโภคด้วยปัญญา ด้วยการพิจารณาถึงสิ่งที่บริโภคนั้นมีคุณหรือมีโทษ ไม่บริโภคเพื่อส่งเสริมกิเลส ทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค อีกทั้งการแบ่งทรัพย์ตามหลักบริโภควิภาค ให้แบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วน คือสองส่วนนำไปลงทุน หนึ่งส่วนนำไปใช้ และที่เหลือหนึ่งส่วนให้เก็บไว้ ฉะนั้นในหลักการแบ่งปันแบบชาวพุทธคือปริวรรตกรรม ซึ่งเป็นหลักสังคหวัตถุ คือมีการให้ทาน แบ่งปันด้วยวัตถุสิ่งของ แบ่งปันทางวาจา และแรงงาน อุตถจริยา สมานัตตตา คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ บำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน ไม่ทำตัวให้เด่นกว่าคนอื่น เป็นการกระจายรายได้ในสังคม คืออามิสทาน ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗

ดังนั้นการขับเคลื่อนจะต้องคู่กับการพัฒนาตนเอง เพราะแนวคิดเกี่ยวกับวินัยแห่งตนนั้น มีอิทธิพลโดยตรงต่อการพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลโดยเฉพาะนักเรียน ทำให้เกิดการพัฒนาทางสติปัญญา ซึ่งการทำความดีโดยใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองนี้ จะนำคุณธรรมมาพัฒนาการ

เรียนรู้ และปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรม ซึ่งเรียกได้ว่าหลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน นั่นเอง^๕

๖. การสัมภาษณ์ นายแพทย์ ชินวัตร

ประธานคณะกรรมการสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พรรคเพื่อไทย ในงานด้านการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๕๖

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency economy) ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นปรัชญา นำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลางที่จะให้ประชาชนรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีวิถีชีวิตที่มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งแก่นแท้คือเศรษฐศาสตร์แนวพุทธที่มีหลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน เพื่อให้ทุกคนเกิดความอยาก ความโลภ และความหลงในวัตถุที่เกินความจำเป็นต่อการบริโภค โดยมุ่งเน้นให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในธรรมชาติ เพื่อใช้เป็นบทวนเบื้องต้นในการอยู่ร่วมกันในสังคมก่อน จากนั้นจึงพัฒนาดนจากภายในออกสู่ภายนอก พุทธธรรมจึงเป็นหลักการที่เปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของมนุษย์ มุ่งสอนให้บุคคลละความเห็นแก่ตัว และดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับบริบทต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน โดยมีส่วนของหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของเราที่เรียกว่า เศรษฐกิจแนวพุทธหรือเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยความเชื่อและความศรัทธา

ฉะนั้นการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญที่ยั่งยืนนั้น สิ่งสำคัญคือ เรื่องของการพัฒนามนุษย์ หรือยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การมีส่วนร่วม การมีคุณภาพและมีสิ่งแวดล้อมที่ดี การพัฒนาที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่าพื้นฐานทางจิตใจเกิดขึ้นได้ง่ายมาก เพราะเป็นการทำให้บุคคลถูกจำกัดบทบาท ให้เป็นเพียงผู้รับประโยชน์จากนโยบายรัฐ และกระบวนการดังกล่าวไม่สามารถจะพัฒนาให้คนมีความรู้ มีปัญญา และความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตของตนเอง ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงการเติบโตในลักษณะดังกล่าวจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการศึกษา ที่ใช้แนวทางในการพัฒนาให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ละขั้นตอนอย่างรอบครอบ โดยทุกคนจะได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจด้วย นั่นเพราะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแก้ไขปัญหาการเติบโตที่ขาดมิติทางด้านจิตใจได้ แต่สภาพปัญหาโดยรวมนั้นส่วนหนึ่งมาจากขาดการยกย่องเชิดชูผู้กระทำความดี หรือประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหลายคนมักจะมองข้ามความสำคัญในสิ่งที่กล่าวมา โดยเฉพาะแนวทางการแก้ไขนั้นจะต้องสร้างการยอมรับในสังคมต่อบุคคลในชุมชน ที่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

^๕ สัมภาษณ์ อ.วศิน อินทสระ, เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

จึงกล่าวได้ว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น เป็นโครงการที่สร้างกระบวนการรับรู้ ความเข้าใจ วิถีชีวิต การนำไปใช้ตามความเชื่อ ความศรัทธาเพื่อพัฒนาคนให้ถูกต้อง ส่งเสริมคุณธรรม ซึ่งให้เห็นถึงโทษของการบริโภคนิยมและให้พอใจในสิ่งที่ตนมีตามหลักแห่งความพอเพียง แต่ถ้าใช้ชีวิตแบบพุทธคือเป็นอยู่แต่พอดี และปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันแล้ว ทรัพยากรก็จะเหลืออยู่ในสังคมมาก คนจะไม่เดือดร้อนและป่าไม้จะไม่ถูกทำลายไปเป็นของส่วนตัว ดังนั้นถ้าพัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการทำความคิด เป็นการร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมในด้านคุณธรรม เพราะการที่จะให้บุคคลมีความพอประมาณ มีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตามหลักพุทธธรรมในเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนั้น ควรจะเริ่มตั้งแต่เยาวชนหรือนักเรียน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญในอนาคตของประเทศ ด้วยการปลูกฝังความสำนึกด้านคุณธรรมนำความรู้ สอดคล้องกับสภานิติบัญญัติไทยที่ว่า “ไม้อ่อนคั่งง่าย ไม้แก่คั่งยาก”^๖

๗. การสัมภาษณ์ ดร. สุมานพ ศิวารัตน์

ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น ที่ทำการมหาวิทยาลัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๖

คำว่า Self-sufficient Economy คือความพยายามพึ่งตัวเองให้ได้ก่อนเป็นอันดับแรก ก่อนที่จะแลกเปลี่ยนหรือประสานประโยชน์กับคนอื่น ตรงกับหลักทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “คนแลเป็นที่พึ่งของตน” แต่ถ้ายังพึ่งตัวเองไม่ได้ นั่นหมายความว่าเราไม่ได้ใช้ประโยชน์ แลกเปลี่ยนสิ่งที่ดีงามหรือสิ่งที่คิดค้น ได้กับคนอื่น คำว่าพอเพียงในที่นี้จึงเป็นความพอเพียงได้ในระดับหนึ่งที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดการรับรู้และเข้าใจในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรมในสังคม

โดยหลักการและวิธีดำเนินการอาจจะแตกต่างกันตามวัฒนธรรม ภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อม และประวัติศาสตร์ความเป็นมา แต่ด้านวิถีชีวิตและความเชื่อคงต้องยึดหลักปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นส่วนที่เรามีมาแต่กำเนิดอยู่แล้ว เป็นของ ๆ เราเอง เป็นปัจจัยพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ทำให้เราพึ่งตัวเองได้ เพราะการพึ่งตัวเองนั้นมีหลายระดับ คือเริ่มจากตนเอง ครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยเล็ก ๆ ไปหาหน่วยใหญ่ เป็นลูกโซ่ เป็นกระบวนการไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้ที่สำคัญที่สุด นั่นคือแรงปัญญา ซึ่งการประยุกต์ใช้จะต้องทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นไปจากหน่วยเล็ก ๆ หรือส่งเสริมจากหน่วยเล็ก ๆ รวมกันให้มีการแลกเปลี่ยนกัน ช่วยเหลือกัน หรือสร้างให้เป็นเครือข่ายกันจากข้างล่าง จากนั้นจึงพยายามติดต่อกับภายนอก โดยที่เราสามารถเลือกสรรได้ เราอาจจะได้รับวัฒนธรรมบริโภค แต่อาจไม่รับเทคโนโลยีใหญ่ ๆ ที่สอดคล้องกับการผลิตของเรา คือเรามีความ

^๖ สัมภาษณ์ นายแพทย์ ชินวัตร, เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๕๖.

เป็นตัวของตัวเอง ฟังตนเองได้ แต่ถ้าเราไม่มีความรู้ เราฟังตนเองก็ไม่ได้ เวลาติดต่อกันกับใคร เราก็เลือกสรรไม่ได้ เราจะไม่มีแรงต้านทานเหมือนกับชุมชน ประเทศชาติก็เหมือนกันคือเลือกรับแต่สิ่งที่ดีงามจากวัฒนธรรมภายนอกหรือเศรษฐกิจภายนอกได้ เราต้องมีตัวตั้งคือวัฒนธรรมและความ เป็นมาของเรา ก่อน ดังนั้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรมจึงเป็น โครงการที่ สร้างวัฒนธรรมภายในขององค์กรตนเอง ก่อนที่จะขยายผลไปสู่ภายนอก เป็นการนำหลักการทาง เศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประยุกต์ใช้ และร่วมกันขับเคลื่อน โดยสถานศึกษา ปลูกฝังให้เยาวชนมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ซึ่งส่งผลในอนาคตจะทำให้สังคมเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรคที่พบส่วนใหญ่เป็นด้านการประชาสัมพันธ์ของภาครัฐที่ไม่ต่อเนื่อง และไม่มีเอกภาพเพื่อให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงตาม หน่วยงานหรือชุมชนต่าง ๆ ยังขาดการติดตามและประเมินผลสำเร็จของ โครงการ ซึ่งความจริง สังคมไทยมีโอกาสดีดีและมีความเข้มแข็งมากกว่าหลายประเทศ คือ ความเป็นครอบครัว รัฐ ชุมชน ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงควรมีกิจกรรมการเรียนการสอนถึงการพึ่งพาตนเอง การพึ่งพาซึ่งกันและ กัน วิถีชีวิตแบบพอเพียง ความเชื่อความศรัทธาตามหลักพุทธธรรมในเศรษฐกิจพอเพียง และที่ สำคัญต้องส่งเสริมให้เกิดความซื่อสัตย์ ความอดทนและความเพียรขึ้น ในชุมชน

ฉะนั้นหลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียน ราชวัลพระราชทานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท จะต้องมียอดประกอบที่เป็นคุณสมบัติ ๓ ด้าน คือ ด้านตนเอง ด้านความเชื่อในการเรียนรู้การพึ่งตนเองและพึ่งพากัน และด้านหลักการสัมพันธ์กับ ผู้อื่น จะต้องเริ่มต้นที่ความเชื่อ ซึ่งถือว่าความเชื่อเป็นบุพภาคของการขับเคลื่อน ที่นำไปสู่ศรัทธา และความเพียรจนนำไปสู่การเกิดคุณธรรม ซึ่งเป็นธรรมของคนดี และเป็นคุณสมบัติของความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือ สัปปริยธรรม ๘ ประการ ได้แก่ ฐัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ, อัตถัญญ ตา ความเป็นผู้รู้จักผล, อัดตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน, มัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา, ปริสัจญตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน, และบุคคลปโรปรัญญตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล โดยในขณะที่เดียวกันต้องประพฤติปฏิบัติธรรมอันเป็นที่ตั้งสู่ประโยชน์ที่ตั้งไว้

จึงกล่าวได้ว่าโรงเรียนราชวัลพระราชทาน ไม่ควรมองแค่ในกรอบโรงเรียนเท่านั้น แต่ควรมอง ไปที่ชุมชนเพื่อจะได้สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่น ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ โดยเอา พื้นที่ของชุมชนเป็นตัวตั้ง เพราะ โรงเรียนมีความสำคัญในการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง วิชาการสนับสนุน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่

ในชุมชน เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่
ประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาประเทศ^๑

๘. การสัมภาษณ์ นางผ่องศรี ทวีศรี

ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลจุติพร (โรงเรียนรางวัลพระราชทาน) ณ ห้องธุรการ โรงเรียน
จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕

เศรษฐกิจพอเพียง คือความพอเพียง พอกิน ซึ่งมองในบริบทของความเพียงพอในตัวเอง
เมื่อเรามีความพอด้วยตัวเรา เรานั้นจะอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งใคร ปัจจุบันความพอมีพอกิน ที่ในหลวง
ให้มีพอกินอย่างเดียว พึ่งตัวเอง ถึงระดับชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศและต่างประเทศ เป็น Self
sufficient คือพอเพียงในตัวเอง เราจะไม่กิน ไม่ใช่กินกว่าที่เรามีอยู่ เพราะถ้าเราต้องการมากขึ้นเรา
จะต้องสามารถหามาได้ด้วยตัวเอง ไม่ใช่อยู่แต่การทำกินเท่านั้น ปัจจุบันพอกิน ครอบคลุมพอยังชีพ
แต่ต้องมีเหลือเก็บ ความพอเพียงของเราคืออยากมี อยากได้อะไร จะต้องหามาได้ด้วยความสามารถ
ของตัวเอง ไม่ทำกินกำลังตนเอง ซึ่งอยู่ในกรอบของความพอประมาณ

สำหรับหลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน
รางวัลพระราชทาน เกิดจากกระบวนการของอิทธิบาทธรรม เป็นคุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติ
ให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัย คือสิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ใน
วิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายามทำให้เกิดขึ้นได้ มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสจะประสบความสำเร็จ
ได้ คุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่า อิทธิบาท ๔ ประการคือ

๑. ฉันทะ ความพอใจ รักใคร่ ยินดีในสิ่งนั้น จะทำอะไรก็ต้องมีความพอใจเป็นฐานจิตที่
จะให้ดำเนินชีวิตไปบนเส้นทางที่ตนพอใจ ความพอใจจึงมีได้ทั้ง ๔ กลุ่มธรรมดังกล่าวแล้ว คือ มี
ความพอใจที่จะปรับจิตใจให้รับความจริง พอใจที่จะลด ละความชั่วประเภทต่างๆ พอใจในผลดีงามที่
ปฏิบัติธรรม และพอใจในธรรมอันเป็นเหตุให้ตนสามารถดับความทุกข์ได้ ถ้าขาดความพอใจแล้ว
อย่างอื่นจะเกิดขึ้นมาไม่ได้ แม้แต่รับประทานอาหาร ก็ต้องอาศัยความพอใจในอาหารเป็นจุดเริ่มต้น
ของการรับประทาน ถ้าเริ่มตรงนี้ไม่ได้ ผลจากอาหารในขั้นตอนอื่นก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ความพอใจจึง
หมายรวมถึงความรัก ความยินดี ความศรัทธา ความเมตตา ความเคารพ ความจงรักภักดี เป็นต้น ซึ่ง
พร้อมที่จะเป็นจุดเริ่มต้น เป็นแรงผลักดัน เพื่อให้เกิดความเพียรพยายามไปสู่เป้าหมายในเรื่องนั้น

๒. วิริยะ ความเพียรพยายามหมั่นประกอบกระทำในสิ่งนั้นๆ ได้แก่ ความกล้าหาญ ไม่ครั้น
คร้ามเกรงต่ออุปสรรค มองเห็นโทษของความเกียจคร้าน มองเห็นอานิสงส์ของความเพียรแล้วมี
ความคิดริเริ่ม มีความบากบั่น ทำงานด้วยความหมั่นขยัน ไม่ทอดทิ้งภารกิจนั้น ๆ ในระหว่างทำงาน

^๑ สัมภาษณ์ ดร. สุมานพ ศิวรัตน์, เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๖.

ที่ตนจะต้องทำ ทำงานที่จรมาคด้วยความเอาใจจริงเอาใจ มุ่งความสำเร็จของการทำงานเหล่านั้นเป็น เป้าหมาย รับผิดชอบและดำเนินไปให้ถึง เมื่อกล่าวโดยขอบข่ายของความเพียรคงอยู่ใน โครงสร้าง ของความเพียรในการป้องกันความชั่ว ละความชั่ว ทำความดี และรักษาความดีเอาไว้ ซึ่งบุคคล จะต้องกระทำทั้งทางกายและทางจิต เพื่อให้เกิดความพอใจของตนมีผลตอบสนองตามที่ตั้งใจไว้

๓. จิตตะ เอาใจฝึกฝึสนใจในกิจการงานนั้นไม่ทอดธุระ การเอาใจฝึกฝึสนใจอย่างจริงจัง ในสิ่งที่ตนได้ปลุกฝังความพอใจ และกำลังใช้ความพยายามอยู่ ไม่ทอดทิ้งธุระเหล่านั้น มีความแน่ว แน่มั่นคงอยู่กับภารกิจนั้น อันเป็นลักษณะของการปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ของตนด้วยความแน่วแน่มุ่งมั่น มั่นคง ไม่หวั่นไหว จนกว่าจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ขณะนั้น ๆ

๔. วิมังสา การพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งนั้น เป็นคุณลักษณะของปัญญาที่ใช้ไปในการใคร่ครวญพิจารณา ก่อนที่จะทำ จะพูด ก่อนที่จะปลุกฝังความพอใจ ในขณะที่ใช้ความพยายาม และความแน่วแน่มั่นในกิจกรรมนั้น ๆ วิมังสาจึงต้องใช้ทุกขั้นตอนทุกขณะของการปฏิบัติภารกิจ การศึกษาเล่าเรียน การปฏิบัติธรรม ทั้งขั้นศีล สมาธิ และปัญญาในทุกขั้นตอนของการทำงาน ไม่ว่าจะ เป็นขั้นวางแผน ประเมินผล ลงมือทำ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไข ล้วนต้องอาศัยวิมังสาเป็น สำคัญ นั่นคือการดำรงชีวิตอย่างใช้ปัญญาในทุกขั้นตอนของชีวิตนั่นเอง

หลักพุทธธรรมที่ปรับใช้ในเรื่องของการขับเคลื่อน เช่น เมตตาธรรมเป็นหลักในการพัฒนาทางธุรกิจ ซึ่งในเศรษฐศาสตร์เป็นแบบสามมิติ คือ สมาชิก สินค้า มนุษย์กับมนุษย์ แต่คำสอนในพระพุทธศาสนาลึกไปกว่านั้น มีการประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม เศรษฐกิจชุมชนต้องไปพร้อมกัน ทั้ง ๒ อย่าง เพราะไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาจากเงินไขพันธสัญญาที่เป็นกฎหมาย แต่มีสัญญาทางวัฒนธรรม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ มีสัญญาทางวัฒนธรรมคือความซื่อสัตย์ ที่ถูกดูแลโดยกลุ่ม สัมมาอาชีวะ เป็นการทำธุรกิจของชุมชนที่มีมัตตัญญูตา คุณเลขธรรมชาติ รักษาความพอดี และมีวิถีชีวิตแบบพุทธ เศรษฐกิจจึงต้องมีทั้งความพอเพียงและความพอดีที่ไปด้วยกัน เหมือนดั่งโครงการ ธนาคารความดีที่ร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการพัฒนาให้เยาวชนมีคุณธรรมและความรู้^๕

๕. การสัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ สมปอง

รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดนพคุณยา (โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ระดับรางวัลชมเชย) ณ ที่ทำการโรงเรียน จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทยมานานกว่า ๔๐ ปีแล้วนับตั้งแต่ทรงขึ้นครองราชย์ โดยนำเอาหลักธรรมใน พระพุทธศาสนา มาสอนให้ดำเนินการทางเศรษฐกิจด้วยปัญญา เป็นปัญญานิยม

^๕ สัมภาษณ์ นางผ่องศรี ทวีศรี, เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕.

ไม่ใช่บริโภคนิยมหรือกระแสวัตถุนิยม ดังนั้นปัญญาจึงเป็นหัวใจสำคัญในเศรษฐกิจพอเพียง เพราะสอนให้มีความฉลาดในการจัดการกับเทคโนโลยีและใช้ปัญญาในการควบคุมเทคโนโลยีต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์สูงสุด ดังมีพระพุทธภาษิตในขุททกนิกาย วิมานวัตถ์ว่า “ผู้มีปัญญาถึงจะสิ้นทรัพย์ก็เป็นอยู่ได้ ส่วนคนที่มีทรัพย์แต่ไม่มีปัญญาก็อยู่ไม่ได้” จึงเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามุ่งสอนให้มองปัญญาว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐกว่าทรัพย์สิ้นเงินทองและของมีค่าทั้งมวล นอกจากนั้นพระพุทธศาสนายังสอนให้รู้ต่อไปอีกว่า หากมีทรัพย์มากมายเพียงใด แต่ถ้าไม่มีคุณธรรมแล้ว ก็ไม่มีความหมายอะไร เพราะไม่สามารถรักษาทรัพย์นั้นได้ ซึ่งตรงนี้เข้ากับเงื่อนไข ๒ ประการ ในเศรษฐกิจพอเพียง คือ เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม

สำหรับทัศนะที่ว่าผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ควรมีการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากหรือน้อยนั้น เห็นด้วยว่า ผู้บริหารจะต้องรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาก โดยต้องรู้รอบ รู้ลึก เพราะต้องนำไปใช้ในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในทุกกระดับ ซึ่งทางโรงเรียนควรนำไปใช้ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ขึ้นไปจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา

โดยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปในลักษณะการเข้าสู่โครงการ ดังเช่น “โครงการรักโลก รักพลังงาน” “โครงการแยกขยะรีไซเคิล” “โครงการรักสิ่งแวดล้อม” “โครงการส่งเสริมคุณธรรมตามวิถีพุทธ” และ “โครงการตามรอยพ่อ วย. (วัฒนธรรมพฤษภา) พอเพียง”

ส่วนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานควรมีกระบวนการขับเคลื่อนทางด้านวิชาการ กิจกรรมนักเรียน งบประมาณ บุคลากร และการบริหารงานทั่วไปเป็นไปในลักษณะดังนี้

๑. ด้านวิชาการ ต้องสอดแทรกในเนื้อหาวิชาทุกกลุ่มสาระ เพิ่มเติมสร้างความตระหนักทุกกลุ่มสาระ

๒. งบประมาณ ควรใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยจะต้องมีคณะกรรมการตรวจสอบความโปร่งใส ถือตามหลักธรรมาภิบาล

๓. กิจกรรมนักเรียน ต้องให้นักเรียนร่วมดูแล ดูแลความสะอาด ระเบียบวินัย จิตสาธารณะ โดยกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์เป็น ๒ ระยะ คือ ระยะสั้นเป็นแผน ๑ ปี เป็นนโยบายด้านงานการขับเคลื่อนหรือด้านงบประมาณ ส่วนระยะที่ ๒ เป็นแผนระยะเวลาในด้านการติดตามการปฏิบัติ

๔. การบริหารงานทั่วไป เป็นการดำเนินชีวิตไปตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งครูต้องมีการประชุม ครูและผู้บริหารทุกเดือน เพื่อนำมาขยายผลของการปฏิบัติ

ส่วนหลักธรรมที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน คือ อิทธิบาท ๔ ซึ่งมี ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ในการครองงาน

แต่ทั้งนี้การที่จะทำให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงแผ่ขยายออกไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางขึ้นได้นั้น ต้องมีกระบวนการขับเคลื่อนที่เข้มแข็งด้วยผู้นำในภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนต้องเป็นตัวอย่าง และเป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตแบบพอเพียง ซึ่งบุคคลที่กล่าวมานี้ต้องมีความรู้ ความเข้าใจและเป็นผู้ที่สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้ด้วยการเผยแพร่ให้คนในองค์กรและสังคมทั้งของรัฐและเอกชนได้รับรู้และเข้าใจก่อนเป็นกลุ่มแรก^๑

๑๐. การสัมภาษณ์ นางสาวสุจิตา บรรจงแค้น

ผู้ช่วยผู้อำนวยการ โรงเรียนกสิณธรชนตปีเตอร์ (โรงเรียนรางวัลพระราชทาน) ณ ที่ทำการ โรงเรียน จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕

หลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานนี้เป็นมุมมองของพระพุทธศาสนา ที่เห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการทำสิ่งที่ไม่ดี ประโยชน์ให้เป็นประโยชน์ หรือกระทำสิ่งที่มีประโยชน์น้อยให้เกิดประโยชน์มาก ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ของชีวิตในสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เพราะพระพุทธศาสนานับมองเรื่องเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีวิถีชีวิตและความเชื่อแบบพุทธ ที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของคนไทยมาแต่โบราณ หลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงสัมพันธ์กับชีวิตในด้านอื่นๆรวมทั้งจิตใจ และส่งเสริมเกื้อกูลกันอย่างเป็นระบบในการร่วมกันขับเคลื่อนด้วยความรู้ และคุณธรรม ฉะนั้นในงานการศึกษาของประเทศจึงควรปรับปรุงคุณภาพทั้งทางด้านเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความเชื่อ ความศรัทธา จนเกิดเป็นความรู้และคุณธรรม โดยการขับเคลื่อน ดังเช่นนำโครงการธนาคารความดีมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งในด้านการรับรู้ ความเข้าใจ วิถีชีวิต ความเชื่อ ตลอดจนการนำหลักธรรมที่มีอยู่ในหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เป็นรูปธรรมในกิจกรรมพัฒนาตนและสังคมต่อไป

ส่วนเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมีวิธีคิดด้วยการนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยมีหลักสำคัญอยู่ที่ มัตตัญญูตา หมายถึง ความพอดีและสัมมาอาชีวะ เป็นการทำความหาเลี้ยงชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน และพอใจในวิถีทางแห่งพุทธธรรม ที่จะทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจมีคุณภาพ ๓ ประการ คือ

๑. คุณภาพของมนุษย์กับธรรมชาติ เช่น การผลิต มนุษย์แปรธรรมชาติเป็นผลผลิตมาใช้สนองตัณหา มนุษย์ มีความโลภ ถ้ามนุษย์มีแต่ใช้ธรรมชาติ ตัณหาของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งแวดล้อมก็จะหมดไป ดังนั้นมนุษย์จะต้องดูแลธรรมชาติขึ้นมา คือไม่เบียดเบียนสังคม

^๑ สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ สมปอง, เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕.

๒. คุณภาพที่วางอยู่บนพื้นฐานระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การที่มนุษย์กลุ่มใดเจริญโดยอาศัยมนุษย์อีกกลุ่มหนึ่ง จนคุณภาพของมนุษย์เสียไป ย่อมเกิดความไม่สงบและต่อสู้กัน แต่ถ้ามนุษย์ได้รับประโยชน์และเอื้อเฟื้อกัน เศรษฐกิจนั้นย่อมดำรงอยู่ได้ด้วย ความเชื่อและความศรัทธาในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓. คุณภาพระหว่างกายกับจิต ต้องมีความพอดี ถ้าปล่อยกายให้เป็นทาสของจิตมากเกินไป ก็จะทำลายสุขภาพ โลกมาก การเอื้ออำนวยต่อคุณภาพชีวิตจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะถ้ามนุษย์ รู้จักความพอดีย่อมจะเอื้อต่อคุณภาพในข้อ ๑-๒ ได้ด้วย คือไม่เบียดเบียนและอยู่ร่วมกันได้ตาม หลักการแห่งประโยชน์สุขในปัจจุบัน

ฉะนั้น หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน จึงเป็นอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ เป็นความพอใจ รักใคร่ ยินดีในสิ่งนั้น วิริยะ เป็นความเพียรพยายามหมั่นประกอบกระทำในสิ่งนั้นๆ จิตตะ เป็นการเอาใจฝึกลงใจใน กิจการงานนั้น ไม่ทอดธุระ และวิมังสา เป็นการพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งนั้น ซึ่งเป็นการ ประมวลหลักธรรมในด้านความเพียรด้วย โยนิโสมนสิการ เพื่อการประพฤติปฏิบัติในกิจกรรมการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี^{๑๑}

๑๑. การสัมภาษณ์ นางสาวสุรีพร เอี้ยวถาวร (ครู คศ.๔)

ครูผู้ขับเคลื่อน โครงการเพื่อการประเมิน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ณ ห้องประชุม โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ (หอวัง) จ. นนทบุรี เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

โครงการธนาकारความดีเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนทางด้านคุณธรรมตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่งพระองค์ทรงเน้นในเรื่องของเงื่อนไข ความรู้และคุณธรรม ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีรากฐานมาจากคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็น บริบทวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทยตามทางสายกลางเพื่อการดำรงชีวิต ซึ่งส่งผลให้สามารถ พึ่งตนเองได้ มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยมีกรอบแนวคิดซึ่ง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถี ชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยนำมาประยุกต์ใช้ และมองโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อมุ่งรอด พ้นจากภัยและวิกฤติด้วยความมั่นคงและยั่งยืนในการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็น ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ โดยมีคุณลักษณะของความพอเพียงที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา อีกทั้งยัง เป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และความพอเพียงนั้นจะต้อง

^{๑๑}สัมภาษณ์ นางสาวสุจิตา บรรจงแค้น, เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕.

ประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวไปพร้อม ๆ กันกับเงื่อนไข ๒ ประการ คือ ความรู้และคุณธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับแนวทางพัฒนาและผลที่เกิดจากการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีชีวิต นั้นคือเกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี ดังเช่นธนาคารความดีเป็น โครงการเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตจนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข ทางโรงเรียนจึงจัด โครงการธนาคารความดีเพื่อให้ผู้เรียนที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาเห็นคุณค่าของคุณธรรมในเศรษฐกิจพอเพียง และได้ข้อคิดจากการเรียนรู้จนนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยผู้เรียนเมื่อปฏิบัติแล้วจะบันทึกความดีลงในแบบบันทึกความดี จากนั้นจะนำความดีนั้นไปฝากธนาคารความดี จึงเห็นได้ว่าโครงการธนาคารความดีเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนทางด้านคุณธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่า ภาครัฐขาดการประชาสัมพันธ์ให้มีการรับรู้และเข้าใจได้ทั่วถึง สถานศึกษาส่วนใหญ่มองข้ามกิจกรรมในการปลูกจิตสำนึกของเยาวชนในด้านคุณธรรม และมักให้ความสำคัญในด้านความรู้มากกว่า ซึ่งแนวทางการแก้ไขจึงควรเริ่มต้นที่ทำการประชาสัมพันธ์ให้มีการรับรู้ได้ทั่วถึง และควรพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและครูก่อนเป็นอันดับแรก

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความสำคัญของการขับเคลื่อนอยู่ที่โยนิโสมนสิการ หรือวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งในกระบวนการขับเคลื่อนจะอยู่ในระดับที่เหนือกว่าศรัทธา เพราะเป็นขั้นที่เริ่มใช้ความคิดของตนอย่างเป็นอิสระ เป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นอิสระ ทำให้ทุกคนสามารถช่วยตนเองได้ และนำไปสู่จุดหมายของการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อการพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง จึงทำให้สัมมาทิฐิที่เกิดขึ้นนำหลักพุทธธรรม อันได้แก่ อิทธิบาท ๔ และสัพพริศธรรม ๗ มาเป็นศรัทธาเพื่อการพัฒนา และส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยแท้จริง^{๑๐}

๑๒. การสัมภาษณ์ นางสาวณิกานต์ โชติรัตน์

รองผู้อำนวยการ โรงเรียน โชคชัยครูเกี้ยว จ.ปทุมธานี ในเรื่องการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่การประเมินโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

การกำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศจึงจำต้องวางยุทธศาสตร์ให้คนและสังคมสามารถปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทันภายใต้หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง การมีภูมิคุ้มกัน และการสร้างสมดุลของการ

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางสาวสุรีพร เอี้ยวถาวร (ครู คศ.๔), เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๕.

พัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติ ผู้บริหาร โรงเรียนซึ่งเป็นผู้นำทางการศึกษา เป็นบุคคลที่สำคัญในการวางนโยบายจัดการการศึกษา ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองไปในอนาคตว่า การจัดการศึกษาเพื่ออนาคตควรจะต้องดำเนินไปเพื่อการสร้างคนให้สมบูรณ์ และพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเป็นหลักสำคัญ เพราะหากได้กระทำโดยการใช้หลักการตามทฤษฎีเป็นแนวทาง และนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการอบรมตนและปฏิบัติตนให้เหมาะสมแล้ว ย่อมจะช่วยทำให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ได้ถึงความสำเร็จบนพื้นฐานของการยอมรับ และได้รับความร่วมมือร่วมใจกัน

ในการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่การประเมิน โรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นที่ผู้บริหาร โรงเรียนต้องปฏิบัติ นั่นคือ

๑. การสร้างคุณภาพนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ หมายถึง การที่นักเรียนเป็นคนดี มีจิตใจงาม แสดงออกทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรม โดยเฉพาะความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์และการเสียสละ ปฏิบัติหน้าที่ของตน ได้อย่างดี ทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร มีความเป็นประชาธิปไตย ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทย โดยเฉพาะท้องถิ่นของตน รวมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ เป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การที่สถานศึกษามีการวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนนสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษามีการกำกับติดตาม ประเมินการใช้หลักสูตร นำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนจนได้หลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น มีสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับบริบทและสภาพของชุมชน

๓. การบริหารการจัดการ เป็นการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ และการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ หมายถึง การที่สถานศึกษามีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศพื้นฐานของสถานศึกษาและชุมชนครอบคลุม มีประสิทธิภาพต่อการใช้งาน นำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน มีการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ทันสมัย และพัฒนาระบบข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมและผลการพัฒนาตามคุณภาพของสถานศึกษา

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนต่อการจัดการศึกษา หมายถึง สถานศึกษามีการสำรวจความต้องการในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา มีการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายการจัดการศึกษา โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม สามารถทำให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการ

จัดการเรียนรู้ให้แก่บุคลากร มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาในท้องถิ่น สถานศึกษาและชุมชนเป็นแหล่งวิทยาการในการแสวงหาความรู้

๕. บุคลากรและการบริหารงานบุคลากร เป็นคุณลักษณะของผู้บริหารคุณลักษณะของครู และคุณลักษณะของบุคลากรสนับสนุน ที่ต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในงานวิชาการ และบริหารสถานศึกษา มีวิสัยทัศน์และความเป็นผู้นำ มีความเป็นประชาธิปไตย ยึดหลักการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี มีทักษะความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถจัดระบบนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และพัฒนางานอย่างสม่ำเสมอ

๖. ความดีเด่นของสถานศึกษา และผลงานจากการดำเนิน โครงการ/กิจกรรมดีเด่น เป็นโครงการ/กิจกรรมที่สถานศึกษาดำเนินการจนบรรลุผลสำเร็จ เกิดความภาคภูมิใจ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ นโยบาย และเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ส่งผลกระทบต่อคุณภาพนักเรียน ใช้หลักการบริหารการจัดการแบบมีส่วนร่วม เน้นการทำงานเป็นระบบกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยยึดเป้าหมายความสำเร็จของงานร่วมกัน ซึ่งผลงานเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนรอบด้าน นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ และได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องและชุมชน มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานอย่างแพร่หลาย

สำหรับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น เห็นได้จาก ความเชื่อ ความศรัทธาในตัวบุคคลนำมาสู่กิจกรรมขับเคลื่อนในโรงเรียน อันได้แก่ พรหมวิหารธรรม ๔ เป็นธรรมที่มีการต่อกย้ำและเน้นกันมากเป็นพิเศษ จนเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้เป็นใหญ่ หรือธรรมเป็นหลักประจำใจประจำตัวของผู้ใหญ่ เรียกว่า พรหมวิหาร คือ เมตตา เป็นความรักใคร่ปรารถนาที่จะเห็นคนอื่นมีความสุข กรุณา เป็นความสงสารต้องการที่จะช่วยให้คนอื่นพ้นจากความทุกข์ มุทิตา เป็นความพลอยชื่นชม ยินดี เมื่อเห็นบุคคลอื่นเขาได้ดี และอุเบกขา เป็นความวางเฉย ไม้ดีใจ ในความพินิตีของคนอื่น

บทสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง กับโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว พบว่าทุกคนมีความเห็นตรงกันว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีรากฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งผู้บริหารต้องมีความเชื่อเป็นเบื้องต้น จะได้มีการรับรู้ที่ถูกต้อง จึงเกิดเป็นความศรัทธาที่มีความเข้าใจในเศรษฐกิจพอเพียง ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น จนเป็นผลให้บุคคลมีวิถีชีวิตแบบพุทธ โดยความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทนี้ทำให้เกิดการนำไปใช้ในกิจกรรมของงานการบริหารจัดการ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน และพัฒนาตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ในที่สุด ซึ่งการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

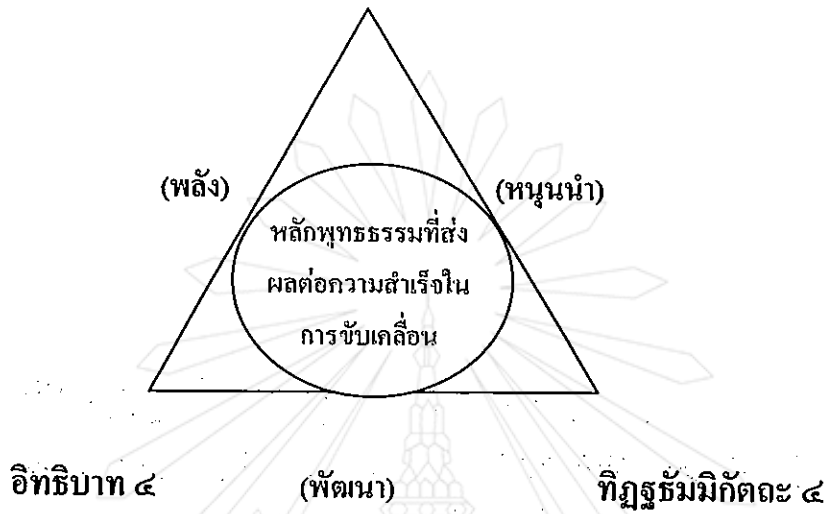
รางวัลพระราชทานนั้น เป็นโครงการที่สร้างกระบวนการรับรู้ ความเข้าใจ วิถีชีวิต การนำไปใช้ตาม ความเชื่อ ความศรัทธาเพื่อพัฒนาตนให้ถูกต้องและส่งเสริมคุณธรรมให้มีขึ้นอย่างแท้จริง โดย ชี้ให้เห็นถึงโทษของการบริโภคนิยม และให้พอใจในสิ่งที่ตนมีตามหลักแห่งความพอเพียง แต่ถ้าใช้ ชีวิตแบบพุทธคือเป็นอยู่แต่พอดี และปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีความพอประมาณ มี เหตุผล และมีภูมิคุ้มกันแล้ว ทรัพยากรก็จะเหลืออยู่ในสังคมมาก คนจะไม่เดือดร้อน ดังนั้นถ้า พัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการทำมาหากิน เป็นการร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมในด้านคุณธรรม เพราะการที่จะให้บุคคลมีความพอประมาณ มีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตามหลักพุทธธรรมใน เศรษฐกิจพอเพียงแล้วนั้นควรจะเริ่มตั้งแต่เยาวชนหรือนักเรียน

ฉะนั้นหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน จึงเป็นไปเพื่อการพึ่งพาตนเองและการพึ่งพากัน คือ องค์ธรรมอิทธิ บาท ๕ ได้แก่ จันทะ เป็นความพอใจ รักใคร่ ยินดีในสิ่งนั้น วิริยะ เป็นความเพียรพยายามหมั่น ประกอบกระทำในสิ่งนั้น ๆ จิตตะ เป็นการเอาใจฝักใฝ่สนใจในกิจการงานนั้นไม่ทอดธุระ และ วิมังสา เป็นการพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งนั้น ซึ่งเป็นการประมวลหลักธรรมในด้านความ เพียรด้วยโยนิโสมนสิการ เพื่อประพฤติดุปฏิบัติในกิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียน และสุดท้ายของการของการเรียนรู้การพึ่งพาตนเองและการพึ่งพากันตามแนวพุทธศาสนา เถรวาท คือ การใช้ปัญญาที่ถูกต้องในการพิจารณาไตร่ตรอง วิเคราะห์ปรากฏการณ์ และแก้ปัญหา ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิตของตน ด้วยการใช้หลักคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นตัวสร้างปัญญา ที่มีสติ เป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบในการคิดอยู่ตลอดเวลา โดยในขณะที่เดียวกันสัมมาทิฐิที่เกิดขึ้น จากความศรัทธาทำให้เกิดพลังการขับเคลื่อนที่มาจากอิทธิบาท ๕ ซึ่งเป็นเหตุให้กระทำการใด ๆ ใน กิจกรรมการขับเคลื่อนต้องมาจากเหตุและผลที่เป็นเครื่องหนุนนำ เรียกว่า สัมปยุตธรรม ๗ เพื่อ ส่งผลให้บรรลุถึงความสำเร็จเป็นประ โยชน์สุขแก่ตนเองและสังคมด้วยหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ ประโยชน์ ๔ นั้นเอง^{๑๒}

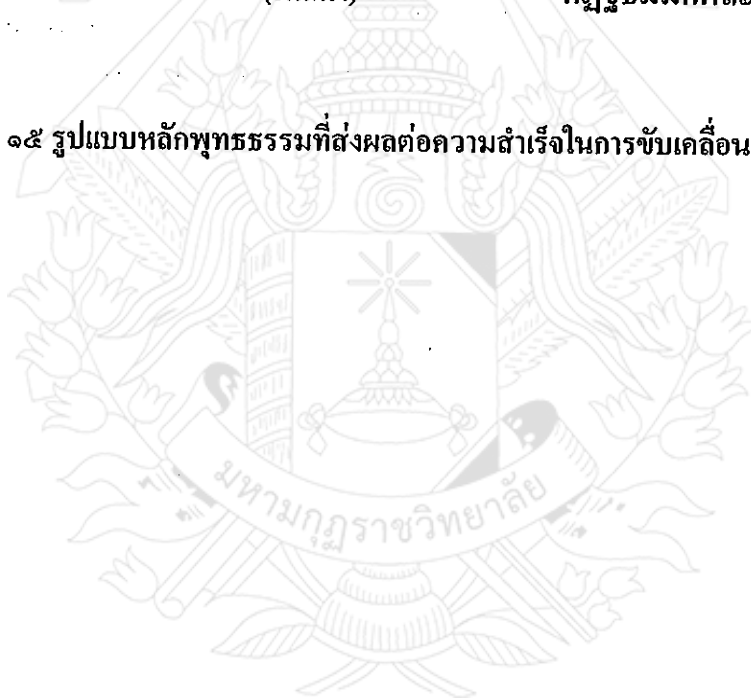
^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสาวณิชกานต์ โชติรัตน์, เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๕.

๔.๒.๓ แนวคิดรูปแบบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

สัปปุริสธรรม ๗

แผนภาพที่ ๑๕ รูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน

บทที่ ๕

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน” เป็นการวิจัยที่เกิดจากความสนใจของผู้วิจัยในการที่พยายามศึกษาหาแนวทางอันเป็นรูปธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทางด้านงาน การศึกษา เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่น้อมรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทมาเป็นหลัก ในการดำรงชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำความพออยู่ พอกิน ทำให้สังคมเกิดความสงบสุขและเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยของคนในสังคม โดยคนใน สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน มีความเชื่อในหลักธรรมคำสอนเป็นที่ยึดเหนี่ยวเคารพ ศรัทธา และยึดถือประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน อีกทั้งพระพุทธศาสนามี อิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างมาก เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย ฉะนั้นในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะพิสูจน์และแสดงให้ทุกคนเห็นถึงคุณค่าของหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่คนไทย ส่วนใหญ่นับถือ และเป็นศาสนาประจำชาติไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นรากฐานสำคัญของ วิถีชีวิต ความเชื่อ ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาจึงเป็นศูนย์รวมของจิตใจ ที่ทำให้เกิดการหล่อหลอมในความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการ ดำเนินชีวิตของคน และเป็นกัลยาณมิตรที่ดีในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นให้มีความถูกต้องดีงาม ซึ่งใน พระพุทธศาสนานั้นมีหลักธรรมสำคัญเพื่อการพัฒนามนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

โดยการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาขอบเขตเนื้อหาการวิจัย รวมถึงการสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ คือ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน และเพื่อนำเสนอแนวทางการ สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัล

โดยใช้การวิเคราะห์และประมวลผลโดยคอมพิวเตอร์ ส่วนวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้วิธีการแยกส่วนประกอบ และวิเคราะห์อุปนัย ซึ่งสรุปผลการศึกษาค้นคว้าตามลำดับดังนี้

๑. สรุป
2. อภิปรายผล
3. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย
4. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Finding Conclusion)

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยหลักพุทธรธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยการใช้วิธีการแบบผสมผสาน (Mixed Methods Designs) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประเภทแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development or R&D) ในลักษณะของแบบสำรวจตามกาลเวลา (Sequential Exploratory Design) ที่เน้นวิธีการเชิงปริมาณ (QUAN) เป็นหลัก และให้ความสำคัญวิธีการเชิงคุณภาพ (qual) เป็นรอง เพื่อมุ่งค้นหาองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดมาจากความรู้เดิมเป็นพื้นฐาน โดยมีส่วนสำคัญดังนี้

ประชากร คือ ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนนทบุรี มีจำนวน ๘๘๒ คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนนทบุรี มีจำนวน ๘๘๒ คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการวิจัยตามหลักการของ Krejcie & Morgan มีระดับความเชื่อมั่น 95 % ผู้วิจัยได้กำหนดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ .05 ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๒๕๘ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างโดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถาม แบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน เป็นแบบมีคำตอบให้เลือกตอบ (Checklist) จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักพุทธรธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้าน คือ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารจัดการ

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ประกอบการและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา เป็นแบบมีตัวเลือกให้ตอบ จำนวน ๒๘ ข้อ ซึ่งผู้วิจัยใช้ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับ โดยใช้วิธีการของ ชุศรี วงศ์รัตน์ คือ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้านคือ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารการจัดการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ประกอบการและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ จำนวน ๖ ข้อ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำผลของการวิจัยเชิงปริมาณไปทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) แบบเจาะจงบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อยืนยันคำตอบของผลการวิจัยเชิงปริมาณอีกครั้ง จำนวน ๑๒ รูป / คน

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าความสัมพันธ์ไคสแควร์ (Chi-square test)

ผลการวิจัยเรื่อง “หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน” สามารถสรุปผลได้ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑) จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง จำนวน ๑๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕ และเป็นเพศชาย จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๕

๒) จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมากที่สุด มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕ รองลงมา มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๘ และน้อยที่สุดมีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๕

๓) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมากที่สุด มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘ รองลงมา มีการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๔ และน้อยที่สุด มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช. จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๘

๔) จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมากที่สุด มีตำแหน่งหน้าที่เป็นครู จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๘ รองลงมาเป็นผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๒ และน้อยที่สุด มีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้รับใบอนุญาต จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๒

๕) จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมากที่สุด มีประสบการณ์ในการทำงาน ๒๑ - ๓๐ ปี จำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑ รองลงมา มีประสบการณ์ในการทำงาน ๑๑ - ๒๐ ปี จำนวน ๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓ และน้อยที่สุด มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า ๔๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐

สรุปผลการวิจัยแสดงให้เห็นทราบว่า การศึกษาหลักสูตรธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านเพศมีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ด้านอายุมีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี ด้านระดับการศึกษามีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านตำแหน่งหน้าที่มีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีตำแหน่งหน้าที่เป็นครู และด้านประสบการณ์ทำงานมีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลักสูตรธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้าน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามหลักสูตรที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้าน โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า มีระดับด้านความคิดเด่นของสถานศึกษาระดับมากที่สุด และด้านอื่นๆในระดับมาก จำนวน ๕ ด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร ด้านการบริหารการจัดการ ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ และด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในรายด้านเป็นรายข้อแล้ว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ด้านคุณภาพนักเรียน โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักสูตรธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ ๒ นักเรียนมีความเพียรตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นอุปนิสัยที่แสดงออกทางบุคลิกภาพและสุนทรียภาพได้ชัดเจน ทั้งในด้านอารมณ์

และจิตใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รongลงมา คือ ข้อ ๑ นักเรียนมีผลการพัฒนาตนตามเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาในเรื่องการประหยัด อดออม ช่วยเหลือตนเอง รับผิดชอบต่อส่วนรวม ได้อย่างเหมาะสมและสัมพันธ์กัน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ ๔ นักเรียนมีจินตนาการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรมการขับเคลื่อนตามคุณธรรมในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ครอบครัวและชุมชน

๒) ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักสูตรที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ ๗ ผู้บริหารมีความเชื่อและความศรัทธาเป็นเบื้องต้นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญสามารถสร้างความพออยู่ พอกิน ให้เกิดขึ้นในสังคมได้ รongลงมา คือ ข้อ ๖ ผู้บริหารมีความเพียรและความพอประมาณจะสามารถสร้างผลผลิตให้พอกับความต้องการในการบริโภค เพราะได้ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงมาจากหลักสูตรของสถานศึกษา และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ ๘ ผู้บริหารมีการสำรวจประชาชาติตามหลักสัปติธรรมซึ่งเป็นผลดีต่อการตัดสินใจอนุมัติโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๓) ด้านการบริหารการจัดการ โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักสูตรที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ ๑๒ การบริหารการจัดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม ที่เรียกว่า ทัศนธรรมิกัตถะประโยชน์ ๔ รongลงมา คือ ข้อ ๑๑ ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นเพราะทุกฝ่ายมีความเชื่อและศรัทธา จึงร่วมกันบริหารจัดการงานโรงเรียนตามหลักความรู้และคุณธรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ ๕ การบริหารงบประมาณและการบริการถือความถูกต้อง ประหยัด มีเหตุผลเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและบนพื้นฐานของความพอประมาณในกิจกรรมการบริการ

๔) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักสูตรที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ ๑๕ ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนให้มั่นคงได้นั้น ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานยึดถือปฏิบัติตามหลักสัปติธรรม ๗ รongลงมา คือ ข้อ ๑๖ การสร้างความร่วมมือและอยู่ดีมีสุขของสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนได้เป็นอย่างดีนั้นเป็นเพราะผู้บริหารมีการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหารธรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ ๑๓

ผู้บริหารที่มีผลงานในกิจกรรมเป็นเพราะให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๕) ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายชื่อ โดยเรียงลำดับชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ข้อ ๒๐ ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้กระบวนการวิจัยพัฒนากิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วยความซื่อสัตย์ ความอดทน และมีความเพียรเป็นที่ตั้ง รองลงมา คือ ข้อ ๑๕ ผู้บริหารที่มีผลงานต้องบริหารงานบุคลากรในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนด้วยความเป็นกัลยาณมิตรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะประโยชน์ ๔ และข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ ข้อ ๒๒ ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษาทางด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

๖) ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จเป็นรายชื่อ โดยเรียงลำดับชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ข้อ ๒๔ โครงการที่บรรลุผลสำเร็จ จนเกิดความภาคภูมิใจ ส่งผลกระทบถึงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและยึดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ รองลงมา คือ ข้อ ๒๖ ผลงานจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมดีเด่นของโรงเรียน เกิดประโยชน์และความเจริญต่อพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆ ด้านตามหลักอิทธิบาท ๔ และข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ ข้อ ๒๓ โรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลายและสร้างสรรค์ น่าสนใจครบถ้วน โดยปราศจากอคติ

สรุปผลการวิจัยแสดงให้เห็นทราบว่า การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านคุณภาพนักเรียน โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาได้จากนักเรียนมีความเพียรตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นอุปนิสัยที่แสดงออกทางบุคลิกภาพและสุนทรียภาพได้ชัดเจน ทั้งในด้านอารมณ์และจิตใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาได้จากผู้บริหารมีความเชื่อและความศรัทธาเป็นเบื้องต้นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญสามารถสร้างความพออยู่พอกิน ให้เกิดขึ้นในสังคมได้ ด้านการบริหารการจัดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม ที่เรียกว่า ทฤษฎีธัมมิกัตตะประโยชน์ ๔ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ใน

ระดับมาก โดยพิจารณาได้จากในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนให้มั่นคงได้นั้น ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานยึดถือปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาได้จากผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้กระบวนการวิจัยพัฒนากิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วยความซื่อสัตย์ ความอดทน และมีความเพียรเป็นที่ตั้ง และด้านความดีเด่นของสถานศึกษาโดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาได้จากโครงการที่บรรลุผลสำเร็จ จนเกิดความภาคภูมิใจ ส่งผลกระทบถึงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและยึดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันตามหลักสัปปริสธรรม ๗

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน พบว่า

๑) ด้านเพศกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช่หรือปฏิบัติ พบว่าเพศไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุด และรองลงมาเป็นเพศชาย

๒) ด้านอายุกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช่หรือปฏิบัติ พบว่าอายุไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑ ปี – ๕๐ ปี มากที่สุด รองลงมาคือมีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี และมีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป น้อยที่สุด

๓) ด้านระดับการศึกษา กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช่หรือปฏิบัติ พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมาคือมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท และมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาเอก และมีมัธยมศึกษา / ปวช. น้อยที่สุด

๔) ด้านตำแหน่งหน้าที่กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช่หรือปฏิบัติ

พบว่าตำแหน่งหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานส่วนใหญ่มีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ มากที่สุด รองลงมาคือมีตำแหน่งหน้าที่เป็นครู และมีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้รับใบอนุญาต น้อยที่สุด

๕) ด้านประสบการณ์ในการทำงานกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช้หรือปฏิบัติ พบว่าประสบการณ์ในการทำงานไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมากที่สุด มี ๓ ช่วงอายุ คือ ๑๑ - ๒๐ ปี, ๒๑ - ๓๐ ปี, ๓๑ - ๔๐ ปี มากที่สุด รองลงมาคือมีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า ๑๐ ปี และมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า ๔๑ ปี ขึ้นไป น้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัยแสดงให้เห็นทราบว่า การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านเพศกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น เพศไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ด้านอายุกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น อายุไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ด้านระดับการศึกษากับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ด้านตำแหน่งหน้าที่กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น ตำแหน่งหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และด้านประสบการณ์ในการทำงานกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น ประสบการณ์ในการทำงานไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ที่ระดับ .๐๕

๕.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

ผู้วิจัยนำเสนอผลจากการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารการจัดการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา โดยสรุปพบว่าผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ไว้ดังต่อไปนี้

๑) ด้านคุณภาพนักเรียน โดยสรุปพบว่าผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาโดยรวม มีจำนวน ๑๕๐ คน และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขโดยรวม มีจำนวน ๑๑๕ คน เมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาเป็นรายข้อมีดังนี้คือ มีผู้บริหารและนักเรียนจำนวนหนึ่งขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทางด้านคุณธรรมความซื่อสัตย์และความเพียรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานให้คำเสนอแนะ จำนวน ๑๖๐ คน และมีนักเรียนอีกจำนวนหนึ่งยังไม่เข้าใจในแนวคิดและหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๓๐ คน และเมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขเป็นรายข้อมีดังนี้คือ ควรมีการอบรมหรือสอนเสริมเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมจากเวลาเรียนปกติ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธา และความเพียรในการนำไปประยุกต์ใช้ จำนวน ๑๐๗ คน และโรงเรียนควรมีการทดสอบความรู้ความสามารถทางวิชาการของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๗๒ คน

๒) ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ โดยสรุปพบว่าผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาโดยรวม มีจำนวน ๑๑๒ คน และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขโดยรวม มีจำนวน ๘๓ คน เมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาเป็นรายข้อมีดังนี้คือ ผู้บริหารโรงเรียนและครูไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดระดับชั้นการศึกษาตามหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๑๑๒ คน และเมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขเป็นรายข้อมีดังนี้คือ ควรส่งเสริมและจัดหลักสูตรการศึกษาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ทุกฝ่ายมีการรับรู้ ความเข้าใจ และเกิดการนำไปใช้ให้มากยิ่งขึ้น จำนวน ๔๔ คน และควรมีการอบรมหลักพุทธธรรมตามที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงแก่ผู้บริหาร โรงเรียน ครูและผู้ปกครอง ก่อนเริ่มกิจกรรมการขับเคลื่อน ดังเช่น สัน โดษใน ความพอประมาณ หรือความเพียรในคุณธรรม เป็นต้น จำนวน ๓๕ คน

๓) ด้านการบริหารการจัดการ โดยสรุปพบว่าผู้บริหารโรงเรียนรางวัล พระราชทานได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาโดยรวม มีจำนวน ๑๓๐ คน และข้อเสนอแนะแนว ทางแก้ไขโดยรวม มีจำนวน ๑๐๓ คน เมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาเป็นรายข้อมีดังนี้คือ ผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดการบริหารแบบมีส่วนร่วม ขาดมิติโลกทัศน์ที่กว้างไกล และการแก้ปัญหา อย่างมีเหตุผลเพื่อประโยชน์ของชุมชน จำนวน ๕๖ คน และผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่พัฒนาระบบ ข้อมูลและสารสนเทศ จำนวน ๓๔ คน และเมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขเป็นรายข้อ มีดังนี้คือ ผู้บริหารควรมีนโยบายการพัฒนาในระยะยาวและระยะสั้น เพื่อให้การขับเคลื่อน โครงการ / กิจกรรมเป็นไปอย่างมีระบบ ด้วยการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ ตนเองและสังคม (ทฤษฎีธรรมาภิบาล ๔) จำนวน ๑๕ คน และผู้บริหารควรปรับปรุงระบบสารสนเทศ และพัฒนาสื่อต่างๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งผลสำเร็จในด้านการบริหารการจัดการ จำนวน ๒๘ คน

๔) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน โดยสรุปพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาโดยรวม มีจำนวน ๒๕๘ คน และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขโดยรวม มีจำนวน ๒๔๖ คน เมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ปัญหาเป็นรายข้อมีดังนี้คือ ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่จัดทำ กิจกรรมความร่วมมือกันระหว่าง สถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตน จำนวน ๑๒๐ คน ผู้บริหารบางคนไม่ ยึดถือความถูกต้อง ขาดความยุติธรรม และปฏิเสธความรับผิดชอบต่องาน จำนวน ๑๐๑ คน และ ผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ จำนวน ๓๗ คน และเมื่อพิจารณา ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขเป็นรายข้อ มีดังนี้คือ ผู้บริหารควรมีกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นของตน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการปฏิบัติตามหลักปรัชญา ๗ จำนวน ๕๑ คน ผู้บริหาร ควรรับฟังปัญหาของ โรงเรียนและชุมชน อีกทั้งควรสร้างคุณธรรมในตนให้มีมากขึ้น จำนวน ๘๘ คน และผู้บริหารควรเน้นการมีส่วนร่วมและจัดกิจกรรมชุมชนให้มากขึ้น จำนวน ๖๗ คน

๕) ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร โดยสรุปพบว่าผู้บริหารโรงเรียน รางวัลพระราชทานได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาโดยรวม มีจำนวน ๒๐๐ คน และข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขโดยรวม มีจำนวน ๑๒๘ คน เมื่อพิจารณาปัญหาเป็นรายข้อมีดังนี้ ผู้บริหารส่วนใหญ่ ไม่โปร่งใสและไม่ยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๑๓๔ คน และผู้บริหารบางคนไม่มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล และมักแก้ปัญหาอย่างไม่มีเหตุผล จำนวน ๖๖ คน และเมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขเป็นรายข้อ มีดังนี้คือ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม

จริยธรรมทางการบริหารจัดการให้เกิดกับตนเองมากยิ่งขึ้น ด้วยการนำเอาหลักอิทธิบาทและหลักการธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการงานโรงเรียน จำนวน ๑๒๘ คน

๖) ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา โดยสรุปพบว่าผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานได้เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาโดยรวมมีจำนวน ๒๕๘ คน และแนวทางแก้ไขโดยรวมมีจำนวน ๒๑๒ คน เมื่อพิจารณาปัญหาเป็นรายข้อมีดังนี้ โรงเรียนที่มีผลงานดีเด่นส่วนใหญ่และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียน มักถูกผู้บริหารอวดอ้างว่าเป็นผลงานของตนเอง จำนวน ๑๕๗ คน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่มีผลสำเร็จมักไม่มีชื่อเสียงและไม่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม จำนวน ๑๐๑ คน ส่วนในเรื่องแนวทางแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและร่วมกิจกรรมการขับเคลื่อนด้วยความมีเหตุผลและความเหมาะสมกับสถานที่ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ จำนวน ๑๘๒ คน และผู้บริหารควรเปิดเผยข้อมูลและและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการขับเคลื่อนเพื่อเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม จำนวน ๓๐ คน

สรุปผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การศึกษาข้อเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นระบบพื้นฐานของการดำเนินชีวิตด้วยไตรสิกขา เป็นดำเนินตนบนทางสายกลางด้วยการรักษาศีลซึ่งไม่เบียดเบียนผู้อื่น และประกอบด้วยความเมตตา ไม่ละเมิดในสิ่งที่มิใช่ของตน รวมไปถึงการหลอกลวงทำให้คนอื่นเสียหาย ไปจนถึงขั้นสูงสุดคือสภาพจิตใจที่เป็นกุศลของมนุษย์ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นผลมาจากการรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความเชื่อ ต่อมาจึงศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจให้มากยิ่งขึ้นจนเกิดเป็นความศรัทธาด้วยปัญญา ที่เป็นกำลังให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการบริหารงานโรงเรียนใน ๖ ด้านตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา โดยมีสัมมาทิฐิอันเป็นความเห็นที่ถูกต้อง ซึ่งประกอบด้วยความเพียรและสันโดษที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ในบริบทของความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพ พร้อมกับคุณธรรมความซื่อสัตย์ ความอดทน และความเพียรนั่นเอง โดยมีหลักพุทธธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนอยู่ภายในอีก ๓ หลักธรรมสำคัญซึ่งเกิดขึ้นด้วยกัน นั่นคือ

ประการแรกด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เป็นวิธีการสร้างพลังร่วมสู่ความสำเร็จในการขับเคลื่อนที่สมดุล เป็นการปฏิบัติตนในเรื่องความพอประมาณตามหลักสันโดษ

ประการที่สองด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ เป็นวิธีการหนุนนำซึ่งสนับสนุนในการขับเคลื่อนที่ยั่งยืน เป็นการปฏิบัติตนในเรื่องความมีเหตุผลด้วยหลักโยนิโสมนสิการ

ประการที่สามด้วยหลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันกระต๊อ ๔ เป็นวิธีการพัฒนาที่มั่นคง เป็นการปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคมในเรื่องการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนด้วยหลักปัญญา

๕.๒ สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Finding Conclusion)

ผู้วิจัยศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ประเภทวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) ทบทวนและค้นคว้าเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกเป็นหลัก และชั้นทุติยภูมิ คือ อรรถกถา และหนังสือตำราต่าง ๆ ที่มีผู้เขียนได้วิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในพระพุทธศาสนา และเอกสารที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามโครงการพระราชดำริ โดยนำมาเรียบเรียงวิเคราะห์ตามหัวข้อที่ทำการวิจัย จากนั้นจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Interview) แต่มีโครงสร้าง คือมีกรอบแนวคิดอันเป็นประเด็นหลักเพื่อการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าและจะพยายามซักถาม (Probe) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบได้ตรงตามประเด็นการวิจัยให้มากที่สุดกับผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยใช้เทคนิควิธีการสรุปสะสม (Accumulative Summarization) เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในข้อคำถาม และเพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนงานวิจัยตามลำดับต่อไป

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลนับตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๔ เป็นต้นมา และใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยตรวจสอบแหล่งข้อมูล ๓ ด้าน คือ ตรวจสอบข้อมูลและด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันให้เป็นระบบ เพื่อจะได้นำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพแบบบรรยาย โดยการนำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติมายืนยันสนับสนุนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพอีกครั้งหนึ่ง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ แล้วจึงนำเสนอรูปแบบหลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

สำหรับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูป / คน โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านวิชาการทางการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน และผู้เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการยืนยันคำตอบของผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยพบว่า หลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีสาระสำคัญในแต่ละประเด็นภายหลังจากการสัมภาษณ์แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงสามารถแบ่งข้อมูลออกเป็น ๔ ด้าน ดังต่อไปนี้

- ๑) ผลการวิเคราะห์ด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์
- ๒) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้าน
- ๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๔) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๕.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีวิถีการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขตามอัธยาศัยของนักวิชาการ หมายถึง ประการแรกมีความพอประมาณในตนเอง คือรู้จักการเสพบริโภคใช้สอยบริการในการเลี้ยงชีพ โดยดำเนินชีวิตบนทางสายกลางในสังคมได้อย่างสมดุล ไม่ฟุ้งเฟ้อและสิ้น โศษ เพราะแสวงหาทรัพย์ที่ได้มานั้นอย่างถูกต้องแล้วเกิดความภาคภูมิใจเป็นสัมมาอาชีวะ ประการที่สองความมีเหตุผล คือมีสติระลึกรู้ตนเองอยู่เสมอ รู้ว่าสิ่งใดควรไม่ควรและรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลครอบครัวและบริวาร อีกทั้งยังมีวินัยในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัด ประการสุดท้ายมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ เป็นผู้ประหยัด รู้จักออม และการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ เพราะจะทำให้พุด จะคิดในเรื่องใดๆ แล้วจะเป็นผู้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท อีกทั้งเป็นบุคคลที่อยู่ภายในเงื่อนไขของความรู้ คือ เป็นผู้ทรงภูมิความรู้ทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ โดยมีลักษณะท่าทางที่เฉลียวฉลาด ส่วนเงื่อนไขของคุณธรรมนั้น คือ มีอุปนิสัยใจคอโอบอ้อมอารี มีเมตตาเป็นที่ตั้ง เพราะจิตใจประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม มองดูแล้วน่าเลื่อมใส เป็นกัลยาณมิตรแก่บุคคลผู้คบหา ซึ่งสังเกตเห็นได้จากการเป็นผู้ตั้งตนอยู่ในระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ มีการทำงานที่ตรงเวลาสม่ำเสมอ และคุณธรรมถูกต้องตามครรลองคลองธรรม

โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ในด้านปัจจัยส่วนบุคคล มีดังนี้

๑) จำแนกตามเพศ พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน ๘ รูป / คน และเป็นเพศหญิง มีจำนวน ๔ คน

๒) จำแนกตามอายุ พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๗ คน และมีอายุ ๕๑-๖๐ ปี มีจำนวน ๕ คน

๓) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน ๖ คน และปริญญาโท จำนวน ๖ คน

๔) จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีตำแหน่งหน้าที่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย จำนวน ๖ คน ผู้อำนวยการ / รองผู้อำนวยการ จำนวน ๔ คน ผู้รับใบอนุญาต จำนวน ๑ คน และครูในกิจกรรมขับเคลื่อน ๑ คน

๕) จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า ๔๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๗ คน และมีประสบการณ์ในการทำงาน ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๕ คน

สรุปผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์แสดงถึงบริบทการใช้ชีวิตแบบพอเพียงบนทางสายกลาง ด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตน บนฐานแห่งความรู้และคุณธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๕.๒.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้าน

ในการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและข้อคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ เรื่องหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้านนั้นสามารถวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

๑) ด้านคุณภาพนักเรียน

คุณภาพนักเรียนนั้นเป็นงานกิจการนักเรียนที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนและกิจกรรมนักเรียนทั้งหลายภายในโรงเรียน เพื่อจะพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามเกณฑ์การประเมินเพื่อรับรางวัลพระราชทาน โดยกิจกรรมเหล่านั้นจะไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน แต่เป็นไปเพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้ตรงตามศักยภาพแห่งตน ซึ่งจะต้องได้มาอย่างถูกต้อง เหมาะสมจากการบริหารจัดการงานโรงเรียนรางวัลพระราชทานตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ และไม่ได้เกิดจากการได้มาโดยการอาศัยเล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงใดๆ หรืออาศัยความได้เปรียบเหนือกว่า ไปบีบบังคับเอาามา หรือได้มาจากการทุจริตคดโกง และไม่ซื่อสัตย์ เพราะผลจากการพัฒนานี้จะทำให้ให้นักเรียนมีอุปนิสัยที่แสดงออกทางบุคลิกภาพและสุนทรียภาพได้ชัดเจน ทั้งในด้านอารมณ์และจิตใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งนักเรียนมีผลการพัฒนาตนตามเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาในเรื่องการประหยัด อดออม ช่วยเหลือตนเอง รับผิดชอบต่อส่วนรวมร่วมกันได้อย่างเหมาะสมและสัมพันธ์กันด้วยความเพียร ตามหลักอิทธิบาท ๔

๒) ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ

การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการนั้นเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารโรงเรียน จะต้องทำ เนื่องจากหลักสูตรและวิชาการนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการศึกษาทุกชนิดในโรงเรียน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร ฉะนั้นการส่งเสริมสนับสนุนในทางวิชาการดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหาร จะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร เพราะผลจากการพัฒนานี้จะทำให้ผู้บริหารมีการรับรู้และมีความเข้าใจเป็นเบื้องต้นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อ

ตามหลักสูตรและงานวิชาการในเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญสามารถสร้างความพออยู่พอกินให้เกิดขึ้นในสังคมได้ อีกทั้งผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานมีความเพียรและความพอประมาณจนสามารถสร้างผลผลิตให้พอเพียงกับความต้องการในการบริโภค เพราะได้ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาจากหลักสูตรในโรงเรียนของตน จึงเป็นเหตุให้ผู้บริหารมีความเชื่อและความศรัทธาเป็นเบื้องต้นในการขับเคลื่อนนั่นเอง

๓) ด้านการบริหารการจัดการ

การบริหารจัดการนั้นเป็นกระบวนการบริหารงานในด้านธุรการ ทั้งนี้เพราะความสำเร็จของโรงเรียนเป็นจำนวนมากขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการบริหารงานธุรการ หน่วยงานธุรการจะเป็นศูนย์ปฏิบัติงานเอกสารและความทรงจำ ซึ่งบุคลากร ในโรงเรียนจะต้องมาเกี่ยวข้องและใช้บริการ ฉะนั้นการบริหารงานธุรการจึงจำเป็นต้องใช้หลักการและวิชาการที่ถูกต้องตามระเบียบและวิธีการบริหารธุรการ เพราะผลจากการพัฒนานี้เป็นเพราะทุกฝ่ายมีความเชื่อและศรัทธาในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงร่วมกันบริหารจัดการงาน โรงเรียนตามหลักความรู้และคุณธรรม จนทำให้การบริหารจัดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม ที่เรียกว่า ทัศนธัมมิกัตถะประโยชน์ ๔

๔) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนนั้นเป็นงานการบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การร่วมกันกำหนดความมุ่งหมายและนโยบายของโรงเรียน ตลอดจนการร่วมมือพัฒนากันการศึกษาใน โรงเรียนเพื่อชุมชน หรือกล่าวถึงความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นความสัมพันธ์สองทาง คือ จากชุมชนสู่โรงเรียนและจากโรงเรียนสู่ชุมชน ไม่ใช่เป็นการติดต่อจากโรงเรียนไปสู่ชุมชนอย่างเดียว หรือจากชุมชนไปสู่โรงเรียนอย่างเดียว แต่ความสัมพันธ์กันอย่างแท้จริงแล้วนั้นจะต้องเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย เพราะผลจากการพัฒนานี้จะทำให้เกิดการสร้างความร่วมมือและอยู่ดีมีสุขของสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนได้เป็นอย่างดีนั้นเป็นเพราะ ผู้บริหาร ได้ปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหารธรรม อีกทั้งในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนให้มั่นคงนั้น ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ยึดถือปฏิบัติตามหลักสัพปริสธรรม ๘

๕) ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร

บุคลากรและการบริหารงานบุคลากรนั้นเป็นงานสำคัญงานหนึ่ง เพราะงานบุคลากรจะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จในการดำเนินการ บุคลากรจึงเป็นกำลังสำคัญในการบริหารงานด้านอื่นๆ ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพได้ ส่วนการบริหารงานบุคคลเป็นการปฏิบัติในกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวกับบุคลากรในองค์กร นับตั้งแต่กระบวนการสรรหา การคัดเลือก

การบรรจุแต่งตั้ง การโอนย้าย การฝึกอบรม การพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง การปรับเงินเดือน การปกครองบังคับบัญชา การดำเนินการทางวินัย การพ้นจากงาน ตลอดจนจ่ายบำเหน็จบำนาญเมื่อออกจากงานไปแล้ว โดยทั้งนี้เพื่อให้องค์การสามารถทำภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามความมุ่งหมาย นั่นคือผลสำเร็จในการเป็นโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เพราะผลจากการพัฒนานี้จะทำให้ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วยความซื่อสัตย์ ความอดทน และมีความเพียรเป็นที่ตั้ง อีกทั้งผู้บริหารที่มีผลงานต้องบริหารบุคคลและบริหารงานบุคลากรในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทานด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะประโยชน์ ๔

๖) ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา

ความดีเด่นของสถานศึกษานั้นเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของโรงเรียนว่าเป็นการให้ผู้บริหารได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ โดยอาจเป็นไปในเรื่องของโครงการ / กิจกรรมของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ หรืออาจแสดงถึงอัตลักษณ์ในความเป็นสถาบันการศึกษาในชุมชนของตนเองก็ได้เช่นกัน ที่จะทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จภายใต้การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เพราะผลจากการพัฒนานี้ทำให้รู้ว่าผลงานจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมดีเด่นของโรงเรียน เกิดประโยชน์และความเจริญต่อพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆ ด้านด้วยหลักอิทธิบาท ๔ อีกทั้งโครงการที่บรรลุผลสำเร็จ จนเกิดความภาคภูมิใจ ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนและยึดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน ได้นั้นเป็นไปตามหลักสัปปุริสธรรม ๗

สรุปผลการวิจัยแสดงให้เห็นทราบว่า การศึกษาในเรื่องนี้มีประเด็นสำคัญของหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ซึ่งอยู่ในกรอบของคำว่า “พอเพียง” โดยจะอยู่ในหลักการของการรับรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้บนพื้นฐานของความเชื่อ ความศรัทธา และความเพียร ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ในที่สุด ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนให้สำเร็จ ได้แก่ อิทธิบาท ๔ สัปปุริสธรรม ๗ และทฤษฎีธัมมิกัตตะ ๔

๕.๒.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

จากการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยทางด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน ไม่มีผลโดยตรงต่อหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทานแต่อย่างใด

และเพื่อเป็นการยืนยันว่าปัจจัยดังกล่าวไม่มีผลกระทบจริงต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ผู้วิจัยจึงได้นำบทสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ พบว่า

ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานมีบริบทวิถีทางในการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน พบกับปัญหาหลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกัน มีแนวทางการแก้ไขปัญหาในแนวทางเดียวกัน โดยไม่มีเวลาที่จะคิดหรือจะทำอะไรในกิจกรรมที่นอกเหนือไปจากเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน เพราะต่างมุ่งไปที่เป้าหมายของความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเพื่อให้ได้รับรางวัลพระราชทาน ดังนั้นผู้บริหาร โรงเรียนส่วนใหญ่จึงต้องมุ่งพัฒนาโรงเรียนให้ผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน โรงเรียนรางวัลพระราชทานของกระทรวงศึกษาธิการ คือเป้าหมายแห่งความสำเร็จที่ผู้บริหาร โรงเรียนต้องการ อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรมนี้ ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ทำให้ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำสูง มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีความพอประมาณ และมีความพร้อมในด้านความรู้และคุณธรรมในตนเอง

สรุปผลการวิจัยแสดงให้เห็นทราบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใด หรือสถานะใด จะเป็น โรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ก็ตาม จะมีแนวคิดและหลักการที่คล้ายคลึงกัน คือต้องการความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเพื่อให้ได้รับรางวัลพระราชทาน

๕.๒.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

จากการวิเคราะห์ผลของการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ต้องไม่ทำให้อีกคนอื่นเดือดร้อน ต้องขยัน ซื่อสัตย์ ปฏิบัติตนตามทางสายกลาง ไม่โลภมาก และมีความสัน โद्यท กล่าวคือ มีความเพียรพยายามและพอใจในงานการขับเคลื่อน มีความสามัคคี ให้ความร่วมมือกันด้วยการรู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชนและรู้บุคคล อีกทั้งยังเป็นไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน และเพื่อสร้างคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป

โดยสรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกและการแสดงความคิดเห็นจากนักวิชาการและพระสงฆ์ จำนวน ๑๒ รูป / คน พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ด้านอายุมีผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานมีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี ด้านระดับการศึกษามีผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านตำแหน่งหน้าที่มีผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานมีตำแหน่งหน้าที่เป็นครู และด้าน

ประสบการณ์ทำงานมีผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี ซึ่งผลของปัจจัยตามที่กล่าวมานี้เป็นเหตุให้ผู้บริหารมีการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ใช้ชีวิตแบบพอเพียง รู้จักประมาณตนเองไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย มีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ รู้จักการใช้เหตุและผลบนทางสายกลาง จึงตั้งใจทุ่มเทขยันหมั่นเพียรในการทำงานด้วยความไม่ประมาท ประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อสร้างฐานะให้มั่นคง ด้วยความรู้ความสามารถที่ตนมีอยู่ และซื่อสัตย์ อคทน มีวินัยต่อตนเองและผู้อื่น โดยมีเป้าหมายเพื่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ในส่วนของหลักสูตรที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้านนั้น ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลคำสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ได้ดังต่อไปนี้

๑) ด้านคุณภาพนักเรียน พบว่ามีปัญหาในเรื่องของผู้บริหารและนักเรียนจำนวนหนึ่งขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทางด้านคุณธรรมความซื่อสัตย์และความเพียรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีนักเรียนอีกจำนวนหนึ่งยังไม่เข้าใจในแนวคิดและหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรมีการอบรม สอนเสริมหรือกิจกรรมเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมจากเวลาเรียนปกติ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธา และความเพียรในการนำไปประยุกต์ใช้ และทางโรงเรียนควรมีการทดสอบความรู้ความสามารถทางวิชาการของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒) ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ พบว่ามีปัญหาในเรื่องของผู้บริหารและครูไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดระดับชั้นการศึกษาตามหลักสูตรที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมและจัดหลักสูตรการศึกษาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ทุกฝ่ายมีการรับรู้ ความเข้าใจ และเกิดการนำไปใช้ในทิศทางเดียวกันให้มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความพอประมาณหรือความเพียรให้เกิดคุณธรรมตามมา เป็นต้น

๓) ด้านการบริหารการจัดการ พบว่ามีปัญหาในเรื่องของผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดการบริหารแบบมีส่วนร่วม ขาดมิติโลกทัศน์ที่กว้างไกล และการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลเพื่อประโยชน์ของชุมชน และไม่พัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศของกิจกรรม โรงเรียน ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรมีนโยบายการพัฒนาในระยะยาวและระยะสั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการ / กิจกรรมเป็นไปอย่างมีระบบ ด้วยการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม (ทฤษฎีธัมมิกัตถะ ๔) อีกทั้งปรับปรุงระบบสารสนเทศและการพัฒนาสื่อต่างๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่ส่งผลสำเร็จในด้านการบริหารการจัดการ

๔) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน พบว่ามีปัญหาในเรื่องของผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่จัดทำ กิจกรรมความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตน อีกทั้งผู้บริหารบางคนไม่ยึดถือความถูกต้อง ซาติความยุติธรรม และปฏิเสธความรับผิดชอบต่องาน ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรมีกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นของตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และรับฟังปัญหาของโรงเรียนและชุมชนด้วยการปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรม ๘

๕) ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร พบว่ามีปัญหาในเรื่องของผู้บริหารบางคนไม่โปร่งใส และไม่ยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งผู้บริหารบางคนไม่มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล และมักแก้ปัญหาอย่างไม่มีเหตุผล ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทางการบริหารจัดการให้เกิดขึ้นกับตนเองมากยิ่งขึ้น ด้วยการนำเอาหลักการธรรมาภิบาลและหลักอิทธิบาท ๔ มาเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติตนและใช้ในการบริหารจัดการงานโรงเรียน

๖) ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา พบว่ามีปัญหาในเรื่องของผู้บริหารที่มีผลงานดีเด่น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียน มักถูกอวดอ้างว่าเป็นผลงานของผู้บริหารฝ่ายเดียว โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมที่มีผลสำเร็จมักไม่ถูกกล่าวถึงและไม่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารเพื่อร่วมทำกิจกรรมการขับเคลื่อนด้วยความมีเหตุผลและความเหมาะสมกับสถานที่ และผู้บริหารควรเปิดเผยข้อมูลและและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการขับเคลื่อนเพื่อเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมตามหลักสัปปุริสธรรม ๘

สรุปผลการวิจัยแสดงให้เห็นทราบว่า การศึกษาข้อเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นระบบพื้นฐานของการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางตามหลัก ไตรสิกขา ด้วยการไม่เบียดเบียนผู้อื่นและประกอบอาชีพด้วยสัมมาอาชีพะ โดยกระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้นมาจากการที่ผู้บริหารมีการรับรู้เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาตามนโยบายรัฐบาลด้วยความเชื่อ แล้วต่อมาผู้บริหารได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง จนเกิดเป็นความศรัทธาเพราะเข้าใจด้วยปัญญาว่าผู้ที่ปฏิบัติตนตามหลักการนี้แล้ว จะมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงทำให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการบริหารงานโรงเรียนใน ๖ ด้านตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา ที่มีความเพียรของตนเองเป็นกระบวนการขับเคลื่อน และสันโดษที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายในหลักการสามห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ในบริบทของสองเงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขของความรู้ในด้าน

วิชาการและวิชาชีพ พร้อมกับเงื่อนไขของคุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความอดทน และความเพียร โดยปรากฏว่ามีหลักธรรมที่สนับสนุนอยู่ในอีก ๓ หลักธรรมสำคัญ ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ อิทธิบาท ๔ เป็นพลังในการขับเคลื่อนที่สมดุลและมีความพอประมาณ ไปสู่หลักการหนุนนำด้วยสัปปริสรธรรม ๗ ในการขับเคลื่อนที่ยั่งยืนและประกอบไปด้วยความมีเหตุผล จนเกิดเป็นวิธีการพัฒนาที่มั่นคงด้วยความไม่ประมาท และส่งผลให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและสังคมได้ในที่สุดด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ ๔

๕.๓ อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยเรื่อง หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

๕.๓.๑ อภิปรายผลการวิเคราะห์ด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

๑) จำแนกตามเพศ พบว่ามีผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานเพศชายชอบการเปลี่ยนแปลงเพื่อความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า ในอดีตที่ผ่านมาที่มีเพศหญิงประกอบอาชีพเป็นครูมากกว่าเพศชายอยู่แล้ว จึงส่งผลถึงการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน จึงเป็นเหตุให้เพศหญิงเป็นผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานมากกว่าเพศชาย

๒) จำแนกตามอายุ พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานมีอายุ ๔๑-๕๐ ปีมากที่สุด และมีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไปน้อยที่สุด เนื่องจากเป็นวัยอันควรที่เหมาะสมกับการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ในทางราชการ และการเกษียณอายุราชการเมื่อมีอายุ ๖๐ ปี ที่เป็นเหตุให้ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่ทำงานต่อ ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า การขึ้นดำรงตำแหน่งผู้บริหารนั้นต้องเป็นไปตามความรู้ความสามารถ หน้าที่การทำงาน และประสบการณ์ตามระเบียบปฏิบัติของทางราชการที่กำหนดไว้

๓) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานมีการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด และมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช. น้อยที่สุด เนื่องเพราะการศึกษาเป็นเครื่องกำหนดตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหาร ดังเช่นในปัจจุบันผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องสำเร็จปริญญาโททางการบริหารการศึกษา เป็นต้น ส่วนผู้บริหารที่มีการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้บริหารหรือครูในโรงเรียนเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า ผู้บริหารที่มีระดับการศึกษาสูงย่อมมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานมากและเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อน

๔) จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีตำแหน่งหน้าที่เป็นครูมากที่สุด และมีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้รับใบอนุญาต น้อยที่สุด เนื่องเพราะการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติหน้าที่ใน ๖ ด้าน ฉะนั้นผู้บริหารจะต้องมีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่าผู้รับใบอนุญาตส่วนใหญ่เป็นเจ้าของโรงเรียนเอกชน ย่อมมีทั้งความรู้และคุณธรรม และมีประสบการณ์ความสามารถสูง

๕) จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีประสบการณ์ในการทำงาน ๒๑ - ๓๐ ปี มากที่สุด และมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า ๔๑ ปีขึ้นไป น้อยที่สุด เนื่องเพราะเป็นวัยอันควรที่เหมาะสมกับการใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่งาน เพราะมีการรับรู้มามากมาย มีความเข้าใจในระเบียบปฏิบัติ และมีประสบการณ์ในการนำไปใช้ และผู้บริหารส่วนใหญ่จะเกษียณอายุราชการเมื่อมีอายุครบ ๖๐ ปี ที่เป็นเหตุให้ผู้บริหารส่วนใหญ่ลาออกจากตำแหน่งไม่ทำงานต่อ ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่าประสบการณ์เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมของผู้บริหารในการก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งต่างๆ ตามระเบียบปฏิบัติของทางราชการที่กำหนดไว้

๕.๓.๒ อภิปรายผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ใน ๖ ด้าน

พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่ตอบแบบสอบถาม มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก การที่เป็นอย่างนี้อภิปรายได้ว่าเนื่องจากผู้บริหารได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นหลักการหรือทิศทางในการพัฒนาโรงเรียน โดยมุ่งปรับเปลี่ยนการพัฒนาทั้ง ๖ ด้านไปพร้อมๆกัน เพื่อส่งผลต่อพัฒนาการของนักเรียน โดยตรง จึงเป็นการมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคน ด้วยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือในการทำให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ให้การขับเคลื่อนเกิดเป็นรูปธรรมตามนโยบายมากขึ้น โดยถูกนำไปใช้ในการปฏิบัติอย่างจริงจัง ทั้งทางด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัว บนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม จึงจะส่งผลให้ประสบความสำเร็จได้รับรางวัลพระราชทาน และสามารถก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ตามนโยบายพัฒนาประเทศ

ผู้วิจัยจึงเสนอหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ใน ๖ ด้าน โดยแสดงให้เห็นถึงหลักพุทธธรรมในพระไตรปิฎกที่ส่งผลสำเร็จในการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นการเพิ่มผลงานทางการวิจัยในสาขาพุทธศาสนศึกษาให้มากขึ้น โดยมีจุดเน้นเพื่อการประยุกต์ใช้ทางด้านการบริหารจัดการงานทางการศึกษา ให้เกิดการรับรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ในวิถีชีวิตด้วยความเชื่อ ความศรัทธาและมีความเพียรเพื่อพัฒนาตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ในระดับต่างๆ ซึ่งปัจจุบันยังขาดแคลนทั้งบุคลากรและวิชาการ ในการนำไปสร้างกระบวนการขับเคลื่อนอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเป้าหมายสูงสุดของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานย่อมต้องการประสบความสำเร็จในการบริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินใน ๖ ด้าน ซึ่งหมายถึงความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน เพื่อให้ได้รับรางวัลพระราชทาน ด้วยความขยันหมั่นเพียร ทำงานด้วยใจรัก บริหารงานด้วยความชอบธรรม และมีการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางตามหลักไตรสิกขา ด้วยการไม่เบียดเบียนผู้อื่นและประกอบอาชีพด้วยสัมมาอาชีพะ จนปรากฏมีหลักธรรมสนับสนุนที่เกิดขึ้นพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ อิทธิบาท ๔ เป็นพลังในการขับเคลื่อนที่สมดุล โดยมีการหนุนนำจากสัปปริสธรรม ๗ เป็นเครื่องช่วยให้ขับเคลื่อนที่ยั่งยืน และเกิดเป็นวิธีการพัฒนาที่มั่นคงด้วยความไม่ประมาท และเป็นประโยชน์สุขต่อตนเองและสังคมในที่สุดตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ ๔ จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นเหตุที่ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานมีการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ ที่ผ่านมานั้น รัฐบาลได้นำหลักการ แนวคิด และทฤษฎีทางตะวันตกมาใช้ ในการพัฒนา โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจตามรูปแบบของการบริโภคนิยม เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด และส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันตามระบบตลาดเสรีนิยม ส่งผลให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นคือ สังคมมีปัญหาเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสาเหตุของการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่การทำลายล้างทุกสิ่งด้วยกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจแบบอารยธรรมตะวันตกนั้น เป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน และไม่สอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิตของคน ไทยซึ่งเป็นสังคมแบบพุทธ และเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นความเจริญทางวัตถุเพียงด้านเดียว ทำให้ขาดดุลยภาพทางด้านจิตใจของความเป็นมนุษย์ลงไป แต่เมื่อรัฐบาลมีนโยบายในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะการขับเคลื่อนสู่สถานศึกษานั้น ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้อง

มีการรับรู้ มีความเข้าใจ มีการนำไปใช้ในวิถีชีวิตด้วยความเชื่อ ความศรัทธา และมีความเพียรเพื่อพัฒนาตน คน และงาน ใน ๖ ด้านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ในระดับต่างๆ ซึ่งปัจจุบันยังขาดแคลนทั้งบุคลากรและวิชาการ ดังนั้นในการนำไปสร้างกระบวนการขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จ และใช้เป็นเครื่องมือในการก่อประโยชน์ให้เกิดความสุขต่อตนเองและสังคม จำเป็นที่จะต้องยึดหลักการสำคัญของสามห่วง สองเงื่อนไขไว้ให้ดีที่สุดด้วยความพึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีวิถีการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขตามอัตภาพ เริ่มตั้งแต่ประการแรกมีความพอประมาณในตนเอง คือรู้จักการบริโภคใช้สอยในการเลี้ยงชีพ โดยดำเนินชีวิตบนทางสายกลางในสังคมได้อย่างสมดุล ไม่ฟุ้งเฟ้อและสิ้น โดย เพราะแสวงหาทรัพย์ที่ได้มานั้นอย่างถูกต้องแล้วเกิดความภาคภูมิใจเป็นสัมมาอาชีพะประการที่สองความมีเหตุผล คือมีสติระลึกรู้ตนเองอยู่เสมอ รู้ว่าสิ่งใดควรไม่ควร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีวินัยในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัด ประการสุดท้ายมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ เป็นผู้ประหยัด รู้จักออม และการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ เพราะจะทำ จะพูด จะคิดในเรื่องใดๆ แล้วจะเป็นผู้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท อีกทั้งเป็นบุคคลที่อยู่ภายในเงื่อนไขของความรู้ คือ เป็นผู้ทรงภูมิความรู้ ทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ โดยมีลักษณะท่าทางที่เฉลียวฉลาด ส่วนเงื่อนไขของคุณธรรมนั้น คือ มีอุปนิสัยใจคอโอบอ้อมอารี มีเมตตาเป็นที่ตั้ง เพราะจิตใจประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม มองดูแล้วน่าเลื่อมใส เป็นกัลยาณมิตรแก่บุคคลผู้คบหา ซึ่งสังเกตเห็นได้จากการเป็นผู้ตั้งตนอยู่ในระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ มีการทำงานที่ตรงเวลา สม่าเสมอ และยุติธรรมถูกต้องตามครรลองคลองธรรม และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภณ ขำทัพ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก” ผลการวิจัยระบุว่า เศรษฐกิจพอเพียงมีรากฐานมาจากเศรษฐกิจแนวพุทธ เป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม และมีกระบวนการของไตรสิกขาอยู่ในฐานะที่เป็นปทัสฐานให้เกิดดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสังคม และกายกับจิต อันเป็นบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกินและพอใช้ โดยยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และดำเนินชีวิตแบบสัมมาอาชีพะก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาชีวิตและสังคมไปสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้จักตัวเองด้วยการพึ่งตนเอง มีความพอประมาณ ไม่โลภ มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต สร้างภูมิคุ้มกันในตนด้วยความไม่ประมาท มีความรู้และประพฤติตนตามหลักธรรมที่มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก จึงทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กัน ยึดหลักไม่เบียดเบียนกัน มีความอดทน และมีความเมตตากรุณาต่อกันและกัน โดยผลที่ตามมาคือความสงบสุขและประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา เป็นเพราะโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลายและสร้างสรรค์ โดยผลงานเหล่านั้นเกิดจากการดำเนิน โครงการ/กิจกรรมดีเด่นของโรงเรียน ซึ่งเป็นประโยชน์และเกิดความเจริญต่อการพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆ ด้านตามหลักอิทธิบาท ๔ โครงการที่บรรลุผลสำเร็จเหล่านั้นจึงเป็นความภาคภูมิใจ และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า ประเด็นสำคัญของหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ซึ่งอยู่ภายในกรอบของคำว่า “พอเพียง” โดยตั้งอยู่ในหลักการของการรับรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ บนพื้นฐานของความเชื่อ ความศรัทธา และความเพียร ซึ่งก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ในที่สุด ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนให้สำเร็จ ได้แก่ อิทธิบาท ๔ สัปปริสธรรม ๗ และทิวฐัมมิกัตตะ ๔ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียานุช พิบูลสรายุช ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ผลการวิจัยระบุว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินั้นเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของโรงเรียน เป็นการให้ผู้บริหารได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ โดยอาจเป็นไปในเรื่องของ โครงการหรือ กิจกรรมของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ หรือ อาจแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ในความเป็นสถาบันการศึกษาในชุมชนของตนเองก็ได้เช่นกัน ที่จะทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จภายใต้การบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียน เพราะผลจากการพัฒนานี้ทำให้รู้ว่าผลงานจากการดำเนิน โครงการ/กิจกรรมดีเด่นของโรงเรียน เกิดประโยชน์และความเจริญต่อการพัฒนาการของนักเรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ อีกทั้งโครงการที่บรรลุผลสำเร็จทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เพราะเป้าหมายความสำเร็จที่ร่วมกันขับเคลื่อนนั้นเป็นไปตามหลักสัปปริสธรรม ๗

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน เป็นเพราะผู้บริหารบางคนไม่เปิดเผยข้อมูลและและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการขับเคลื่อนเพื่อเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม ซึ่งผู้บริหารที่มีผลงานดีเด่นจะสนับสนุน โครงการขับเคลื่อนเหล่านั้นให้ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียน และมักอ้างว่าเป็นผลงานของตนเองฝ่ายเดียว ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า โรงเรียนรางวัลพระราชทานไม่มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลาย สร้างสรรค์และน่าสนใจ อีกทั้งผู้บริหาร โรงเรียนคิดว่าทาง โรงเรียน มีคณะกรรมการ โรงเรียน ๔ ฝ่าย และสมาคมผู้ปกครองโรงเรียนอยู่แล้ว จึงคิดว่าคงไม่ใช่หน้าที่ของ โรงเรียนที่ต้องกระจายข่าวให้ชุมชนทราบ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรลักษณ์ วิดตากริณี ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของสื่อมวลชนต่อการเสนอข่าวเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนว พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยระบุว่า ผู้สื่อข่าวโทรทัศน์มีบทบาทสำคัญที่สุดในการ เสนอข้อเท็จจริงในสังคมให้คนในสังคมรับรู้ ในส่วนการเสนอข่าว เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ให้ข้อมูลยอมรับตรงกันว่า การเสนอข่าวมีน้อยเกินไป ด้าน ความรู้ ความเข้าใจเรื่องแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ให้ข้อมูลมีการรับรู้ถึงที่มา แนว ทางการดำเนินงานในขอบเขตที่ยังไม่ครอบคลุมตามหลักสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง และการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งผู้บริหารมักกล่าวอ้างว่าเป็น ผลงานของตนเอง

เมื่อพิจารณาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

๑) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณภาพนักเรียน อภิปรายได้ว่านักเรียนมีความ เพียรตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นอุปนิสัยที่แสดงออกทางบุคลิกภาพและสุนทรียภาพได้ชัดเจน ทั้งใน ด้านอารมณ์และจิตใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเพราะนักเรียนมีการพัฒนาตนตาม เกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาในเรื่องการประหยัด อดออม ช่วยเหลือตนเอง รับผิดชอบต่อส่วนรวม ได้อย่างเหมาะสมและสัมพันธ์กัน จึงเป็นเหตุให้นักเรียนมีจินตนาการและมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์กิจกรรมการขับเคลื่อนตามคุณธรรมในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาของ ตนเอง ครอบครัวและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า คุณภาพนักเรียนนั้นเป็นงานกิจการนักเรียนที่ เกี่ยวกับตัวนักเรียนและกิจกรรมนักเรียนทั้งหลายภายใน โรงเรียน เพื่อจะพัฒนานักเรียนให้มี คุณลักษณะตามเกณฑ์การประเมินเพื่อรับรางวัลพระราชทาน โดยกิจกรรมเหล่านั้นจะไม่เกี่ยวข้อง กับการเรียนการสอนในห้องเรียน แต่เป็นไปเพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพของ ผู้เรียนได้ตรงตามศักยภาพแห่งตน ถูกต้อง และเหมาะสมจากการบริหารจัดการงาน โรงเรียนรางวัล พระราชทานตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ เพราะผลจากการบริหารนี้ จะทำให้นักเรียนมีอุปนิสัยที่แสดงออกทางบุคลิกภาพและสุนทรียภาพได้ชัดเจน ทั้งในด้านอารมณ์ และจิตใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้นักเรียนรู้จักการประหยัด อดออม ช่วยเหลือ ตนเอง รับผิดชอบต่อส่วนรวมและสัมพันธ์กันด้วยความเพียรตามหลักอิทธิบาท ๔ และสอดคล้อง กับแนวคิดของ สุชาติ นันทะไชย ที่ได้ให้ไว้ในเอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง “แนวทางการจัด

การศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยระบุว่าแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาคนไทยให้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ และสร้างจิตสำนึกที่มั่นคงเข้มแข็งในหลักการดำเนินชีวิตที่ก่อปรด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้คู่คุณธรรม เพื่อนำไปสู่การมีชีวิตและสังคมในทุกระดับที่สมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี โดยกระบวนการจัดการศึกษาในระบบ โรงเรียนเป็นการเริ่มต้นวางรากฐาน และเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ที่จะก้าวไปสู่การดำรงและพัฒนาชีวิตของเด็กและเยาวชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน โดยสมดุลสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ว่า “นักเรียนมีความเพียรตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นอุปนิสัยที่แสดงออกทางบุคลิกภาพและสุนทรียภาพได้ชัดเจน ทั้งในด้านอารมณ์และจิตใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่านักเรียนมีความเพียรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเพราะนักเรียนมีการพัฒนาตนตามเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาในเรื่องการประหยัด อดออม ช่วยเหลือตนเอง รับผิดชอบต่อส่วนรวมได้อย่างเหมาะสมและสัมพันธ์กัน จึงเป็นเหตุให้นักเรียนมีจินตนาการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรมการขับเคลื่อนตามคุณธรรมในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ครอบครัวและชุมชน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศติพรรณ บัวทรัพย์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง“ความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยพบว่า ๑) นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ และน้อยที่สุดคือ วิทยุ ๒) การรับรู้ในเนื้อหาสาระความเข้าใจในเนื้อหาสาระ การปฏิบัติหรือการประยุกต์ใช้ และการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ๓) ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ เพศ คณะที่ศึกษา และการรับรู้จากครอบครัว

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “นักเรียนมีจินตนาการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรมขับเคลื่อนตามคุณธรรมในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ครอบครัวและชุมชน” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่าการที่นักเรียนจะมีจินตนาการ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรมในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น นักเรียนจะต้องมีการรับรู้และมีความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นเบื้องต้นก่อนจากครูผู้สอน จึงจะนำไปใช้ในการขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒนารัตน์ วิตดาภิรดี ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง“บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด

ขอนแก่น” ผลการวิจัยระบุว่า ครูมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับต่ำ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ๑) เจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง ๒) การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน ๓) การสนับสนุนจากโรงเรียน และ ๔) รายวิชาที่สอน จากการวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยพหุคูณพบว่า สามารถส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ได้น้อยเป็นผลมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงมีปัญหาในด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผู้บริหาร และด้านเพื่อนร่วมงาน

๒) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ อภิปรายได้ว่าผู้บริหารมีความเชื่อและความศรัทธาเป็นเบื้องต้นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้องเน้นที่นักเรียนเป็นสำคัญ เพื่อสร้างความพออยู่ พอกินให้เกิดขึ้นในสังคม ฉะนั้นผู้บริหารที่มีความเพียรและความพอประมาณจะสามารถสร้างผลผลิตให้พอกับความต้องการในการบริโภค เพราะได้ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงมาจากหลักสูตรของสถานศึกษา และผู้บริหารมีการสำรวจประชามติตามหลักสัปตปริสธรรมซึ่งเป็นผลดีต่อการตัดสินใจอนุมัติโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการนั้นเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องทำ เนื่องจากหลักสูตรและวิชาการนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการศึกษาทุกชนิดในโรงเรียน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร ฉะนั้นการส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร เพราะผลจากการปฏิบัตินี้ทำให้ผู้บริหารมีการรับรู้และมีความเข้าใจเป็นเบื้องต้นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรและงานวิชาการในเศรษฐกิจพอเพียงจะสร้างความพออยู่พอกินให้เกิดขึ้นในสังคมได้ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานจึงมีความเพียรและความพอประมาณในการสร้างผลผลิตให้พอกับความต้องการในการบริโภค เพราะว่าได้ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาจากหลักสูตรในโรงเรียนของตน ที่เป็นเหตุให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความเชื่อและความศรัทธาเป็นเบื้องต้นในการขับเคลื่อนนั่นเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญชัย ศรีพรรณณี ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้การสอนแบบอริยสัจกับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้การสอนแบบ อริยสัจกับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนวิชาพระพุทธ ศาสนาโดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจกับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และนักเรียนที่เรียนวิชาพระพุทธ ศาสนาโดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจกับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีการใช้แนวคิด ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารมีความเชื่อและความศรัทธาเป็น เบื้องต้นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญจะสร้างความพออยู่ พอกินให้เกิดขึ้นในสังคมได้” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า ผู้บริหารมีการรับรู้เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาตามนโยบายรัฐบาลด้วยความ เชื่อ ต่อมาผู้บริหารได้หาความรู้เพิ่มขึ้นจนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เป็นความศรัทธาซึ่งเข้าใจด้วย ปัญญาว่าผู้ที่ปฏิบัติตนตามนี้แล้ว จะมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงได้นำไปประยุกต์ใช้ในกิจ กรรมการบริหารงาน โรงเรียนตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา ที่มีความเพียรเป็นกระบวนการขับเคลื่อน และสันโดษในการปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักการสามห่วง ได้แก่ ความ พอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ในสองเงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ทางด้าน วิชาการและวิชาชีพ พร้อมกับเงื่อนไขคุณธรรมทางด้านความซื่อสัตย์ ความอดทนและความเพียร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โสภณ จำทัพ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิต แบบพุทธตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก” ผลการวิจัยระบุว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคำสอน เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม โดยมีกระบวนการของไตรสิกขาอยู่ในฐานะที่เป็น ปทัสถานให้เกิดดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสังคม และกายกับจิต อันเป็นบริบท วิถีชีวิตแบบพุทธที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกินและพอใช้ โดยยึดหลัก มัชฌิมาปฏิปทาในการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และดำเนินชีวิตแบบสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาชีวิตและสังคมไปสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้จักตัวเองด้วยการพึ่งตนเอง มีความ พอประมาณ ไม่โลภ มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต สร้างภูมิคุ้มกันในตนด้วยความไม่ประมาท มี ความรู้และประพฤติตนตามหลักธรรมที่มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก จึงทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์ กัน ยึดหลักไม่เบียดเบียนกัน มีความอดทน และมีความเมตตากรุณาต่อกันและกัน โดยผลที่ตามมา คือความสงบสุขและประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารมีการสำรวจประชามติตามหลักสัปปริส ธรรมซึ่งเป็นผลดีต่อการตัดสินใจอนุมัติโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัล พระราชทาน ” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า การสำรวจประชามติ

เป็นผลดีต่อการตัดสินใจอนุมัติโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง แต่ต้องใช้เวลาและใช้งบประมาณมากขึ้น ซึ่งในบางครั้งผู้รับผิดชอบโครงการอาจมีเวลาและงบประมาณไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เจริญธิดา เหมพิพัฒน์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นและปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ ทั้งยังมีความเห็นต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ระดับความคิดเห็นค่อนข้างสูงคือ ด้านการนำไปประยุกต์ใช้ ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ คณะที่ศึกษาและสาขาที่จบปริญญาตรี

๓) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการบริหารการจัดการ อภิปรายได้ว่าการบริหารการจัดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ประโยชน์ ๔ เป็นเพราะความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนั้นทุกฝ่ายมีความเชื่อและศรัทธา จึงร่วมกันบริหารจัดการงานโรงเรียนตามหลักความรู้และคุณธรรม โดยเฉพาะการบริหารงบประมาณและการบริการต้องยึดถือความถูกต้อง ประหยัด มีเหตุผลเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม และตั้งบนพื้นฐานของความพอประมาณในกิจกรรมการให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า การบริหารการจัดการนั้นเป็นกระบวนการบริหารงานในด้านธุรการ ทั้งนี้เพราะความสำเร็จของโรงเรียนเป็นจำนวนมากขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการบริหารงานธุรการ หน่วยงานธุรการจะเป็นศูนย์ปฏิบัติงานเอกสารและความทรงจำ ซึ่งบุคลากร ในโรงเรียนจะต้องมาเกี่ยวข้องและใช้บริการ ฉะนั้นการบริหารงานธุรการจึงจำเป็นต้องใช้หลักการและวิชาการที่ถูกต้องตามระเบียบและวิธีการบริหารธุรการ เพราะผลจากการพัฒนานี้เป็นเพราะทุกฝ่ายมีความเชื่อและศรัทธาในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงร่วมกันบริหารจัดการงานโรงเรียนตามหลักความรู้และคุณธรรม จนทำให้การบริหารจัดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม เรียกว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถะ ประโยชน์ ๔ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรียานุช พิบูลสรายุช ที่ได้ให้ไว้ในเอกสารสรุปจากปาฐกถาพิเศษในการสัมมนาพุทธศาสตร์การสื่อสารในการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” โดยเสนอไว้ว่า ควรส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน ครูก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูจะสอนให้เด็กรู้จักพอ ครูจะต้องรู้จักพอก่อน โดยอยู่อย่างพอเพียงและเรียนรู้ไป

พร้อมๆ กับศึก มีสติในการเลือกรับข้อมูลต่าง ๆ ต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ หมั่นศึกษา เพิ่มพูนความรู้
 อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ก้าวกระโดด ในการเลือกรับข้อมูลนั้นต้องรู้จักพิจารณาและรู้จักแก้ไข
 ปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประเมินความรู้และสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา เตรียมพร้อมที่จะรับผล
 จากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรอบคอบและระมัดระวัง

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ว่า “การบริหารการจัดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
 พอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม เรียกว่า
 ทฤษฎีหมักถั่วประโยชน์ ๔” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่าการ
 ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นไปตามเกณฑ์การประเมิน ซึ่งมี
 กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อปฏิบัติอย่างชัดเจน ถูกต้อง และเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม
 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทวีป สุทธิเวช ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม
 การปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด
 อุตรดิตถ์” พบว่าผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ทั้งหมดนับถือพระพุทธศาสนา และเป็น
 พุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยได้จัดกิจกรรมสำคัญในทาง
 พระพุทธศาสนาอันมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการพัฒนาตนเองและสังคม การปฏิบัติสมาธิภาวนาอัน
 เป็นรากฐานของการอบรมจิตใจให้มีคุณธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติ
 ราชการด้วยความซื่อสัตย์ยุติธรรม

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “การบริหารงบประมาณและการบริการถือความ
 ถูกต้อง ประหยัด มีเหตุผลเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและบนพื้นฐานของความพอประมาณใน
 กิจกรรมการบริการ” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า งบประมาณที่ใช้
 ในการขับเคลื่อนอาจมีไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมของ โรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องใช้
 งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บูรณ์สิริ อ่วม
 ปราณี ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจของนักข่าวต่อพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของ
 ราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐: ศึกษาเฉพาะกรณีนักข่าว โทรทัศน์และนักข่าวหนังสือพิมพ์ในเขต
 กรุงเทพมหานคร” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจของนักข่าว
 โทรทัศน์และนักข่าวหนังสือพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจใน
 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยอายุของนักข่าวและสายงานที่ปฏิบัติมี
 ผลต่อความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกัน และความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของ
 ราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ระหว่างนักข่าวโทรทัศน์และนักข่าวหนังสือพิมพ์นั้นไม่แตกต่างกัน อย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ความสนใจติดตามข่าวของนักหนังสือพิมพ์อยู่ในระดับสูง ส่งผลให้
 การทำงานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม

๔) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง และชุมชน อภิปรายได้ว่าในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนให้มั่นคงได้นั้น ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานยึดถือปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม ๗ เป็นการสร้างความร่วมมือและอยู่ดีมีสุขของสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้วยการที่ผู้บริหารมีการปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหารธรรม ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนนั้นเป็นงานการบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การร่วมกันกำหนดความมุ่งหมายและนโยบายของโรงเรียน ตลอดจนการร่วมมือพัฒนากัน การศึกษาในโรงเรียนเพื่อชุมชน หรือกล่าวถึงความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นความสัมพันธ์สองทาง คือ จากชุมชนสู่โรงเรียนและจากโรงเรียนสู่ชุมชน ไม่ใช่เป็นการติดต่อจากโรงเรียน ไปสู่ชุมชนอย่างเดียว หรือจากชุมชนไปสู่โรงเรียนอย่างเดียว แต่ความสัมพันธ์กันอย่างแท้จริงแล้วนั้นจะต้องเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย เพราะผลการพัฒนานี้ทำให้เกิดการสร้างความร่วมมือและอยู่ดีมีสุขของสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนได้เป็นอย่างดี ตามหลักพรหมวิหารธรรมที่ผู้บริหารได้ปฏิบัติตนจนสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนให้มั่นคงได้ตามวิธีการบริหารด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมานพ ศิวรัตน์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันในสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยระบุว่า หลักการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มุ่งเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ หลักคำสอนที่สำคัญที่สุด คือ เรื่องทุกข์ และการดับทุกข์ ของชีวิต โดยอาศัยปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัย ไตร่ตรองพิจารณาตรวจสอบและประเมินผลสิ่งที่เรียนรู้มาทั้งหมด มีแหล่งเกิดของการรับรู้และการเรียนรู้ ที่ส่งผลให้เกิดสัมมาทิฐิ ๒ ทาง ได้แก่ ปร โค โฆสะ ปัจจยภายนอก และ โยนิ โสมนสึการ ปัจจยภายในตัวบุคคล ซึ่งการเรียนรู้ในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากัน มีองค์ธรรม ได้แก่ ปัญญาที่ทำให้เกิดการเห็นชอบ ความเพียรที่เกิดขึ้นทั้งทางกายและทางจิต และสติที่มีความตั้งมั่นในความถูกต้องของการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันตามหลักการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ว่า “ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนให้มั่นคงได้นั้น ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานยึดถือปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม ๗” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การที่เป็นอย่างนี้อภิปรายได้ว่า โรงเรียนมี

การประชุมคณะกรรมการ ๔ ฝ่ายอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นเหตุให้ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้มีโอกาสพบปะกับผู้ปกครองและชุมชนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสายน้ำผึ้ง รัตนงาม ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถาน วัดอุปประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกเสถียรธรรมสถานในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของสมาชิกเสถียรธรรมสถานในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกเสถียรธรรมสถานเห็นด้วยในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับค่อนข้างมาก ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของสมาชิกเสถียรธรรมสถานในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงคือ ด้านการรับรู้เนื้อหาสาระ การนำมาใช้ประโยชน์ และการนำมาประยุกต์ใช้อยู่ในระดับค่อนข้างมาก

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารที่มีผลงานในกิจกรรมเป็นเพราะให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า ในการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้บริหารต้องให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมจึงอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงานขึ้นได้ เนื่องเพราะมีการรับรู้ ความเข้าใจและการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรลักษณ์ วิตถาภิตี ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของสื่อมวลชนต่อการเสนอข่าวเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยระบุว่าผู้สื่อข่าวโทรทัศน์มีบทบาทสำคัญที่สุดในการเสนอข้อเท็จจริงในสังคมให้คนในสังคมรับรู้ ในส่วนการเสนอข่าว เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ให้ข้อมูลยอมรับตรงกันว่าการเสนอข่าวนี้น้อยเกินไป ด้านความรู้ ความเข้าใจเรื่องแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ให้ข้อมูลมีการรับรู้ถึงที่มา แนวทางการดำเนินงานในขอบเขตที่ยังไม่ครอบคลุมตามหลักสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งผู้บริหารมักกล่าวอ้างว่าเป็นผลงานของตนเอง

๕) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร อภิปรายได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้กระบวนการวิจัยพัฒนากิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วยความซื่อสัตย์ ความอดทน และมีความเพียรเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารที่มีผลงานต้องบริหารงานบุคลากรในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนด้วยความเป็นกัลยาณมิตรตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะประโยชน์ ๔ และมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา ทางด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของ

ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้ให้ความคิดเห็นว่า บุคลากรและการบริหารงานบุคลากรนั้นเป็นงานสำคัญงานหนึ่ง เพราะงานบุคลากรทำให้องค์กรประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อน บุคลากรจึงเป็นกำลังสำคัญให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการบริหารงานบุคคลเป็นการปฏิบัติในกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวกับบุคลากรในองค์การ ตั้งแต่การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้งโยกย้าย การพิจารณาความดีความชอบหรือความผิด เป็นต้น โดยทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนสามารถทำการขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามความมุ่งหมาย นั่นคือผลสำเร็จในการเป็นโรงเรียนรางวัลพระราชทาน และผลจากการพัฒนาในด้านนี้ทำให้ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วยความซื่อสัตย์ ความอดทน และมีความเพียรเป็นที่ตั้ง โดยต้องบริหารบุคคลและบริหารงานบุคลากรในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้วยความเป็นกัลยาณมิตรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประ โยชน์ ๔ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศมนพร พุทธจันทร์หา ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาข้าราชการจังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการจังหวัดราชบุรีในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของข้าราชการจังหวัดราชบุรีในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าข้าราชการจังหวัดราชบุรีส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด และระดับความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการรับรู้เนื้อหาสาระ การนำมาใช้ประโยชน์ และการนำไปประยุกต์ใช้ด้วยคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความอดทน และมีความเพียรเป็นที่ตั้งอยู่ในระดับค่อนข้างมาก

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้กระบวนการวิจัยพัฒนากิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วยความซื่อสัตย์ อดทนและมีความเพียรเป็นที่ตั้ง” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนศึกษาคหาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องเมื่อเกิดการรับรู้ เพื่อทำความเข้าใจให้ยิ่งขึ้นไป และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในงานของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของประชาชน ผลการวิจัยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่รู้จักและเคยได้ยินคำว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับเกินร้อยละ 90 โดยสิ่งที่ประชาชนรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือการรู้จักความพอดี การใช้ชีวิตบนทางสายกลาง แต่ประเด็นที่ประชาชนยังมีความเข้าใจไม่

ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของการใช้ของฟุ่มเฟือยได้แต่ต้องรู้จักความพอดี การใช้ชีวิตบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสู้เงินได้ถ้านำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีการรับรู้อาณาผ่านสื่อ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษาทางด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียน” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า รางวัลพระราชทานเป็นรางวัลแห่งเกียรติยศชื่อเสียงของตนเองและวงศ์ตระกูล ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกรอบสามห่วงและสองเงื่อนไข เพื่อให้เกิดการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บวรณศิริ อ่วมปราณี ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจของนักข่าวต่อพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๕๐ : ศึกษาเฉพาะกรณีนักข่าวโทรทัศน์และนักข่าวหนังสือพิมพ์ในเขตกรุงเทพมหานคร” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจของนักข่าวโทรทัศน์และนักข่าวหนังสือพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยอายุของนักข่าวและสายงานที่ปฏิบัติมีผลต่อความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกัน และความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๕๐ ระหว่างนักข่าวโทรทัศน์และนักข่าวหนังสือพิมพ์นั้นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ความสนใจติดตามข่าวของนักหนังสือพิมพ์อยู่ในระดับสูง ส่งผลให้การทำงานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม

๖) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความดีเด่นของสถานศึกษา อธิบายได้ว่า โครงการที่บรรลุผลสำเร็จนั้นเป็น ผลงานจากการดำเนิน โครงการ/กิจกรรมดีเด่นของโรงเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์และความเจริญต่อพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆ ด้านตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานด้วยความสร้างสรรค์ และวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นว่า ความดีเด่นของสถานศึกษานั้นเป็นการสร้างเอกลักษณ์ให้โรงเรียน โดยผู้บริหารได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายให้บรรลุเป้าหมายของการขับเคลื่อนใน โครงการ / กิจกรรมของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ หรืออัตลักษณ์ในความเป็นสถาบันการศึกษาของชุมชนตนเอง ซึ่งการที่โรงเรียนมีความดีเด่นได้นั้นเป็นความสำเร็จภายใต้การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ทำให้การดำเนิน โครงการ/กิจกรรมดีเด่นของ โรงเรียนนี้เกิดประโยชน์ และนำความเจริญต่อพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆ ด้านด้วยหลักอิทธิบาท ๔ จนโครงการบรรลุผลสำเร็จเกิดเป็นความ

ภาคภูมิใจ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและความสำเร็จร่วมกันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๑ และสอดคล้องกับแนวคิดของ สุชาดา นันทะไชย ที่ได้ให้ไว้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกำลังเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในกลุ่มคนทั่วไป โดยส่วนใหญ่จะรับรู้จากสื่อต่างๆ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์และสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของคนทั่วไป และเกือบทั้งหมดมีความเห็นว่าสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ ถือเป็นสัญญาณที่ดีในการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้ข้าราชการ ประชาชน สถานศึกษาตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ มีความรู้ความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้นซึ่งจะส่งผลให้คนรู้จักพึ่งพาตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้สังคมเกิดความสงบสุข แต่ผลการวิจัยก็สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับแตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับวุฒิการศึกษา อาชีพ รายได้ และการรับรู้จากครอบครัว

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ว่า “โครงการที่บรรลุผลสำเร็จ จนเกิดความภาคภูมิใจ ส่งผลกระทบถึงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและยึดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๑” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า โรงเรียนรางวัลพระราชทานถือเป็นโรงเรียนต้นแบบที่มีการบริหารจัดการตามเกณฑ์การประเมินใน ๖ ด้าน จึงทำให้โครงการขับเคลื่อนบรรลุผลสำเร็จ เกิดความภาคภูมิใจ และมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนด้วยการยึดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สายน้ำผึ้ง รัตนงาม ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถาน วัดอุปถัมภ์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกเสถียรธรรมสถานในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของสมาชิกเสถียรธรรมสถานในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกเสถียรธรรมสถานเห็นด้วยในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับค่อนข้างมาก ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของสมาชิกเสถียรธรรมสถานในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงคือ ด้านการรับรู้เนื้อหาสาระ การนำมาใช้ประโยชน์ และการนำมาประยุกต์ใช้อยู่ในระดับค่อนข้างมาก

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “โรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลายและสร้างสรรค์ น่าสนใจครบถ้วนโดยปราศจากอคติ” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า เป็นเพราะผู้บริหารที่มีผลงานดีเด่นจะสนับสนุน โครงการขับเคลื่อนเหล่านั้นให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียน และมักอ้างว่าเป็นผลงานของตนเองฝ่ายเดียว ทำให้ผู้บริหารบางคนไม่เปิดเผยข้อมูลและและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการขับเคลื่อนเพื่อเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พัชรลักษณ์ วิดตาริณี ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของสื่อมวลชนต่อ

การเสนอข่าวเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยระบุว่า ผู้สื่อข่าวโทรทัศน์มีบทบาทสำคัญที่สุดในการเสนอข้อเท็จจริงในสังคมให้คนในสังคมรับรู้ ในส่วน การเสนอข่าว เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ให้ข้อมูลยอมรับ ตรงกันว่าการเสนอข่าวมีน้อยเกินไป ด้านความรู้ ความเข้าใจเรื่องแนวพระราชดำริเศรษฐกิจ พอเพียง ผู้ให้ข้อมูลมีการรับรู้ถึงที่มา แนวทางการดำเนินงานในขอบเขตที่ยังไม่ครอบคลุมตาม หลักสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจ พอเพียง อีกทั้งผู้บริหารมักกล่าวอ้างว่าเป็นผลงานของตนเอง

สรุปการอภิปรายผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นทราบว่า การศึกษาในเรื่องนี้มีประเด็นสำคัญของ หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัล พระราชทาน ซึ่งอยู่ภายในกรอบของคำว่า “พอเพียง” โดยจะอยู่ในหลักการของการรับรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ บนพื้นฐานของความเชื่อ ความศรัทธา และความเพียร ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ตนเองและสังคมได้ในที่สุด ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนให้สำเร็จ ได้แก่ อิทธิบาท ๔ สัปปริสธรรม ๗ และทิวฐัมมิกัตถะ ๔ ซึ่งได้ส่งผลต่อความสำเร็จในแต่ละด้าน ได้ดังนี้คือ ด้านคุณภาพนักเรียนโดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาได้จาก นักเรียนมีความเพียรตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นอุปนิสัยที่แสดงออกทางบุคลิกภาพและสุนทรียภาพ ได้ชัดเจน ทั้งในด้านอารมณ์และจิตใจความปรีชาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการโดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาได้จากผู้บริหารมีความ เชื่อเป็นเบื้องต้นว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญสามารถ สร้างความพออยู่ พอกิน ให้เกิดขึ้นในสังคมได้ ด้านการบริหารการจัดการโดยรวมส่งผลต่อ ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาได้จากการบริหารการจัดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม ที่เรียกว่า ทิวฐัม มิกัตถะประโยชน์ ๔ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน โดยรวมส่งผล ต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาได้จากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา กับผู้ปกครองและชุมชนให้มั่นคงได้นั้น ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานยึดถือปฏิบัติตาม หลักสัปปริสธรรม ๗ ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร โดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ใน ระดับมาก โดยพิจารณาได้จากการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้กระบวนการวิจัย พัฒนากิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วยความซื่อสัตย์ อดทนและมีความเพียรเป็นที่ตั้ง และ ด้านความดีเด่นของสถานศึกษาโดยรวมส่งผลต่อความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาได้จาก โครงการที่บรรลุผลสำเร็จ จนเกิดความภาคภูมิใจ ส่งผลกระทบถึงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและ ยึดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันตามหลักสัปปริสธรรม ๗

๕.๓.๓ อภิปรายผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรม
ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

การอภิปรายผลการวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับหลักพุทธธรรมที่
ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยสรุป
ผลการวิจัยพบว่า

๑) ด้านเพศกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
พอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช้หรือปฏิบัติ ผลการวิจัย
พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
พอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน โดยผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง
มากกว่าเพศชาย ซึ่งการที่เป็นอย่างนี้อภิปรายได้ว่า ในปัจจุบันมีความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและ
ชาย ผู้บริหารโรงเรียนทุกคนต่างยอมรับกันมากขึ้น การบริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น ต่าง
มุ่งขับเคลื่อน โครงการเศรษฐกิจพอเพียง คือมุ่งไปสู่ความสำเร็จ โดยมีได้คำนึงถึงเรื่องเพศแต่
ประการใด สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน
ได้ให้ความคิดเห็นในด้านเพศกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนไว้ว่า ใน
อดีตที่ผ่านมาที่มีเพศหญิงประกอบอาชีพเป็นครูมากกว่าเพศชายอยู่แล้ว จึงส่งผลถึงการเลื่อน
ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันมีเพศหญิงเป็นผู้บริหาร โรงเรียนมากกว่าเพศชาย อีกทั้งเพศหญิงและเพศ
ชายก็สามารถปฏิบัติธรรมได้ ดังนั้นผลการวิจัยดังกล่าวจึงออกมาไม่แตกต่างกันและสอดคล้องกับ
แนวคิดของ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานกล่าวไว้ว่า การขับเคลื่อน
เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ใน ๖ ด้าน ที่
เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน และการกระทำใน โครงการขับเคลื่อนนั้นเป็นไป
เพื่อรับรางวัลพระราชทาน โดยมีลักษณะการดำเนินการทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนเหมือนกัน
ดังนั้นการที่หลักพุทธธรรมจะส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน
รางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน ได้มากหรือน้อยเพียงไร จึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนที่มีหน้าที่เป็น
กลไกขับเคลื่อนให้ไปสู่เป้าหมายสูงสุดนั้นคือรางวัลพระราชทาน

๒) ด้านอายุกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
พอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช้หรือปฏิบัติ ผลการวิจัย
พบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
พอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน โดยผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานส่วน
ใหญ่มีอายุ ๔๑ ปี - ๕๐ ปี ซึ่งการที่เป็นอย่างนี้อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารที่มีช่วงอายุในการทำงาน
ตั้งแต่ ๔๑ ปี - ๕๐ ปี เป็นช่วงอายุที่มีความสุขุมรอบคอบ ผ่านการรับรู้ ความเข้าใจ และการ

นำไปใช้ในเรื่องการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้บริหารที่มีช่วงอายุในการทำงานต่างกันอาจมีความแตกต่างกันบ้างในด้านของประสบการณ์การทำงานในโครงการขับเคลื่อนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขึ้นดำรงตำแหน่งผู้บริหาร โรงเรียนนั้นต้องเป็นไปตามความรู้ ความสามารถ หน้าที่การทำงาน และประสบการณ์ตามระเบียบการปฏิบัติงานของทางราชการที่กำหนดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มากที่สุด อีกทั้งอายุมากหรือน้อยก็สามารถปฏิบัติธรรมได้ ดังนั้น ผลการวิจัยดังกล่าวจึงออกมาไม่แตกต่างกันและสอดคล้องกับแนวคิดของ สุชาติ นันทะไชย กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มากที่สุด เนื่องจากเป็นวัยอันควรที่เหมาะสมกับการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ในทางราชการ และมีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไปน้อยที่สุด เพราะการเกษียณอายุราชการเมื่อมีอายุ ๖๐ ปีนั้น ที่เป็นเหตุให้ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่ทำงานในหน้าที่บริหารโรงเรียนต่อไปอีก และผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานทุกคนต่างบริหารงานใน ๖ ด้าน เพื่อต้องการให้โรงเรียนได้รับรางวัลพระราชทานด้วยกันทุกคน แต่ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมการทำงาน ระบบการบริหารงาน และกฎระเบียบล้วนมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน

๓) ด้านระดับการศึกษากับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช้หรือปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน โดยผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด ซึ่งการที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด และมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช. น้อยที่สุด เนื่องเพราะการศึกษาเป็นเครื่องกำหนดตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหาร ดังเช่นในปัจจุบันผู้บริหารโรงเรียนจะต้องสำเร็จปริญญาโททางการบริหาร การศึกษา เป็นต้น ส่วนผู้บริหารที่มีการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้บริหารหรือครู ในโรงเรียนเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า ผู้บริหารที่มีระดับการศึกษาสูงย่อมมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานมากและเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อน อีกทั้งในปัจจุบันจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนควรมีความรู้ความสามารถมากกว่าผู้ได้บังคับบัญชา อีกทั้งผู้บริหารที่มีความรู้ทางโลกสูง อาจคิดมากในการบริหารงานการขับเคลื่อนจึงส่งผลให้ด้านนี้มีความสัมพันธ์ ดังเช่น พระสารีบุตร ซึ่งบรรลุธรรมชาทั้งที่มีความเป็นเลิศในทางปัญญา ดังนั้นผลการวิจัยดังกล่าวจึงออกมาไม่แตกต่างกันและสอดคล้องกับแนวคิดของ สุมานพ ศิวรัตน์ กล่าวไว้ว่า ระดับการศึกษาของผู้บริหารมีผลต่อการบริหารจัดการทางการศึกษา ใน ๖ ด้าน เป็นอย่างมาก เพราะผู้บริหารที่มีการศึกษาสูงย่อมต้อง

ใช้ความรู้ความสามารถไปมุ่งขับเคลื่อนโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสูงสุดในทุก ๆ ด้าน โดยมีบริบทของสามห่วง สองเงื่อนไขเป็นกรอบความคิดในการบริหารงานโรงเรียน

๔) ด้านตำแหน่งหน้าที่กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช้หรือปฏิบัติพบว่าตำแหน่งหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน โดยผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานส่วนใหญ่มีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ มากที่สุด ซึ่งการที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีตำแหน่งหน้าที่เป็นครูมากที่สุด และมีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้รับใบอนุญาต น้อยที่สุด เนื่องเพราะการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติหน้าที่ใน ๖ ด้าน ฉะนั้นผู้บริหารจะต้องมีอำนาจในการตัดสินใจ ดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่าตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น ดังเช่น ผู้รับใบอนุญาตส่วนใหญ่เป็นเจ้าของโรงเรียนเอกชน ย่อมมีทั้งความรู้และคุณธรรม และมีประสบการณ์ความสามารถสูง ย่อมเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งตำแหน่งหน้าที่ระดับสูงย่อมต้องมีความรับผิดชอบสูงในการตัดสินใจจึงส่งผลให้ด้านนี้มีความสัมพันธ์ ดังนั้นผลการวิจัยดังกล่าวจึงออกมาไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับแนวคิดของ โสภณ ขำทัพ กล่าวไว้ว่าตำแหน่งหน้าที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นอย่างมาก เพราะส่งผลให้ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ มีอำนาจในการตัดสินใจ มีความพร้อมทั้งในด้านความรู้และคุณธรรม และมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีต่อตนเอง อีกทั้งตำแหน่งหน้าที่ยังทำให้ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ครูและชุมชน

๕) ด้านประสบการณ์ในการทำงานกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีค่าความสัมพันธ์ที่ใช้หรือปฏิบัติ พบว่าประสบการณ์ในการทำงานไม่มีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน โดยผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงาน ทั้ง ๓ ช่วงอายุ คือ ระหว่าง ๑๑ – ๔๐ ปี มากที่สุด ซึ่งการที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีประสบการณ์ในการทำงาน ๒๑ – ๓๐ ปี มากที่สุด และมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า ๔๑ ปีขึ้นไป น้อยที่สุด เนื่องเพราะเป็นวัยอันควรที่เหมาะสมกับการใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน เพราะมีการรับรู้มามากมาย มีความเข้าใจในระเบียบปฏิบัติ และมีประสบการณ์ในการนำไปใช้

และผู้บริหารส่วนใหญ่จะเกษียณอายุราชการเมื่อมีอายุ ครบ ๖๐ ปี ที่เป็นเหตุให้ผู้บริหารส่วนใหญ่ ลาออกจากตำแหน่งไม่ทำงานต่อ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่าประสบการณ์เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมของผู้บริหารในการก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามระเบียบปฏิบัติของทางราชการที่กำหนดไว้ และผลจากการมีประสบการณ์นี้ทำให้ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ลุ่มลึกมากขึ้น อีกทั้งประสบการณ์ในการทำงานมีมากหรือน้อยก็สามารถปฏิบัติธรรมได้ ดังนั้นผลการวิจัยดังกล่าวจึงออกมาไม่แตกต่างกันและสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานกล่าวไว้ว่า ประสบการณ์ในการทำงานมีผลต่อการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทานไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะผลสำเร็จในการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นการเพิ่มผลงานในการขับเคลื่อนโดยมีจุดเน้นเพื่อการประยุกต์ใช้ ทางด้านการบริหารจัดการงานทางการศึกษา ใน ๖ ด้าน เพื่อให้เกิดการรับรู้ ความเข้าใจ วิถีชีวิต ความเชื่อ การนำไปใช้ และการพัฒนาคนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ในระดับต่าง ๆ

๕.๓.๔ อภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลัก พุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

การอภิปรายผลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขที่มีต่อหลักพุทธธรรมที่ ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการบริหารการจัดการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านบุคลากรและการบริหารงาน บุคลากร และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา โดยสรุปอภิปรายได้ว่าผู้บริหาร โรงเรียนรางวัล พระราชทาน ได้เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามที่มีต่อหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ไว้ดังต่อไปนี้ว่า

๑) ด้านคุณภาพนักเรียน อภิปรายได้ว่ามีนักเรียนจำนวนหนึ่งขาดคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ทางด้านคุณธรรมความซื่อสัตย์และความเพียรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ มีนักเรียนอีกจำนวนหนึ่งยังไม่เข้าใจในแนวคิดและหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดย แนวทางแก้ไขนั้นควรมีการสอนเสริมหรืออบรมเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมจาก เวลาเรียนปกติ และมีการทดสอบความรู้ความสามารถทางวิชาการของนักเรียนตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัล พระราชทานได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านคุณภาพนักเรียนไว้ว่า มีผู้บริหารและนักเรียนบางคน ขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านคุณธรรมความซื่อสัตย์และความเพียรตามหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง และมีนักเรียนบางคนยังไม่เข้าใจในแนวคิดและหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องการขับเคลื่อน ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรมีการอบรม สอนเสริมหรือกิจกรรมเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมจากเวลาเรียนปกติ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธา และความเพียรในการนำไปประยุกต์ใช้ และทางโรงเรียนควรมีการทดสอบความรู้ความสามารถทางวิชาการของนักเรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๒) ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ อภิปรายได้ว่าผู้บริหาร โรงเรียนและครูควรจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยแนวทางแก้ไขนั้นควรมีการอบรมหลักพุทธธรรมที่มีปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่ผู้บริหาร โรงเรียน ครูและผู้ปกครองก่อนจะเริ่มกิจกรรมการขับเคลื่อน ควรส่งเสริมด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่เด็ก และควรจัดหลักสูตรการศึกษาวิชาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ทุกฝ่ายมีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ พบว่ามีปัญหาในเรื่องของผู้บริหารและครูไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดระดับชั้นการศึกษาตามหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมและจัดหลักสูตรการศึกษาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ทุกฝ่ายมีการรับรู้ ความเข้าใจ และเกิดการนำไปใช้ในทิศทางเดียวกันให้มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความพอประมาณหรือความเพียรให้เกิดคุณธรรมตามมา เป็นต้น

๓) ด้านการบริหารการจัดการ อภิปรายได้ว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ และผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดการบริหารแบบมีส่วนร่วม ขาดมิติโลกทัศน์ที่กว้างไกลและการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยแนวทางแก้ไขนั้นผู้บริหารควรมีการจัดระบบสารสนเทศอย่างเป็นระบบ และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนากิจกรรมโรงเรียน และมีแผนพัฒนาระยะยาวและระยะสั้น เพื่อการขับเคลื่อน โครงการ / กิจกรรมอย่างมีระบบ ด้วยการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการบริหารการจัดการไว้ว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดการบริหารแบบมีส่วนร่วม ขาดมิติโลกทัศน์ที่กว้างไกล และการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลเพื่อประโยชน์ของชุมชน และไม่พัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศของกิจกรรมโรงเรียน ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรมีนโยบายการพัฒนาในระยะยาวและระยะสั้น เพื่อให้การขับเคลื่อน โครงการ / กิจกรรมเป็นไปอย่างมีระบบ ด้วยการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม (ทฤษฎีธัมมิกัตถะ ๔) อีกทั้งปรับปรุงระบบสารสนเทศและการพัฒนาสื่อต่างๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่ส่งผลสำเร็จในด้านการบริหารการจัดการ

๔) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่มีโครงการ / กิจกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่ยึดถือความถูกต้อง ขาดความยุติธรรมและไม่มีความรับผิดชอบต่องาน และผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมระหว่าง ครู ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา โดยแนวทางแก้ไขนั้นผู้บริหารควรมีโครงการ / กิจกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรรับฟังปัญหาของโรงเรียนและให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น และควรมีนโยบายสถานศึกษาเพื่อการมีส่วนร่วมตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนไว้ว่า ผู้บริหารบางคนไม่จัดทำกิจกรรมความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตน และบางคนไม่ยึดถือความถูกต้อง ขาดความยุติธรรม และปฏิเสธความรับผิดชอบต่องาน ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรมีกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นของตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และรับฟังปัญหาของโรงเรียนและชุมชนด้วยการปฏิบัติตนตามหลักสัปปริสธรรม ๗

๕) ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร อภิปรายได้ว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่โปร่งใสและไม่ยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และผู้บริหารบางคนไม่มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล และมักแก้ปัญหาอย่างไม่มีเหตุผล โดยแนวทางแก้ไขนั้นผู้บริหารควรมีปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทางการบริหารให้เกิดกับตน โดยนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากรไว้ว่า ปัญหาในเรื่องของผู้บริหารบางคนไม่โปร่งใส และไม่ยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งผู้บริหารบางคนไม่มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล และมักแก้ปัญหาอย่างไม่มีเหตุผล ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทางการบริหารจัดการให้เกิดกับตนเองมากยิ่งขึ้น ด้วยการนำเอาหลักการธรรมาภิบาลและหลักอิทธิบาท ๔ มาเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติตนและใช้ในการบริหารจัดการงานโรงเรียน

๖) ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา อภิปรายได้ว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ที่มีผลงานดีเด่น มักอวดอ้างว่าเป็นผลงานของตนเอง และผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่มีผลสำเร็จมักไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม โดยแนวทางแก้ไขนั้นผู้บริหารควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและร่วมกิจกรรมการขับเคลื่อนด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ และควรสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการขับเคลื่อน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความดีเด่นของสถานศึกษาไว้ว่า โครงการที่

ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่จะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียน และจะอ้างว่าเป็นผลงานของผู้บริหารฝ่ายเดียว โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในความผลสำเร็จมักไม่ถูกกล่าวถึง และไม่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขนั้น ผู้บริหารควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการขับเคลื่อนด้วยความมีเหตุผลและเหมาะสม อีกทั้งเปิดเผยข้อมูลและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการขับเคลื่อนเพื่อเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม

ผู้วิจัยจึงสรุปการอภิปรายผลการวิจัยปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้ว่าเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางด้วยการไม่เบียดเบียนกัน และมีความพอประมาณเป็นหลัก มีเหตุมีผลในการตัดสินใจ รวมไปถึงการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องของสภาพจิตใจของตนเอง โดยกระบวนการเหล่านี้เป็นผลมาจากความเชื่อ ความศรัทธาที่เป็นกำลังในการดำเนินกิจกรรมตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิที่ประกอบด้วยความเพียรและเหตุผล ทำให้เกิดปัญญานำไปสู่สัมมาอาชีวะได้นั้น เพราะมีหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนอยู่ ๓ ประการ คือ

ประการแรกด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เป็นวิธีการสร้างพลังร่วมสู่ความสำเร็จในการขับเคลื่อนที่สมดุล เป็นการปฏิบัติตนในเรื่องความพอประมาณตามหลักสันโดษ

ประการที่สองด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ เป็นวิธีการหนุนนำซึ่งสนับสนุนในการขับเคลื่อนที่ยั่งยืน เป็นการปฏิบัติตนในเรื่องความมีเหตุผลด้วยหลัก โยนิโสมนสิการ

ประการที่สามด้วยหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถะประ โยชน์ ๔ เป็นวิธีการพัฒนาที่มั่นคง เป็นการปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคมในเรื่องการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนด้วยหลักปัญญา

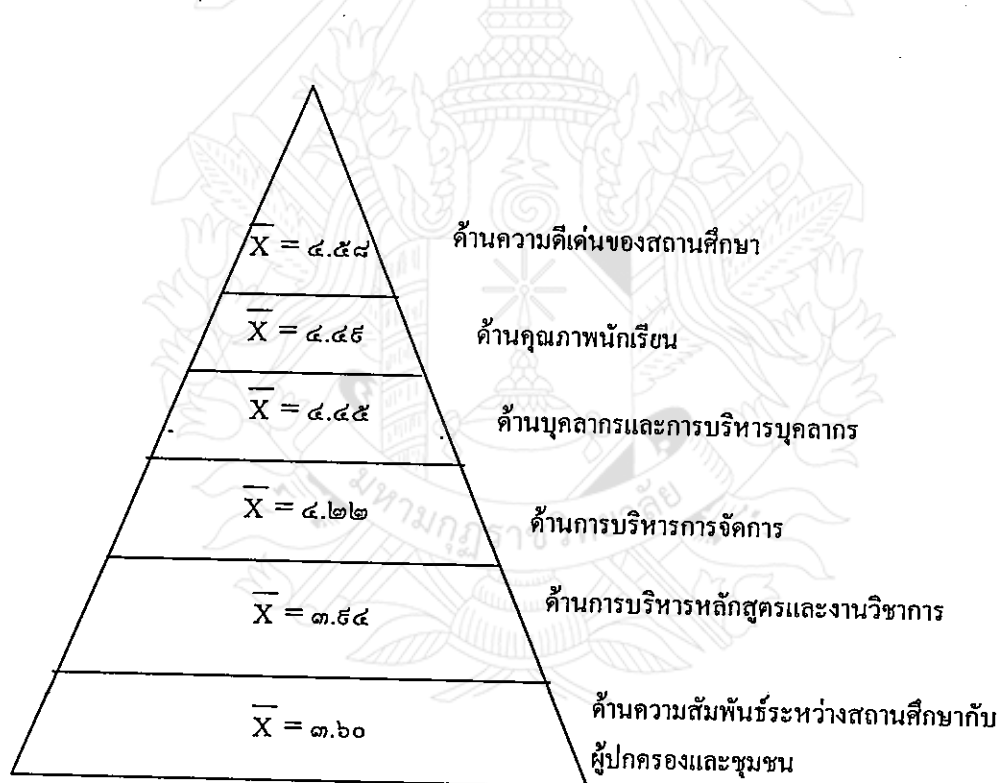
อีกทั้งผู้วิจัยเห็นว่า ทุกภาคส่วนควรร่วมกันยกย่องบุคคลตัวอย่างผู้ขับเคลื่อนการนำไปใช้และพัฒนาตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จ และรัฐบาลต้องส่งเสริมในด้านการนำไปใช้และการพัฒนาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงกันอย่างจริงจัง

ทั้งนี้เป็นเพราะหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ส่งผลให้ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ มีความพร้อมทั้งในด้านความรู้และคุณธรรม และมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีต่อตนเอง อีกทั้งยังเป็นผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ครูและชุมชน เนื่องจากผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานเหล่านี้มีการเพิ่มพูนความรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เป็นผลทำให้บุคคลรอบข้างได้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้เพื่อการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ถือได้ว่าเป็นการน่านโยบายไปปฏิบัติ เป็นการร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อต้องการให้ดำเนินการไปพร้อมๆ กันทั้งของบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมุ่งที่จะให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๕.๔ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

๕.๔.๑ การสร้างตัวแบบ

การสร้างตัวแบบ (Model Making) สำหรับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เพื่อรวบรวมทัศนคติ มุมมองและค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตจริงที่มีการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารงานโรงเรียน และได้ผลการศึกษาวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ จัดจำแนก และดำเนินการเพื่อนำมาใช้ในการจัดทำตัวแบบ (Model) สำหรับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ซึ่งในการจัดทำตัวแบบดังกล่าวจะทำการวิเคราะห์ และคัดแยกองค์ประกอบย่อยในแต่ละด้านได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๑๔ แสดงความสัมพันธ์ของค่าเฉลี่ยเพื่อสร้างรูปแบบ

หมายเหตุ ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา ด้านคุณภาพนักเรียน และด้านบุคลากรและการบริหารบุคลากร มีค่าใกล้เคียงกันมาก

๕.๔.๒ การทดสอบตัวแบบโดยการประชุมกลุ่ม (Model Testing)

ผู้วิจัยได้สร้างตัวแบบ (Model) สำหรับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน พร้อมทั้งการอธิบาย จากนั้นได้นำเอาตัวแบบที่สร้างนำไปทดสอบ โดยใช้การประชุมกลุ่ม (Focus Group) จำนวน ๑๒ คน โดยได้เชิญนักวิชาการ ผู้บริหาร โรงเรียน ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในหลากหลายประเภท ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติเจาะจงผู้เกี่ยวข้องเหล่านี้เพื่อให้มีความหลากหลายไว้ดังนี้

- ๑) เป็นผู้บริหาร โรงเรียน ครู นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีทั้งชายและหญิง
- ๒) เป็นผู้บริหาร โรงเรียน ครู นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีอายุตั้งแต่ ๓๑ ปีขึ้นไป

ไป

- ๓) เป็นผู้บริหาร โรงเรียน ครู นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีระดับการศึกษาหลากหลายแตกต่างกัน

- ๔) เป็นผู้บริหาร โรงเรียน ครู นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีตำแหน่งหน้าที่ในการทำงานหลากหลายแตกต่างกัน

- ๕) เป็นผู้บริหาร โรงเรียน ครู นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า ๑๐ ปี ขึ้นไป

โดยการทดสอบนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาเพื่อให้การทดสอบตัวแบบด้วยการจัดประชุมกลุ่ม (Model Testing) นี้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมิน ใน ๖ ด้าน คือ

- ๑) ด้านคุณภาพนักเรียน
- ๒) ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ
- ๓) ด้านการบริหารการจัดการ
- ๔) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน
- ๕) ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร
- ๖) ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา

ผู้วิจัยทำการทดสอบตัวแบบด้วยการจัดประชุมกลุ่ม จากนั้นจึงนำเสนอผลจากการประชุม
ในรูปแบบของตาราง ดังต่อไปนี้

การขับเคลื่อนตาม เกณฑ์ ใน ๖ ด้าน	ข้อมูลจากการสำรวจ (Survey Research)	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (In-depth Interview)	ผลจากการประชุมกลุ่ม (Focus group)
๑) ด้าน คุณ ภาพ นักเรียน	นักเรียนมีความเพียรตาม หลักอิทธิบาท ๔ เป็น อุปนิสัยที่แสดงออกทาง บุคลิกภาพและสุนทรียภาพ ได้ชัดเจน ทั้งในด้าน อารมณ์และจิตใจตาม ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ($\bar{X} = ๔.๗๔$)	คุณภาพนักเรียนเป็นงาน กิจการนักเรียนที่เกี่ยวกับตัว นักเรียนและ กิจกรรม นักเรียนทั้งหลายภายใน โรงเรียน เพื่อจะพัฒนา นักเรียนให้มีคุณลักษณะ ตามเกณฑ์การประเมินเพื่อ รับรางวัลพระราชทาน ซึ่ง ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ ตามหลักอิทธิบาท ๔	การพัฒนาตนตามเกณฑ์ มาตรฐานทางการศึกษาใน เรื่องการประหยัด อดออม ช่วยเหลือตนเอง รับผิดชอบ ต่อส่วนรวมร่วมกัน ได้อย่างเหมาะสมและ สัมพันธ์กันด้วยความเพียร ทั้งภายนอกและภายใน ตามหลักอิทธิบาท ๔
๒) ด้านการบริหาร หลักสูตรและงาน วิชาการ	ผู้บริหารมีความเชื่อและ ความศรัทธาเป็นเบื้องต้นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น นักเรียนเป็นสำคัญจะสร้าง ความพออยู่พอกิน ให้ เกิดขึ้นในสังคมได้ ($\bar{X} = ๔.๗๑$)	ผู้บริหารมีความเพียรและ ความพอประมาณในการ บริโภค เพราะ ได้ศึกษา ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาจากหลักสูตรใน โรงเรียนของตน จึงเป็นเหตุ ให้เกิดความเชื่อและความ ศรัทธาเป็นเบื้องต้นของการ ขับเคลื่อนนั่นเอง	การรับรู้และทำความเข้าใจ ในปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงอย่างต้องแท้ส่งผล ให้ผู้บริหารมีความเชื่อและ ความศรัทธาอย่างแท้จริง
๓) ด้านการบริหาร การจัดการ	การบริหารการจัดการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ใน โรงเรียน ราช วัล พระราชทานเป็นไปเพื่อ ประโยชน์สุขของตนเอง และสังคม ที่เรียกว่า ทฤษฎีสามมิกัดละประโยชน์ ๔ ($\bar{X} = ๔.๗๑$)	ผลจากความสำเร็จของ กิจกรรมใน โรงเรียนที่ผ่าน มาขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพ ของการ บริหารงานที่ เป็นไปเพื่อ ประ โยชน์ ในทางการศึกษาแล้วส่งผล ให้ตนเองและสังคมได้รับ ความสุขตามหลักทฤษฎีสาม มิกัดละประโยชน์ ๔	เนื่องจากทุกฝ่ายมีความ เชื่อและศรัทธาในปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง จึง ร่วมกันบริหารจัดการงาน โรงเรียนตามหลักความรู้ และคุณธรรม จนทำให้ งานขับเคลื่อนสำเร็จ ประ โยชน์ตามหลักทฤษฎี สามมิกัดละประโยชน์ ๔

<p>๔) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน</p>	<p>ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนให้มั่นคงได้นั้น ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานยึดถือปฏิบัติตามหลักสัปปุริสธรรม ๘ ($\bar{X} = ๔.๖๑$)</p>	<p>หลักสัปปุริสธรรม ๘ นั้น เป็นหลักในการสร้างความสัมพันธ์กันอย่างแท้จริง ซึ่งจะต้องเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย เพราะผลจากการเข้าใจกันนั้นจะทำให้เกิดการสร้างความร่วมมือและอยู่ดีมีสุข</p>	<p>ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนเป็นความสัมพันธ์สองทาง คือ จากชุมชนสู่โรงเรียนและจากโรงเรียนสู่ชุมชน ด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๘ เพราะผู้บริหารต้องรู้เหตุ รู้ผล รู้คน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล</p>
<p>๕) ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร</p>	<p>ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้กระบวนการวิจัยพัฒนา กิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วยความซื่อสัตย์ อุดหนุนและมีความเพียรเป็นที่ตั้ง ($\bar{X} = ๔.๖๖$)</p>	<p>ผู้บริหารที่มีผลงานต้องมีความเพียรในการบริหารบุคคลและบริหารงานบุคลากรในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานด้วยความเป็นกัลยาณมิตร</p>	<p>การที่ผู้บริหารโรงเรียนสามารถทำภารกิจได้อย่างดีจนมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลตามความมุ่งหมาย นั่นคือผลสำเร็จในการเป็นโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ที่ผู้บริหารมีความเพียรในการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ</p>
<p>๖) ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา</p>	<p>โครงการที่บรรลุผลสำเร็จจนเกิดความภาคภูมิใจ ส่งผลกระทบถึงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและยึดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันตามหลักสัปปุริสธรรม ๘ ($\bar{X} = ๔.๗๒$)</p>	<p>ความดีเด่นของสถานศึกษานั้นเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของโรงเรียนว่าเป็นการให้ผู้บริหารได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๘</p>	<p>ผลสำเร็จจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมดีเด่นของโรงเรียนจนเกิดเป็นประโยชน์และความเจริญต่อพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆ ด้านด้วยหลักอิทธิบาท ๔ และการยึดเป้าหมายแห่งความสำเร็จร่วมกันได้นั้นเป็นไปตามหลักสัปปุริสธรรม ๘</p>
<p>หมายเหตุ ผลการประชมกลุ่มภายในกรอบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน พบว่ารูปแบบหลักธรรมถูกจัดให้อยู่ในอิทธิบาท ๔ สัปปุริสธรรม ๘ ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ๔ ความเชื่อ ความศรัทธา และความเพียร</p>			

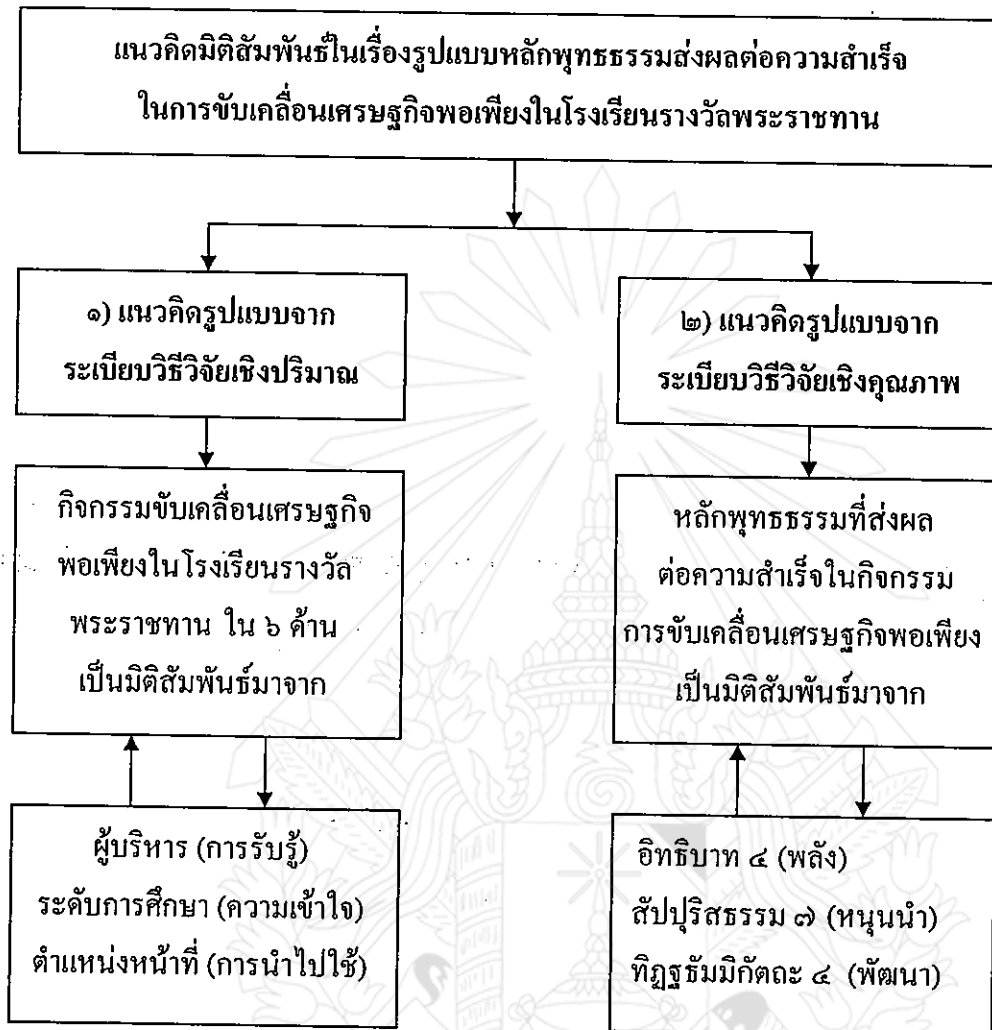
๕.๔.๓ การประยุกต์รูปแบบ

ผลการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ถึงการทดสอบตัวแบบจากผลการวิจัยที่ได้จากเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามและเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยสามารถนำมาสร้างรูปแบบ (Model) หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เรียกว่า “AEPISD” Model เป็นโมเดลที่มีรูปร่างสามเหลี่ยม ๒ รูปซ้อนกัน ซึ่งสามารถแสดงแผนภูมิได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๑๕ แสดงความสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดของ “AEPISD” Model

กรอบแนวคิดมิติสัมพันธ์ของรูปแบบ

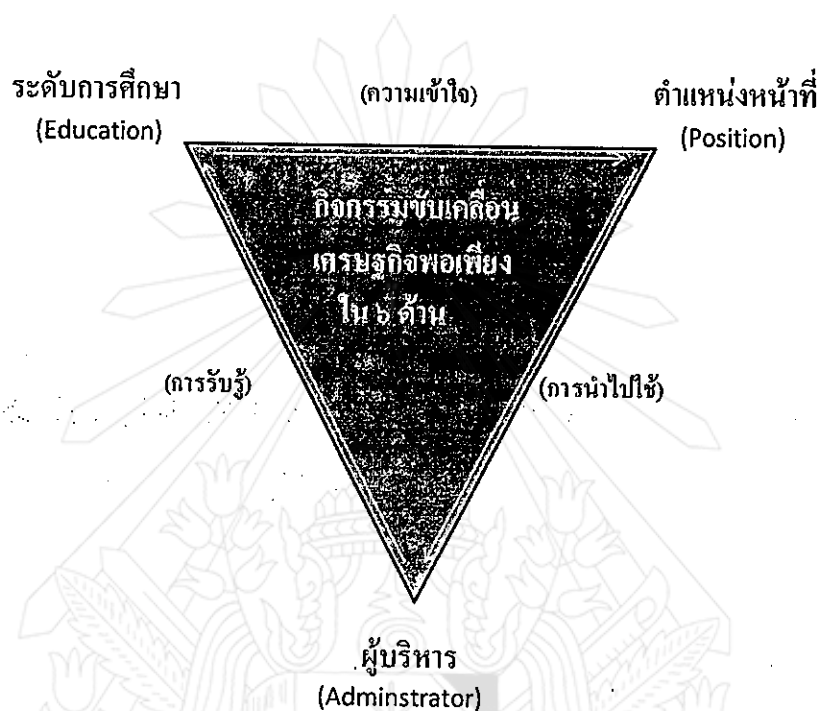

แผนภาพที่ ๑๖ แนวคิดมิติสัมพันธ์ของการวิจัยแบบผสมผสานในเรื่องรูปแบบหลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

หมายเหตุ : เรียงตามลำดับกระบวนการเกิดการขับเคลื่อนซึ่งได้มาจากผลการวิจัยในเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามและผลการวิจัยในเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

๑) แนวคิดรูปแบบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

แนวคิดรูปแบบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล

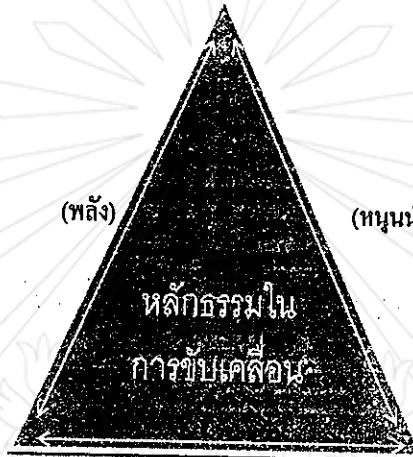
รูปแบบกิจกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ใน ๖ ด้าน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

แผนภาพที่ ๑๗ รูปแบบแสดงความสัมพันธ์ของกิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน
โรงเรียน ใน ๖ ด้าน

๒) แนวคิดรูปแบบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

แนวคิดรูปแบบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัพปุริสธรรม ๗
(Sappurisa-dhamma)

อิทธิบาท ๔
(Iddhipadā)

(พัฒนา)

ทิฏฐุชัมมิกัตถะ ๔

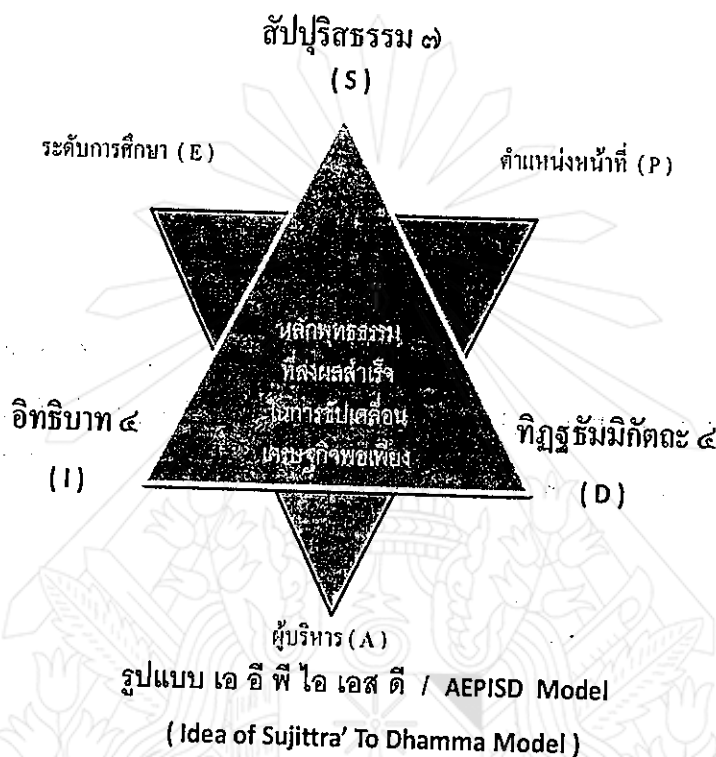
(Ditthadhammikattha)

รูปแบบหลักธรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

แผนภาพที่ ๑๘ รูปแบบแสดงความสัมพันธ์ของหลักธรรมที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ใน ๖ ด้าน

๕.๔.๔ รูปแบบหลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน
โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

รูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลสำเร็จต่อการขับเคลื่อน

แผนภาพที่ ๑๕ รูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลสำเร็จต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน
โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

คำนิยามความคิดตามกรอบแนวคิดของ “AEPISD” Model

A - Administrator	หมายถึง ผู้บริหาร
E - Education	หมายถึง ระดับการศึกษา
P - Position	หมายถึง ตำแหน่งหน้าที่
I - Iddhipadā ๔	หมายถึง อิทธิบาท ๔
S - Sappurisa-dhamma ๗	หมายถึง สัจปุริสธรรม ๗
D - Ditthadhammikatha-prayot ๔	หมายถึง ทิฐุธรรมมีกัตถะประโยชน์ ๔

จากกรอบแนวคิดของ “AEPISD” Model ดังกล่าวมาแล้วนี้ ซึ่งสามารถจัดจำแนก Model ที่ได้ออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนเหตุ (Cause) คือ AEP และส่วนผล (Effect) คือ ISD

๑. ส่วนเหตุ (Cause) คือ AEP

จัดเป็นขั้นตอนหรือหลักในการประยุกต์ใช้กิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน ดังนี้

A - Administrator หมายถึง ผู้บริหาร

ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ในฐานะหัวหน้าสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม หลักการบริหารจัดการงานโรงเรียน และหลักการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าด้วยกันด้วยความเพียร

E - Education หมายถึง ระดับการศึกษา

งานการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน ย่อมมีมิติสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยส่วนบุคคลในเรื่องระดับการศึกษา เพราะผู้บริหารที่มีการศึกษาย่อมมีการรับรู้ มีความเข้าใจและเกิดการนำไปใช้กับงานด้านการบริหารโรงเรียนได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ

P - Position หมายถึง ตำแหน่งหน้าที่

งานการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน ย่อมมีมิติสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยส่วนบุคคลในเรื่องตำแหน่งหน้าที่ เพราะผู้บริหารที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงกับงานการบริหารโรงเรียน โดยตรงย่อมจะนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ในงานการบริหาร ใน ๖ ด้าน อย่างแน่นอน

๒. ส่วนผล (Effect) คือ ISD

จัดเป็นขั้นตอนหรือหลักพุทธธรรมที่ส่งผลสำเร็จต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

I - Iddhipadā ๔ หมายถึง อิทธิบาท ๔ เป็นพลังในการขับเคลื่อน นั่นคือ

หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นไปเพื่อการพึ่งพาตนเองและการพึ่งพากัน โดยมีอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ถิ่นทะ เป็นความพอใจ รักใคร่ ยินดีในสิ่งนั้น วิริยะ เป็นความเพียรพยายามหมั่นประกอบกระทำในสิ่งนั้นๆ จิตตะ เป็นการเอาใจฝักใฝ่สนใจในกิจการงานนั้น ไม่ทอดธุระ และวิมังสา เป็นการพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งนั้น ซึ่งผู้บริหารกระทำหน้าที่ด้วยความเพียร เพื่อประพฤติกปฏิบัติในกิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน และสุดท้ายของการเรียนรู้การพึ่งพาตนเอง

และการพึ่งพากันตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท คือ การใช้ปัญญาที่ถูกต้องในการพิจารณาไตร่ตรอง วิเคราะห์ปรากฏการณ์ และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิตของตน ด้วยการใช้หลักคิดแบบ โยนิโสมนสิการ เป็นการสร้างปัญญา ที่มีสติ เป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบในการคิดอยู่ตลอดเวลา โดยในขณะที่เดียวกันสัมมาทิฏฐีย่อมเกิดขึ้นจากความศรัทธาที่ทำให้เกิดพลังการขับเคลื่อนซึ่งมาจากอิทธิบาท ๔ ที่เป็นเหตุให้เกิดการกระทำใดๆ ในกิจกรรมการขับเคลื่อนนั่นเอง

S - Sappurisa-dhamma ๗ หมายถึง สัปปริสธรรม ๗ ซึ่งผู้บริหารได้นำมาปฏิบัติ นั่นคือ

๑) ฐัมมัญญตา คือผู้บริหารรู้หลักหรือรู้จักเหตุ เป็นผู้รู้กฎเกณฑ์ที่จะทำให้เกิดผล และปฏิบัติหน้าที่กิจการงานบริหารด้วยความรู้และมีความเข้าใจในสิ่งที่ต้องประพฤติปฏิบัติตาม

๒) อัตถัญญตา คือผู้บริหารรู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล รู้ถึงประโยชน์ที่ต้องการ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำหรือความมุ่งหมายที่จะเกิดจากเหตุนี้

๓) อัตถัญญตา คือผู้บริหารรู้จักตน รู้โดยฐานะ ภาวะ เพศ ความรู้ ความสามารถ ความถนัดและคุณธรรม ซึ่งผู้บริหารต้องประพฤติให้เหมาะสมและปรับปรุงแก้ไขตนเองตลอดเวลา

๔) มัตถัญญตา คือผู้บริหารมีความพอดี ความพอใจในสิ่งของตน นั่นเพราะผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จมักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๕) กาลัญญตา คือผู้บริหารรู้จักเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ควรจะต้องประกอบกิจการหน้าที่ หรือปฏิบัติกรต่าง ๆ เช่น ตรงต่อเวลา ทันเวลา เหมาะกับเวลา เป็นต้น

๖) ปริสัจญตา คือผู้บริหารรู้จักชุมชน รู้จักการประพฤติดต่อชุมชนว่าเมื่อไรควรเข้าไปหา ควรทำอะไรในชุมชนนี้ หรือควรสงเคราะห์บำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่ชุมชน เป็นต้น

๗) ปุคคสัญญตา คือผู้บริหารมีความเป็นผู้รู้จักบุคคลผู้ยิ่งและผู้หย่อน หมายความว่า มีความรู้จักเลือกว่า นี่เป็นผู้ยิ่งคือคนดี หรือนี่เป็นผู้หย่อนคือคนไม่ดี เพื่อใช้ในการบริหารงาน

D - Ditthadhammikatha-prayot ๔ หมายถึง ทิฏฐฐัมมิกัตถะประโยชน์ ๔ โดยมีหลักแห่งการประยุกต์ใช้โดยใช้หลักทิฏฐฐัมมิกัตถะ ดังนี้

๑) อุฏฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความขยัน ซึ่งช่วยให้ประสบความสำเร็จ ในการทำหน้าที่ของผู้บริหาร คือทำงานได้เป็นผลสำเร็จตามเป้าหมายด้วยความขยันหมั่นเพียร

๒) อารักขสัมปทา คือ ผู้บริหารรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียนอย่างประหยัด สร้างนิสัยรักการเก็บออม และที่สำคัญคือรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ที่ได้มาอย่างถูกต้อง

๓) กัลยาณมิตตา คือ การเลือกคบคนดี หรือรู้จักมอบหมายหน้าที่ให้ ผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำให้เกิดความเจริญงอกงามในโรงเรียน

๔) สมชีวิตา คือ การใช้ชีวิตแบบพอเพียง รู้จักประมาณหรือวิธีการดำเนินชีวิตที่พอเหมาะพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อจนเกินเหตุให้รายได้เหนือกว่ารายจ่ายที่ตนได้มาและมีเหลือก็เก็บไว้

๕.๕ ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

ในปัจจุบันสังคมได้ตระหนักถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างมาก เพราะสมาชิกในสังคมส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนที่มีหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแกนกลางในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้เกิดความเมตตาเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อีกทั้งหลักธรรมคำสอนนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในดำเนินชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ทำให้เกิดระเบียบปฏิบัติในทางสังคมที่ส่งผลให้สังคมเกิดสันติสุข เป็นสังคมคุณภาพแห่งภูมิปัญญาและเอื้ออาทรต่อกัน ส่งผลให้เกิดสถานศึกษาที่ดีเด่นและมีคุณภาพในสังคม ดังนั้นผลของการศึกษาหลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานนี้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อนำไปเป็นโครงสร้างในเรื่องดังต่อไปนี้

๕.๕.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) รัฐบาลควรกำหนดคเป็นนโยบายชาติ ด้วยการวางแผนระยะยาวและระยะสั้น เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการตามรูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในสังคมปัจจุบัน

๒) กระทรวงศึกษาธิการควรจัดทำหลักสูตรเพื่อสร้างความดีเด่นของสถานศึกษาให้ทุกคนได้รับรู้ เข้าใจ และเกิดการนำไปใช้ให้ทั่วถึง ด้วยการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทานไปปฏิบัติ โดยเริ่มตั้งแต่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล ไปจนถึงระดับอุดมศึกษา

๓) สื่อมวลชนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทุกประเภท ควรร่วมกันประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบ เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติของหน่วยงานหรือบุคคล ที่ประสบผลสำเร็จจากการนำหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

๔) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนส่งเสริมรูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านความเชื่อ ความศรัทธาและความเพียร ด้วยการให้สถาบันสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแผ่หลักธรรมที่มีปรากฏอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๕) ผู้บริหาร โรงเรียน นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างสถานศึกษาดีเด่นตามรูปแบบหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ไปใช้ และการพัฒนาคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้โครงการขับเคลื่อนต่าง ๆ ได้ปฏิบัติตามรูปแบบให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๕.๕.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

หากจะมีการศึกษาวิจัยต่อไปที่เกิดขึ้นในอนาคต ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีองค์ธรรมอีกหลายหมวดหลายข้อที่สามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบแนวพุทธได้อีก เพราะการสร้างรูปแบบแนวพุทธสามารถสร้างได้จากหลายทฤษฎี โดยการใช้ธรรมบางข้อ บางหมวดมาผสมกัน รวมกันแล้วสร้างเป็นรูปแบบ และนำไปประยุกต์ใช้ให้ได้ผลจริง หรือสามารถศึกษาได้ทั้งในเชิงวิเคราะห์และการเปรียบเทียบแนวคิดหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ทั้งชีวิตประจำวันหรือชีวิตการทำงานก็ได้ หากต้องการศึกษาแนวคิดแนวทางปฏิบัติในการนำหลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มาพึ่งพาตนเองของกลุ่ม หรือชุมชนท้องถิ่นใดก็สามารถศึกษาได้จากกลุ่มหรือท้องถิ่นนั้น ๆ โดยใช้แนวทางตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ไว้ดังนี้

๑) ควรศึกษาวิจัยถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ประกอบการและชุมชน ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับกันในสังคม ให้เห็นเด่นชัดเป็นรูปธรรม

๒) ควรศึกษาวิจัยถึงตัวชี้วัดและการพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จของความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ประกอบการและชุมชนในด้านกระบวนการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในตัวบุคคล ชุมชนหรือองค์กรต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จ ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน

๓) ควรศึกษาวิจัยถึงอนาคตภาพหรือแนวโน้มความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ประกอบการและชุมชนกับหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนตามบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการยอมรับในสังคมให้มากยิ่งขึ้นถือเป็นการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. พิมพ์ครั้งที่ ๔. เล่มที่ ๔,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๓,๑๕,๒๐,๒๑, ๒๒,๒๓,๒๕,๒๖,๒๗,๒๘,๓๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕.
มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกอรุณกถา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือทั่วไป

กษมา วรวรรณ. “แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและ
ประชาธิปไตย”. กรุงเทพมหานคร : รายงานคำบรรยายอัดสำเนา, กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.
คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ, “เศรษฐกิจพอเพียง”. กรุงเทพมหานคร : รายงานคำบรรยายอัดสำเนา, กรม
ส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๔๕.
คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๓ - ๒๕๔๖ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗.
คณะกรรมการกองตำรามหามกุฏราชวิทยาลัย. พุทธศาสนาสูภาษิต เล่ม ๒ (อนุสรณ์ในงาน
ฉาปนกิจ นางเจียม ไกรยง, ๒๕๑๖.
จันทร์ณี สงวนนาม. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
บุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๔๕.
ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตการ
พิมพ์, ๒๕๔๑.
นภาพร สิงห์ทนต์. วิธีวิทยาการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๗.

- ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. พฤติกรรมบุคคลในองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บิสดิเนตส์แอนด์ดี, ๒๕๕๓.
- บรรจง ชูสกุลชาติ. เป้าหมายหลักและกลยุทธ์ในการบริหารการศึกษายุคใหม่. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๑.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. สถิติวิจัย ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : พี.เอ็น. การพิมพ์, ๒๕๔๕.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. การวัดประเมินผลการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕.
- ประเวศ วะสี. วิธีบูรณาการ : ทางออกภูมิปัญญา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๒.
- ปราชญา กล้าผจญ. “แนวโน้มและพัฒนาการทางการบริหารการศึกษา”. กรุงเทพมหานคร : เอกสารการสอนอัดสำเนาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.
- ปรียานุช พิบูลสรายุช. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. สรุปรจากปาฐกถาพิเศษในการสัมมนาพุทธศาสตร์การสื่อสารในการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. วันที่ ๒๖ กันยายน ณ หอประชุมพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. วิธีใหม่แห่งการพัฒนา : วิธีวิทยาศาสตร์สังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.
- ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ(ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๓.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์จน์. ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.
- พระภวนาวิริยคุณ. หลักการบริหารตามพุทธวิธี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่คณะกรรมการอิสลามเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๒๐.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). “การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย”. ปาฐกถา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๓๕.
- _____ การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.
- _____ พุทธธรรม. ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

- _____ .พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- _____ .พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒.
- _____ .ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.
- _____ .พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๕.
- _____ .ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก หมอควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒
- _____ .เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โกมลคีตมทอง, ๒๕๔๕.
- พระเทพคิลก (ระแบบ จิตตภาโณ). อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.
- พระเทพเวที, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาคน. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๔.
- พุทธทาสภิกขุ. ธรรมสำหรับครู. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๒๗.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : แฮสส์ ออฟคอร์มีส์, ๒๕๔๗.
- พระโสภณคณาจารย์ (ระแบบ จิตตภาโณ). เอกสารประกอบการสอนวิชาพุทธปรัชญาการศึกษา. (ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. พฤติกรรมองค์กร แบบทดสอบ และการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๘.
- วรงค์ จันทศรี. การมอบนโยบายไปปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๑.
- ศุภชัย ยาวะประภาส. นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- สังศรี ชมพูสงค์. การวิจัย. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๕
- สุชาดา นันทะไชย. เอกสารประกอบการบรรยาย. “แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗.
- สุเชาวน์ พลอยขุม. พุทธปรัชญาในสุตตันตปิฎก. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.

- สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. การศึกษาปัจจัยในการพัฒนาผู้บริหาร
โรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน และเจตคติของครูต่อผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๘.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. คู่มือการพัฒนาโรงเรียนระดับประถมศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๑.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนา
ประเทศ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔). สำเนาเอกสาร
ประกอบการสัมมนาระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๕.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี. เจ. พรินติ้ง, ๒๕๔๕.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. อัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๗.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิชัยพัฒนา, ๒๕๔๔.
- สำนักงานทดสอบทางวิชาการ. คู่มือการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานระดับ
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๕.
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย. เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนา
คน, รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ตีน
พับ บลิซซิ่ง (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๐.
- สำนักงานงานพุทธมณฑล กรมการศาสนา. การพัฒนาคุณภาพของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.
- องอาจ นัยพัฒน์. การออกแบบการวิจัย วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- อภิชัย พันธเสน. พุทธเศรษฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์ พรินติ้ง
แอนด์ พับลิชซิ่ง จำกัด, ๒๕๔๔.
- อัญชลี โพธิ์ทอง. การบริหารงานบุคคลและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: มิตรภาพ
การพิมพ์และสตูดิโอ, ๒๕๔๗.

๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/งานวิจัย

- ขวัญชัย ศรีพรรณ (เกตุธมโม). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยใช้การสอนแบบอริยสัจกับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.
- ขวัญดา ราษฎร์นุ้ย. ทักษะของนักเรียนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ : ศึกษาในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตเทศบาลนครยะลา. ภาคนิพนธ์ปริญญาเอก. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์. ๒๕๔๔.
- จักรกริช ใจดี. “ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์”.
- วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒
- เจตน์ ธนวัฒน์. ปัญหาการนำนโยบายของผู้หลบหนีเข้าเมืองพม่าไปปฏิบัติในจังหวัดระนอง.
- วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๕.
- คุณหญิง สีดลวรพงศ์. “การศึกษาในสังคมพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก”. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- ทวีป สุทธิเวช. “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการทำงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗.
- ทศมนพร พุทธจันทร์. ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาข้าราชการจังหวัดราชบุรี. ภาคนิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗.
- ธีรธิดา เหมพิพัฒน์. ความคิดเห็นของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. ภาคนิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖.
- นิยม ใฝ่โสภ. “พฤติกรรมกรรมการรองตน รองคน และรองงาน ตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม”. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓.
- บุญเสริม บุญเจริญผล. เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับทุกคน ชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๕.

- บุรณ์สิริ อ่วมปราณี. ความรู้ความเข้าใจของนักข่าวต่อพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๖ : ศึกษาเฉพาะกรณีนักข่าวโทรทัศน์และนักข่าวหนังสือพิมพ์ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.
- พระมหาบรรจง สิริจินโท (สมนา). “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาการศึกษาในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียง โดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พัชรี แสงนิล. “ครูและหลักธรรมของครูตามแนวพุทธปรัชญา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- พัชรลักษณ์ วิดตาทิธี. บทบาทของสื่อมวลชนต่อการเสนอข่าวเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง. ภาคนิพนธ์ปริญญาโท,บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗.
- พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์. บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖.
- ไพบุลย์ จริตงาม “การศึกษาพฤติกรรมผู้นำในด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครที่ได้มาตรฐานคุณภาพการศึกษา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๔.
- วิเชียร อินทจันทร์. ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕
- ศศิพรรณ บัวทรัพย์. ความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. ภาคนิพนธ์ปริญญาโท, บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗.
- ศิริชัย ไตรสารศรี. การรับรู้บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบางหลวง อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๕.

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม. ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา สมาชิกเสถียรธรรมสถาน. ภาคนิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗.

สุกานดา ญาณศิริ. “การวิเคราะห์ปรัชญาการปฏิรูปการศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า”. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สุมานพ ศิวรัตน์. “การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันในสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสน์ดุขฎิบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

โสภณ จำทัพ. “เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎิบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

๓) บทความในวารสาร

ณัฐพงศ์ ทองภักดี. “ณัฐพงศ์ : ห่วงคนไทยเผชิญวิกฤติความไม่พอเพียง”. (๑๓ ส.ค. ๕๐) ปีที่ ๕๕ ฉบับที่ ๑๘๔๗๔ วันพุธที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๑. ข่าวการศึกษา หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ.

วัชรีย์ พุ่มทอง. “กรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐”. วารสารเศรษฐกิจและสังคมเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๔๘.

สุวิญ รักษัตย์,ดร. มัชฌิมนธรรม : ธรรมแห่งดุลยภาพ. สานฝันจากบก. บัณฑิตศาสน์ มมร. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๗ (พฤษภาคม - ตุลาคม ๒๕๔๘).

อำพล กิตติอำพล. “แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่๑๐”. วารสารเศรษฐกิจและสังคมเดือนพฤศจิกายน- ธันวาคม ๒๕๔๘, ๒๕๔๘.

๔) เว็บไซต์

การพัฒนาที่ยั่งยืน. (Sustainable Development) โดย สถาบันนวัตกรรม

ชิรจันทร์, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๗รัตนา ปัญญาดี, “กระบวนการรับรู้” (๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๒), สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๑. < <http://www.surajet.com.>,

<<http://www.๘๔๐๐๐.org>> (๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๐)

๒. ภาษาอังกฤษ

Boom and Others (๑๙๗๑, p.๒๗๓).

Craig S. Wells James A. Wollack, **An Instructor's Guide to Understanding Test Reliability**, ๒๐๐๓.

Seeman. W. Nidich. S. and Banta. T. **Inluence of Transcendental Meditation on a Masure of Self – Actualization**. Scientific Reserch on the Transcendental Meditation Program

(New York : Prentice Hall, ๑๙๗๗).

Schiffman และ Kanuk ,๑๙๙๔ และ Sereno & Bodeken, ๑๙๙๕.

Shaver, Roger and Shoemaker, ๑๙๘๙.

บุคคลานุกรม

๑. พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ จิตณาโณ)

ตำแหน่ง ประธาน โครงการปริญญาเอกพุทธศาสนศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

๒. พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

ตำแหน่ง รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ณ ที่ทำการบัณฑิตวิทยาลัย
(ส่วนกลาง)มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๖

๓. ศาสตราจารย์ ดร.สำเนา ขจรศิลป์

ตำแหน่ง ประธานกรรมการหลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาวิชาการ
บริหารการศึกษา ณ ที่ทำการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเซนต์
จอห์น กรุงเทพมหานคร

วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

๔. รองศาสตราจารย์ ดร.จ่าง คันธิก

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ ณ ที่ทำการคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๖

๕. อาจารย์วศิน อินทสระ

ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ณ ที่ทำการชมรม
กัลยาณธรรม จังหวัด นนทบุรี

วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

๖. นายแพทย์ ชินวัตร

ตำแหน่ง ประธานคณะกรรมการสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ พรรคเพื่อไทย ในงานด้านการขับเคลื่อน
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

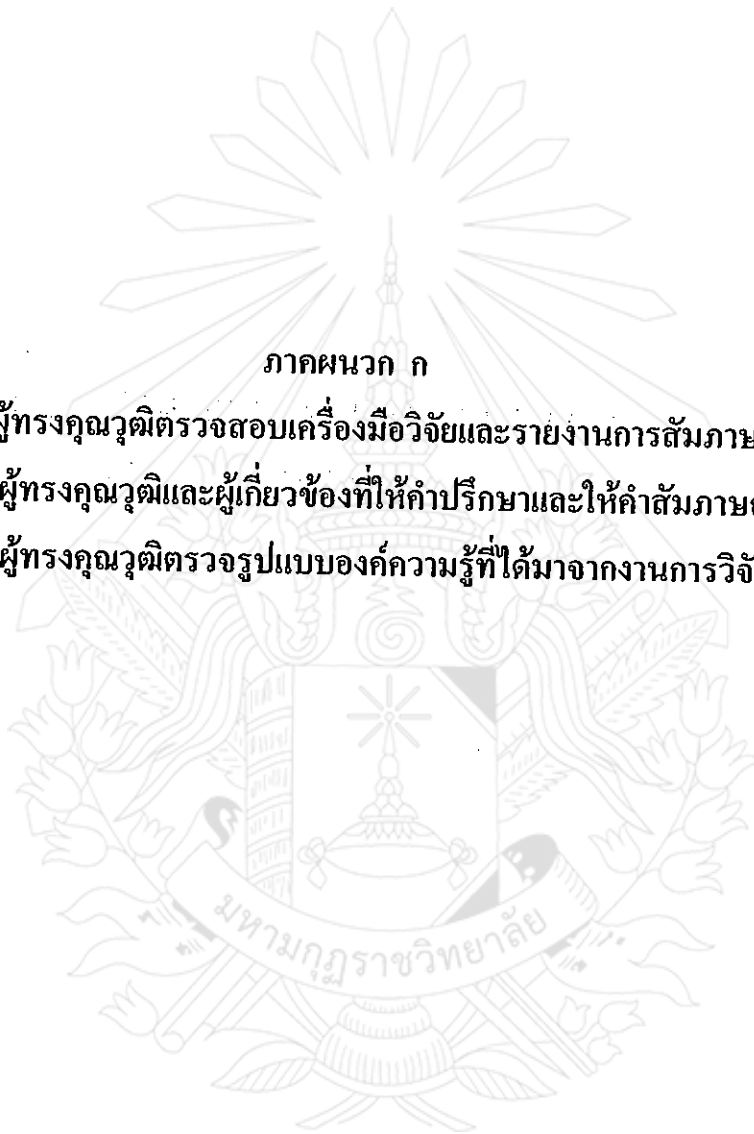
- วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๕๖
- ๗.ดร.สุมานพ ศิวารัตน์
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยภูมิ
ปัญญาชุมชนท้องถิ่น ณ ที่ทำการมหาวิทยาลัย จังหวัดนครราชสีมา
- วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๖
๘. นางผ่องศรี ทวีศรี
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลจุติพร (โรงเรียนรางวัลพระราชทาน) ณ
ห้องธุรการโรงเรียน จังหวัดนนทบุรี
- วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕
๙. นางสาวสุจิตา บรรจงแต้ม
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัฒนพุกา (โรงเรียนรางวัลพระราชทาน
ระดับรางวัลชมเชย) ณ ที่ทำการโรงเรียน จังหวัดนนทบุรี
- วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕
๑๐. นายประสิทธิ์ สมปอง
ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้อำนวยการ โรงเรียนกสิณธรเซนต์ปีเตอร์ (โรงเรียนรางวัล
พระราชทาน) ณ ที่ทำการโรงเรียน จังหวัดนนทบุรี
- วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕
๑๑. นางสาวสุรีพร เอี้ยวถาวร (ครู คศ.๔)
ตำแหน่ง ครูผู้ขับเคลื่อนโครงการเพื่อการประเมินโรงเรียนรางวัลพระราชทาน
ณ ห้องประชุมโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ (หอวัง)จ. นนทบุรี
- วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๕
๑๒. นางสาวณิกานต์ โชติรัตน์
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการ โรงเรียนโชคชัยครูเกี่ยว จ.ปทุมธานี ในเรื่องการ
เตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่การประเมินโรงเรียนรางวัลพระราชทาน
- วันที่ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและรายงานการสัมภาษณ์
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องที่ให้คำปรึกษาและให้คำสัมภาษณ์
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบรูปแบบองค์ความรู้ที่ได้มาจากการวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมีอวัยวะและรายงานการสัมภาษณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. พระเมธีรัตนคติก (จรรยา ชินวิไล) ป.ธ. ๕, Ph.D. (พระพุทธศาสนา)
 อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย
 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน, Ph.D. (เศรษฐศาสตร์)
 คณบดีคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
 อาจารย์พิเศษ หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๓. ศาสตราจารย์ ดร. ฌัญฑงค์ ทองภักดี, Ph.D. (เศรษฐศาสตร์)
 อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
 ผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๔. ศาสตราจารย์ ดร. อนันต์ รัศมี, Ph.D. (การบริหารการศึกษา)
 อาจารย์พิเศษประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๕. รองศาสตราจารย์ ดร. อินทร์ ศรีคุณ, Ph.D. (การบริหารการศึกษา)
 ประธานคณะกรรมการสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา ชีระวิทย์เลิศ, Ph.D. (การวิจัย)
 อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
๗. พลตรี ดร. วีระ วงศ์สรรค, Ph.D. (การวิจัย)
 อาจารย์ประจำวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
 อาจารย์พิเศษประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘. ดร. โสภณ ขำทัพ, Ph.D. (พระพุทธศาสนา)
 อาจารย์ประจำหลักสูตร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องที่ให้คำปรึกษาและให้คำสัมภาษณ์

๑. พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ จิตภาโณ)

ประธานโครงการปริญญาเอกพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒. พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ, ผศ.ดร.

รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๓. ศาสตราจารย์ ดร.สำเนาวั ขจรศิลป์

ประธานกรรมการหลักสูตรการบริหารการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

๔. รองศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ กัณธิก

อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์วสัน อินทสระ

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๖. นายแพทย์ ชินวัตร

ประธานคณะกรรมการสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พรรคเพื่อไทย

๗. ดร.สุมานพ ศิวรัตน์

ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น

๘. นางผ่องศรี ทวีศรี

ผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลจตุตถิพร (โรงเรียนรางวัลพระราชทาน)

๙. นางสาวสุจิตา บรรจงเต็ม

ผู้ช่วยผู้อำนวยการ โรงเรียนกสิณทรเซนต์ปีเตอร์ (โรงเรียนรางวัลพระราชทาน)

๑๐. นายประสิทธิ์ สมปอง

รองผู้อำนวยการ โรงเรียนวัฒนพุกงษา (โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ระดับรางวัลชมเชย)

๑๑. นางสาวสุรีพร เอี้ยวถาวร (ครุ คศ.๔)

ครูผู้ขับเคลื่อนโครงการเพื่อเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๑๒. นางสาวณิชกานต์ โชติรัตน์

รองผู้อำนวยการ โรงเรียน โชคชัยครูเกี้ยว จังหวัดปทุมธานี

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจรูปแบบองค์ความรู้ที่ได้มาจากการวิจัย

๑. พระเทพวิสุทธิกวี

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจรูปแบบองค์ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา

๒. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อนันต์ รัศมี

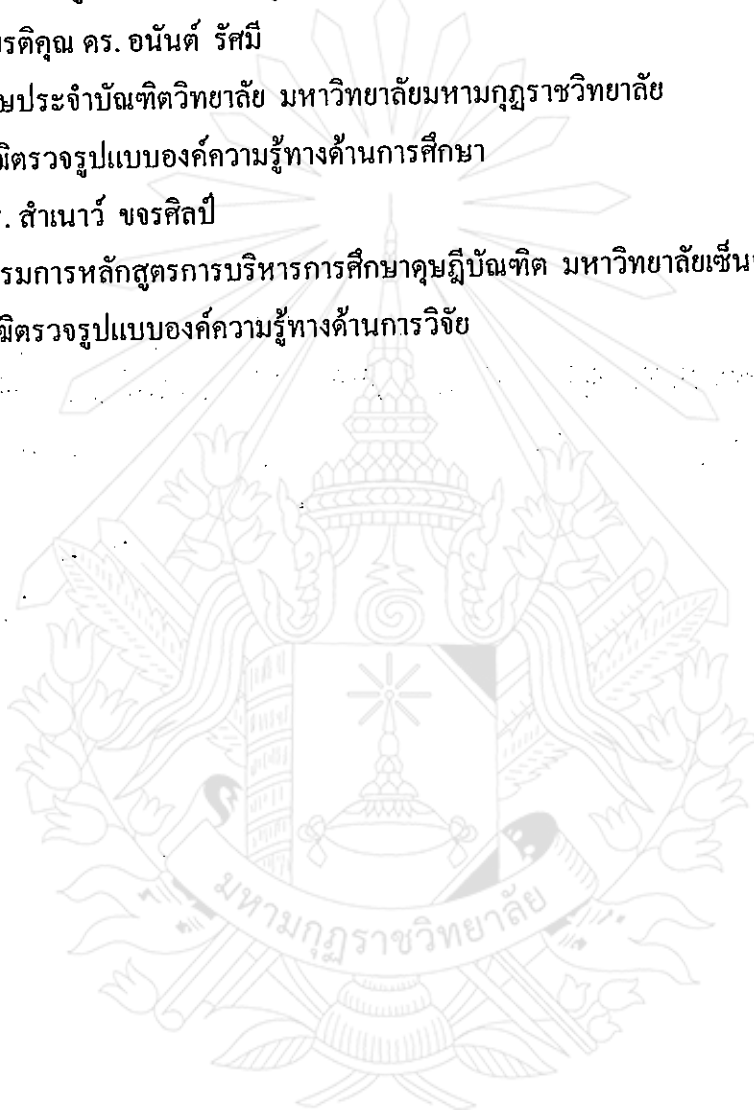
อาจารย์พิเศษประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

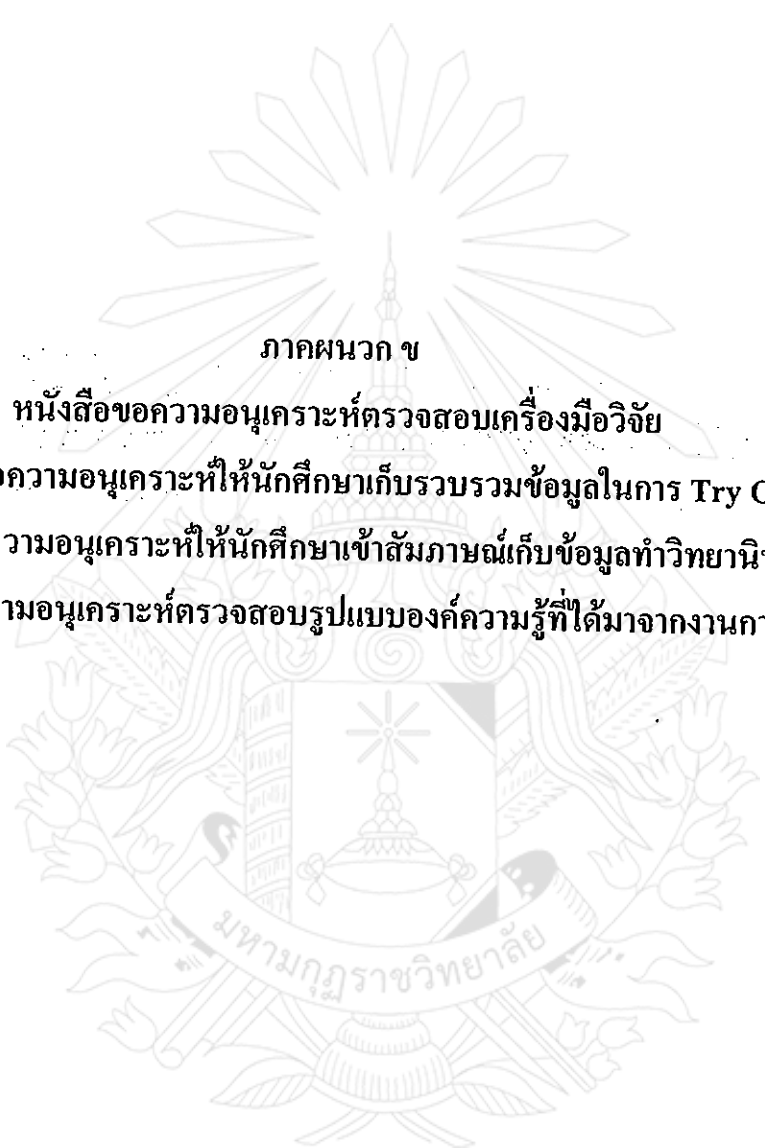
ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจรูปแบบองค์ความรู้ทางการศึกษา

๓. ศาสตราจารย์ ดร. สำเนาวี ขจรศิลป์

ประธานกรรมการหลักสูตรการบริหารการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต มหาวิทยาลัยเซ็นจอห์น

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจรูปแบบองค์ความรู้ทางการวิจัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลในการ Try Out

หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเข้าสัมภาษณ์เก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบรูปแบบองค์ความรู้ที่ได้มาจากการวิจัย

ที่ ศธ ๖๐๐๒/ว ๐๕๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลาया-นครชัยศรี
ต.ศาลาया อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๒๐ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

กราบเรียน พระเมธีรัตนติก (จรรยา ชินวิไล)

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวสุจิตรา ทิพย์บุรี นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน (BUDDHIST PRINCIPLES AFFECTING THE SUCCESS IN SUFFICIENCY ECONOMY MOVEMENT IN THE ROYAL AWARD SCHOOL)” โดยมี ผศ.พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยหรือให้ข้อเสนอแนะการวิจัยดังกล่าวได้ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อทราบ และหวังว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

กราบเรียนมาด้วยความนับถือ

(พระเมธีวินัยรส, ดร.)

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลาया-นครชัยศรี ต.ศาลาया อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๕๕-๓๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถนนศาลายา-นครปฐม ๗๓๑๓๓

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ ศธ ๖๐๐๒/ว ๐๕๘

๒๐ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ศ.ดร. อภิชัย พันธเสน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวสุจิตรา ทิพย์บุรี นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน (BUDDHIST PRINCIPLES AFFECTING THE SUCCESS IN SUFFICIENCY ECONOMY MOVEMENT IN THE ROYAL AWARD SCHOOL)” โดยมี ผศ.พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยหรือให้ข้อเสนอแนะการวิจัยดังกล่าวได้ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรามาเพื่อทราบ และหวังว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

พระเมธาวิเชียร

(พระเมธาวิเชียร, ดร.)

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ที่ ศธ ๖๐๐๒/ว ๐๕๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถนนศาลายา-นครชัยศรี ๒๔๘
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

๒๐ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้อยู่ควบคุมตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ศ.ดร. ณีฎฐพงศ์ ทองภักดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวสุจิตรา ทิพย์บุรี นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน (BUDDHIST PRINCIPLES AFFECTING THE SUCCESS IN SUFFICIENCY ECONOMY MOVEMENT IN THE ROYAL AWARD SCHOOL)” โดยมี ผศ.พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นผู้ควบคุมตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยหรือให้ข้อเสนอแนะการวิจัยดังกล่าวได้ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบ และหวังว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระเมธาวิณัยรส, ดร.)

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ต.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๕-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถนนศาลา-นครชัยศรี ๒๔๕
ต.ศาลา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๒๐ มกราคม ๒๕๕๕

ที่ ศธ ๖๐๐๒/ว ๐๕๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ศ.ดร. อนันต์ รัศมี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวสุจิตรา ทิพย์บุรี นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน (BUDDHIST PRINCIPLES AFFECTING THE SUCCESS IN SUFFICIENCY ECONOMY MOVEMENT IN THE ROYAL AWARD SCHOOL)" โดยมี ผศ.พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยหรือให้ข้อเสนอแนะการวิจัยดังกล่าวได้ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบ และหวังว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

พระเมธาวิเชียร

(พระเมธาวิเชียร, ดร.)

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (8 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถนนศาลา-นครชัยศรี ต.ศาลา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๕-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ที่ ศธ ๖๐๐๒/ว ๐๕๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ๗๒๒๖
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๒๐ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รศ.ดร. อินทร์ ศรีคุณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวสุจิตรา ทิพย์บุรี นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน (BUDDHIST PRINCIPLES AFFECTING THE SUCCESS IN SUFFICIENCY ECONOMY MOVEMENT IN THE ROYAL AWARD SCHOOL)” โดยมี ผศ.พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยหรือให้ข้อเสนอแนะการวิจัยดังกล่าวได้ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบ และหวังว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระเมธาวิเชียร, ดร.)

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ต.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๕-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ๒๘๗
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ ศธ ๖๐๐๒/ว ๐๕๘

๒๐ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร. ปัญญา ธีระวิทย์เลิศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวสุจิตรา ทิพย์บุรี นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน (BUDDHIST PRINCIPLES AFFECTING THE SUCCESS IN SUFFICIENCY ECONOMY MOVEMENT IN THE ROYAL AWARD SCHOOL)” โดยมี ผศ.พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยหรือให้ข้อเสนอแนะการวิจัยดังกล่าวได้ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรามาเพื่อทราบ และหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

พ. : พระเมธาวิมล

(พระเมธาวิมล, ดร.)

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๕-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ที่ ศธ ๖๐๐๒/ว ๐๕๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๒๔๘

๒๐ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร พลตรี ดร. วีระ วงศ์สรรค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวสุจิตรา ทิพย์บุรี นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน (BUDDHIST PRINCIPLES AFFECTING THE SUCCESS IN SUFFICIENCY ECONOMY MOVEMENT IN THE ROYAL AWARD SCHOOL)" โดยมี ผศ.พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยหรือให้ข้อเสนอแนะการวิจัยดังกล่าวได้ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาทูลขอ และหวังว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระเมธาวิญยรส, ดร.)

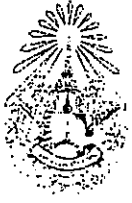
รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

๒๕๐ ๒๕๐

บันทึกข้อความ

หน่วยงาน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙

ที่ ศธ ๖๐๐๒/ว ๐๕๘ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ดร.โสภณ ชำทัพ

ด้วย นางสาวสุจิตรา ทิพย์บุรี นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน (BUDDHIST PRINCIPLES AFFECTING THE SUCCESS IN SUFFICIENCY ECONOMY MOVEMENT IN THE ROYAL AWARD SCHOOL)” โดยมี ผศ.พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

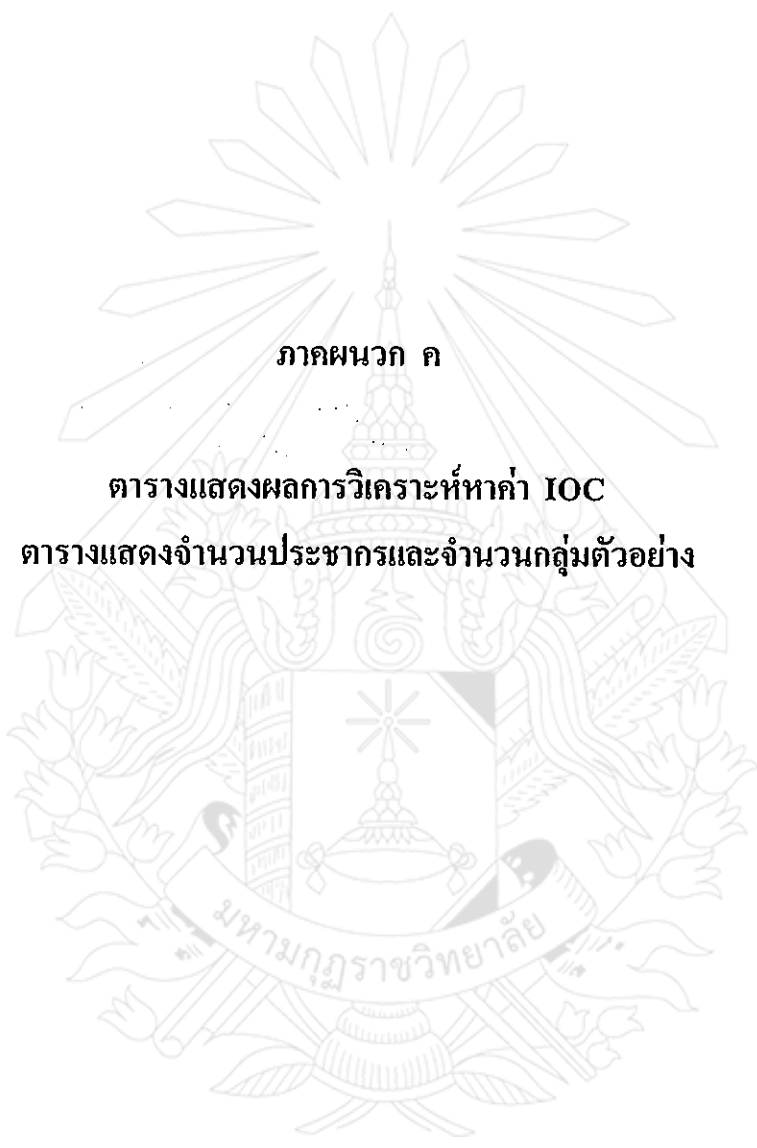
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยหรือให้ข้อเสนอแนะการวิจัยดังกล่าวได้ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง ตามสำเนาเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด ที่แนบมาพร้อมนี้แล้ว

จึงเจริญมาเพื่อทราบ และหวังว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

พระเมธาวิเชียร

(พระเมธาวิเชียร, ดร.)

รักษากรณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

ตารางแสดงผลการวิเคราะห์หาค่า IOC
ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ด้วยดัชนี IOC (Index of Item Objective Congruence) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน

ข้อที่	ข้อความ ด้านคุณภาพนักเรียน	ความคิดเห็น			$\frac{\sum R}{N}$	ค่า IOC
		+๑	๐	-๑		
๑	นักเรียนมีผลการพัฒนาตนตามเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาในเรื่องการประหยัด อดออม ช่วยเหลือตนเอง รับผิดชอบต่อส่วนรวม ได้อย่างเหมาะสมและสัมพันธ์กัน	๕			๕	๑
๒	นักเรียนมีความเพียรตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นอุปนิสัย ที่แสดงออกทางบุคลิกภาพและสุนทรียภาพ ได้ชัดเจน ทั้งในด้านอารมณ์และจิตใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๕			๕	๑
๓	นักเรียนมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ มีส่วนร่วม ในกิจกรรมขับเคลื่อน แม้จะทำงานไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็ยังแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความ ซื่อสัตย์อดทน	๕			๕	๑
๔	นักเรียนมีจินตนาการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กิจกรรมขับเคลื่อนตามคุณธรรมในปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ครอบครัว และชุมชน	๕			๕	๑
	ข้อความ ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ					
๕	ผู้บริหารมีผลงานการพัฒนาหลักสูตรในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียง เพราะมีต้น โขยเป็นกรอบป้องกันคน ให้รู้จักผิดชอบ ชั่วดี และสิ่งใดควรหรือไม่ควร	๕			๕	๑
๖	ผู้บริหารมีความเพียรและความพอประมาณจะสามารถ สร้างผลผลิต ให้พอกับความ ต้องการ ในการ บริโภค เพราะ ได้ศึกษาจากหลักสูตรของสถานศึกษา	๕			๕	๑
๗	ผู้บริหารมีความเชื่อและความศรัทธาเป็นเบื้องต้นว่าการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นนักเรียน เป็นสำคัญสามารถสร้างความพออยู่พอกินให้เกิดขึ้นได้	๔	๐		๔	๐.๘๐
๘	ผู้บริหารมีการสำรวจประชาชาติตามหลักสัปปริสรธรรม ซึ่งเป็นผลดีต่อการตัดสินใจอนุมัติ โครงการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๔	๐		๔	๐.๘๐

การวิเคราะห์ด้วยดัชนี IOC (Index of Item Objective Congruence) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน

(ต่อ)

ข้อที่	ข้อคำถาม ด้านการบริหารการจัดการ	ความคิดเห็น			$\frac{\sum R}{N}$	ค่า IOC
		+๑	๐	-๑		
๕	การบริหารงบประมาณและการบริการถือความถูกต้อง ประหยัด มีเหตุผลเพื่อประ โยชน์สุขของส่วนรวมบน พื้นฐานของความพอประมาณในกิจกรรมการบริการ	๕			๕	๑
๑๐	ปัจจัยสำคัญในการบริหารการจัดการที่ส่งผลต่อความ สำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ได้ นั้น เป็นเพราะมีการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ	๕			๕	๑
๑๑	ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็น เพราะทุกฝ่ายมีความเชื่อและศรัทธา จึงร่วมกันบริหาร จัดการงานโรงเรียนตามหลักความรู้และคุณธรรม	๕			๕	๑
๑๒	การบริหารการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียน รางวัลพระราชทานเป็นไปเพื่อประ โยชน์สุขของตนเอง และสังคม ที่เรียกว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถะประ โยชน์ ๔	๕			๕	๑
	ข้อคำถาม ด้านความสัมพันธ์สถานศึกษากับผู้ปกครองและ ชุมชน					
๑๓	ผู้บริหารที่มีผลงานในกิจกรรมเป็นเพราะให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๔	๐		๔	๐.๘๐
๑๔	ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานในด้าน กิจกรรม อาจไม่มีความสามารถในการพัฒนาชุมชนด้วย การให้บริการแก่ผู้ปกครองครูและชุมชนก็ได้	๕			๕	๑
๑๕	ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับ ผู้ปกครองและชุมชนให้มั่นคงได้นั้น ผู้บริหาร โรงเรียน รางวัลพระราชทานถือปฏิบัติตามหลักสัปปุริสธรรม ๗	๔	๐		๔	๐.๘๐
๑๖	การสร้างความร่วมมือและอยู่ดีมีสุขของสถานศึกษากับ ผู้ปกครองและชุมชน ได้เป็นอย่างดีนั้นเป็นเพราะ ผู้บริหารมีการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหารธรรม	๕			๕	๑

การวิเคราะห์ด้วยดัชนี IOC (Index of Item Objective Congruence) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน
(ต่อ)

ข้อที่	ข้อความ ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร	ความคิดเห็น			$\frac{\sum R}{N}$	ค่า IOC
		+๑	๐	-๑		
๑๗	ผู้บริหาร มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นผู้นำ และมีความประพฤติดีตั้งมั่นอยู่ในกระบวนการของใคร่ครวญเพื่อส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง	๕			๕	๑
๑๘	ผู้บริหาร มีความเป็นประชาธิปไตย ยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม และมีความสามารถในงานวิชาการและงานการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล	๕			๕	๑
๑๙	ผู้บริหารที่มีผลงานต้องบริหารงานบุคลากรในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ประโยชน์ ๔	๕			๕	๑
๒๐	ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้กระบวนการวิจัยพัฒนางานกิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วยความซื่อสัตย์ ความอดทนและมีความเพียรเป็นที่ตั้ง	๕			๕	๑
๒๑	ผู้บริหารมีสิทธิโดยชอบธรรมในการร่วมมือกันแก้ไขกิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนได้ หากเห็นว่าโรงเรียนเสียประโยชน์	๕			๕	๑
๒๒	ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษาทางด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน	๔	๐		๔	๐.๘๐

การวิเคราะห์ด้วยดัชนี IOC (Index of Item Objective Congruence) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน

(ต่อ)

	ข้อคำถาม					
	ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา					
๒๓	โรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลายและสร้างสรรค์ น่าสนใจครบถ้วนโดยปราศจากอคติ	๔	๐		๔	๐.๘๐
๒๔	โครงการที่บรรลุผลสำเร็จ จนเกิดความภาคภูมิใจ ส่งผลกระทบถึงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและชี้เป้าเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันตามหลักสัปปริสรธรรม ๗	๕			๕	๑
๒๕	โครงการ/กิจกรรมเกิดจากวิถีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ จึงมีการรับรู้ มีความเข้าใจในปัญหา มีความต้องการร่วมคิดและลงมือปฏิบัติร่วมกันได้อย่างเสรี	๕			๕	๑
๒๖	ผลงานจากการดำเนิน โครงการ/กิจกรรมดีเด่นของโรงเรียน เกิดประโยชน์และความเจริญต่อพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆ ด้านตามหลักอิทธิบาท ๔	๕			๕	๑
๒๗	กิจกรรมในโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะคำนึงถึงประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและชุมชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ๔	๔	๐		๔	๐.๘๐
๒๘	กิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมีผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน ต่างมีความศรัทธา รับรู้ และพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานในกิจกรรมนั้นๆ	๕			๕	๑

หมายเหตุ

ให้ + ๑ ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

ให้ ๐ ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

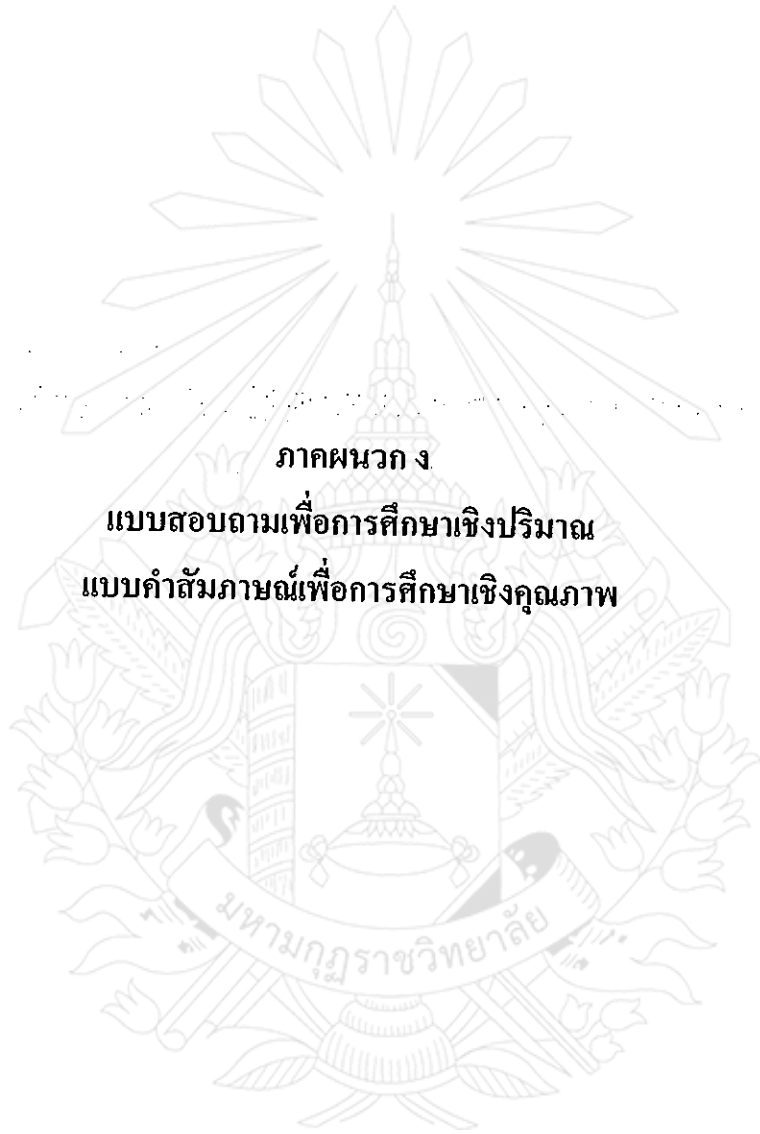
ให้ - ๑ ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

สรุปผลการหาค่า IOC ของข้อมูลแบบสอบถาม จำนวน ๓๐ ข้อ $\frac{\sum R}{N}$ ใช้ได้

ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan

จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
๑๐	๑๐	๑๔๐	๑๐๓	๔๒๐	๒๐๑
๑๕	๑๔	๑๕๐	๑๐๘	๔๔๐	๒๐๕
๒๐	๑๙	๑๖๐	๑๑๓	๔๖๐	๒๑๐
๒๕	๒๔	๑๗๐	๑๑๘	๔๘๐	๒๑๔
๓๐	๒๘	๑๘๐	๑๒๓	๕๐๐	๒๑๗
๓๕	๓๒	๑๙๐	๑๒๗	๕๕๐	๒๒๖
๔๐	๓๖	๒๐๐	๑๓๒	๖๐๐	๒๓๔
๔๕	๔๐	๒๑๐	๑๓๖	๖๕๐	๒๔๒
๕๐	๔๔	๒๒๐	๑๔๐	๗๐๐	๒๔๘
๕๕	๔๘	๒๓๐	๑๔๔	๗๕๐	๒๕๔
๖๐	๕๒	๒๔๐	๑๔๘	๘๐๐	๒๖๐
๖๕	๕๖	๒๕๐	๑๕๒	๘๕๐	๒๖๕
๗๐	๕๙	๒๖๐	๑๕๕	๙๐๐	๒๖๙
๗๕	๖๓	๒๗๐	๑๕๙	๙๕๐	๒๗๔
๘๐	๖๖	๒๘๐	๑๖๒	๑,๐๐๐	๒๗๘
๘๕	๗๐	๒๙๐	๑๖๕	๑,๑๐๐	๒๘๕
๙๐	๗๓	๓๐๐	๑๖๙	๑,๒๐๐	๒๙๑
๙๕	๗๖	๓๑๐	๑๗๕	๑,๓๐๐	๒๙๗
๑๐๐	๘๐	๓๒๐	๑๗๙	๑,๔๐๐	๓๐๒
๑๑๐	๘๖	๓๖๐	๑๘๖	๑,๕๐๐	๓๐๖
๑๒๐	๙๒	๓๘๐	๑๙๑	๑,๖๐๐	๓๑๐
๑๓๐	๙๗	๔๐๐	๑๙๖	๑,๗๐๐	๓๑๓

Krejcie, Robert V. and Daryle W. Morgan. ,“Determining Sample Size for Research Scillities”, Education and Psychological Measurement, ๑๙๗๐ : page ๖๐๗-๖๑๐.

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการศึกษาเชิงปริมาณ
แบบคำสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาเชิงคุณภาพ

แบบสอบถามเพื่อการศึกษาเชิงปริมาณ

เรื่อง

“หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน
รางวัลพระราชทาน”

คำชี้แจง

๑. จุดประสงค์ของแบบสอบถามฉบับนี้เพื่อการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒. เพื่อศึกษาแนวคิดหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของท่านจะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อผู้ใด และจะไม่นำคำตอบที่ได้นี้ไปเปิดเผยในที่ใด ๆ เพราะผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเพียงเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาวิจัยเท่านั้น
๓. การตอบแบบสอบถามแต่ละข้อ (ยกเว้นแบบปลายเปิด) ให้ใส่เครื่องหมาย ลงในช่อง ให้ตรงตามความเป็นจริงกับตัวของท่าน หรือตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และโปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อ เพราะหากขาดข้อใดข้อหนึ่งแล้วจะทำให้แบบสำรวจนี้ไม่สมบูรณ์

ลักษณะของแบบสอบถาม

แบบสอบถามมี ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน

จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ ข้อมูลการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ๖ ด้าน ได้แก่

๒.๑ ด้านคุณภาพนักเรียน

จำนวน ๔ ข้อ

๒.๒ ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ

จำนวน ๔ ข้อ

๒.๓ ด้านการบริหารการจัดการ

จำนวน ๔ ข้อ

๒.๔ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน

จำนวน ๔ ข้อ

๒.๕ ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร

จำนวน ๖ ข้อ

๒.๖ ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา

จำนวน ๖ ข้อ

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน เป็นแบบปลายเปิด (Opened-ended)

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ให้ตรงตามความเป็นจริงกับตัวของท่าน

๑. เพศ

- ชาย
 หญิง

๒. อายุ

- ระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี
 ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี
 ระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี
 ระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี
 มากกว่า ๖๐ ปี

๓. ระดับการศึกษา

- มัธยมศึกษา
 อนุปริญญา
 ปริญญาตรี
 ปริญญาโท
 ปริญญาเอก

๔. ตำแหน่งหน้าที่

- ผู้รับใบอนุญาต
 ผู้จัดการ / ผู้ช่วยผู้จัดการ
 ผู้อำนวยการ / รองผู้อำนวยการ
 ผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ
 ครู

๕. ประสบการณ์ในการทำงาน

- น้อยกว่า ๑๐ ปี
 ระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี
 ระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี
 ระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี
 มากกว่า ๔๑ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลการศึกษาหลักสูตรธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อน
เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ใน ๖ ด้าน

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านให้ครบถ้วนทุกข้อ

ข้อ ที่	ด้านคุณภาพนักเรียน	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑	นักเรียนมีผลการพัฒนาคนตามเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา ในเรื่องการประหยัด อดออม ช่วยเหลือตนเอง รับผิดชอบต่อ ส่วนรวม ได้อย่างเหมาะสมและสัมพันธ์กัน					
๒	นักเรียนมีความเพียรตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นอุปนิสัยที่ แสดงออกทางบุคลิกภาพและสุนทรียภาพ ได้ชัดเจน ทั้งใน ด้านอารมณ์และจิตใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
๓	นักเรียนมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ มีส่วนร่วมใน กิจกรรมขับเคลื่อน แม้จะทำงานไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็ยัง แบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความซื่อสัตย์ของตน					
๔	นักเรียนมีจินตนาการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรม ขับเคลื่อนตามคุณธรรมในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ แก้ปัญหาของตนเอง ครอบครัวและชุมชน					

ข้อ ที่	ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๕	ผู้บริหารมีผลงานการพัฒนาหลักสูตรในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียง เพราะมีหลักส้น โคนเป็นกรอบป้องกันคน ให้รู้จักผิดชอบ ชั่วดี และสิ่งใดควรหรือไม่ควร					
๖	ผู้บริหารมีความเพียรและความพอประมาณจะสามารถสร้าง ผลผลิตให้พอกับความต้องการในการบริโภค เพราะได้ศึกษา เศรษฐกิจพอเพียงมาจากหลักสูตรของสถานศึกษา					
๗	ผู้บริหารมีความเชื่อและความศรัทธาเป็นเบื้องต้นว่าการจัด กิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ จะสร้างความพออยู่ พอกิน ให้เกิดขึ้นในสังคมได้					
๘	ผู้บริหารมีการสำรวจประชามติตามหลักสัปปุริสธรรมซึ่งเป็น ผลดีต่อการตัดสินใจอนุมัติโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ พอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน					

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านให้ครบถ้วนทุกข้อ

ข้อ ที่	ด้านการบริหารจัดการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๕	การบริหารงบประมาณและการบริการถือความถูกต้อง ประหยัด มีเหตุผลเพื่อประ โยชน์สุขของส่วนรวมและบน พื้นฐานของความพอประมาณในกิจกรรมการบริการ					
๑๐	ปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อความ สำเร็จ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนได้นั้น เป็น เพราะมีการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ					
๑๑	ความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นเพราะ ทุกฝ่ายมีความเชื่อและศรัทธา จึงร่วมกันบริหารจัดการงาน โรงเรียนตามหลักความรู้และคุณธรรม					
๑๒	การบริหารจัดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียน รางวัลพระราชทานเป็น ไปเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและ สังคม ที่เรียกว่า ทัศนธัมมิกัตถะประ โยชน์ ๔					

ข้อ ที่	ด้านความสัมพันธ์สถานศึกษากับผู้ปกครองและ ชุมชน	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑๓	ผู้บริหารที่มีผลงานในกิจกรรมเป็นเพราะให้ผู้ปกครองและ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
๑๔	ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานในด้าน กิจกรรม อาจไม่มีความสามารถในการพัฒนาชุมชนด้วยการ ให้บริการแก่ผู้ปกครองครูและชุมชนก็ได้					
๑๕	ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง และชุมชนให้มั่นคง ได้นั้น ผู้บริหาร โรงเรียนรางวัล พระราชทานยึดถือปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม ๗					
๑๖	การสร้างความร่วมมือและอยู่ดีมีสุขของสถานศึกษากับ ผู้ปกครองและชุมชน ได้เป็นอย่างดีนั้นเป็นเพราะ ผู้บริหารมี การปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหารธรรม					

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านให้ครบถ้วนทุกข้อ

ข้อ ที่	ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑๗	ผู้บริหาร มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นผู้นำ และมีความประพฤติดัง มันอยู่ในกระบวนการของใคร่ศึกษาเพื่อส่งผลต่อความสำเร็จ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง					
๑๘	ผู้บริหาร มีความเป็นประชาธิปไตย ชี้คหลักการทำงานแบบมี ส่วนร่วม และมีความสามารถในงานวิชาการและงานการ บริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล					
๑๙	ผู้บริหารที่มีผลงานต้องบริหารงานบุคลากรในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ตาม หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะประ โยชน์ ๕					
๒๐	ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และใช้ กระบวนการวิจัยพัฒนากิจกรรมทางวิชาการและคุณธรรมด้วย ความซื่อสัตย์ ความอดทน และมีความเพียรเป็นที่ตั้ง					
๒๑	ผู้บริหารมีสิทธิโดยชอบธรรมในการร่วมมือกันแก้ไขกิจกรรม การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ได้หากเห็นว่า โรงเรียนเสียประโยชน์					
๒๒	ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ย ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษาทางด้าน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน					

ถ้าชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านให้ครบถ้วนทุกข้อ

ข้อ ที่	ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๒๓	โรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลายและสร้างสรรค์ น่าสนใจครบถ้วนโดยปราศจากอคติ					
๒๔	โครงการที่บรรลุผลสำเร็จ จนเกิดความภาคภูมิใจ ส่งผล กระทั่งการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและยึดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันตามหลักสัปปุริสธรรม ๗					
๒๕	โครงการ/กิจกรรมเกิดจากวิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ จึงมีการรับรู้ มีความเข้าใจในปัญหา มีความต้องการร่วมคิดและลงมือปฏิบัติร่วมกันได้อย่างเสรี					
๒๖	ผลงานจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมดีเด่นของโรงเรียน เกิดประโยชน์และความเจริญต่อพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆ ด้านตามหลักอิทธิบาท ๔					
๒๗	กิจกรรมในโรงเรียนรางวัลพระราชทานที่มีผลงานจะคำนึงถึงประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและชุมชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคตตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ ๔					
๒๘	๒๘. กิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมีผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน ต่างมีความเชื่อ ศรัทธา และพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานในกิจกรรมนั้นๆ					

ตอนที่ ๓ เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

คำชี้แจง ขอความอนุเคราะห์ในการเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๓.๑ ด้านคุณภาพนักเรียน

ปัญหา

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

๓.๒ ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ

ปัญหา

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

๓.๓ ด้านการบริหารการจัดการ

ปัญหา

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

๓.๔ ด้านความสัมพันธ์สถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน

ปัญหา

.....

แนวทางแก้ไข

.....

๓.๕ ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากร

ปัญหา

.....

แนวทางแก้ไข

.....

๓.๖ ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา

ปัญหา

.....

แนวทางแก้ไข

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณในความร่วมมือมา ณ โอกาสนี้

วัน เดือน พ.ศ.

แบบคำสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาเชิงคุณภาพ**เรื่อง**

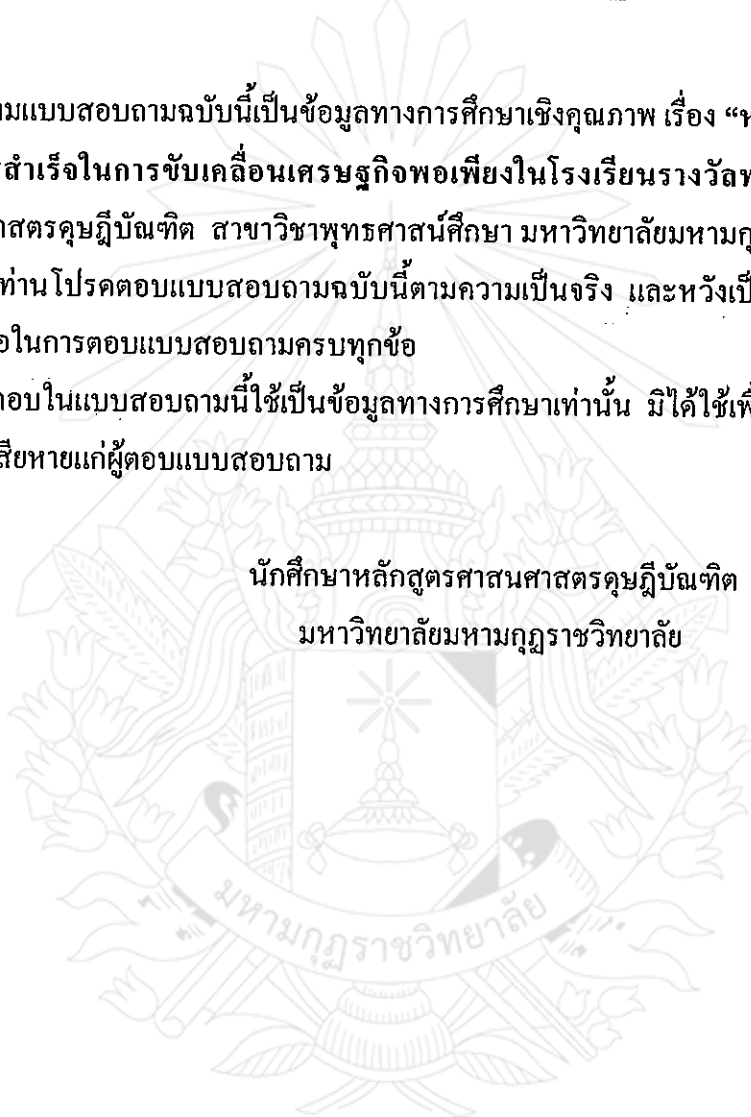
“หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน”

คำชี้แจง

คำถามตามแบบสอบถามฉบับนี้เป็นข้อมูลทางการศึกษาเชิงคุณภาพ เรื่อง “หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน” หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงขอความกรุณาท่านโปรดตอบแบบสอบถามฉบับนี้ตามความเป็นจริง และหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครบทุกข้อ

อนึ่ง คำตอบในแบบสอบถามนี้ใช้เป็นข้อมูลทางการศึกษาเท่านั้น มิได้ใช้เพื่อการอย่างอื่น ที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม

นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้การสัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ให้ตรงตามความเป็นจริงกับตัวของท่าน

๑. เพศ

- ชาย
 หญิง

๒. อายุ

- ระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี
 ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี
 ระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี
 ระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี
 มากกว่า ๖๐ ปี

๓. ระดับการศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี
 ปริญญาตรี
 ปริญญาโท
 ปริญญาเอก
 สูงกว่าปริญญาเอก

๔. ตำแหน่งหน้าที่

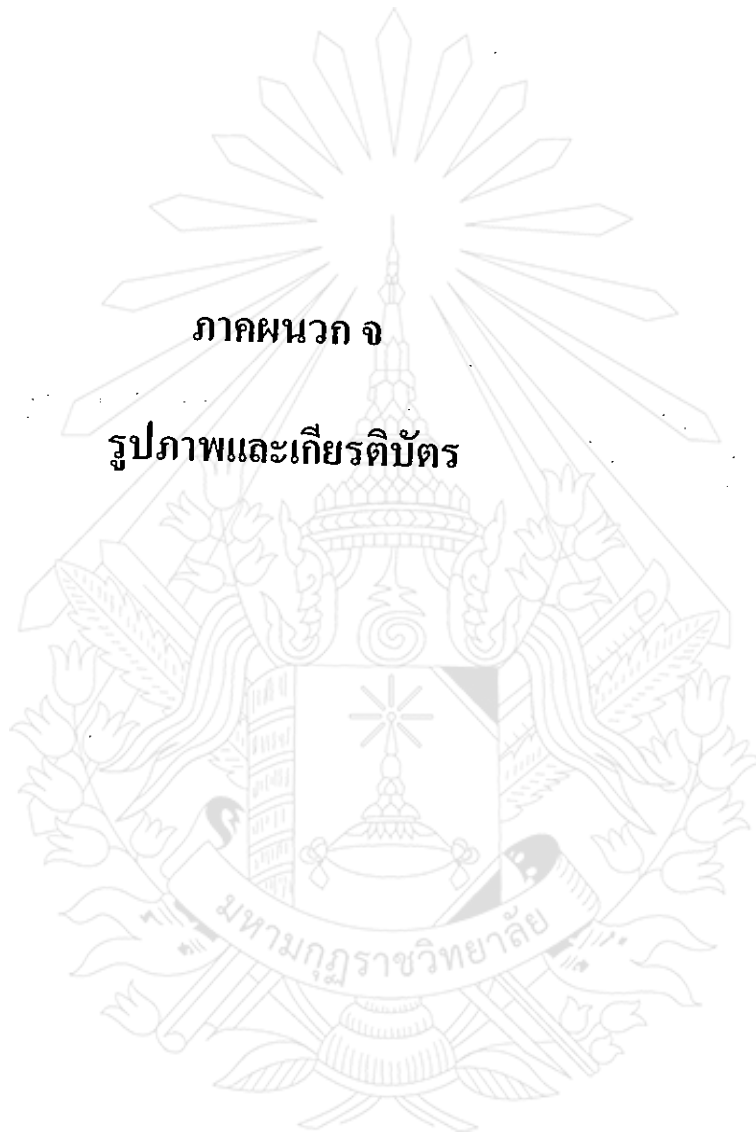
- ผู้รับใบอนุญาต
 ผู้จัดการ / ผู้ช่วยผู้จัดการ
 ผู้อำนวยการ / รองผู้อำนวยการ
 อาจารย์ในมหาวิทยาลัย
 ครูในกิจกรรมขับเคลื่อน

๕. ประสบการณ์ทำงาน

- น้อยกว่า ๑๐ ปี
 ระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี
 ระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี
 ระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี
 มากกว่า ๔๑ ปีขึ้นไป

ภาคผนวก จ

รูปภาพและเกียรติบัตร

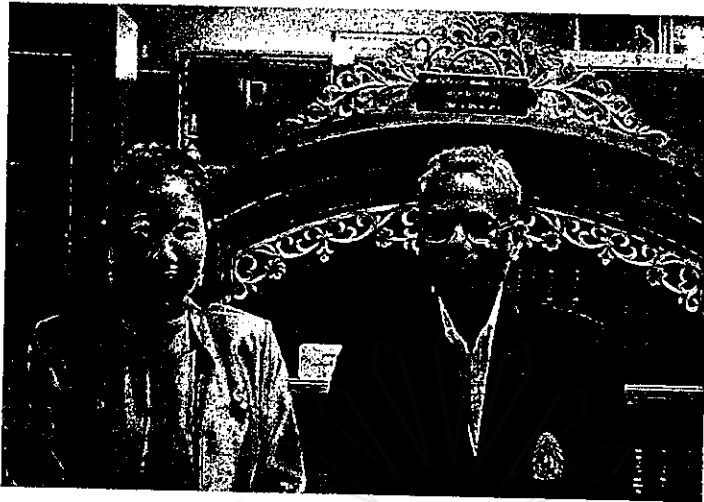
ภาพที่ ๑ การสัมภาษณ์ พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ จิตวา โณ), วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

ภาพที่ ๒ การสัมภาษณ์ พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโต, ผศ.ดร. , วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๖

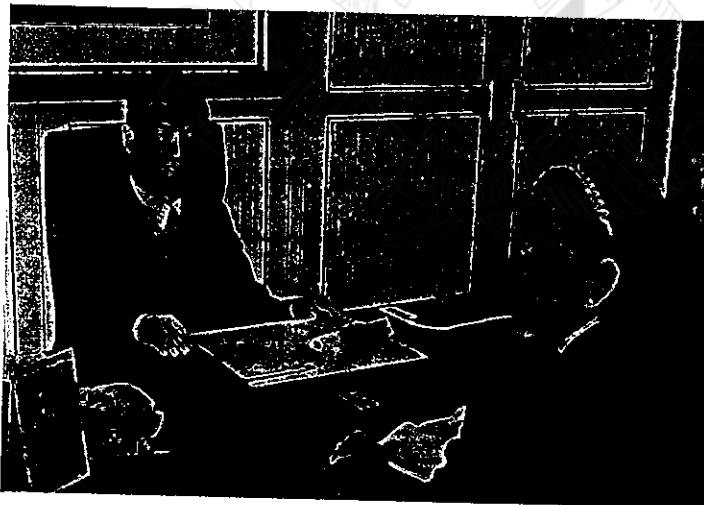
ภาพที่ ๓ การสัมภาษณ์ ศ. ดร.สำเนา ขจรศิลป์, วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

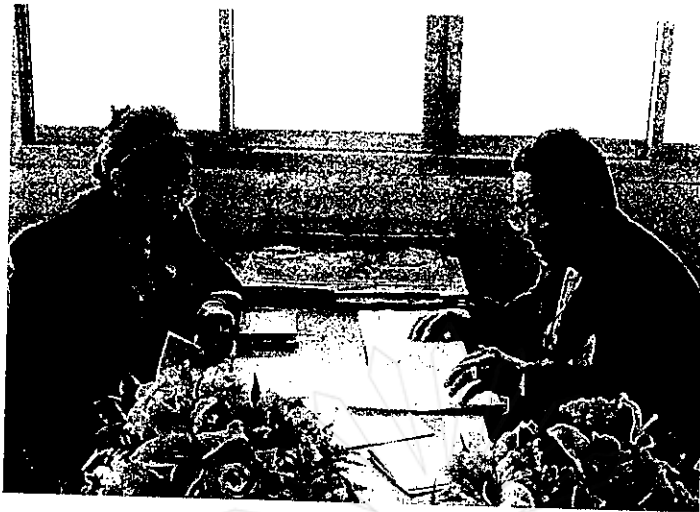
ภาพที่ ๔ การสัมภาษณ์ รศ. ดร.จำนง คันทริก ,วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๖

ภาพที่ ๕ การสัมภาษณ์ อาจารย์ขวดี อินทสระ ,วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

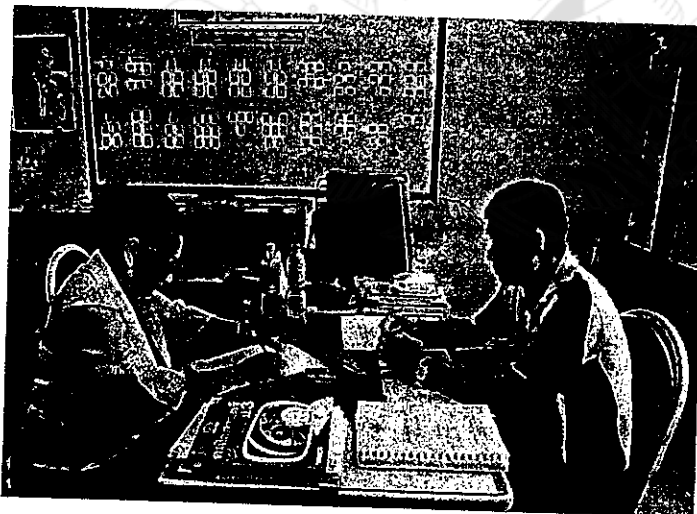
ภาพที่ ๖ การสัมภาษณ์ นายแพทย์ ชินวัตร ,วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๕๖

ภาพที่ ๑ การสัมภาษณ์ ดร. สุมานพ ศิวรัตน์ ,วันที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๖

ภาพที่ ๒ การสัมภาษณ์ นางผ่องศรี ทวีศรี ,วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕

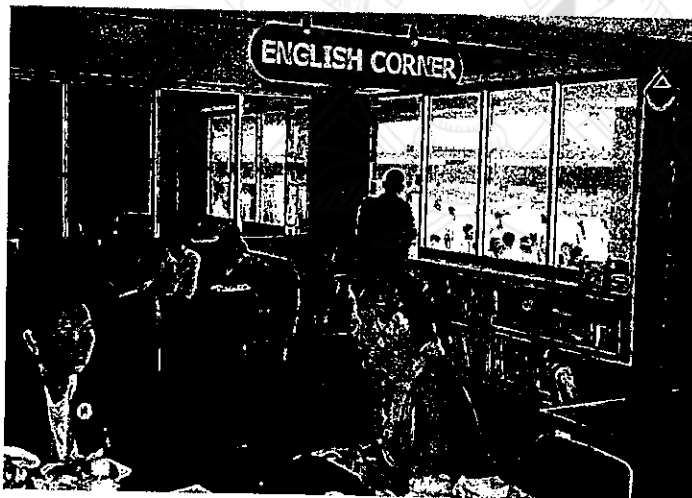
ภาพที่ ๓ การสัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ สมปอง ,วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕

ภาพที่ ๑๐ การสัมภาษณ์ นางสาวสุจิตมา บรรจงแท้ ,วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕

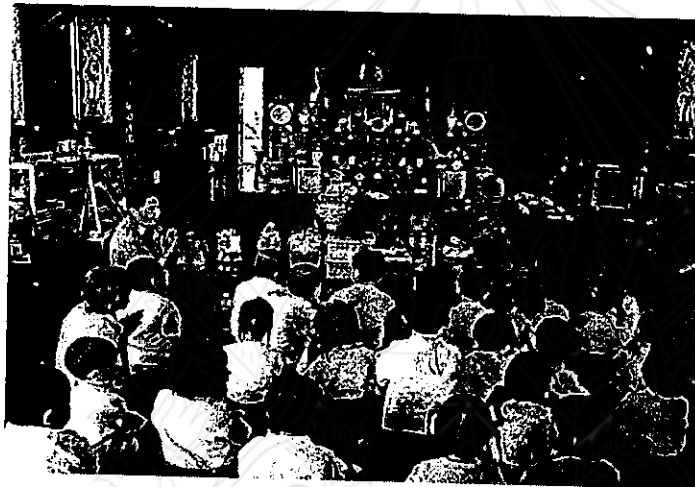
ภาพที่ ๑๑ การสัมภาษณ์ ครูสุรีพร เอี้ยวถาวร (ครู คศ.๔) ,วันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

ภาพที่ ๑๒ การสัมภาษณ์ นางสาวนิชกานต์ โชติรัตน์ ,วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

ภาพที่ ๑๓ ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อวิเคราะห์การทดสอบตัวแบบจากผลการวิจัย (๒๘/๐๒/๕๖)

ภาพที่ ๑๕ โครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาด้วยหลักพุทธธรรม

ภาพที่ ๒๑ รางวัลครูในดวงใจ ผลงานการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปี ๒๕๕๖

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ - นามสกุล : นางสาวสุจิตรา ทิพย์บุรี
- วัน / เดือน / ปีที่เกิด : ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒
- ภูมิลำเนา : จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ที่อยู่ปัจจุบัน : โรงเรียนอนุบาลโชตะนันท์ จังหวัดนนทบุรี
- การศึกษา : ปริญญาตรีนิติศาสตร์ (กฎหมาย) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 : ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ (การบริหารการศึกษา)
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 : ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 : ประกาศนียบัตรวิชาภาษาอังกฤษ (เฉพาะอาชีพครู)
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 พ.ศ.๒๕๕๖ : ปริญญาเอก (พุทธศาสนศึกษา)
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ประสบการณ์การทำงาน : ผู้รับใบอนุญาต / ผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลโชตะนันท์
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ
 : อาจารย์บรรยายพิเศษประจำภาควิชา วิชาการศึกษา
 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 : อาจารย์บรรยายพิเศษประจำศูนย์การเรียนรู้ โครงการสหวิทยาการ
 เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
- เกียรติบัตรทางสังคม : ครูผู้สอนที่มีผลงานดีเด่นและสร้างคุณประโยชน์ในการศึกษา
 ของจังหวัดนนทบุรี ปีการศึกษา ๒๕๕๒
 : ครูในดวงใจ กิจกรรมวันครูแห่งชาติ จังหวัดนนทบุรี
 ปีการศึกษา ๒๕๕๕